

**I. ERDÉSZ-KÖZGAZDÁSZ TALÁLKOZÓ –
MÉSZÁROS KÁROLY EMLÉKÜLÉS
2008. június 26-27.**

ERFARET 1.1. Erdővagyon-gazdálkodás

**Erdővagyon-gazdálkodási Intézet
Sopron**

I. Erdész-közigazdász Találkozó – Mészáros Károly Emlékezés

PROGRAM

2008. június 26. csütörtök

13³⁰ – 14⁴⁵ *Prof. Dr. Mészáros Károly emléktábla avatás (Bajcsy-Zs. u. 4. „E” épület)*

Emlékezzünk - Memento (Prof. Dr. Lett Béla)

Vezetői tisztelgés (Prof. Dr. Faragó Sándor)

Emléktábla (Kutas László)

Koszorúzás (Bánfalvi Temető)

14⁴⁵ - 15⁰⁰ *Regisztráció (Erzsébet kerti „P” épület, Cházár András tér 1.)*

15⁰⁰ - 15³⁰ *Köszöntés*

Prof. Dr. Faragó Sándor rektor

Prof. Dr. Náhlik András dékán

Prof. Dr. Franz Schmithüsen (Svájc)

Megnyitó

Prof. Dr. Horváth Béla ERFARET igazgató

15³⁰ – 17⁰⁰ *Előadások. Téma: Erdészeti jog és politika*

Lapos Tamás: Erdészeti politikai célok egykor és ma Kaán Károly elképzelései az erdőgazdaság-politikáról

Dr. h.c. Dr. Solymos Rezső: A nemzetközi erdészeti politika hatása az erdőkre és az erdőgazdálkodásra (az erdészeti politika és az erdők története)

Benedek Fülöp: Az állami erdők vagyonhasznosítása

Benkő Pál: A Nemzeti Földalapba tartozó földterületek nyilvántartása és kezelése

17⁰⁰ - 17³⁰ *Szünet*

17³⁰ - 19⁰⁰ *Vitaülés, hozzászólások*

Dr. Lett Béla, Dr. Jáger László: EVGI Erdészeti jogi és politikai oktatása és kutatása

Nagy Imre: Az osztatlan közös erdőtulajdon megszüntetésének elvi lehetősége a nyugat-magyarországi régióban

Dr. Papp Tivadar: Az erdészeti ökonómia és a természetvédelem

Kovátsné Dr. Németh Mária: Az erdőpedagógia projekt szerepe az erdészeti politikában

Lomniczi Gergely: Az erdő mint hír – Erdőgazdálkodás a nagy nyilvánosság előtt

Dr. Fábián Attila:

Dr. Jáger László: Javaslatok a rendezetlen tulajdon csökkentésére

19⁰⁰ - *Szakember találkozó*

2008. június 27. péntek (Erzsébet kerti „P” épület)

$8^{30} - 9^{30}$ *Előadások. Téma: Erdészeti ökonómia*

Ali Tamás Gábor: Erdészeti támogatás és pályázati rendszer

Dr. h.c. Dr. Molnár Sándor, Dr. Németh József: Eredet- és terméktanúsítás szerepe a fagazdaságban

$9^{30} - 10^{00}$ *Szünet*

$10^{00} - 12^{00}$ *Vitaülés, hozzászólások*

Dr. Héjj Botond – Dr. Stark Magdolna: EVGI Erdészeti ökonómiai oktatása és kutatása

Dr. Marosi György

Pintér István

Németh Sándor: Ingatlanértékelés –Termőföld értékelés - Erdőértékelés

Jung László: Megújuló energiaforrás az erdő fája, ökológiai és ökonómiai szempontok

Dr. Erdős László: Ültetvényerdők szerepe a távlati földhasználatban

Dr. Héjj Botond: Erdőérték-számítási irányelvek erdőterületek értékének megállapításához

Dr. Schiberna Endre: A magán-erdőgazdálkodás fejlesztésének egyes koncepcionális kérdései

$12^{00} - 12^{15}$ *Találkozó bezárása*

$12^{15} -$ *Ebéd*

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	7
LETT Béla: Emlékezzünk - Memento	9
SCHMITHÜSEN, Franz: Az üzemgazdaságtan és a vállalkozói magatartás oktatása az erdészeti felsőoktatásban	13
SCHMITHÜSEN, Franz: Teaching Entrepreneurial Management and Business Economics in University For- estry Programmes	17
HORVÁTH Béla Megnyitó	21
LAPOS Tamás Erdészetpolitikai célok egykor és ma Kaán Károly elképzelései az erdőgazdaság- politikáról	24
SOLYMOS Rezső A nemzetközi erdészeti politika hatása az erdőkre és az erdőgazdálkodásra (az erdészeti politika és az erdők története)	41
BENEDEK Fülöp Az állami erdők vagyonhasznosítása	
BENKŐ Pál A Nemzeti Földalapba tartozó földterületek nyilvántartása és kezelése	50
LETT Béla, JÁGER László Erdészeti jog és politika oktatása, kutatása	56
NAGY Imre Az osztatlan közös erdőtulajdon megszüntetésének elvi lehetősége a nyugat- magyarországi régióban	60
PAPP Tivadar Az erdészeti ökonómia és a természetvédelem	68
KOVÁTSNÉ Németh Mária Az erdőpedagógia projekt szerepe az erdészeti politikában	71
JÁGER László Javaslatok a rendezetlen tulajdon csökkentésére	72
ALI Tamás Gábor Erdészeti támogatás és pályázati rendszer	76
MOLNÁR Sándor, NÉMETH József Eredet- és terméktenyésztés szerepe a fagazdaságban	79

HÉJJ Botond, STARK Magdolna	
Erdészeti ökonómia oktatása, kutatása	83
NÉMETH Sándor	
Ingatlanértékelés –Termőföld értékelés - Erdőértékelés	87
JUNG László	
Megújuló energiaforrás az erdő fája, ökológiai és ökonómiai szempontok	93
ERDŐS László	
Ültetvényerdők szerepe a távlati földhasználatban	97
HÉJJ Botond	
Erdőérték-számítási irányelvek erdőterületek értékének megállapításához	110
SCHIBERNA Endre	
A magán-erdőgazdálkodás fejlesztésének egyes koncepcionális kérdései	120
ZÁRSZÓ	410

I. Erdész-közgazdász Találkozó – Mészáros Károly Emlékezés

Előszó

Az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet (EVGI) kollektívája nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm az I. ERDÉSZ-KÖZGAZDÁSZ TALÁLKOZÓ – MÉSZÁROS KÁROLY EMLÉKÜLÉS minden résztvevőjét.

Vártuk mindazok jelentkezését, akik az elmúlt évtizedekben erdészeti vagy faipari és közgazdász végzettséget szereztek, valamint azokra a közgazdászokra is számítottunk, akik az erdészet vagy a faipar területén dolgoznak, hogy

- számba vehessük kollégáinkat, ismereteket gyűjtsünk tevékenységükről,
- véleményt cserélhessünk az erdészeti jogi, az erdészeti politikai és az erdészeti ökonomiai oktatásról és kutatásról.

Köszönjük, hogy elfogadták meghívásunkat. Üdvözljük azokat, akik bár nem tudtak eljönni, de kedves szavakkal biztattak bennünket, üdvözltek a kezdeményezést, a tanácskozást.

A konferencia bevezetőjeként szomorú kötelességünknek tesszük eleget. Emléktáblánál és koszorúzással emlékezünk Prof. Dr. Mészáros Károlyra, az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet (EVGI) egy éve elhunyt igazgatójára. Az egy perces néma tiszteletadáson túl egész rendezvényünket Prof. Dr. Mészáros Károlynak szenteljük, Emlékezésnek tekintjük.

A Kedves Résztvevők szerény, de tartalmas konferencia csomagot kapnak. A NYME EMK Erdővagyon-gazdálkodási Intézet

- az erdészeti felsőoktatás 200 éves jubileuma,
- az Erdészeti Politikai és Ökonómiai Tanszéke (EPÖT) jogelődjének, az Erdőgazdasági Politika Tanszék megalakításának 85 éves évfordulója,
- az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet (EVGI) megalakulásának 10 éves évfordulója

alkalmából átnyújtja „Az Erdővagyon-gazdálkodási diszciplínák művelésének története” összeállítást. Kiadványunk összeállításához a 200, a 85 és a 10 éves jubileumok okán a hagyományörzés felemelő érzésével láttunk hozzá. Kevés hasonló mű, feldolgozás született diszciplínáink hazai műveléséről, ezért teljességre törekedtünk, bár tudtuk, hogy azt nem sikerül megvalósítani. Az érintett diszciplínák: az Erdőrendezéstan, az Erdészeti jog, az Erdészeti ökonomia, az Erdészeti politika és az Erdészeti informatika, a hozzájuk tartozó tantárgyakkal, amint arra az oktatási résznél még visszatérünk.

„Alma mater Selmezbánya 1808 – Sopron 2008”, adjon mindenkinek tudást, szellemiséget, megújulást.

A Prof. Dr. Mészáros Károly által kezdeményezett – Schmitthüsen professzor és szerzőtársai által írt – szakkönyv-tankönyv reményeink szerint középtávú alap minden érdeklődő és hallgató számára, amely hézagpótló, és mentesít is minket hasonló, számunkra most reménytelen vállalkozástól, a jegyzetírástól. Erőinket a fejezetek közt nem szereplő erdészeti szakstúdiumokra (erdőértékszámítás, erdészeti politika, erdészeti vagyongazdálkodás stb.), illetve a magyarországi sajátosságokra fordíthatjuk.

A szakkönyvek szakközönséghez eljuttatása számunkra eddig sem volt könnyű. Fogadják szeretettel a Dr. Stark Magdolna által szerkesztett „Fakereskedelmi és fapiaci ismeretek”-et, amely most visszatekintés is az EU csatlakozás előtti időkre.

Az Erdészeti jog és politika és az Erdészeti ökonómia a mi felfogásunkban szorosan összefügg, így a csütörtök délutáni, illetve a péntek délelőtti szakasz számunkra nem különül el mereven. Kérem, hogy a Kollégák is így kezeljék a szekcióhatárokat.

Megragadjuk az alkalmat, és az EVGI részéről tájékoztatjuk a kedves Résztevőket az Erdészeti jogi és politikai, Erdészeti ökonómiai oktatás helyzetéről, várható (folyamatban lévő) változásáról. Mindent megteszünk azért, hogy az Erdőmérnök BSc képzés Erdészeti jogi és politikai, Erdészeti ökonómiai blokkokba sorolt tárgyainak oktatása megfelelő legyen.

Csak megjegyezzük, hogy az Intézet az Erdőmérnöki Szakon kívül, a BSc képzésben a Vadgazda-mérnöki, a Természetvédelmi mérnöki, a Környezetmérnöki és a Környezettan Szakon is oktatja a hasonló tárgyakat. Idén ősszel már a Természetvédelmi mérnöki Szakon mi is megkezdjük az MSc képzésben az oktatást.

Megköszönjük, hogy az Erdő- és Fahasznosítási Egyetemi Tudásközpont (ERFARET) 1.1. Erdővagyon-gazdálkodás alprogram kiemelt rendezvényéhez tanulmányokkal, hozzászólásokkal járulnak hozzá, konferencia kiadványunk Erdészeti jog és politika, illetve Erdészeti ökonómia témakörökbe csoportosítva tartalmazza ezeket a gondolatokat.

Az EVGI ERFARET keretében végzett, Erdészeti jog és politika, Erdészeti ökonómiai csoportokba összefogott kutatásaiból rövid összefoglalókkal mutatjuk be az eredményeinket.

Kedves Kollégák!

Engedjék meg, hogy a fejezetek zárásában intézeti, személyes véleményünket fejthessük ki a művelt szakterületeinken: az Erdészeti politikában, az Erdészeti jogban, az Erdészeti ökonómiában és az Erdőérték-számításban.

Véleményükre kíváncsiak vagyunk, kérdéseikre igyekszünk válaszolni.

A Konferencián élénk együttgondolkodást kívánunk, az Emlékülésen kegyelettel megemlékezünk.

Jó szerencsét! Üdv az erdésznek!

Sopron, 2008. június 26.

Prof. Dr. Lett Béla
mb. intézetigazgató

Emlékezzünk - Mementó

Prof. Dr. Lett Béla

Tisztelt Emlékező Család! Tisztelt Emlékező Közösség! Memento!

Meleg nyár eleji délután van, meleg nyár eleji délutánokon, záróvizsgák után az Intézet összejött. Jöttünk munkatársak, kollégák, jöttünk az Intézetbe, a „szabadtéri tanterembe”.

Idén is jöttünk, munkatársak, kollégák, doktoranduszok, de most emlékezni jöttünk.

Emlékezni az együtt töltött időkre, felidézni Prof. Dr. Mészáros Károly intézetigazgató személyiségét, tevékenységét.

Emlékezni jöttünk, emléktáblájánál tiszteletet adni.

Károly talán ehhez az épülethez kötődött a leginkább: tanult itt hallgatóként, itt kezdte egyetemi pályáját fiatal kutatóként, és ide hozta vissza az intézetünket is, amelyben nagy lelkesedéssel oktatott és kutatott, és amit teljes odaadással vezetett. Ide kerül hát ez az emléktábla is, amely számunkra, akik ismertük, minden reggel beérkezéskor eszünkbe juttatja őt, és rá gondolunk majd munka végeztével is egy pillanatra.

Szükségünk van az emlékezésre nem csak azért, mert jó érzéssel gondolunk rá, hanem azért is, mert nem feledhetjük az intézetvezetőt, a szakembert és az embert, aki minden minőségben példát mutatott számunkra, és akinek együtt és egyénileg is oly sokat köszönhetünk.

Az emléktábla hideg márványa utal a rideg valóságra, a megváltoztathatatlanra.

Prof. Dr. Mészáros Károly itt tanult, oktatott, kutatott és nevelt - szenvtelen megállapítás, ígék múlt időben.

- *Tanult*, az új megismerésére, a tudás örömére, tanult hallgatóként, munkatársként, de professzorként is vágyott az új ismeretekre.
- *Oktatott*, a tudás átadás kényszerével, alaposan, felkészülten. Oktatott elveket és gyakorlati fogásokat. Oktatott mindenkit, aki tanulni vágyott hallgatókat, oktatott doktoranduszokat, oktatott kollégákat.

-
- *Kutatott*, az új megismerésére, a felfedezés gyönyörére, a jobb elérésére. „Jó oktatás csak színvonalas kutatással és a gyakorlattal való szoros kapcsolattal alapo-
zható meg” – ez volt az alapelve, amelynek jegyében az Erdővagyon-gazdálkodási
Intézetet oktató-kutató műhellyé fejlesztette, köré gyűjtötte a szakterületeink elméleti és
gyakorlati művelőit.
 - *Nevelt*. Nevelt, a felsorolásban utolsóként, de fontosságban elsőként. Példaadással ne-
velt, mentes volt a szakmai féltékenységtől. Szerette az embereket, szerette a szépet, és
ezt a szeretet osztotta meg a körülötte lévőkkel, és ezt adta át önzetlenül az egyetem kö-
zösségének: felolvasott irodalmi esten, részt vett télapó műsorban, játékokat szervezett
összejövetelekre, büszke volt, ha szakestélyen elnökölhett, és boldog, ha balekfeladat-
ra kérték fel.

Prof. Dr. Mészáros Károly itt tanult, oktatott, kutatott és nevelt. A rideg szöveg felett az arckép.
Az arckép segít megőrizni az emléket, de az életerő, a dinamizmus már nem térhet vissza.

Sokan vagyunk itt, akik nem csak a követendő példát látjuk benne, hanem sok köszönettel is
tartozunk neki. Szerencsések vagyunk, hogy vele dolgozhattunk, és kivételes vezető képessé-
gei által támogatva érthettünk el sikereket. Nem akadt hallgató, doktorandusz, munkatárs,
vagy bárki, akinek kérésében, ötletében ne segítette volna, akiért ne vetette volna latba szer-
vezőlépességét, és mindannyian tudjuk, hogy szervezni, azt ösztönösen tudott.

A portrén átütő személyiségét majd azok is érzékelhetik, akik nem ismerhették. S reményeink
szerint sokan lesznek a munkássága iránt érdeklődők.

Az emléktábla alatt a tárló, a tárlóba - a család jóvoltából - kedves tárgyait rendeztük, amelyek az
irodájában is körül vették, és bemutatjuk munkásságának legfontosabb tárgyi emlékeit.

Tanult, oktatott, kutatott és nevelt - a tárgyak is megszólalnak - elmondják oktatási és kutatási
tevékenysége sokszínűségét, megkönnyítik az emlékezést a kollégáknak, a hallgatóknak, a
látogatóknak.

Több mint 10 éve az erdőértékeléssel robbant be a szakmai közéletbe, Márkus Laci bácsi szel-
lemi útmutatásait követve. Megszervezte az első (majd a többi) erdő- és kárérték számítási
tanfolyamot. Az erdőérték számítást segítette az NFA részére készített irányelvvel, a számta-
lan felülvizsgálattal. Az emléket őrzendő az erdőérték-számítási csoportot igyekszünk tovább
vinni, az erdőérték-számítási irányelvet aktualizáljuk. A tárlóban kiállított – saját ötletű, saját
szervezésben kivitelezett – műszerekre joggal volt büszke.

Az erdészeti politikában, annak megújításában sokat és eredményesen dolgozott. Több évi
irányító munkával alakította a Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogramot. A „Fehér könyv” a
tárlóban hever, nélküle a Nemzeti Erdőprogram is nyugszik, de a PEFC tanúsítási szabvány
talán meglesz, mi azon leszünk.

Elérte, hogy házigazdaként Sopronban köszönthette a nemzetközi konferenciákat. Ilyen nem-
zetközi együttműködésre emlékezünk a Schithüsen professzor és társai által írt szak- és tan-
könyv kiadásával. Prof. Dr. Mészáros Károlyra emlékeztetésül is a könyv ott lesz a konferen-
cia résztvevőinek táskájában. Emlékeztetésül mindazoknak, akik a könyv lapjait forgatják,
segítségével szakmailag fejlődnek.

Kutatásszervező tevékenységét néhány kötetrel jelezzük, pedig oldalszámra soroljuk a vezetésével
elkészült tanulmányokat. Az Erdővagyon-gazdasági Intézet tudásfáján három gyümölcs még idén
is megérett, Benkő Pál, Hegedűs Attila és Puskás Lajos holnap veszik át a PhD fokozatot.

Nevelt, igen nevelt és ápolta a hallgatókkal a kapcsolatot, ezt is sikeresen tette. Példázzák ezt
a korszakseregéből kiemelt diszkorsók, valeta szalagok.

Tisztelt Emlékező Közösség!

Mi, az általa vezetett intézet munkatársai lendületének ránk maradt sodrában fogtunk össze annak érdekében, hogy nagy ívű alkotó pályájának emléket állítsunk. Ha az általa diktált tempót tükrözni nem is tudjuk, de igyekeztünk az utókor számára a gazdag szakmai életutat bemutatni, a másfél évtizedes intézetvezetői munkát összefoglalni. Az elkészült emléktábla, tárló ennek bár fontos eleme, de csak külsősége.

Értékelésre is bátran vállalkozunk: ritka sikeres szakmai karrier és eredményes intézetvezetés tört meg, amely pótolhatatlan, az intézeti kollégák számára mindenképpen.

Igen, Prof. Dr. Mészáros Károly egy éve ment el, és azóta is érezzük hiányát. Az emlékezés sem tölti, töltheti be azt az űrt, amelyet hiánya okozott, okoz nap mint nap.

Kedves Zsuzsa, Kornél és Bence!

Bejelentjük, hogy elkészült az Erdészeti Felsőoktatásért Alapítvány Prof. Dr. Mészáros Károly Emlékére Alapító Okirata. Záróvizsgák után, a tanévzárókon az erdészeti felsőoktatásban, az erdészeti politika és ökonómia művelésében kiemelkedő hallgatók jutalmazásával még jobban lehetővé válik Prof. Dr. Mészáros Károlyra, személyiségére és tevékenységére való évenkénti emlékezés.

Az emléktábla lehetőséget ad, hogy az életben maradottak tiszteletüket tegyék Prof. Dr. Mészáros Károlyra emlékezve. Tegyük meg kegyelettel, szeretettel.

Az Emléktábla avató megemlékezés és a koszorúzás után a konferencia az Erzsébet kerti új épületben folytatódik. Abban az épületben, amely nem jött volna létre állhatatos kitartása nélkül.

Tisztelt Emlékező Közösség! Memento!

Jó szerencsét! Üdv az erdésznek!

Az üzemgazdaságtan és a vállalkozói magatartás oktatása az erdészeti felsőoktatásban

Prof. Dr. Franz Schmithüsen

Swiss Federal Institute of Technology, ETH, Zurich, franz.schmithuesen@env.ethz.ch

Kivonat

Az erdészeti szakembereknek alapos oktatási háttérre van szükségük, ha gyorsan változó társadalmi, gazdasági és politikai problémákat kell kezelniük. A természeti erőforrások fenntartása és az erdők tartamos módon való kezelése olyan oktatási programokat kíván, amelyek egyesítik az erdészeti politikát és jogot, az üzemgazdaságot, a vezetési ismereteket valamint az erőforrásokkal kapcsolatos és a környezeti gazdaságtant. A bolognai folyamat lehetőséget kínál az erdészeti tantervek korszerűsítésére, az empirikus kutatás kiterjesztésére a környezeti és természeti erőforrás-gazdálkodásra és arra, hogy a politikával, gazdaságtannal és társadalomtudományokkal kapcsolatos oktatást szorosabban összekapcsoljuk az alkalmazott természettudományokkal. Ez azt is jelenti, hogy nagyobb hangsúlyt kell helyezni a szocio-ökonómiai tananyagra az egyetemi tantervekben.

Kulcsszavak: tájhasznosítás, természeti erőforrások védelme, fatermesztés, környezeti szolgáltatások, erdészeti ökoszisztéma gazdálkodás

Az innovatív szocio-ökonómiai tantervek kidolgozásának az erdészetben a megújítható természeti erőforrásokkal való gazdálkodás sajátosságain kell alapulnia. A hangsúlyt a következőkre kell helyezni:

- A tartamosság mint a természeti erőforrások fenntartásának és fejlesztésének vezérelve
- Többfunkciós és a helyi körülményekhez igazított tájhasznosítási megoldások melyek figyelembe veszik a gazdasági, társadalmi és környezeti igényeket
- A természeti folyamatok és a technológia megoldások, a társadalmi folyamatok és a politikai döntéshozás kölcsönhatásai
- A tájhasznosítás fejlesztése hatékony intézményrendszer kifejlesztésével és a tulajdonosok bevonásával
- Megfelelő piac alapú eszközök és koordinált közönségkapcsolati hálózatok
- Multidiszciplináris megközelítések a természet- és társadalomtudományok között, melyek a társadalmi igények, értékek és a kulturális változások elemzésének közös tudományos alapját teremtik meg

A modern piacgazdaságok alapvető változása az eltolódás az *eladói piactól a vevői piac* felé. A piacok a hiánygazdálkodásból, amikor az igények meghaladták a rendelkezésre álló kínálatot egy olyan gazdaság irányába mozdultak, amelyben a kínálat meghaladja a jelentkező keresletet. Míg a javak és szolgáltatások termelése volt a korlátozó tényező a múltban, ma az

elsődleges kérdés az új piacok megteremtése az új termékek számára. A versengő üzleti tevékenység fő hajtóerői az igények serkentése valamint a fogyasztói preferenciákra való koncentráció. A fő vállalkozói kihívások között van a termékfejlesztés az új fogyasztói igények és kívánságok kielégítése kiegészítve az új piaci szegmensek és régiók megtalálásával.

A vállalkozói menedzsment és az üzemgazdaságtan tanítása mélyreható diszciplináris és interdiszciplináris alapokat tételez fel a menedzsment és gazdasági tudományok alapelveiről, modelljeiről és módszereiről, ugyanakkor az erdészeti és a faipari szektor sajátosságos termelési viszonyainak alapos ismeretén kell, hogy alapuljon. Az oktatást meg kell alapozni a legfrissebb alkalmazott közgazdaságtani irodalom eredményeinek bemutatásával. A hallgatóknak és az oktatóknak meg kell érteni a vállalatok összetett irányítási folyamatait és tudni kell hogy miként lehet optimalizálni a termelést az egész hozzáadottérték-láncon belül. Értékelniük kell az ipari fatermesztés és a termékek és szolgáltatások széles skáláját nyújtó többfunkciós erdészeti termelési rendszerek közötti választási lehetőségeket.

A hallgatók oktatásában elérendő fontos célok a vállalkozói szellem, a stratégiai gondolkodás és az emberekkel való bánás képességének kialakítása. Az elsődlegesen oktatandó témák:

- Az üzemgazdaságtan szerepe és feladatai és az erdészeti és faipari termelés sajátosságos feltételei
- Új megközelítések a fatermékek, faalapú energia valamint a környezeti és rekreációs szolgáltatások marketingjében
- A végfelhasználói piacok mint az üzleti fejlesztés és vállalkozói siker előmozdító tényezői
- Stratégiafejlesztés és controlling mint a vállalkozói teljesítmény, hatékonyság és versenyképesség alapja
- Az innováció mint a vállalkozói növekedés előfeltétele a gyorsan változó gazdasági, társadalmi és politikai környezetben
- A vállalkozói döntések meghozatalához szükséges elvek, módszerek és technikák ismerete gyakorlati alkalmazásokkal
- Analitikus képességek kifejlesztése annak érdekében, hogy releváns adatok és tények felhasználásával megoldásokat találjanak az irányítási konfliktusok megoldására az üzleti célok elérése érdekében
- Kreatív és elmélkedő képességek kifejlesztése használható alternatívák kidolgozására a döntési folyamat során
- Szociális kompetenciák és vezetés kifejlesztése a humánpolitikai kérdésekben és a szervezeti fejlesztésben
- A kiegészítő alapinformációk és a tárgyra vonatkozó szakirodalom elérésének, felhasználásának képessége

Az *erőforrás-gazdaságtan* a termelési és fogyasztási folyamatok optimalizálásával foglalkozik egy dinamikus és időszakokon átívelő allokációs távlatban. Az erőforrás-ökonómiával foglalkozó közgazdászok az erőforrások optimális felhasználásának és a szub-optimális fogyasztási gyakorlat korrekciójának modelljeit és azok feltételeit dolgozzák ki. A *környezeti gazdaságtan* a termelés és a fogyasztás pozitív és negatív külső hatásaival foglalkozik, és azaz, hogy ezeket az externáliákat miként lehet internáliákká tenni a felhasználási folyamatok fejlesztése érdekében. Ez a gazdaságtan alapvetően statikus erőforrás-allokáció elemzésen alapul, amely a környezeti erőforrások aktuális kompetitív használatát vizsgálja. Az *ökológiai gazdaságtan* fejlődésben lévő dinamikus rendszereket vizsgál valamint azokat az emberi preferenciákat amelyek a széles ökológiai lehetőségekkel és a környezeti korlátozásokkal szembeni idegenkedéssel kapcsolatosak. Időhorizontja a rövidtől a nagyon hosszúig és földrajzi kiterjedése a helyitől a globálisig terjed.

Az elsődleges oktatási témák a következők:

- Szektorok közötti többszörös kapcsolatok valamint pozitív és negatív feltételekhez kötöttség a gazdasági döntések és azok természeti folyamatokra gyakorolt hatása között, különösen a talajra, vízre és klímára vonatkozóan.
- A megújuló természeti erőforrások jelenlegi és jövőbeni készletére vonatkozó alternatív használatok és menedzsment stratégiák időszakokon átívelő hatásai
- A pozitív és negatív externáliák, mint a cégek és egyének viselkedését befolyásoló tényezők gazdasági bevonása a termelésbe és a fogyasztásba
- A közjavak szolgáltatásának és a közös tulajdonban levő erőforrások kezelésének szociális vonatkozásai a közös gazdasági, szocio-etikai és politikai igények kielégítése érdekében a kulturálisan kialakult attitűdök és hiedelmek figyelembe vételével
- Az egyéni és a közösségi fogyasztók igényeinek megváltoztatása a termelési, védelmi és megőrzési outputokat kombináló ökonómiai stratégiák optimalizációja alapján
- Azon környezeti, társadalmi és kulturális szolgáltatások azonosítása, mennyiségének meghatározása, értékelése és pénzbeni kifejezése amelyek a többfunkciós erdőgazdálkodásból, környezetvédelemből és a természet és tájmegőrzésből származnak

A fenti egymást kiegészítő megközelítések koncepciói és módszertana alapot adnak a gazdaságtan oktatására a tartamos erdőgazdálkodásban és a megújítható természeti erőforrások kezelésében. Ezek elméleti koncepcióit és módszertanát egy problémákra irányuló kutatási és oktatási megközelítésben kombinálva segítséget nyújthatunk a hallgatóknak az erdőhasználat, az ökoszisztéma menedzsment és az erdők élhető környezet megteremtésében játszott szerepével kapcsolatos komplex kérdéseinek megértésében. A hangsúlyt arra kell helyezni, hogy a tartamos használattal és kezeléssel kapcsolatos gazdasági értékek teljes skáláját indokoltan és tudományosan megalapozottan érthessük meg. Ez az erdőkkel, természettel és a tájakkal kapcsolatos emberi viselkedés gazdasági alapon történő kiegyenlített vizsgálatát és az ökológiai problémák széles skálájához gazdaságilag hatékony megoldások keresését igényli.

A korszerű erdészeti tantárgyba felveendő, a vállalkozói magatartással és az üzemgazdasággal kapcsolatos alapvető fejezetek a következők:

- Erdészeti és faipari üzemek
- Értéktermelés a vállalatokban és az üzemekben
- Piacok és marketing
- Menedzsment, személyügyi vezetés és szervezet
- A számvitel mint a központi gazdasági információs rendszer
- Finanszírozás és beruházás
- Logisztika és termelési folyamatok
- Stratégiai tervezés és controlling

Ezen témakörök részletes tárgyalása megtalálható a *Vállalkozói magatartás az erdőgazdaságban és a ffeldolgozásban – Üzemgazdasági alapok és menedzsment folyamatok* című könyvben, melyet eredetileg német nyelven publikáltak 2003-ban. A cél az volt, hogy olyan kötetet dolgozzunk ki, amely egy részletes szöveg- és kézikönyvként használható az erdőszetben és a ffeldolgozásban. A német verzió sikeres 1000 eladott példánnyal és egy készülő második kiadással. Eddig négy más nyelvre fordították le a könyvet.

A könyv aktualizált változatát fordították le magyar nyelvre és 2007-ben publikálták a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpontjának kiadásában. Reméljük, hogy a publikáció hasznos könyv lesz a „bachelor” és a „master” hall-

gatóknak valamint értékes információs forrásnak bizonyul azok számára, akik az erdőgazdaságban és a fafeldolgozásban használják majd. Köszönetet mondunk azon kollégáinknak akik hozzájárultak ahhoz, hogy ez a könyv megvalósuljon.

Mészáros Károly professzor volt az, aki meggyőződött egy magyar változat szükségességéről, és elindította a fordítási projektet. Mérföldkőnkre Mészáros professzor nem láthatta meg erőfeszítésének végeredményét. A Szerzők köszönettel tartoznak Neki, és megőrzik emlékükből mint egy nagyra becsült kollégát és barátot.

Összefoglalás

Az erdészeti felsőoktatási oktatási és kutatási programok tartalmának azon hosszútávú kulturális és gazdasági folyamatok alapos megismerésében kell gyökerezni amelyek befolyásolják az ember természeti erőforrás használatát és alakítják a tájat amelyben él. Csak a kulturális összefüggések tudják megmagyarázni a problémák és megoldások nagy változatosságát a térben és időben valamint az új megoldások kifejlesztésének szükségességét amennyiben a keretfeltételek megváltoztak. Az erdészeti oktatás képessé kell, hogy tegye az egyetemi hallgatókat és a leendő mérnököket arra, hogy megragadják a kulturális változás dinamikáját és annak jelentését az erdővel és az erdőszettel szemben támasztott társadalmi igényekkel kapcsolatban. A hallgatóknak összegző tudásra van szükségük ahhoz, hogy felmérjék a természetes erőforrásokkal való gazdálkodás lehetőségeit és új megközelítéseit egy adott helyzetben és időben. Az erdőgazdálkodás szocio-ökonómiai vonatkozásainak egyetemi oktatása az erdészeti problémák rendszerszemléletű elemzésének része a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás, fenntartható területhasznosítás és a környezetvédelem összefüggésében. Az erdészeti gazdaságtan a magán- és közösségi földhasznosítás összefüggésében a vállalkozói döntésekre és a menedzsment stratégiákra koncentrál. Az üzemgazdaság, az elemző készség, a társadalmi kapcsolatok valamint a vezetés oktatása elsődleges cél.

Hivatkozás

Schmithüsen, F.; Kaiser, B.; Schmidhauser, A.; Mellinghoff, St.; Kammerhofer, A. W., 2007: Vállalkozói magatartás az erdőgazdaságban és a fafeldolgozásban – Üzemgazdasági alapok és menedzsment folyamatok [Entrepreneurship in the Forest- and Wood Products Industry – Principles of Business Economics and Management]. NYME Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont Sopron (477 pp.).

[A 2003-ban németül megjelent könyv (Deutscher Betriebswirte-Verlag, Gernsbach/Germany) aktualizált változatának magyar fordítása]

Teaching Entrepreneurial Management and Business Economics in University Forestry Programmes *

Prof Dr. Franz Schmithüsen

Swiss Federal Institute of Technology, ETH, Zurich, franz.schmithuesen@env.ethz.ch

Abstract

Forest professionals need a comprehensive educational background if they are to tackle rapidly changing social, economic and political problems. Maintaining the natural resource base and managing forests in a sustainable manner requires teaching programmes combining policy and law, business economics and management, and resources and environmental economics. The Bologna process offers a chance for modernizing forestry teaching courses, expanding empirical research on environmental and natural resources management, and linking teaching in politics, economics and social science more closely to the applied natural sciences. This means, foremost, putting more emphasis on socio-economic teaching contents in university forestry curricula.

Keywords: Land use practices, natural resources protection, wood production, environmental services, forest ecosystem management

The elaboration of *innovative socio-economic teaching programmes in forestry* must be based on the specifics of managing *renewable natural resources*. The focus is on:

- Sustainability as the guiding principle for maintaining and developing the natural resource base
- Multifunctional and locally adapted land management solutions addressing economic, societal and environmental demands
- Interplay between natural processes, technological solutions, societal behaviour and political decision making
- Improvements in land management through developing effective institutions and involving stakeholders
- Use of appropriate market-based instruments and coordinated public policy networks
- Multidisciplinary approaches between natural and social sciences leading to a common scientific basis in dealing with societal needs and values, and with cultural change.

* First Symposium of Forest Economists in Commemoration of Károly Mészáros
Sopron/Hungary, June 26-27, 2008

The fundamental change in modern market economies is the shift from *sellers' to buyers' markets*. From an economy of scarcity, in which demand surpassed the available offer, the markets have moved to an economy, in which the offer exceeds apparent demand. Whereas production of goods and services was the limiting factor in the past, developing new markets for new products is now the primary issue. Stimulating demand and focusing on consumer preferences are the driving forces of competitive business activities. Product development and design to meet new consumer wants and preferences combined with finding new market segments and regions are among the principal entrepreneurial challenges.

Teaching in *entrepreneurial management and business economics* requires a comprehensive disciplinary as well as interdisciplinary foundation in the concepts, models and methodologies of the management and economics sciences. At the same time it has to be based on a solid understanding of the special production and marketing conditions within forestry and the wood-processing sector. It should be well grounded in the current literature presenting the results of applied economic research. Students and teaching staff need to understand the complex management processes of enterprises and know how to optimize production within the entire value-added chain. They should be able to evaluate the options of industrial wood production versus multifunctional forestry production systems providing a wide range of goods and services.

Development of an entrepreneurial spirit, strategic thinking and human relations abilities are essential goals to be achieved in teaching the students. Primary teaching subjects are:

- Role and tasks of business management and specific conditions of forest production and wood processing
- Choosing new approaches in marketing wood products, wood energy as well as environmental and recreational services
- End-user markets as driving factors for business development and entrepreneurial success
- Strategy development and controlling as the basis for entrepreneurial performance, efficiency and competitiveness
- Innovation as the prerequisite for entrepreneurial growth in a rapidly changing economic, social and political environment.
- Knowing the principles, methods and techniques of entrepreneurial decision making with practical applications
- Development of analytic skills in using relevant data and facts in finding solutions for managerial conflicts on goals and business objectives
- Development of creative and reflective capabilities for the search of workable alternatives in decision making processes
- Development of social competencies and leadership in personal management and organizational development
- Ability to get access to complementary basic references and to subject matter specific literature.

Resource economics deal with optimization of production and consumption processes in a dynamic and intertemporal allocation perspective. Resource economists develop models of the conditions for an optimal consumption of resources and for correcting suboptimal consumption practices. *Environmental economics* analyse in particular the positive and negative external effects of production and consumption and how to internalize these externalities to improve utilization processes. It is primarily based on a static resources allocation analysis dealing with actual competitive use of environmental resources. *Ecological economics* deal with dynamic systems in evolution and with human preferences reflecting broad ecological

opportunities and aversion to environmental constraints. The timeframe extends from short to very long and its geographic scale extends from local to global.

Primary teaching subjects encompass the following:

- Multiple cross-sector links as well as positive and negative conditionality between economic decisions and their impacts on natural environmental processes, especially on soil, water and climate
- Intertemporal effects of alternative use and management strategies on present as well as future stocks of renewable natural resources
- Economic implications of positive and negative externalities in production and consumption as influencing the behaviour of firms and individuals
- Social aspects of providing public goods and managing common property resources to meet collective economic, societal and political demands and respect culturally derived attitudes and beliefs
- Changing private and public consumer demands based on an optimization of economic strategies combining production, protection and preservation outputs;
- Identification, quantification, valuation and monetarization of environmental, social and cultural services and benefits that result from multifunctional forest management, environmental protection, and nature and landscape preservation.

The concepts and methodologies of these complementary approaches offer a basis for teaching economics in the field of sustainable forestry and renewable natural resources management. Combining their theoretical concepts and methodologies in a problem-oriented research and teaching approach helps students understand the complex issues with regard to forest utilization, ecosystem management and the role of forests in maintaining a livable environment. The emphasis is put on understanding in a reasoned and scientific manner the full scale of economic values related to sustainable use and management. This requires a balanced analysis of human behaviour toward forests, nature and landscape in economic terms and the search for economically efficient solutions for a wide range of ecological problems.

Standard chapters on entrepreneurial management and business economics to be included in a modern forestry teaching course are:

- Forestry and Wood Processing Industries
- Value Added in Business Enterprises
- Markets and Marketing
- Management, Human Resources and Organization
- Accounting as the Central Business Information System
- Financing and Investment
- Logistics and Production Processes
- Strategic Planning and Controlling

A comprehensive treatment of these subjects is provided for in the book “*Entrepreneurship in the Forest and Wood Products Industry – Principles of Business Economics and Management*” which was originally published in German in 2003. The goal was to elaborate a text that could be used as a comprehensive text and references book in the forest and wood processing sector. At present the German version has become a success with 1 000 copies sold and the second edition in preparation. It has been translated in 4 other languages by now.

The book was translated as an updated version into Hungarian language. It has been published in 2007 by the Regional Knowledge Centre of Forest and Wood Utilization of the West Hun-

garian University (Schmithüsen et al. 2007). We hope that the publication will be a useful teaching text for bachelor and master students as well as a valuable information source to those using it in the forest and wood processing sector. We thank our colleagues who have contributed to make this publication a reality.

It was Professor Károly Mészáros who was convinced of the need for a Hungarian version and launched the translation project. To our immense regret Professor Mészáros did not see any more the final result of his effort. The authors owe thanks to him and keep in their memory as an esteemed colleague and friend.

Conclusion

The content of academic teaching and research programme in forestry needs to be anchored in a profound understanding of the long-lasting cultural and economic processes that influence man's varied uses of natural resources and shape the landscape in which he lives. Only the cultural context can explain the great variety of problems and solutions in time and space as well as the need to develop new solutions once that the frame-conditions have changed. Forest teaching should enable university graduates and future engineers to grasp the dynamics of cultural change and their meaning for societal demands on forests and forestry. Students need an integrative knowledge to assess opportunities and new approaches in managing natural resources in a specific situation and at a given time. Academic teaching of socio-economic aspects in forestry curricula is part of a systems approach, analysing forestry problems in the overall context of natural resource use, sustainable land management practices and environmental protection. Forest economics related to private and public land management focuses on a comprehensive understanding of entrepreneurial decisions and management strategies. Knowledge of business economics, analytical skills, social capabilities and leadership are primary teaching goals.

Reference

Schmithüsen, F.; Kaiser, B.; Schmidhauser, A.; Mellinghoff, St.; Kammerhofer, A. W., 2007: [Entrepreneurship in the Forest- and Wood Products Industry – Principles of Business Economics and Management]. Regional Knowledge Centre of Forest and Wood Utilization, Western Hungarian University, Sopron/Hungary (477 pp.).

[Hungarian Translation of an updated version of the Text- and Reference Book 2003 published in German, Deutscher Betriebswirte-Verlag, Gernsbach/Germany.]

I. Erdész-közgazdász Találkozó – Mészáros Károly Emlékülés

Megnyitó

Prof. Dr. Horváth Béla

ERFARET igazgató

Hölgyeim, Uraim!

Tisztelettel köszöntöm az I. ERDÉSZ-KÖZGAZDÁSZ TALÁLKOZÓ – MÉSZÁROS KÁROLY EMLÉKÜLÉS minden kedves résztvevőjét. Rendezvényünk, mely a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpontjának (ERFARET) nagyrendezvénye is („A régió erdővagyon-gazdálkodásának fejlesztése” c. alprogramhoz kapcsolódóan), hagyományteremtő szándékkal indul, és emlékezik az erdészeti felsőoktatás 200 éves, az Erdészeti Politikai és Ökonómiai Tanszék jogelődjének, az Erdőgazdasági Politika Tanszék megalakításának 85 éves, és az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet megalakulásának 10 éves évfordulójára. Emlékezik nem utolsósorban kollégánkra, barátunkra, professzor-társunkra, Prof. Dr. Mészáros Károlyra, az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet egy éve elhunyt igazgatójára, az Erdőmérnöki Kar korábbi dékánjára, az egyetem általános rektorhelyettesére.

Prof. Dr. Mészáros Károly munkásságának eredményeit már számosan méltattak, ezért itt most közülük csak néhányat szabadjon kiemelni:

- dékánként majd rektorhelyettesként jelentős szerepe volt abban, hogy az Erzsébet kerti új épületünk (ez ad helyt a jelen rendezvénynek) elkészülhetett;
- dékánként meghatározó módon járult hozzá az Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont 2004. évi pályázatának eredményességéhez, minek következtében az egyetem és 12 konzorciumi partnere összesen 1,1 milliárd Ft, 4 évre szóló kutatás-fejlesztési támogatáshoz jutott, a Pázmány Péter program keretében;
- dékánként eredményes irányítója volt „A régió erdőhasznosításának fejlesztése” c. kutatási programnak, mely négy alprogramot (köztük a jelen tanácskozás szakmai alapját jelentő alprogramot is) ölel át;
- jelentős szakmai munkát végzett „A régió erdővagyon-gazdálkodásának fejlesztése” c. alprogramban, nagymértékben hozzájárulva annak szakmai eredményességéhez;
- kezdeményezte az „Erdő- és Faalapú Iparágak Nemzeti Technológiai Platformja” megalakítását, amelynek megvalósulását sajnos már nem élte meg, de szakmai utódai azóta megvalósították.

Prof. Dr. Mészáros Károly irányításával intézeti kollektívája számos új szakmai eredményt ért el „A régió erdővagyon-gazdálkodásának fejlesztése” c. alprogramban, melyek közül a teljesség igénye nélkül említhető:

- a társas erdőgazdálkodás viszonyainak jellemzése;
- a Nyugat-dunántúli Regionális Operatív Programban az erdészeti jellegű projektjavaslatok megfogalmazása;
- az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv erdőgazdálkodást és erdőtelepítésekkel érintő részének összeállítása;
- a fakitermelési jövedelem megoszlás-modell;
- a nyugat-dunántúli erdészeti turisztikai kiadvány;
- az erdészeti erdei iskola vezetők képzése;
- bekapcsolódás a „Magyarország erdészeti tájai” könyvsorozat szerkesztésébe a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Központi Erdészeti Igazgatóságával együttműködve.

Az Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont 2005. január 1-e óta eredményesen tevékenykedik a Nyugat-magyarországi Egyetemen, Sopronban. Az ERFARET két szakmai („A régió erdőhasznosításának fejlesztése” és „A régió fahasznosításának fejlesztése”), valamint egy horizontális („Tudás- és technológiatranszfer”) programban dolgozik. A két szakmai programban kilenc alprogram kutatásait fogja össze. Az ERFARET-et létrehozó konzorcium tagjai – erdő- és fahasznosítási nagyvállalatok, közép- és kis vállalkozások, egyéni vállalkozók, egyetemi karok (Erdőmérnöki Kar, Faipari Mérnöki Kar) – egyesítették tudásukat, innovációs céljaik megvalósítása érdekében.

Az ERFARET eddigi három és fél éves működése során megvalósította a létrehozásakor kitűzött célok jelentős részét, nevezetesen, hogy az egyetem érintett két kara a 12 külső konzorciumi partnerrel együtt olyan komplex alkalmazás-orientált K+F projekteket valósít meg, melyek eredménye a magas színvonalú tudományos alap- és alkalmazott kutatás, valamint új termékek, technológiák, szolgáltatások, szabadalmak létrehozása, innovációs környezet kialakítása, tudás- és technológiatranszfer működtetése, spin-off vállalkozások, gyakorlat-orientált innovatív munkahelyek létrehozása. Jelentős siker, hogy a nyugat-dunántúli régióból induló erdő- és fahasznosítási K+F tevékenység egyre inkább országos hatókörűvé válik.

Az Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpontban jelentős eredményeket értünk el valamennyi kutatási területünkön, de különösen fontosnak ítéljük:

- azt a három új fejlesztést (Kezdődő erdőtűzek oltására alkalmas nagynyomású, vízzel működő gyorsbeavatkozó mobil erdőtűz-oltó berendezés. A sarangolt hengeres fa választékok (papírfá, rostfa, tűzifa) mennyiségének meghatározása fotoanalitikai módszerrel. Faanyagok tárolása légmentesen lezárt fóliában és vákuumban.), amelynek szabadalmaztatását kezdeményeztük; továbbá
- a „Vállalkozói magatartás az erdőgazdálkodásban és a fafeldolgozásban” című szakkönyvet;
- a csökkentett permetlé mennyiségen alapuló új erdővédelmi technológiákat;
- az erdészeti utak dinamikus forgalomelemzési módszerét;
- az egyes vadfajok élőhely-térképeit, valamint habitat-választásának és habitat-használatának adatbázisát;
- a nyár alapanyag-bázisú cementkötésű forgácslapok gyártási technológiáját;
- a konyha és ebédlő bútorok új, piacképes termékcsaládját;

-
- a kerékpár utakhoz kapcsolódó gyalogoshidak tervkoncepcióját;
 - az ASA eljárással feltárt cellulózzlapokat (melyek szabadalmaztatása elkezdődött); valamint
 - a mobil szenzor alapú alkalmazási keretrendszert.

Az ERFARET Központ koordinálja a marketing-, a tudás- és a technológiatranszfer feladatokat a programok és az alprogramok között. Az egységes arculat (egyre szélesebb körben használt arculati kézikönyvvel rendelkezünk), a tudatos marketing-kommunikációs tevékenység eredményeként az eddigiek során egyértelműen sikerült az erdészeti és faipari szakma érdeklődését felkelteni a tudásközpontunk iránt, és új kapcsolati rendszert építeni.

Az Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont első pályázati ciklusa 2008 végével lejár. Célkitűzéseknek a megkezdett kutatás-fejlesztési és innovációs munka folytatása. A következő három éves időszakra kiírandó pályázat azonban lényegesen szigorúbb feltételeket szab az eddiginél (gazdasági társaság alapítása, 50% önrész biztosítása), amely csak az erdészeti és faipari gyakorlattal szoros együttműködésben teljesíthető. Ehhez kérem minden tisztelt jelenlévő segítő támogatását.

Köszönöm, hogy elfogadták meghívásunkat. Kegyelettel emlékezve Prof. Dr. Mészáros Károlyra, nagy szakértelmű kollégánkra, meghatározó szakemberre és vezetőre, mindenkinek eredményes szakmai tanácskozást kívánva, az I. ERDÉSZ-KÖZGAZDÁSZ TALÁLKOZÓ – MÉSZÁROS KÁROLY EMLÉKÜLÉS-t megnyitom.

Jó szerencsét! Üdv az erdésznek!

Sopron, 2008. június 26.

Prof. Dr. Horváth Béla
egyetemi tanár, intézetigazgató
ERFARET igazgató

Erdészetpolitikai célok egykor és ma

Kaán Károly elképzelései az erdőgazdaság-politikáról

Lapos Tamás

főosztályvezető helyettes
FVM Természeti Erőforrások Főosztály

Az erdőgazdálkodás egy hosszú termelési ciklusú tevékenység, igazodva helyszínének, magának az erdőnek az életciklusához. E fontos természeti erőforrásunkkal való tartamos erdőgazdálkodás célkitűzései, az állami és társadalmi célok elérése, már több száz éve az erdőben végezhető emberi tevékenység szabályozásával az erdészeti szakpolitikában testesülnek meg. Indokolt tehát, hogy az erdészetpolitikai célkitűzések olyan hosszú távra hassanak és olyan viszonylagos állandóságot mutassanak, mint ami az erdőt és az erdőgazdálkodást jellemzi.

Talán az első, de mindenképpen a legegységesebb, legátfogóbb erdészetpolitikai célkitűzés csomag Kaán Károly nevéhez fűződik.

Kaán Károly 1908-ban kezdte meg munkáját a Földművelésügyi Minisztériumban, ahol az ország gazdaságpolitikáját, közigazgatási kérdéseit is tanulmányozta.

1918-ban a Károlyi-kormány az erdészeti ügyek országos vezetőjévé tette, 1919. végén pedig már helyettes államtitkár - államtitkári hatáskörrel -, és az erdő- és faügyek kormánybiztosa.

.A nevével fémjelzett erdészeti politika két legfontosabb irányelve:

- **az ország erdősültségének növelése** volt, elsősorban a fátlan Alföldön végzendő erdőtelepítések és fásítások révén, illetve
- **a meglevő erdők védelme, a fenntartható erdőgazdálkodási gyakorlat kiteljesítése volt.**

A meglevő erdők védelméhez kapcsolódóan **a természetvédelem ügyében is úttörő szerepet játszott** Magyarországon, így az ő kezdeményezésére 1935-ben törvényt alkottak "az erdőről és a természetvédelemről".

Igen határozottan fellépett a tarvágások ellen, és a természetes felújítás előtérbe helyezését javasolta, külön figyelmet szentelt a szálaló vágásos erdőgazdálkodásnak. Elsők közt, igen erélyesen lépett fel a túlzott akácosítás ellen, így Zalában, Somogyban, Nógrádban és Hevesben a tölgyesek és bükkösök helyére történő akác telepítést elítélte. Az akác-kérdésben azonban reálpolitikus volt, mert az Alföld megfelelő helyein, vízmosásokban, kopárokon és szélvédő pásztaként elismerte a fajok jelentőségét.

Kaán Károly elképzelései nagy részét a nemzetközi fórumokon is ismertette és a hiányzó közös európai erdészeti politika kialakítását sürgette, mivel ő is felismerte, hogy a Kárpát-

medencében élők egymásra vannak utalva, és a szomszéd államokkal való jó kapcsolat fenntartását szorgalmazta.

1920-ban, 53 évesen, óriási erdészeti szakmai és közigazgatási tapasztalat birtokában, az akkori európai erdészet-politikai irányelvek ismeretében, bízva a trianoni békekötést követően kialakult helyzet átmeneti voltában, "Erdőgazdaság-politikai kérdések" című művében megfogalmazta a magyar erdészeti politika azóta sem évülő célkitűzéseit.

A mű VIII. „Törvényhozási és egyéb feladataink az erdőgazdasági politika szolgálatában” című fejezetéből idézve a napjainkban is legfontosabb célkitűzések kivonatolva:

„Az első intézkedések között kell lennie az erdészeti igazgatás olyan megreformálásának, amellyel az erdők fenntartása, a bennük űzött gazdasági belterjesség s az ezzel járó közgazdasági előnyök minden körülmények között és a legjobb sikerrel biztosíthatók legyenek. ... Egy olyan intézményről, mely tanácssal szolgál a mindenkor földművelésügyi miniszternek közérdekű munkájában, ... Egy országos erdőgazdasági tanácsra gondolunk, amelyben helyet találnak az ország legjobb szakértői, elsősorban az erdészet és a rokonszakmák köréből és helyet találnak az erdőbirtokosság képviselői is ...”

„Meg kell reformálnunk ezzel kapcsolatban az erdészeti szolgálat szervezését is! Olyan organizációt kell adnunk az erdészeti igazgatásnak, amely egységes és egyszerű, de emellett megvan benne minden biztosíték a törvényes előírások sikeres végrehajtásához.”

„Törvényt kell hoznunk az erdők fenntartására s az okszerű erdőgazdaság űzéséhez fűződő fontos közgazdasági érdekek tételes biztosítására is. ... Ebben a törvényben kívánatos lenne körülírni az erdő fogalmát, ... Meg kell újítani a jelenlegi erdőtörvénynek azt a helyes rendelkezését, amely az erdészeti ügyek intézését minden fokon szakközegeknek biztosítja. Biztosítani kell az erdők fenntartásához fűződő azt a legfőbb érdeket, hogy minden erdőbirtokon ... hatóságilag jóváhagyott üzemterv alapján űzzék az erdőgazdálkodást.”

„Az erdő tarra-vágását, ... mint olyan eljárást, mely annyi gazdasági bajnak, sok esetben és legfőképpen pedig az erdőtalaj elkopárosodásának volt okozója, az okszerűség mértékéig korlátozni kell! ... az állami erdőfelügyelet szigorú elbírálása után engedtesse meg a tarvágás annak feltételével, hogy a birtokos a mesterséges erdőfelújítás záros határidőn belül előírt végrehajtására pénzürtékbeli biztosítást tegyen.”

„... törvényes rendelkezéssel kell biztosítani azt, hogy a közvagyon természetével bíró, valamint mindazon tulajdonjogi természetű erdők gazdasági hasznából, amelyeknél a jogutód törvényes védelméről gondoskodni az államhatóság is hivatott, megfelelő százalék az erdőgazdasági beruházások céljaira tőkésíttessék és kizárólag ilyen rendeltetéssel kezeltesse és használtassék fel.”

„nem volt pénz és nem volt hitel az okszerű erdőgazdasági eljárások biztosításához a kívánatos beruházásokra. Ezen tarthatatlan állapoton egyedül és kizárólag az erdőbirtokok hitelkérdésének a rendezésével lehet és kell segíteni. Az erdészeti organizációnak a fentebbiekben javasolt átszervezése módot ad az államnak arra, hogy garanciát vállalhasson a megterhelendő erdőállományok fenntartására s a bennük űzött gazdaság okszerűségére nézve. Ez a garancia pedig megadja nemcsak a lehetőséget, de a biztonságot is a hitelnövekedéshez ...”

„... tételes rendelkezésekkel kell elősegíteni a az erdők tulajdonjogi vagy gazdasági érdekből való egyesítését.”

„Törvényes úton kell gondoskodnunk arról is, hogy erdőt telepítsünk az Alföldre!”

„Gondoskodnunk kell, hogy már az iskolában megszerettessük az ország népével a fát és az erdőt.”

„Gondoskodnunk kell végül arról is, hogy erdőgazdasági szakoktatásunkat modern alapra fektessük ...”

A jövő egyik legfontosabb feladataként az erdő nemzetgazdaságunkban betöltött szerepének növelése érdekében záró gondolatként álljon ez itt:

„Sajnos, a magyar nép az erdő jelentős nemzetháztartási szerepét a múltban nem tudta kellően felismerni! ... Magyarázatát ennek abban látom, hogy a múlt gazdasági politikája nem is törekedett arra, hogy a természet iránt olyan fogékony magyar népléleknek alkalmat adjon az erdő megkedvelésére és gazdasági jelentőségének felismerésére!”

A múlt, s a jelen nemzetközi-, európai- és hazai viszonyai között merre tartott, tart tehát a magyar erdők és az erdőgazdálkodás sorsa?

Az erdészeti politika nemzetközi és európai környezete

Az erdő az emberi életre óriási hatást gyakorol, mivel javai és szolgáltatásai megújítható jellegénél fogva azon kevés természeti erőforrás közé tartozik, amely fenntartható módon képes alapvető szükségletek kielégítését biztosítani. Amennyiben e javak és szolgáltatások a fenntartható erdőgazdálkodás szabályainak megfelelően kerülnek igénybevételre, úgy természetbarát, előállítás során a legkisebb környezeti terhelést okozó termék állítható elő, mely bármely más helyettesítő termékhez képest jobban szolgálja a környezet védelmét, sőt egyes esetekben más káros folyamatok hatásainak részlegesen semlegesítésére is alkalmas.

E felismeréstől vezérelve az **Európai Unió Erdészeti Stratégiája** és **Erdészeti Cselekvési Terve**, az **Európai Erdők Védelmének Miniszteri Konferenciája** határozatai, valamint a FAO és az ENSZ miniszteri konferenciái, az 1992-es és 2002-es ENSZ csúcskonferenciák és az ENSZ Közgyűlés 1997-es ülészsaka is közös célul tűzte ki a fenntartható erdőgazdálkodás megvalósítását, amely olyan kiemelkedően fontos közérdekű célok megvalósítását szolgálja, mint a:

*a klímaváltozás hatásainak mérséklése,
a biológiai sokféleség védelme,
a fa, mint megújuló nyersanyag, és energiaforrás biztosítása,
a vidéki lakosság munka- és megélhetési lehetőségeinek javítása,
a termőtalaj, a mezőgazdasági területek védelme,
az ivóvízbázisok védelme,
az ország lakossága testi-lelki felüdülésének biztosítása,*

azaz az élet minőségének javítása.

A fenti feladatok azért valósíthatók meg az erdőgazdálkodás keretében, mert **valamennyi erdő három, egymástól elválaszthatatlan alapfunkcióval rendelkezik, egyszerre tölt be környezeti, gazdasági és társadalmi szerepet.** Ez az alaptézis magyar javaslat alapján került elfogadásra az 1972-es Buenos Aires-i Világkongresszuson és azóta a nemzetközi erdészeti politika alaptézisét képezi. A három funkció egymáshoz viszonyított relatív fontossága termé-

szetesen területenként változik, **amelyek kiegyensúlyozott érvényesülését a fenntartható erdőgazdálkodás során kell biztosítani.**

Európai Erdők Védelmének Miniszteri Konferenciája

Az ENSZ a fenntartható fejlődés biztosításával kapcsolatos problémákat az 1992. évi Riói Föld-csúcson aláírt nemzetközi egyezményekben (biodiverzitás, klímaváltozás) próbálta kezelni, amelyek mindegyike az erdőkre, az erdőgazdálkodásra vonatkozó kötelezettségeket is jelent.

Azonban kifejezetten **az erdőkre, erdőgazdálkodásra vonatkozó, nemzetközi joghatással bíró keretegyezmény mind a mai napig nem született, sem világ-, sem európai szinten.**

Európában azonban 1990-ben megkezdődött egy kormányzati szintű, az európai erdők védelmével foglalkozó folyamat, amely az Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferenciái során az elmúlt 18 év során az európai erdőszet-politikai folyamatok meghatározó fórumává vált.. Az eddig megtartott 5 konferencia (Strasbourg 1990., Helsinki 1993., Lisszabon 1998., Bécs 2003., Varsó 2007.) alatt összesen 19 határozatot fogadtak el.

E határozatokban az aláíró tagországok önkéntes kötelezettség-vállalás mellett olyan célokat fogadtak el, amelyek teljes mértékben igazodnak a nemzetközi folyamatokhoz, kötelezettségekhez és amelyek gyakorlatilag az európai erdőszetpolitika alapját képezik.

A folyamatnak jelenleg 46 résztvevője van, köztük az összes EU tagállam és önálló jogi személyként maga az EU is. Magyarország e folyamatban a kezdetektől fogva részt vesz.

Az 5. Miniszteri Konferencián 2007.-ben, Varsóban 2 db határozat, valamint 3 db nyilatkozat került elfogadásra, amelyek tartalma az erdővel és az erdőgazdálkodással kapcsolatos legfontosabb, eddig még megválaszolatlan kihívásokra reagált.

A határozatokban és nyilatkozatokban megfogalmazott témák az alábbiak voltak:

Erdők, faanyag és energia (más szóval: Éghajlatváltozás-energiabiztonság)

Az erdőknek az éghajlatváltozás mérséklésében betöltött szerepe meghatározó hazánkban. Ezt csak a fenntartható erdőgazdálkodás feltételeinek folyamatos biztosításával tudjuk elérni.

A fenntartható erdőgazdálkodás során az erdőből nyert faanyag egyszerre megújuló nyersanyag és energiaforrás, amely mással nem helyettesíthető. Az Európai Unió mellett hazánk is egyre nagyobb figyelmet szentel az energiabiztonság növelésére, amelyben a megújítható erőforrások, így a fa, kiemelkedően fontos szerepet játszik.

Az erdők és a víz (Erdők hatása a vízkészletekre, a vizek károsító hatása elleni védelem)

Az ivóvíznek, mint az emberi lét egyik alapfeltételének biztosítása egyre nagyobb jelentőséggel bír, amelyben az erdőknek a vízbázisokat védelmében betöltött szerepe rendkívül fontos.

Az erdő védelmet nyújt ugyanakkor a víz, vagy a vízhiány tisztító hatásai ellen is, mivel az árvizek elleni védelemben és az aszály hatásainak csökkentésében az erdővel borított területek fontossága ugyancsak alapvető fontossággal bír.

Kommunikáció az erdőről – Európai Erdők Hete

Az erdővel kapcsolatos ismeretek hazánkban sok esetben nagyon hiányosak, de így van ez sok más európai országban is. Ennek a hiányosságnak az enyhítésére a konferencián az aláíró

felek 2008. október 20.-24. között egy Pán-Európai Erdők Hete elnevezésű rendezvénysorozat megtartását fogadták el. A kezdeményezés nemzetközi jelentőségét növeli, hogy az a FAO Erdészeti Bizottság, a UNECE Fabizottság és EU által együttesen támogatott esemény lesz. Hazánk számára nagy kihívást jelent ez, amely során a társadalom, a döntéshozók és az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó gazdasági szektorok tájékoztatását kiemelten fontosnak tartjuk.

Erdőtüzek Dél-kelet Európában

Az erdőtüzek a múlt év nyarán a korábbiaknál nagyobb mértékben sújtották a dél-európai országokat, amely ismét felhívta a figyelmet az erdőtüzek megelőzésének fontosságára és a konferencia résztvevői kifejezték együttérzésüket az erdőtüzekről leginkább szenvedő országok állampolgárai felé. Ezzel együtt elkötelezték magukat amellett, hogy a megelőzés és a kárenyhítés érdekében a megfelelő intézkedéseket megteszik.

A miniszteri konferenciák során eddig elfogadott határozatok a fenntartható erdőgazdálkodással és az erdők védelmével kapcsolatban a legfontosabb kérdéseket, kihívásokat már nevesítette és azokkal kapcsolatban a 19 határozatban megfelelő válaszokat adott. A jövőben tehát a hangsúly az eddig elvégzett munka során meghatározott feladatok felülvizsgálatára, azok végrehajtására helyeződik át.

A miniszteri konferenciák során eddig meghozott határozatok egy olyan indikátorrendszert tartalmaznak, amely az erdővel, erdőgazdálkodással kapcsolatos folyamatok értékelésére kontinensünkön egyenlőre a leginkább elfogadottak.

Fontosnak tartjuk tehát, hogy a határozatokban megfogalmazott célokról, vállalt tevékenységekről tájékoztatás, és az eddig elért eredményekről az indikátorrendszer tükrében egy olyan átfogó értékelés készüljön, amely egyértelműen meghatározza a hazai erdőgazdálkodás fejlesztési irányát az európai és a nemzetközi folyamatokhoz, elvárásokhoz igazodva.

Hazai erdészetpolitika: Nemzeti Erdőprogram

A fenntarthatóság követelményét szem előtt tartva az erdővel kapcsolatos szakmapolitikai elvárások Magyarországon jelenleg az Európai Unió Erdészeti Cselekvési Tervével és az Európai Erdők Védelmének Miniszteri 2003-as Bécsi Konferenciája 1-es határozatával összhangban kidolgozott, a 1110/2004. (X. 27.) Korm. határozattal elfogadott **Nemzeti Erdőprogramban** kerültek megfogalmazásra.

Az egész világon, de talán leginkább az északi félteke mérsékelt övi részén az elmúlt évtizedekben az erdők társadalmi jelentősége nagymértékben megnőtt. Az erdők környezetvédelmi szerepe, anyagi és nem anyagi jellegű szolgáltatásai iránti igény miatt az erdőgazdálkodás megítélése egyre kritikusabbá vált annak ellenére, hogy a fejlett erdőgazdálkodással rendelkező országok - köztük Magyarország - szakemberei már a múlt század vége óta tudatosan a fenti társadalmi igények kielégítésére törekedtek. Erről tanúskodnak az 1879-ben, 1935-ben, 1961-ben és 1996-ban megalkotott erdőtörvényeink is.

A Nemzeti Erdőprogram társadalmi elfogadottsága

A Nemzeti Erdőprogram több mint 3 évig tartó, az erdőhöz, az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó ágazatok és szakterületek képviselőinek bevonásával végzett szakmai munka és konzultációk eredményeként készült el. A program készítése során az erdőt érintő összes fontos uniós és hazai környezet- és természetvédelmi cél és elvárás figyelembe vételre került (Vízkeret

Irányelv, Biológiai Sokféleség Egyezmény, Éghajlatváltozási Keretegyezmény, stb.). A munkába közvetlenül bevont, ágazati szakértők véleményén túl a több forduló szakági és társadalmi egyeztetések eredményei is beépítésre kerültek a Nemzeti Erdőprogram Kormány által elfogadott, végső változatába.

Mindezek alapján a Nemzeti Erdőprogram egy országosan elfogadott, az ágazatok közötti tervezési folyamat eredményeként a szakmapolitikákat integráló, középtávú programként került elfogadásra.

A Nemzeti Erdőprogram bemutatása

A Nemzeti Erdőprogram keretében, annak ágazatok közötti konszenzusát is tükrözve, 10 fejlesztési terület került meghatározásra, melyek legfontosabb feladatai:

Állami erdőgazdálkodás fejlesztése

Olyan tulajdonosi, kezelői, intézményi szervezet kialakítása szükséges, amely hosszú távon biztosítja az állami erdővagyon megőrzését, gazdaságos hasznosítását, közcélú szolgáltatásainak elérését a lakosság számára.

Magán-erdőgazdálkodás fejlesztése

A magán-erdőgazdálkodás tőke- és eszközszegénységének csökkentése, a gazdálkodás feltételeinek javítása. A jelenleg még nem kezelt magánerdőkben az erdőgazdálkodási tevékenység beindítása. Az ország területének 9%-át kitevő magánerdőkben a környezeti állapot, a foglalkoztatás jelentős javulását kell elérni.

Vidék- és területfejlesztés, erdőtelepítés, erdőszerkezet-átalakítás

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program egyértelműen deklarálja, hogy az erdőgazdálkodás, az erdők védelme a vidékfejlesztés szerves része, és ennek keretében a fenntartható erdőgazdálkodás támogatására, az erdők környezeti állapotának javítására jelentős forrásokat különítettek el.

Az agrárátalakulás során felszabaduló területek erdősítése növeli a nemzeti erdővagyon, munkalehetőséget teremt, és folyamatos foglalkoztatást biztosít.

Az erdőtelepítésekkel 1945-től napjainkra jelentős állami támogatással és szakmai munkával az ország erdősültségét sikerült a korábbi 11,8%-ról 20,1%-ra emelni, ami összességében 750 ezer hektáros erdőterület növekedést jelent.

Az erdőtelepítés folytatódik, és a Nemzeti Erdőtelepítési Program hosszú távú célként, mintegy 35-50 év során az ország erdősültségének jelenleg optimálisnak tartott 27%-ra történő növelését tűzte ki célul, amely további 680 000 ha új erdő telepítését jelenti.

Az erdők szerkezet-átalakítása (nem őshonos faállományok lecserélése a termőhelynek megfelelő őshonos faállományokra, a sarj eredetű erdők mag eredetűvé alakítása) során a biodiverzitást növeljük, mind a fajok, mind az erdőállományok szerkezete tekintetében és az ökológiai szempontból kívánatos, folyamatos erdőborítás biztosításához kerülünk közelebb.

Természetvédelem az erdőkben

A természeti értékek és területek védelmét, az erdők biológiai sokféleségének megőrzését nem lehet kizárólag védetté nyilvánított objektumokra (pl. fajokra, élőhelyekre, területekre) korlátozni, hanem az összes erdei ökoszisztéma természetközeli erdőgazdálkodási módszerekkel történő általános védelmét, kezelését kell megvalósítani.

Modern erdővédelem

Az új szemléletű erdővédelem elsősorban a károk megelőzését, a természetes folyamatok nagyobb mértékű érvényesülését, az erdők önszabályzó képességének fokozását állítja középpontba. Az elmúlt években az erdőtüzek hazánkban is jelentős károkat okoztak, amelyek elkerülése érdekében a megelőzést szolgáló intézkedéseket fokozni kell.

Az erdők vízgazdálkodásra gyakorolt pozitív hatásai: az ivóvízbázisok védelme, a csapadékvíz tárolása, a csapadék lefolyásának lassításával az árvízveszély csökkentése, a víztisztítás, vízminőség javítása az ország hegy- és dombvidéki területeinek erdeiben mindenütt tapasztalhatók. A vízgazdálkodási célú erdőtelepítési intézkedések között kiemelten szerepel a vízgyűjtők és a folyók árterületeinek erdősítése. Kiemelten fontos továbbá a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási módszerek alkalmazásának támogatása a vízerózió és az árvizek által veszélyeztetett területek vízgyűjtő területein.

A fenntartható vadgazdálkodás

A jövő vadgazdálkodását mindenek előtt a természetes populációkra kell alapozni, a zárttéri vadtartás csak kiegészítő szerepet tölthet be az eredményesebb vadásztatás érdekében.

Racionális fahasznosítás

Ökológiai és gazdasági szempontból is alapvető nemzetgazdasági érdekünk az újratermelhető, környezetbarát faanyag felhasználásának fokozása a nem megújítható nyersanyagok, a fosszilis tüzelőanyagok helyett.

Az erdészeti igazgatás feladatai

Az erdészeti igazgatás munkáját úgy kell fejleszteni, hogy az állami akarat érvényesítése során az adott pillanatban jelentkező társadalmi és szakmai elvárásokat is maximálisan figyelembe vegye.

Kutatás, oktatás és termelésfejlesztés

A kutatás és oktatás fejlesztése kihat a Program megfelelő tudományos megalapozására és a gyakorlati megvalósítás előfeltétele. A termelésfejlesztésre gyakorolt hatása miatt a kutatás és oktatás kiemelt a programon belül.

Ember-erdő viszonyának javítása érdekében hatékony kommunikáció az erdőről

Be kell mutatni a tartamos erdőgazdálkodás környezetbarát hatásait, az erdő szolgáltatásainak pozitív hozzájárulását a környezeti állapothoz és a társadalmi igények kielégítéséhez.

A Nemzeti Erdőprogram időtávlatának meghatározása - 2006-15 között – annak ismeretében, hogy ez alatt folyamatos felülvizsgálatáról nem gondoskodtak, túl hosszúnak tűnik. A fenti-ekben leírtak alapján a Program megvalósításának alapvetően fontos eleme az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében megvalósítható támogatások, így célszerű lenne a Nemzeti Erdőprogramot is ennek időtávlatához igazítani, és annak időközi felülvizsgálatáról gondoskodni a változó feltételekhez, szempontokhoz való alkalmazkodás érdekében.

Egy, a társadalom és az ország környezeti állapota szempontjából fontos természeti erőforrásokkal való gazdálkodást szabályozó program végrehajtásának hatékonysága akkor ellenőrizhető, ha arról megfelelő rendszerességgel beszámolók készülnek és azok alapján a szükséges módosítások, kiegészítések megtörténnek, valamint az eredményekről a döntéshozók és az állampolgárok is értesülnek.

A Nemzeti Erdőprogram végrehajtásának kiemelt feladatai

A Nemzeti Erdőprogramban meghatározott célok érdekében jelenleg az alábbi kiemelt feladatok megvalósítása van folyamatban.

- Az erdészeti támogatási rendszer átalakítása
- Az erdőtörvény módosítása – új erdőtörvény
- Egységes állami erdővagyon-kezelés

Az erdészeti támogatási rendszer átalakítása

A fenntartható erdőgazdálkodást, az erdők védelmi, közjóléti szolgáltatásainak egyre magasabb színvonalú biztosítását segíti elő az átalakulóban lévő erdészeti támogatási rendszer. E rendszer változása folyamatban van, amely során a nemzeti támogatási rendszer egyes elemei megszűnnek 2010-ig, így ezek kifuttatása megkezdődött, illetve néhány régi és új támogatási cél az uniós szabályoknak megfelelően át- illetve kialakított feltételrendszerrel, a korábbiakhoz képest szerényebb forrással továbbra is fennmarad. A megmaradó nemzeti támogatások olyan területeket fednek le, amelyek az uniós támogatási célok között nem szerepelnek, azonban hazai sajátosságainkat figyelembe véve azok fenntartása indokolt.

Elsődleges cél azonban, hogy a nemzeti források hatékonyabb felhasználását jelentő uniós társfinanszírozással minél több új támogatási lehetőség induljon, amelyre az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban (ÚMVP) a korábbi időszakhoz képest jelentősen bővülő, és 2007. szeptember 19-ét követően az Európai Unió által is elfogadott erdészeti támogatási konstrukciók alapján van lehetőség.

Nemzeti támogatások

Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény az erdők véghasználatát utáni erdőfelújítást kötelezővé teszi az erdőgazdálkodó számára. 2007. december 31-ig az erdőgazdálkodók a véghasználatok után erdőfenntartási járulékot fizettek, és a költségvetésből, nagyságrendileg ennek az összegnek az erejéig minden évben támogatási lehetőség volt az elvégzett erdőfelújítási munkálatok támogatására. 2008. január 1-től a járulékfizetési kötelezettség megszűnt, és ezzel egyidejűleg az erdőfelújítások nemzeti támogatása is megszüntetésre került. A rendszer fokozatos kifuttatása indokolt, így a járulékfizetési kötelezettség mellett **2007. december 31-ig elvégzett véghasználatok miatt keletkezett erdőfelújítások 2010-ig történő támogatásáról** gondoskodni kell.

Az uniós csatlakozásunk előtt tisztán nemzeti forrásból megkezdett erdőtelepítések támogatására az erdőfelújításokhoz hasonlóan szintén 2010-ig ad támogatást a költségvetés, mivel ezekre szerződésben vállalt kötelezettséget az állam.

A korábbi **integrátori támogatások fenntartása**, valamint az ÚMVP-ből hiányzó **üzemvezetési feladatok hatékonyabbá tételének** támogatása, a **közjóléti berendezések fenntartása** illetve az **erdészeti erdei iskolák működésének** támogatása megmarad nemzeti céljaink között, amelyeket az u.n. de minimis szabályok szerint, uniós szempontból csekély összegű támogatásként tervezünk fenntartani.

A **magánszemélyek személyi jövedelem adójának 1%-ból származó bevételből működő, az erdők közjóléti célú védelmét és bővítését szolgáló támogatások** között a **folyamatos erdőbortást biztosító erdőgazdálkodási tevékenység** támogatása mellett fokozott hangsúlyt kap az erdőgazdálkodás társadalmi megítélésének javítását szolgáló **tájékoztatási tevékenység** támogatása, és az erdőterületeken lévő **közjóléti létesítmények, természeti és kulturális értékek**

népszerűsítése, mellyel tudatosítani kívánjuk az erdőgazdálkodás vidékfejlesztésben betöltött kiemelkedő szerepét.

Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) - uniós támogatások

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatások erdőt érintő intézkedései egyértelműen jelzik, hogy az Európai Unió szerint az erdőgazdálkodás a vidékfejlesztés szerves része.

Az ÚMVP jelenleg négy intézkedéscsoportot – a program szerinti szóhasználattal élve, tengelyt - határoz meg, amelyek közül az első a versenyképesség javítását, a második a környezet és a vidék fejlesztését hivatott szolgálni. E két tengelybe tartozó erdészeti intézkedések meghatározóak az erdőgazdálkodás szempontjából.

Az erdőgazdálkodás versenyképességét javító intézkedések közül kiemelésre érdemes az erdészeti gépvásárlás, útépítés, infrastruktúra fejlesztés, valamint az erdészeti szaktanácsadás.

Az ÚMVP intézkedések közül, a környezeti állapot javítása érdekében kiemelkedő szerepet kap továbbra is az erdőtelepítés, amely a klímaváltozás elleni harc egyik fontos eleme.

Az erdőtelepítés mellett azonban fokozott figyelemmel fordulunk a meglévő erdők fenntartása felé is. Új támogatási lehetőségként jelentkezik majd az erdő-környezetvédelmi program, amely a folyamatos erdőborítás kialakítását támogatja, az erdőszerkezet átalakítás, amely az idegenhonos fafajokból álló erdők őshonos fafajú erdőkké történő átalakítását szolgálja, valamint a Natura 2000 erdőkben folytatott gazdálkodás támogatása. Jelentős lesz még a közjóléti beruházások, és az erdőt érő károsítások (tűz, aszály, árvíz) okozta károk helyreállításának támogatása is.

Az UMVP-ben az erdőgazdálkodás számára meghatározó intézkedések a következők:

I. tengely:

Elfogadott, hatályban lévő támogatási jogcímek

Szakképzési és tájékoztatási tevékenységek

Az intézkedés keretében az erdőgazdálkodók részére nyújtott, iskolarendszeren kívüli szakmai képzések, tanfolyamok, gyakorlati bemutatóval egybekötött tájékoztató programok és ügyfélszolgálati tájékoztatás támogathatók, amelyek hozzájárulnak az érintettek versenyképességének fokozásához, a vállalkozásuk összeteljesítményének növeléséhez, a kölcsönös megfeleltetés és egyéb követelmények és előírások megismeréséhez és azoknak való megfeleléshez, új vállalkozások elindításához.

Kidolgozás alatt álló támogatási jogcímek

Az erdők gazdasági értékének javítása

Az intézkedés célja az erdészeti gépek és kiegészítő berendezések vásárlásának és fejlesztésének, valamint a meglévő faállományt érintő állománynevelési tevékenységek támogatása.

Az erdészeti infrastruktúra fejlesztése

Az intézkedés keretében az erdőgazdálkodás javítása érdekében az erdészeti feltáró utak építésével a zárt erdőterületek mélységben történő megközelíthetőségét kell elérni, illetve az erdőtalajok védelmét szolgáló műtárgyak építése (pl. vízmosáskötések) a termőhelyi potenciál fenntartását biztosítja.

II. tengely:

Elfogadott, hatályban lévő támogatási jogcímek

A mezőgazdasági földterület első erdősítése

Az intézkedés keretében támogatás adható a mezőgazdasági művelésből kivonni szándékozott területek erdősítéséhez. Ezen belül támogatás adható a létesítési költségekre, azokhoz kapcsolódó kiegészítő intézkedésekre (padka, kerítés, villanypásztor, bakhát), az ápolás költségeire legfeljebb ötéves időtartamra, az erdősítés miatti jövedelem kiesés fedezésére pedig éves hektáronkénti támogatása adható (mértéke függ: mezőgazdasági termelő vagy nem mezőgazdasági termelő, szántó vagy gyepterület), legfeljebb 15 éves időtartamra.

Erdészeti potenciál helyreállítása

Az intézkedés keretében támogatás nyújtható természeti katasztrófák (hó, jég, szél, belvíz, fagy, aszály, tűz, illetve árvíz által okozott erdőkárok) által károsított erdőkben történő erdészeti potenciál helyreállításához (az erdőfelújítást megelőző terület-előkészítési, károsodott faállomány letermelési; első kiviteli; pótlási; töre vágási vagy sarjaztatási tevékenységek) illetve ezekhez kapcsolódó kiegészítő intézkedésekre (padka, bakhát; rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése).

Kidolgozás alatt álló támogatási jogcímek

Nem mezőgazdasági területek erdősítése

A mezőgazdasági földterületek első erdősítése (MgTE) alapján támogatásra nem jogosult földterületek erdősítésére nyújtott támogatás adható a létesítési költségekre, valamint az azokhoz kapcsolódó kiegészítő intézkedésekre (padka, kerítés, villanypásztor, bakhát).

Erdő-környezetvédelmi intézkedések

Erdő-környezetvédelmi kifizetésekben azok a kedvezményezettek részesülnek, akik önkéntes alapon a jogszabályokban, valamint a szakmai irányelvek figyelembe vételével kialakított erdőtervekben foglalt előírásokon túlmutató kötelezettségeket vállalnak.

A kifizetések csak a vonatkozó kötelező követelményeken túlmutató kötelezettségvállalásokra terjednek ki, melyeket általános szabályként 5-10 évig terjedő időtartamra kell vállalni. A kifizetések a kötelezettségvállalásokból eredő többletköltségeket és kieső jövedelmet fedezik.

A magán - és közösségi tulajdonú erdőterületek rendkívül sokféle adottságait figyelembe véve, valamint annak érdekében, hogy lehetőség szerint biztosítsuk minél több magán erdőgaz-

dálkodó számára a célprogramok elérhetőségét, 9 különböző célprogram került meghatározásra az intézkedés keretében.

Célprogramok

- Agresszíven terjedő, idegenhonos fa-, és cserje fajok visszaszorítása célprogram
- Száraló erdőgazdálkodás célprogram
- Erdőállományok kézimunka igényes ápolása célprogram
- Őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása célprogram
- Speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása célprogram
 - mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása
 - véghasználat során facsoportok visszahagyása
 - erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
- Véghasználat elhalasztása talaj és élőhelyvédelem céljából célprogram
- Közjóléti rendeltetésű erdők fenntartása célprogram
- Erdei tisztások kialakítása és fenntartása célprogram
- Természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása célprogram

Erdőterületeket érintő, nem termelő jellegű beruházások

Az intézkedés keretében azok a beruházások részesülnek támogatásban, amelyek erdő-környezetvédelmi vagy más környezeti célkitűzés alapján vállalt kötelezettségek teljesítésével kapcsolatosak, vagy emelik az érintett terület erdejének vagy fás területének közjóléti értékét. A nem termelő beruházások olyan beruházások, amelyek az erdők gazdasági értékét, jövedelemtermelő képességét jelentősen nem befolyásolják (erdőszerkezet átalakítás és erdei közjóléti létesítmények megvalósítása)

Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken

Az agrár-erdészeti rendszerek olyan extenzív földhasználati rendszerek, amelyekben ugyanazon a földterületen fákat nevelnek és mezőgazdasági tevékenységet is folytatnak, kialakítva a mezőgazdasági és erdőterületek mozaikjait.

Az intézkedés keretében a kérelmezők mezőgazdasági és erdészeti rendszereket egyesítő agrár-erdészeti rendszerek létrehozása céljából részesülnek támogatásban. A támogatás a létesítési költségeket fedezi.

Az agrár-erdészeti rendszerek létrehozása során tághálózatú vagy fasor jellegű fásítások és állattartás biztosítja az adott földterület többcélú hasznosítását.

Erdészeti potenciál megelőzés

Az intézkedés keretében támogatás nyújtható természeti katasztrófák károkozását megelőző intézkedések bevezetéséhez. Bekövetkezett károsítás esetén az erdészeti potenciál helyreállításával együtt vehető majd igénybe, mivel értelemszerűen kiegészítik egymást.

Az erdőtörvény módosítása – új erdőtörvény

Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk, a nagyságrendileg megnövekedett erdőgazdálkodói létszám és a hazai közigazgatási reform együttesen megkövetelik az erdészeti igazgatás korszerűsítését, amely során szükséges a szolgáltató típusú, ügyfélbarát közigazgatási gyakor-

lat továbbfejlesztése. Ezt elsősorban az ország erdészeti politikáján alapuló, azt tükröző ágazati jogi szabályozáson keresztül lehet megvalósítani.

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) elfogadása és 2006.-ban a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal létrehozása az erdészeti szakigazgatás jogszabályi és szervezeti kereteit jelentősen megváltoztatták.

E tényezők és a magán-erdőgazdálkodásban az elmúlt 12 évben bekövetkező változások együttesen szükségessé tették, hogy az erdészeti szakigazgatás szakmai tevékenységét alapvetően meghatározó 1996. évi LIV. törvény és végrehajtási rendeletei átfogó felülvizsgálata és az újraszabályozás megtörténjen.

A Nemzeti Agrárszabályozás Egyszerűsítéséről szóló Zöld Könyvben az erdészeti igazgatás területén megvalósítandó feladatok meghatározó része az új erdőtörvényben kerül megvalósításra.

Az erdőtörvény módosítása már 2005.-ben megkezdődött, és 2007-ben a kodifikációs munka során világossá vált, hogy az erdőtörvény egyes részeinél nem elég a korábbi szabályozás módosítása, hanem átfogó koncepcióváltás szükséges a célok eléréséhez. Tekintettel arra, hogy a módosítások a törvény 106 paragrafusának mintegy 2/3-át érintették és a törvény három fejezete teljes mértékben átalakult, az eddig lefolytatott informális egyeztetések alapján a tervezet nem módosításként, hanem új erdőtörvényként jelenhet meg.

Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló új törvény (a továbbiakban: erdőtörvény) tervezete a következő négy fő területre összpontosul:

- az EU Erdészeti Stratégiájában foglaltak végrehajtása és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 2005. szeptember 20-i, 1698/2005/EK tanácsi rendeletben megfogalmazott új erdészeti intézkedések bevezetésének elősegítése;
- a hazai erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók esélyegyenlőségének biztosítása az európai környezetben és a magán-erdőgazdálkodás működőképességének javítása;
- a természetközeli erdőgazdálkodás tervezési-, gazdálkodási felügyeleti feltételrendszerének megteremtése
- az erdészeti szakigazgatás munkájának racionalizálása.

A törvény a preambulumban foglalt erkölcsi indítékok és megfontolások alapján meghatározza azokat az erdő hármasszadalmi-, környezeti- és gazdasági funkcióján alapuló célokat és kedvező hatásokat, amelyek a törvény megalkotását szükségessé teszik. A törvényjavaslat az egyes célok között nem állít fontossági sorrendet, az erdő mindegyik cél megvalósulását komplex módon szolgálja.

Rögzítésre kerül, hogy az EU Erdészeti Stratégiájában foglaltak az uniós elvárásoknak megfelelően a nemzeti erdőprogramokon keresztül valósulnak meg, ezért indokolt, hogy törvényi szintű szabályozás rögzítse a Nemzeti Erdőprogram készítésének és végrehajtásának szükségességét.

A törvényjavaslat újszerű, de számos más európai erdőtörvényben is alkalmazott definíciót fogalmaz meg az erdőre. Az erdő elsődlegesen az a terület melyet az erdészeti hatóság az Országos Erdőállomány Adattárban erdőként tart nyilván. Az Adattárban szereplő területeken kívül erdőnek minősül minden olyan terület is, amely megfelel a javaslatban megfogalmazott területi és állományszerkezeti követelményeknek.

A természetközeli erdőgazdálkodási módszerek bevezetéséhez, az erdők állapotát is figyelembe vevő speciális szabályozás kialakításához be kell vezetni a természetességi kategóriá-

kat, melyhez jól köthetők a későbbiekben erdőfelújítási, erdőtelepítési, fahasználati és erdővédelmi előírások.

Az Országos Erdő Tanács, mint véleményező, javaslattevő, tanácsadó testület kiemelten fontos szerepet játszik az erdészetpolitikai célok megfogalmazásában, az erdőgazdálkodás, erdészeti igazgatás, erdészeti kutatás, illetve más szakmai és érdekképviselői szervezetek erdészeti ágazatot érintő egységes álláspontjának megformálásában.

Az tervezet a magán-erdőtulajdonosok érdekeinek védelmére, a magán-erdőgazdálkodás hatékonyságának javítására, a jelenleg nem működő, közel 217.000 ha magánerdő gazdálkodásba vonása érdekében átfogó módosítást tartalmaz. A korábbi nehézkesen működő kijelölt erdőgazdálkodói rendszer helyett új jogintézményt, az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenységet vezeti be. Előre lépést jelent az erdőgazdálkodási haszonbérlet jogintézményének bevezetése, ami a magántulajdonú erdőben a tulajdonos és az erdőgazdálkodó közötti jogviszony tartalmát helyezi biztosabb alapokra, így az erdőgazdálkodás kiszámíthatóságát növeli.

A tervezet meghatározza a kincstári vagyonba tartozó, korlátozottan forgalomképes állami tulajdonú erdők körét, ami az állami vagyonról szóló új törvényi szabályozást követően vált szükségessé.

A tervezet pontosítja és egyszerűsíti az erdőgazdálkodók nyilvántartásba vételi eljárását. Az erdőgazdálkodói nyilvántartás erdő művelési ágú területek esetén a közhiteles földhasználati nyilvántartás analógiájaként működik.

Az előterjesztés koncepcionális szinten átalakítja a körzeti erdőtervezés és az erdőgazdálkodás engedélyezési rendszerét.

A körzeti erdőterveket a közfeladat felülvizsgálat eredményeként továbbra is az erdészeti hatóság készíti el, de a továbbiakban megszűnik az egyes erdőgazdálkodási egységekre vonatkozóan az üzemterv készítés állami feladatként.

A körzeti erdőtervek erdőben egyben a közösségi jelentőségű fajok és társulások kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartását, azaz a Natura 2000 célokat szolgáló tervként is funkcionálnak, illetve a természetvédelmi kezelés erdőrészlet szintű előírásait is tartalmazzák, ezzel az erdészeti- és a természetvédelmi kezelési tervek összhangját teremti meg.

A körzeti erdőtervek jóváhagyása a továbbiakban nem a miniszter által történik, hanem közigazgatási eljárás keretében, amely során az ügyfelek számára közvetlen jogorvoslati lehetőséget biztosítunk a rájuk vonatkozó tervelőírások esetében. E hatósági eljárás keretében végeredményben az Országos Erdőállomány Adattár kerül módosításra, a körzeti erdőtervben megállapított, és az ügyfél által elfogadott állapotadatok, előírások, esetleges korlátozások alapján. Az eljárás eredményeként a következő erdőtervezésig az Adattárban szereplő előírásokra alapozva, engedélyezés helyett bejelentés alapján történhet a gazdálkodás, illetve annak felügyelete.

Az új rendszer működésének fontos eleme az erdészeti szakirányítók (a megfelelő képesítéssel nem rendelkező erdőgazdálkodó részére szakmai tervezési, irányítási feladatokat végző erdészeti szakember) szerepének és felelősségének növelése, tevékenységük illesztése az erdészeti hatósági eljárásokhoz. Az éves erdőgazdálkodási tevékenység végzéséhez a jelenlegi szigorú felügyeleti-engedélyezési rendszerhez képest könnyítésként jelenik meg a bejelentés alapján történő kivitelezés, azonban ebben az esetben a szakszerűség garanciája a teljes körű hatósági felügyelet helyett a felelős szakirányítói közreműködés. A bejelentés ugyanis az erdőgazdálkodó és a szakirányító együttes jogi aktusa lehet, melyben az erdőgazdálkodó a tulajdonosi akaratot, míg a szakirányító a szakmai indoklást képviseli.

Az erdészeti hatóság ellenőrzési tevékenysége a jövőben nem lesz teljes körű, hanem kockázatelemzés alapján végezhető.

Az erdőgazdálkodók erdőőrzési kötelezettségét pontosítja a tervezet, mindamellett szigorítja az erdészeti hatósági eljárást az illegális fakitermelőkkel szemben.

Az erdő vonatkozásában a közérdek fokozott érvényesítése érdekében, indokolt az állam erdővagyon őrzéssel kapcsolatos tevékenységének fokozása, így az erdészeti hatóság munkájának más állami szervek erdőőrzéssel kapcsolatos tevékenységével történő összehangolása érdekében egy koordinatív szerepet ellátó erdővédelmi szolgálatot kell létrehozni. Ebben az esetben nem egy új szervezet felállításáról van szó, hanem a jelenlegi erdészeti hatósági szervezetén belül, annak létszámbővítésével egy önálló szervezeti egység létrehozása tervezett. Erre vonatkozóan a Kormány részére külön előterjesztés készül.

Az erdőgazdálkodási bírságokkal kapcsolatban szakmai pontosítások történtek, illetve az eddigi túl merev bírságolási lehetőség helyett nem a büntetési jelleg és a központi bevétel emelése a cél, hanem az, hogy ezek a szankciók inkább visszatartó, megelőző erővel bírjanak, illetve a méltányosság gyakorlása során, utólagos jogkövető magatartás esetén a bírságot mérsékelni lehessen. A tervezet ugyanakkor az illetéktelenek által végzett illegális fakitermeléseket keményebben szankcionálja, ezzel is elismerve az erdők egyre növekvő társadalmi hasznát.

Az egységes állami erdővagyon-kezelés

A 2082/2007. (V. 15.) Korm. határozat 1. pontjában és a közfeladatok felülvizsgálatával kapcsolatos további feladatokról rendelkező 2233/2007. (XII. 12.) Korm. határozat 1.7. pontjában szereplő feladat tartalmilag ugyanaz: az egységes állami erdőkezelés rendszerének kialakítására kell javaslatot kidolgozni az állami vagyongazdálkodás szervezeti rendszerének átalakítása keretében, illetve a másik megfogalmazás szerint az állami tulajdonú erdészeti Zrt.-k szervezeti ésszerűsítésével.

A **Kormányprogram** e feladatokkal kapcsolatos elképzelések szerepelnek a „Tisztább és egészségesebb környezet” c. fejezetben: *„Természeti örökségünk kezelésében elsődleges a közjó szolgálata és nem az öncélú korlátozás. A védett területeken lévő állami vagyon egységes kezelésére az érintett erdőgazdaságok és nemzeti parkok együttműködését és közös irányítását új elvek szerint alakítjuk. Az állami alapfeladatot ellátó szervek mellett vagyonkezelő gazdasági társaságok gondoskodjanak a társadalmi szolgáltatások szervezéséről.”*

Európai példák

A kiemelt értékeket hordozó állami erdők kezelésére, megőrzésére, gyarapítására általában egységes állami erdőkezelési formát hoztak létre ¹.

Két jellemző irány van. Az egyik esetben az erdészeti igazgatással integrált szervezeti forma alakult ki, ami a költségvetési szerv által végzett erdőgazdálkodáshoz áll közelebb, a másik esetben pedig teljesen önálló gazdálkodási egység, gazdasági társaság végzi az erdőgazdálkodást, és mellette egyéb vagyonhasznosítással, turisztikai, természetvédelmi kezeléssel, szolgáltatások nyújtásával is foglalkozik. A természetvédelmi célú erdőkezelés általában az erdőgazdálkodás szervezetrendszerén keresztül valósul meg, még akkor is, ha a természetvédelmi igazgatási feladatok esetleg a környezetvédelmi tárcánál vannak.

¹ Összehasonlító tanulmány az Európai Unió egyes országainak erdőgazdálkodásáról, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Erdővagyon-gazdálkodási Intézet, 2004.

A már hosszabb ideje jól működő megoldások közül magyar szempontból példa értékűnek tartjuk a finnországi, ausztriai és lengyelországi állami erdők kezelésére kialakított állami tulajdonban lévő szervezeteket és azok működését. Mindhárom országban egységes államerdészeti szervezetek kezelik az állami erdőket, ellátva a speciális védelmi, köztük a természetvédelmi, közjóléti elvárások szerinti kezelési feladatokat is. A gazdasági erdőkben megtermelhető haszon szolgál elsődlegesen a ráfordításokat igénylő munkák pénzügyi forrásául, amit indokolt esetben az állami költségvetés a közcélú feladatok magasabb szintű ellátása érdekében céltámogatásokkal egészít ki. Az erdészeti ágazat gazdasági életképességének biztosítása tehát a szervezetrendszer meghatározása szempontjából kiemelkedő fontossággal bír.

Az Európai Unió erdészeti ágazatának gazdasági életképessége szempontjából meghatározó előrejelzések alapján² a világpiac növekvő igényei, az energiaárak emelkedése, a környezetbarát anyagok előtérbe kerülése miatt a globális piacon az következő évtizedekben a kereslet fog dominálni, az európai piacon évi 50 millió m³-es hengeres fa hiánnyal kell számolni 2020-ra. A megnövekedett kereslet kielégítésében a hagyományos erdőgazdálkodás továbbra is fontos partner lesz Európában. Az erdei melléktermékek, elsősorban vad, karácsonyfa, gomba termelési értéke a fatermékek mellett egyes régiókban továbbra is jelentős, a fatermékeket meghaladó mértékű lesz. A szolgáltatások gazdasági jelentősége jelenleg csekély, a jövőben számottevő növekedés várható ezen a területen, azonban ezáltal sem válnak a szolgáltatások meghatározó bevételi forrássá.

Az európai előrejelzést figyelembe véve az erdőgazdálkodásban jelentős termelési potenciál van, elsősorban a fatermelést, másodsorban az erdei melléktermékeket illetően, amelyekhez kiegészítő jelleggel a szolgáltatások csatlakoznak. Az erdőgazdálkodásnak kiemelkedő jelentősége van a klímaváltozás hatásainak csökkentésében.

Hazai helyzetelemzés

Az erdők Magyarország területének több mint 21%-át borítják, az erdőgazdálkodás a mezőgazdaságot követően a második legnagyobb terület hasznosító. A privatizáció után stabilizálódtak az erdők tulajdonviszonyai, meghatározó maradt az állami tulajdon 58%-ban, a magántulajdon 41%-ot képvisel, a maradék 1%-os pedig közösségi tulajdonban van.

Az állami és magántulajdon aránya nagyjából fordítottja az Európai Unió átlagának, megjegyzendő azonban, hogy bár az új tagországokban általában az állami tulajdon túlsúlya jellemző, a 15 régi tagállam is meglehetősen változatos képet mutat, így uniós modelltől nem beszélhetünk. Az erdőtulajdon jelenlegi szerkezete alapvetően történelmi és kultúrtörténeti okokkal magyarázható.

Magyarország erdővagyonra a faállomány és talajérték, valamint a nem anyagi jellegű szolgáltatások értékét figyelembe véve több 10 000 milliárd Ft, amely nemzetgazdasági szinten is nagyon jelentős értéket képvisel. Ennek meghatározó része – 58%-a, mintegy 1 153 000 ha - állami tulajdonban van. E vagyontömeg megfelelő szervezeti formában, és egységes elvek szerint történő hasznosítása az erdőtől elvárt közérdekű szolgáltatásokat a költségvetést nem, vagy csak igen kis mértékben terhelő módon biztosítja.

² Az EU Erdészeti Akcióterv keretében, 2007. őszén elkészült IIASA (International Institute for Applied Systems Analysis): A globalizáció hatása az Európai Unió erdészeti ágazatának életképességére tanulmány alapján

Egyáltalán nem rendelkezünk megbízható ismeretekkel a környezeti és társadalmi funkciók valós értékéről, de bizonyos, hogy pénzben ki nem fejezett, ugyanakkor nemzetgazdasági szinten is nagyon jelentős értékek biztosításáról van szó. Mindez természetesen költségekkel jár, és éppen ezek a költségek indokolhatják az állami erdőkezelést. Az állam, mint erdőgazdálkodó alapvető feladata, hogy ezen értékeket biztosítsa.

A közérdekből ellátandó feladatok költségeit a kezelői szervezettől függetlenül biztosítani kell.

Jelenleg az állami erdőgazdálkodásban meghatározó az MNV Zrt. felügyelete alá tartozó 22 erdészeti részvénytársaság működése – beleértve a 3, speciálisan honvédelmi célokat/érdekeket szolgáló erdőgazdaságot is -, amelyek az Országos Erdőállomány Adattár 2007. január 1-i állapota szerint 1066 000 hektár erdőben folytatnak vagyongazdálkodást. A fennmaradó 87 000 hektárnyi erdőterületen több mint száz erdőgazdálkodó osztozik, melyek közül nagyobb területet a nemzeti park igazgatóságok - 31 000 hektár - és a vízügyi szervek - 15 000 hektár - kezelnek. Egyéb költségvetési szervek, szerződés alapján gazdálkodó jogi személyek kezelnek további 32 000 ha erdőt, illetve a folyamatban lévő állami földvásárlások és az előkészítés alatt álló vagyonkezelői szerződések miatt a gazdálkodó nélküli, állami tulajdonú erdőterületek mintegy 9 000 hektárt tesznek ki.

Erdészeti társaságok által történő erdőkezelés

Az MNV Zrt tulajdonában álló 19 erdészeti részvénytársaság erdőgazdálkodási tevékenysége magas szakmai színvonalú, a portfóliócsoport gazdálkodásában folyamatos eredményjavulás figyelhető meg.

A támogatások és befizetések egyenlege jelentős mértékű költségvetési befizetést mutat.

A társaságoknál az összes forráson belül az idegen tőke aránya alacsony szintű, ami tekintettel a társaságok alacsony jövedelemtermelő képességére, a gazdálkodás biztonságát nagyban növeli.

A parkerdei létesítmények, kirándulóhelyek, utak, erdei vasutak létrehozásával és fenntartásával a társaságok kiemelkedő szerepet töltenek be a turizmusban, a lakosság szolgálatában.

Az erdészeti társaságoknál folyó erdőgazdálkodási tevékenység közel 64.000 ember megélhetését biztosítja. Ezt egészíti ki a közmunkaprogramban foglalkoztatott munkanélküli, többségében hátrányos helyzetű állampolgárok alkalmazása. A 2008. évi erdőművelési közmunkaprogramra összesen 2.025 M Ft forrás áll rendelkezésre, mintegy 2200 munkanélküli foglalkoztatására.

A 3 honvédelmi célokat szolgáló erdészeti részvénytársaság szakmai munkáját jónak, illetve helyenként kielégítőnek lehet értékelni, a társaságok feladataik ellátásához nem igényelnek külön költségvetési támogatást.

A társaságok a védett erdőterületek közel 90%-át kezelik, és több helyen már jelenleg is üzemi méretekben – 10 000 ha-os nagyságrendben - folytatnak speciális természetvédelmi célú erdőgazdálkodást.

Költségvetési szervek által történő erdőkezelés

A környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságokra és az egyéb állami kezelőkre jellemző, hogy az erdőgazdálkodás nem a fő tevékenységük, ezért személyfüggő és esetleges, hogy mekkora figyelmet fordítanak a kezelésükben lévő erdőkre. A gazdálkodás színvonala nagyon

változatos, a kezelők jelentős részénél nem éri el az állami vagyon megóvásához, gyarapításához szükséges szintet. Működésükhöz költségvetési támogatást használnak fel jelentős részben. A kis üzemméret és az erdők területi szétszórtsága nagy hátrány a gazdálkodásban, ezért **ezeknek a területeknek, csakúgy, mint a folyamatban lévő állami földvásárlások és az előkészítés alatt álló vagyonkezelői szerződések miatt a gazdálkodó nélküli, állami tulajdonú erdőterületeknek az erdészeti társaságokhoz történő integrációja egyértelműen az egységes erdő-vagyonkezelés céljait szolgálja.**

A nemzeti park igazgatóságok szakmai szempontból a természetvédelmi kezelés mintapéldáit hivatottak létrehozni, amely alapul szolgálhat a többi, természetvédelmi oltalom alatt álló erdőterület kezeléséhez. Jelenleg azonban az erdőgazdálkodás jelentősen eltérő színvonalon valósul meg, amely elsősorban az adott nemzeti park és az ott dolgozó szakszemélyzet hozzáállását és a területi széttagoltságból adódó problémákat tükrözi.

2007-ben a nemzeti parki vagyonkezelést – ezek között a 31 000 ha erdő kezelését - és az egyéb természetvédelmi kezeléssel összefüggő feladatok ellátását a nemzeti park igazgatóságoknál a Természetvédelmi Őrszolgálatral együtt **613 fő köztisztviselő végezte 2,9 milliárd Ft költségvetési támogatással.**

Az egységes állami erdővagyon-kezeléssel szembeni elvárások:

Az alapvető kérdés nyilvánvalóan az, hogy az egységes állami erdővagyon-kezelés állami feladatellátással, azaz költségvetési szerv, vagy gazdasági társaság útján történjen.

A gazdasági erdőkben megtermelhető haszon szolgáljon elsődlegesen a ráfordításokat igénylő munkák pénzügyi forrásául, amit indokolt esetben az állami költségvetés a közcélú feladatok magasabb szintű ellátása érdekében céltámogatásokkal egészít ki.

Az állami erdőkezelő szervezetek szaktudásuk és kapacitásaik alapján legyenek képesek és vállalkozzanak is a magánerdő gazdálkodás támogatására, nemzeti és nemzetközi erdészeti projektek lebonyolítására.

Minta értékű természetvédelmi erdőkezelést kell megvalósítani a nemzeti parkok területén, a szükséges költségvetési források biztosításával, és ennek eredményeit megismerve, a gazdálkodási környezet átláthatóságának biztosításával kell további következtetéseket levonni.

Az állami erdővagyon egységes szervezet kereteiben történő kezelése biztosítsa az erdőgazdálkodás kiegyenlített és magas szakmai színvonalát, valamint a speciális igények – védelmi, közjóléti szolgáltatások – kielégítését. Nyújtson továbbá lehetőséget az eltérő területi adottságokból származó gazdasági egyenlőtlenségek kiegyenlítésére, amelyet eddig költségvetési eszközök – erdőfelújítási járulék és az annak függvényében működtetett nemzeti támogatások - működtetésével lehetett csak biztosítani.

Biztosítani kell a gazdálkodás átláthatóságát, kimutathatóvá kell tenni az erdő nyújtotta közérdekű szolgáltatások érdekében eszközölt állami ráfordításokat, ami egyben elősegíti a társadalom környezettudatosabb gondolkodását, viselkedését.

Az állami erdőkezelés szervezeti formáit alapvetően az határozza meg, hogy az állami erdőkezelő milyen mértékben piaci szereplő, továbbá milyen forrásból és milyen módon juthat az értékkel nem mérhető javak és szolgáltatások biztosításához kötődő költségek ellentételezéséhez.

A nemzetközi erdészeti politika hatása az erdőkre és az erdőgazdálkodásra

(az erdészeti politika és az erdők története)

Dr. h.c. Dr. Solymos Rezső

akadémikus, kutatóprofesszor

Az erdészeti politika egy adott korszak erdészeti szakismereteinek, erdészeti gyakorlatának szintézisére épített, a jövőre vonatkozó cselekvési programnak is tekinthető. Ebben a programban szerepelnek a kitűzött célok, a célok elérésével kapcsolatos feladatok és a feladatok teljesítésének előfeltételei, amelyhez az utóbbi évszázadokban elsősorban az ökonómiai, a szervezeti és a jogi tényezőket lehet sorolni. Ez a megfogalmazás nem azonos módon és hatásokkal érvényesült az erdők és az emberi társadalom története során. Nyilvánvaló, hogy az ókori ember és erdő kapcsolatban csak "úgynevezett" erdészeti politikáról beszélhetünk, míg a harminadik évezred fordulóján az erdészeti politika kiteljesedése folytán a FÖLD összes erdeinek állapotára és erdőgazdálkodására meghatározó jelentőségű volt. A kezdeti ökonómiai dominancia mellé a történelem folyamán fokozatosan felszokoztak az ökológiai és a jóléti tényezők. Ezek harmóniájának elengedhetetlen voltát ismerte fel a 21.század embere, tanult a történelem folyamán elkövetett hibákból. (?) Mindezek magyarázatul szolgálnak arra nézve, hogy ezen tanulmány eléggé újszerűen az erdőtörténet összekapcsolása útján kísérli meg az erdészeti politika néhány kiemelt tényezőjének a változásait bemutatni az ókortól napjainkig

Az erdők valamennyi fája egy olyan történelemkönyv lapját alkotja, amelynek címe: "Erdőtörténet". A fa évgyűrűi jelentik ezen a lapon a sorokat, az egyes ágörvek közötti részek pedig a sortávolságok meghatározói. Az évgyűrűk átölelik a fa szívét és elmesélik életének történetét. Ez az "élet-történet" az adott időszak erdészeti politikájának is a tükrét, illetve a különböző ökológiai, ökonómiai tényezők hatását tükrözi vissza. A nagy történelmi távlatokat az egymást követő erdőállományok hordozzák magukban, és jelzik az erdészeti politika változásait is. Nagy idők sokat látott és tapasztalt "tanúi". Tanúsítanak és tanítanak. Az evolúció évezredek átölelő folyamatának eredményeként jelentek meg a különböző fafaj összetételű állományok, a dévonkorszaki páfrányerdőktől a mai gyertyános bükkös tölgyesekig. Olyan erdőtársulások (erdei ökoszisztémák) jöttek létre, amelyek összetételébe, szerkezetébe az ember egyre nagyobb mértékben avatkozott be azért, hogy az erdő haszna megfeleljen igényeinek. Ez már erdészeti politikaként is felfogható. A baj akkor következett és következik be, ha az ember érdekei feledtetik az igazságot, amely szerint az erdő a fák társadalma, ahol a társadalmi együttélés iratlan szabályait a természeti törvények fogalmazzák meg, ha az ökonómiai, jóléti tényezők és az ökológiai adottságok között hiányzik az összhang.

A különböző korok erdészeti politikájának, az erdők történetének tanulmányozása során célszerű a egyes történelmi időszakokat külön elemezni. Érdemes vizsgálni azt is, hogy miként alakult az idők folyamán az ember, a társadalom érdekeinek függvényében az erdő (a

vad) szerepe a Földön? Közismert tény, hogy az ember és az erdő ősidők óta szoros kapcsolatban él egymással. Az idővel együtt változtak az erdőkkel szemben támasztott társadalmi, gazdasági igények? Miként törekedett az ember arra, hogy az erdők életébe való beavatkozással elősegítse ezen igények kielégítését? A továbbiakban főleg ezekre a kérdésekre térünk ki ezen erdészeti politikai kérdésekkel kiemelten foglalkozó tanulmány keretében. A témakör több kötetnyi történetét tekintve természetesen a teljességre nem törekedhettünk. -

Az „erdészetpolitika” főbb jellemzői az ókortól a 21. századig

Az ókor embere természetes része volt az erdőnek, amelytől számottevő mértékben függött az élete, a sorsa. Védelmet és élelmet, ruházatot és némi tűzifát várt az erdőtől. Házi állatait, és a vadállomány is jórészt itt talált menedéket valamint táplálékot. Ennek megfelelően igyekezett az erdő szerkezetét alakítani (Ligetes, bokros, változatos erdőkép), vagy olyan erdőt, bozótot keresni, amely megfelelt az igényeinek (kőkorszak). Az erdő életébe való beavatkozása azonban minimális volt, mert nem rendelkezett ehhez megfelelő eszközökkel és képességgel. Tevékenységének alapját a gyakorlati tapasztalatok képezték. Erdészettudományról akkor még nem lehetett szó. Meg kell azonban jegyezni, hogy a történelem valamennyi időszakában rendelkeztek az emberek bizonyos fokú ismeretekkel, amelyek a fás növények tulajdonságaihoz, neveléséhez adtak eligazítást. Példaként Vergiliusra és a régi rómaiakra utalunk. Az ókort illetően napjainkban is sokszor hivatkozunk Vergilius *Georgica* című könyvére, amelyben a fák tulajdonságairól és a velük való bánásmódról ír. Már a rómaiaknak volt fogalma az "erdőtenyésztésről", a természetes és a mesterséges erdőfelújításról. Vergiliustól származnak a következő sorok: "Principio, arboribus varia est natura creandis,... ipsae sponte sua veniunt... pars autem posito surgunt de semine"...A "sponte sua" kifejezés a természetes felújításra (magvetés és sarjadzás), míg a "pars autem posito surgunt de semine" az ember által végzett magvetésre vonatkozik. Ismerték a talaj minősége és a növények fejlődése közötti kapcsolatok egy részét is: "Nem minden föld bír mindent megteremni. Folyó mentén nő a fűz, a mocsarakon a sűrű éger...". Tudtak arról, hogy: "különböző a fák hazája: egyedül India terem feketeébert..." (*divisae arboribus patriae, sola India nigrum fert ebum...*). Azt javasolták, amit ma is jónak tartunk, hogy: "Neveljünk csemetéket a beültetendő terület közelében, vagy ahhoz hasonló talajon". A pásztorok és az erdei legeltetés ellen így emelte fel szavát Vergilius: "...gyakran a pásztorok gondatlansága miatt tör ki az erdőtűz... sövényt kell fonni és minden lábas jószágot távol kell tartani a fáktól... mert a kemény hideg, a száraz forró nyár nem árt annyit az erdőnek, mint a nyáj kemény fogának mérge...". Az itt említett "sövényt" akár napjaink vadkár elhárító kerítésének az "elődjeként is tekinthetjük. Az erdők védelmét így indokolta: "védelmezzük az erdőt szépségéért, hasznáért". . . . az erdőesztétika sem volt ezek szerint ismeretlen....és az erdő hasznát így méltatja...." Hasznos fát ad az erdő, hajózásra való fenyőket, házépítéshez szükséges cedrust és ciprust...." Az erdő rovására terjeszkedő mezőgazdaság problémája az ókorban sem volt ismeretlen, amelyet Vergilius a következők szerint fogalmazott meg: "Ahonnan a haragos szántóvető az erdőt kipusztítja..., ahol a fák gyökerével együtt a madarak régi tanyáját tönkreteszi, ott földhasogató ekék ragyognak a műveletlen mezőn.. . . "A felsoroltakból az erdőgazdálkodásra is lehet következtetni. A természettudományokkal is foglalkozó Vergilius ezeket a szabályokat a gyakorlati tapasztalatok alapján fogalmazta meg. Ezek ma is igazak. Az akkori tudás és a mai közötti különbséget is mutatják és indokolják, hogy ennek a kornak az erdészeti ismereteit is érdemes megbecsülni. Egykor tudták az emberek, miként élhetnek harmóniában a természettel (?)

Itt érdemes megemlíteni azt is, hogy az erdőirtásról szóló legősibb történelmi feljegyzés, a Gilgames eposz drámaian mutatja be az erdő irtás következményeit: az elsivatagosodást, az eliszaposodást. Az ősi Egyiptom és Mezopotámia termékeny földjei váltak sivataggá. A fa

olyan ritka árucikké vált, hogy értéke megközelítette a drágakövekéét. Mezopotámia összeomlása részben az erdőirtásnak is köszönhető. Történelmi források szerint a görög civilizáció hanyatlásának okai között is szerepel az erdőirtás. A római birodalomnak is sok fára volt szüksége. Kr.e. 200 körül a mai Olaszország területéről szinte eltűntek az erdők. A római termőföldek terméketlenné váltak. A népesség növekedésével együtt nőtt az éhínség, amelynek vége a birodalom összeomlása lett. Ezek szerint a régmúlt is tele volt az ember és az erdő közötti kedvezőtlen kapcsolatok(irtás) sokaságával. A súlyos következményekből azonban nem tanult az ember eleget, a továbbiakban is vétkezett a természet világa ellen.

Az emberiség története folyamán egyre gyorsabb ütemben változtak az erdészeti politikainak tekinthető intézkedések és tényezők, az idő múlásával együtt növekedtek és változtak a faanyag iránti igények is. Épületei, házi és harci eszközei az erdő fájából készültek, azokat a fákat termelte ki, amelyek e célra megfeleltek. A fafelhasználás gyors növekedése rablógazdálkodáshoz vezetett. Rohamosan csökkent az erdők területe, amelyhez hozzájárult az is, hogy a lakosság lélekszámának növekedésével arányban nőtt az élelmiszerfogyasztás. Az élelmiszer megtermeléséhez pedig egyre több termőföldre volt szükség. A kitermelt fák helyén szerencsés esetben természetes úton jelentek meg az "utód facsemeték", vagy az erdőtakarótól megfosztott terület az erózió révén elkopárosodott. Az erdőirtás nyomán keletkezett "termőföld" csak egy ideig volt képes a növekvő élelmiszerszükséglet kielégíteni. A középkorban már főleg bányászati, kohászati, tűzifa, épület- és hajó építés, vagy a vadászat és az állattenyésztés (makkoltatás) szolgálatában kívánták az erdőt hasznosítani

(Sarjerdők, szálerdők, legelő-erdők a helyi céloknak megfelelően) A bányászat és a kohászat faszükséglete is jelentős volt. A növekvő fafelhasználással együtt ismerte fel az ember, hogy az erdőkkel gazdálkodni kell, a kitermelt fa helyét, a "vágásterületet" a továbbiakban is erdővel kell hasznosítani, az "üres" erdőterületeken ismét erdőt kell létesíteni, elsősorban természetes úton. A fahasznosításnak egyik sajátos területe volt a honvédelem, amely egykor a fáváruk, a gyepük áthatolhatatlan sűrűségeivel igyekezett az ellenség útját állni.

Az új- és a legújabb kor erdészeti politikai céljait

Elsősorban az elérhető legnagyobb mennyiségű, valamint legjobb minőségű és értékű fa megtermelésére való törekvés, a tulajdonos számára megfelelő jövedelem elérése jellemezte. Mindez az erdők életébe való nagy arányú emberi beavatkozással járt, amelynek eredményeként a természetes erdők nagyobb része gazdasági erdővé alakult. E mellé már a környezet-, a természet védelme, az emberiség jólétének a kiemelt szolgálata is kezdett növekvő jelentőségűvé válni. Az erdészettudományi ismeretek bővülésével együtt számottevően növekedett azoknak a szakembereknek a száma, akik a bonyolult, magas fokon szerveződött erdei biocönózis életébe a természeti törvények ismeretének legjobb szintjén kívántak beavatkozni. Így vált lehetővé, hogy az egykori természetes erdők szerkezetét megközelítve, létrejöttek a természetközeli erdők, terjedni kezdtek a természetközeli erdőgazdálkodás módszerei, irányelvei.

Az erdők környezet- is élővilág- védelmi szerepe, a társadalmi szociális, jóléti szempontok kielégítése, a legújabb korban lett igazán meghatározóvá. Ez vált az erdők funkcióinak elsőrendű szereplőjévé. Megelőzte a fatermelést, amely korábban az első helyet foglalta el. Az erdészeti kutatás megállapítása szerint a rövid távon nagy fahozamú intenzív fatermesztés a monokultúrák térhódításával arányosan számottevően gyengítette a faállományok stabilitását és csökkentette az erdő növény és állatvilágát, annak sokféleségét. Közben az ökoszisztéma szemlélet az erdőgazdálkodásban is öröndetes gyorsasággal kezdte meg térhódítását. Az erdőtervekben is megjelentek az ide vonatkozó szakmai előírások. Folyamatosan erősödött(ik)

az a helyes felfogás, amely szerint az erdei ökoszisztéma valamennyi alkotójára való tekintettel szabad az embernek az erdő életébe beavatkozni. A biodiverzitás szerepe és jelentősége egyre szélesebb körben tudatosult. Számottevő gondot okoz e témakörökben a biológiai, erdészettudományi ismeretek területén még fennálló fehér foltok mértéke. Rendkívüli veszély forrása az is, hogy szép számmal vannak olyan személyek, akik néhány, - rövid távon mutatózó, kellően nem ellenőrzött és bizonyított -, kutatási eredményből nagy biztonságot mutatva, "lehengetlően" fejtik ki tévedhetetlennek nyilvánított álláspontjukat. Többek között ez is indokolja az erdészeti kutatási témák súlypontjainak módosítását, és az ide vonatkozó vizsgálatoknak az "idő", a faállományok hosszú távú megfigyelésének a függvényében való felgyorsítását. Itt kell külön is kiemelni az erdészetben régóta ismert tartamosság fogalmának a fenntarthatóságra való bővülését is. Az erdők, a természetközelség valamennyi jellemzőjét, az erdők sokoldalú hasznát a fenntartható erdőgazdálkodás útján folyamatossá kell tenni. Egyszerűbben kifejezve: a fatermesre (fahozamra), a jövedelemre vonatkozó korábbi tartamosságot az ökológiai tényezők kedvező fenntartásával kell bővíteni.

Az ezredfordulón azonban a környezetbarát fa nyersanyagoknak is növekedett a gazdasági életben betöltött szerepe. A dendromassza teljes hasznosítására vonatkozó faipari törekvések, a faipari kutatás egyre több eredménnyel járt. A rohamosan súlyosbodó energia-ellátási problémák ismét előtérbe helyezték a fa energia célú hasznosítását is. Egyes előrejelzések szerint nem kizárt, hogy a jövőben számos helyen faellátási gondokkal kell majd számolni. Az erdők fatermesét ismét a korábbiakhoz hasonló nagyobb figyelem kezdi kísérni. Felmerül a veszélye annak is, hogy a fa iránti kereslet, a fapiac élénkülése a szakszerűnél több fa kitermeléséhez vezethet. A Föld erdeiben még fellelhető fa tartalékok egyrészt kimerülőben vannak, másrészt olyan vidékeken találhatók, amelyek feltáratlanok, vagy amelyek megközelítése ma még el nem fogadható költségekkel jár. A faárak növekedése ezt a problémát is megoldhatja.

A 21. Századi erdészeti politika néhány kiemelt jellemzője

A 21. Század kezdetén a Föld erdőgazdálkodására jelentős hatással voltak a századfordulót megelőző nemzetközi tudományos konferenciák, rendezvények határozatai, és az élővilággal kapcsolatos állásfoglalások, egyezmények. Kiemelt jelentősége volt ezek között a "Feladatok a XXI. Századra" (Agenda 21) című átfogó programnak, amelyet az ENSZ Riói Környezet és Fejlődés című konferenciáján 1992-ben fogadtak el. A globális környezeti problémák és támogatási területek témáiban az erdők kivétel nélkül jelen vannak, úgymint: A biológiai sokféleség megőrzése, - éghajlatváltozás veszélyének csökkentése, - a vízfolyások védelme, - az ózonréteg védelme, - a sivatagosodás elleni küzdelem. Ezekből is következtetni lehet arra, hogy a jelen évszázad folyamán várhatóan tovább növekszik az erdőknek az élővilágban betöltött szerepe és az erdő fájának a nyersanyag ellátásban való részaránya. Kitűnik ez az EU-nak az erdőfa- és papír szektorral kapcsolatos stratégiai céljaiból is, a 2001-ben elfogadott EU Közösség Fenntartható Fejlődés Stratégiájából. Célszerű kiemelni, hogy tovább növelte az erdőknek az élővilágban betöltött súlyát a földi éghajlatra gyakorolt hatásuk. A Földi éghajlatának a szempontjából meghatározó szerepe van a többféle hatást kifejtő növénytakarónak. Közte és az üvegházhatású gázok között jelentős a kapcsolat, a kölcsönhatás. E helyen a széndioxid elnyelését emeljük ki, amelyben az erdőknek is egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak. A különböző FAO és egyéb nemzetközi tájékoztatók arra engednek következtetni, hogy az erdőgazdálkodásnak és az erdészeti kutatásnak változatlanul az egyik fő feladata marad az erdő fenntartható materiális hasznának a biztosítása, miközben az erdő immateriális hasznának, ökológiai szerepének és szolgáltatásainak a jelentősége tovább növekszik. Kellően nem tudatosult azonban, hogy jelentős ökonómiai háttérrel kell rendelkezni ahhoz, hogy ezt a szerepet az erdők optimális mértékben betölthessék. Az említett széndioxid elnyelés kedvező

ökológiai hatásán túl ki kell emelni azt is, hogy a fanövedék mértéke, anyagi haszna is közvetve összefüggésbe hozható ezzel, mert a faanyagnak mintegy a felét a légkörből származó szén(dioxid) alkotja.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy erősödik az állásfoglalás, amely szerint az ökonómiai előfeltételek és pozitív eredmények hiányában az erdészeti ökológiai követelmények teljesítése is hiányt szenved. Meg kell teremteni a kettő harmóniáját. Sajnos ezen a téren az ezredforduló időszakában nemzetközileg sem kedvező a helyzet, bár egyre inkább tudatossá válik, hogy a szélsőséges törekvések egyik területen sem járnak kellő eredménnyel. Joggal kárhoztathatók azok a jelenségek amelyek az erdőgazdálkodástól a jövedelmezőség irreális mértékét várják el. A külföldi szakirodalomból is arra lehet következtetni, hogy a magyarországinál számos európai államban nagyobb hangsúlyt kapnak az ökonómiai kérdések. Tág tere van még a jövedelmezőségnek és a versenyképességnek. Kedvezőbbé teszi a helyzetet az, hogy az előző évszázadban az ökológiai tartamosság, a biodiverzitás, az erdőgazdálkodás fenntartható fejlődése széles körben "polgárjogot nyert". Ezek egyidejű érvényesítése a 21. század kiemelt feladata. Az ökonómiai vonatkozású erdészeti célkitűzések súlyát is ezek figyelembevételével kell már értelmezni. Kitűnik ez az erdészeti Szektor EU stratégiai céljaiból, amelyek a következők:

- Innovatív termékek előállítása a megváltozott piaci és konzum igények figyelembe vételével
- Intelligens és hatékony termelési eljárások kidolgozása és alkalmazása csökkentett energia felhasználással
- A biomassza hasznosításának bővítése és új termékek gyártására, valamint **energia termelésre** való felhasználása
- Az erdészeti erőforrásokkal szemben támasztott több funkciós igények kielégítése és a velük való fenntartható gazdálkodás
- Az erdő-fa és papír szektor helye a társadalmi perspektívában

A felsorolt célok teljesítésével együtt járt és együtt kell, hogy járjon az erdő és fagazdaságban egy olyan jelentős szemléletváltással, amely tudományosan megalapozott, amely hosszabb távon hatással van az ágazatra.

A harmadik évezred kezdetére a Föld erdeinek szerepe és erdőgazdálkodásának módja jelentősen változott. Ez a változás kontinensenként számottevő különbségeket mutat. Ennek ellenére több olyan szemléletbeni azonosság is kimutatható, amely az egész földre és a korábbi időszakokra is vonatkozik.

Az élő fa "megtermelése", az erdőből való faanyaggyerés minden időben alapvető cél volt, bár az erdő fája az egyes történelmi időszakokban különböző célokat szolgált. Ez érthető. A fa és a faállomány nélkül az erdő nem képes rendeltetésének megfelelni, a vele szemben támasztott változó igényeket kielégíteni. Számos előrejelzés szerint- amint már szó volt róla - a fának, megújítható nyersanyagként és energiahordozóként, Európában anyagi bázisként is a jövőben az eddigieknél nagyobb lesz várhatóan a gazdasági életben betöltött szerepe. A fa-termesztés jelentősége nem, súlya azonban a 21. század kezdetére az erdők rendeltetését tekintve megváltozott, ami jelentős szemléletváltással járt együtt. A védelmi és a szociális, a jóléti funkciók után a harmadik helyre került. Ez természetesen nem járhatott együtt, - miként számosan értelmezik - az erdő fatermesztésének a leértékelésével. Sajnálatos, hogy napjainkban még az erdészeti szakkörökben is néhányan, - az erdészethez nem tartozók közül többen-, az erdő faállományát, a faállomány nevelését nem sorolják már elsőrendű erdészeti feladatok közé. A magára hagyott erdő „kultusza” terjedőben van. Pillanatnyilag ez a legolcsóbb erdőgazdálkodási „semmittevés”, amit "fals" szemléletváltásnak kell tekintenünk. Az esetleg még

fellelhető „őserdő”- maradványokat természetesen meg kell őrizni! Ezek kutatása számos kérdésben nyújthat eligazítást. Ennek ellenére nem reális az a lehetetlen törekvés, hogy újabb őserdőket hozzunk létre. Az erdőrezervátumok kialakítása nem jelent őserdő létesítést! Annál inkább az erdőkben lejátszódó természetes folyamatok kutatását. Muzsnay G. a székelyföldi őserdőket 1898-ban a következők szerint jellemezte: „Bármerre tekintünk, mindenütt csak a természet rombolása és egyúttal teremtő munkája, a fák egymással és az elemekkel való szüntelen küzdelme látható..... Unokák és dédunokák várják a 300-400 éves törzsek kidőlését, ha kidültek, legott új élet kél a régi romjain”.

Az 1960-as évek elején kezdtük az Erdészeti Tudományos Intézetben (ERTI) - ben a hosszú-lejáratú erdőnevelési és fatermési (tartam) kísérleteket az egész országra kiterjedően. Ennek eredményekén már több helyen rendelkezünk olyan 1 ha- os „kontroll” parcellákkal, amelyek az emberi beavatkozástól „mentes” erdő „rémképét”(?) tárják az érdeklődők elé. A faállomány az erdő meghatározó része, amelyet a kísérletek bizonyossága szerint is gondozni, ápolni kell a jelenben és a jövőben egyaránt ! Ez a szemléletet (álláspontot) sokan nem tekintik irányadónak. Könnyű arra rávenni az erdőgazdálkodók egy részét, hogy ne végezzen el erdejében költség és munkaigényes feladatokat. Természetesen felújított elegyes újulatok számos helyen, így Magyarországon is tanúskodnak erről. Az elszaporodott "nem

kíváncsi növények, fafajok" sokaságától megdöbbenve most már kárhozzatják az el nem távolított invazív növényeket azok is, akik ezt korábban előre nem látták és az erdők magára hagyását indokolatlan mértékben szorgalmazzák(ták). Felmérhetetlen a felelőssége azoknak, akik az erdők ápolását, nevelését mellőzni óhajtják. A helyenként kialakulóban vagy terjedőben lévő kedvezőtlen helyzetre megtalálják sajátos magyarázatukat és a felelősség áthárításának szakmailag el nem fogadható indokait

A fa életében és a kitermelése után egyaránt szolgálja az élővilágot, az emberiséget. Ritkán hangsúlyozzák, hogy a fa környezetbarát nyersanyag, minőségét és növekedését a természeti törvényeket betartó emberi beavatkozással szabályozni, javítani lehet. Az üvegház hatású gázok csökkentését illető törekvések között joggal hangoztatjuk, hogy a faanyagnak mintegy a felét a levegő széndioxid tartalmából nyert Carbon alkotja. Abban az esetben, ha az erdő fája az emberi beavatkozás (ápolás) hiányában lábon szárad, lebomlása folyamán az egykor elnyelt széndioxid ismét szennyezi a levegőt. Az eddigiekben ezért is többször hangsúlyoztuk, hogy 21. században tovább nő az élő fának, a faanyagnak is a szerepe a Földön.

Konfliktusok és feloldásuk a legújabb kor nemzetközi erdészeti politikájában, erdőgazdálkodásában

Az előbbiekben vázlatosan felsorolt „erdőtörténeti folyamat” , - amelynek során az erdőkép is az erdők rendeltetése, sőt a fatermelési cél is jelentősen változott - a különböző szakterületek is a civil szervezetek körében számos konfliktus, vélemény eltérés forrásává vált. Elegendő ha az új- és a legújabb kori erdészeti politikára, stratégiai irányelvekre, termelési eljárásokra és törekvésekre utalunk. Az erdők tudományosan megalapozott létesítésének, ápolásának és nevelésének eredményeként, az erdészeti termőhely feltárás, az állományalkotó fafajok termőhely igényének meghatározása és gyakorlati bevezetése révén napjainkra sikerült a Föld jelentős részén az erdőket magas hozamú (produktivitás(l) erdökké alakítani. Ez a folyamat egy fél évszázadot meghaladó időszak alatt, főleg a második világháború után ment végbe. Nemzetközi és hazai viszonylatban az erdész szakemberek, kutatók úgyszólván maradéktalanul egyetértettek vele és részt vettek a megvalósításában. Ennek is köszönhető, hogy jelentősen növekedett az erdők fatermésének mennyisége és javult a megtermelt fa minősége. Mire ez Európában és hazánkban megtörtént, újabb irányelvek és célok: az ökológiai tartamosság, az

erdei ökoszisztémákban való gondolkodás, a biodiverzitás, az egész élővilág védelme is előtérbe került, bár eddig sem volt ismeretlen, amint ez a különböző szakmai utasításokból, törvényekből is kitűnik. A nagy produktivitású erdők létesítése újabban már nemzetközileg is ritkán szerepelt a központi feladatok között. A fa energia célú és újabb területeken való felhasználásának jelentős növekedésével számottevő változások lehetségesek és várhatók ezen a téren is. A különböző, - főleg az erdők fatermésének értékelését illető, - változások okai közé sorolható, hogy az erdészethez kapcsolódó más tudományterületek képviselői: biológusok, ökológusok stb. esetenként egyoldalúan, például botanikai, ornitológiai vagy más szempontok alapján értékelték és értékelik az erdőgazdálkodást, amelynek megalapozásában és szakszerűségének eldöntésében az erdészeti kutatás szerepe az irányadó. A sokoldalú kölcsönhatás következtében az ezredfordulóra jellemzővé vált az erdészetben egy jelentős szemléletváltás, amely érintette az erdőgazdálkodás biológiai, technikai és ökonómiai vonatkozásait egyaránt. Sajnálatos, hogy ezzel egy időben a helyesen értelmezett és alkalmazott tudományterületi interdiszciplinaritás, a különböző tudományos eredmények gyakorlati vonatkozású szintézise, kellő mértékben nem érvényesült. Még napjainkban is ez jellemzi esetenként a különböző vitákat és az erdőgazdálkodás aktuális, valamint hosszú távú feladatainak a meghatározását. Az említett szemléletváltás tartalmilag nemzetközileg sem mindenben egységes. Ennek ellenére el kell fogadni azt, hogy a második világháború befejezése óta érlelődik a Föld erdeinek a szerepét, megőrzését és fejlesztését illető közös gondolkodás, amely természetesen magába foglalja az **adott kontinensek** helyi viszonyai által indokolható különbözőségeit is. A kialakult konfliktusok feloldásának előfeltétele a vitatott kérdéseknek tudományosan megalapozott értelmezése, amely legtöbb esetben széles körű kutatás, kísérletezés útján oldható meg. Az erdészetben ezek a kutatások rendkívül idő igényesek, hosszú távra és a témák sokaságára kell, hogy kiterjedjenek.

A második világháború utáni erdészetpolitikai vonatkozású változások, mint, a 21.századiak előfutárai

A második világháborút követően a világ, elsősorban Európa faínsége rendkívüli mértékben megnőtt. Az öreg Kontinens erdeinek jelentős részén a háború miatt súlyos károk keletkeztek. Ennek köszönhetően az erdészeti kutatás és gyakorlat fő feladata a háborús károk felszámolása után az erdők produktivitásának, fatermésének a növelése volt. Ezért a kutatási témák között kiemelt szerepet kapott Európa szerte a gyorsan növő fafajok termesztése (nemesnyárok, akác, fenyők), az intenzív erdőművelési eljárások kidolgozása és egyúttal a termelés racionalizálása. Ez szinte az egész kontinensen sikerült. Szakirodalmi források, tudományos rendezvények sokasága is tanúsítja, hogy az egyes országok miként törekedtek erdeik fatermését növelni, erdő területüket új erdőtelepítésekkel gyarapítani. Ausztria, Németország, Anglia, Spanyolország, Írország és más államok, - közöttük Magyarország- tudósításai, a tudományos szakfolyóiratokban megjelent tanulmányok, egyaránt büszkén adtak számot már a fatermesztésben és a faellátásban elért kezdeti sikerekről. Ezek a sikerek helyenként az erdészetben elérhető gazdasági eredmények túl értékeléséhez vezettek. Sokan és sokszor megfejtkeztek arról, hogy az erdészeti termelés eredményeit nem lehet a jövedelem hajszolás jegyében vég nélkül növelni. A szakemberek többsége már a 18., 19. században kiállt az erdők megőrzése, tartamos fenntartása, az erdőgazdálkodás hosszú távú céljainak megfogalmazása, és jövedelmezőségének folyamatossá tétele mellett. A 20 században a fenntartható fejlődés gondolata úgyszólván az egész Földön kedvezően új helyzetet teremtett és erősítette az erdészetben két évszázada polgárjogot nyert tartamosság eszméjét. *Az egész élővilágra nézve létfontosságú voltak a biodiverzitás megőrzésére vonatkozó állásfoglalások.* Többek között az EU tagállamok 2001-ben fogalmazták meg azt a célt, amely szerint 2010 ig drasztikusan meg kell gá-

tolni az ökoszisztémák, a fajok és a gének területén a biológiai sokféleség további csökkenését. Az IUCN által közzétett adatok szerint több, mint 16 ezer állat és növényfajt a kipusztulás veszélyeztetet. Az oide vonatkozó kutatások eredményei szerint a biológiai sokféleség az előfeltétele az ökoszisztémák számtalan teljesítményének, többek között a vízkörforgalom, a klíma szabályozásának és még sok minden másnak. A biológiai sokféleség drámai csökkenését főleg a második világháború után az élőhelyek leromlása vagy tönkretétele okozta. Az EU részéről az első igazán konkrét lépést a probléma megoldása érdekében a magas ökológiai értékű "Natura 2000" területek kiválasztása jelentette. A biológiai sokféleség veszteségeinek megakadályozására az EU akcióterv négy területet jelölt meg:

- A tagállamok törekedjenek mindenek előtt a Natura 2000 keretében a biológiai sokféleség mintaszerű megőrzésére, helyreállítására
- Meg kell akadályozni a trópusi esőerdők további irtását
- A Kyotói egyezmény alapján csökkenteni kell az üvegházhatású gázok kibocsátását és ezáltal a kedvezőtlen klímaváltozást
- A tudományos kutatás bővítése útján növelni kell a biológiai sokféleséggel kapcsolatos ismereteket

A szakemberek a felsorolt célok teljesítését szkeptikusan szemlélik. Az ipari államok évtizedek óta rablógazdálkodás szerűen túlfogyasztják adottságaikat. A szükséges intézkedések régóta ismertek. Az eddigi eredménytelenségek láttán a *továbbiakban elsősorban már nem akció tervek, hanem határozott, konkrét intézkedésekre van szükség.*

Közben a megtermelt fa feldolgozása, hasznosítása, a faipar fejlesztése lehetővé tette a korábban értéktelenebbnek, vagy nem hasznosított fa részek felhasználását (fa-kompozitok, farostlemez, faforgácslap stb.). Ezért is vált lehetővé, hogy az ezredforduló időszakában Európa számos országában bőségebb lett a fa és a fatermekkel való ellátás. A korábbi fatakarékossági törekvések helyébe egy időre a fafelhasználás mértékének a növelése lépett. Több európai országban jelszóvá vált: "Faanyagot használni mindenhol, ahol ez gazdaságosan lehetséges". A műanyagokkal szennyezett világban felismerték, hogy *"a fa környezetbarát, sokoldalúan hasznosítható nyersanyag"; amelynek a megmunkálása viszonylag kevés energiát igényel.* Végeredményben a faipar fejlesztése közvetetten hozzájárult az erdőgazdálkodás jövedelmezőségéhez is. Sokan hangoztatták, hogy korszerű faipar nélkül aligha lehet korszerű erdőgazdálkodást folytatni. A 21. század kezdetére új helyzetet teremtett a fahasznosításban a világ méretű energiaválság, amely ismét ráirányította a figyelmet a fában rejlő energiára. A háztartások hagyományos tüzfá felhasználásán túl nagyobb kapacitású erőművek kezdtek el fával helyettesíteni a dráguló fosszilis energia hordozókat. A biomassza iránti növekvő keresletből arra lehet következtetni, hogy a jövőben az erdők tartamos fatermése újra a társadalmi igények központi kérdése lesz. Várhatóan megváltozik az itt-ott kinyilvánított társadalmi vélemény, amely szerint az erdész fagyilkos. Az erdészeti kutatás témái között is várható változás, mert az utóbbi időszakban az erdőpusztulás, a klímaváltozás és a tájépítés mellett az erdészeti fatermesztéssel kapcsolatos kutatások háttérbe szorultak.

A fa iránti kereslet növekedése a 21. Század első évtizedében faárak emelkedésével járt, amely várhatóan a jövőben tovább folytatódik. Az ökonómiai tényezők egy átmeneti mélypont után ennek következtében ismételen kedvezően kezdenek alakulni. A faárak pozitív irányú változása elősegítette az erdőgazdálkodásban az ökológiai követelmények teljesítését is. Lehetővé vált, hogy a tartamos (fenntartható) erdőgazdálkodás céljai a korábbi, esetenként túlzott mértékű, jövedelem centrikusság mérséklésével az ökológiai tényezők kedvező fenntartását illető törekvésekkel bővültek. Mindez jó irányban kezd hatni a Föld erdeinek stabilitására akkor, amikor a civilizációs ártalmak, a kedvezőtlen környezeti hatások (légszennyezés stb.)

egyre nagyobb mértékben károsították az erdők élővilágát. Újszerű erdőpusztulások jelentek meg a Föld különböző részein. Ezek sokkolták az erdészettudomány művelőit és a gyakorlati szakembereket egyaránt. A téma az erdészeti kutatás központi kérdései közé került. Európában létrehozták a nemzetközi erdővédelmi mérő és figyelő hálózatot. Ennek köszönhetően folyamatosan nyomon követhető az erdők egészségi állapotának változása. A szegénységgel és fahiánnyal küzdő kontinenseken ezzel egy időben nőtt a meglevő erdők kizsárolása. Az erdőterület főleg a trópusokon évente 10 millió ha-t meghaladó mértékben csökkent. Örvendetes viszont, hogy Európában és Ázsia egyes területein jelentős új erdőtelepítések valósultak meg. Ebben Magyarország nemzetközi viszonylatban is élen járt, amelynek bizonyossága az ezredfordulót megelőző fél évszázad alatt létesített 600 ezer ha új erdő.

Az erdőkkel szemben támasztott társadalmi igények, valamint az erdészeti kutatás új eredményeinek és az erdőgazdasági gyakorlat követelményeinek a változása *számottevően módosította az erdészeti kutatás, a szakoktatás, főleg a felsőoktatás feladatait is*. Ennek egyik jele, hogy az európai egyetemeken az erdészeti fakultások lassanként kivételnek számítanak. A világ erdészete jelentős átalakuláson ment és megy át, a tudományos ismeretek bővülése a szakismeretek oktatásának a reformját indokolta. A folyamat az 1960-as, 70- években az egyetemek jelentős átszervezésével kezdődött. Az 1980-as, 90-es években a fatermesztés oktatása jelentősen csökkent. A változások valószínűleg a TU München keretében voltak a legkifejezettebbek, ahol a klasszikus agrártudományoktól eltekintve kisebb oktatási egységeket alakítottak ki. A német nyelvterületen, amellyel a magyar felsőoktatásnak is évszázados gyümölcsöző kapcsolatai vannak, az ezredforduló időszakában a következő variációk alakultak ki: Göttingenben még klasszikus erdészeti fakultás működik 14 Ordinariátussal, Freiburgban Erdészet-és Környezettudományi fakultást hoztak létre, míg a TU-Dresdennek Tharandtban Erdő-, Föld és Víz tudományi Fakultása van. A BOKU (Bécs) nern rendelkezik fakultási szervezettel, az erdészeti témákat 7 Ordinariátus oktatja. Az TU Zürich pedig nincsen erdészettudományi képzés. Az egyetemi reform 2002-ben az osztrák egyetemeket teljesen átalakította. Így történt ez a többi európai országban, hazánkban is. Magyarországon a felsőoktatási reform napjainkban is élénk vita tárgya. Ez vonatkozik a NYME-en az erdő, a vad és a környezettudományi szakokra, amelyek együtt képeznek Sopronban egy egyetemi kart. Ennek a karnak is sajátos a felépítése, az Intézetek, Tanszékek és jelenleg az oktatott tantárgyak sokasága jelzi azt, hogy az utóbbi évtizedekben a tudományterületen jelentős volt az ismeretek bővülése. Kérdéses lehet az is, hogy az egykor (oktatott tantárgyakat, mint például az erdőművelést, célszerű - e újabban 4-5 tantárgyra osztva oktatni. A jövő főleg a felsőoktatásban nem tűnik jelenleg túl kedvezőnek. A két szintes oktatás megkezdődött. A tudás társadalmát építjük, amelynek az erdészek is részesei.

A jelenben megfogalmazott hazai és nemzetközi erdészeti politikában számottevő a változás, paradigma váltásnak vagyunk tanúi. Az ide tartozó kérdések súlya és terjedelme olyan nagy, hogy ezekkel külön tanulmányban érdemes és indokolt foglalkozni.

A NYME Erdőmérnöki Karának Erdővagyongazdálkodási Intézetében 2008. június 26-án sorra kerülő előadásomnak ez képezi a vázát és lényegét. Ez alkalommal tisztelettel emlékezem Prof. Dr. Mészáros Károly kollégánkra, az Intézet egykori igazgatójára, akinek működése alatt sikerült elérni azt, hogy Egyetemünkön is legyen Erdészeti politika oktatás.

Az állami erdők vagyonhasznosítása

Benedek Fülöp

agrárportfolióért felelős vezérigazgató helyettes
MNV Zrt.

A Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény új szervezetet hozott létre az állam tulajdonában lévő termőföldvagyron kezelésére, abból a célból, hogy a Nemzeti Földalap birtokába kerülő állami tulajdonban lévő termőföldvagyont a birtokpolitikai céloknak megfelelően a legrövidebb időn belül hasznosítsa.

A Nemzeti Földalap, mint a kincstári vagyon része, az állam tulajdonában álló folyamatosan változó mennyiségű és elhelyezkedésű termőföldek, valamint – kivételesen – a mezőgazdasági termelést szolgáló, vagy ahhoz szükséges kivett földek összessége.

Az állam ezeket a földeket mező- és erdőgazdasági céllal részben vagyonkezelés útján, részben más jogcímen történő használatba adással hasznosítja, illetve valamely közcél érvényesítése érdekében eladja.

A tavalyi évben lépett életbe az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény (a továbbiakban Vagyontörvény), mely a Nemzeti Földalapkezelő Szervezetet, a Kincstári Vagyoni Igazgatóságot és az ÁPV Zrt-t egyesítette Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (MNV Zrt.) néven. A törvény rendelkezései szerint az állami vagyon feletti tulajdonosi jogokat a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács gyakorolja.

Az állami tulajdonban lévő (Nemzeti Földalapba tartozó) termőföldek hasznosítása céljából – figyelembe véve a földbirtok politikai irányelveket, a Nemzeti Fejlesztési Tervet, továbbá a Vagyontörvény előírásait – az MNV Zrt. éves tervet készít, az agrárpolitikáért felelős miniszter egyetértésével.

A Magyar Állam tulajdonába és a Nemzeti Földalapba tartozó, erdő művelési ágú termőföldek Magyarország erdőterületének 57,81 %-át teszik ki:

Magyarország erdőterülete ezer hektárban		Magyar Állam tulajdonában álló erdő termőföld ezer hektárban	
Összes erdőtervezett terület	1983	Erdőtervezett terület	1146,33
Ebből gazdasági erdő	1261		
Ebből védelmi, egészségügyi szociális, stb. erdő	722		
Tényleges erdőterület	1853	Tényleges erdőterület	1071,14
Magyarország összes területe	9303	Földterület összesen	2576,73

A fennmaradó erdő művelési ágú termőföldek egyéni, illetve önkormányzati kezelésben vannak.

Az állami erdővagyonnak több, értékelési szempontból elkülöníthető eleme van, a következők szerint (Lett B.,):

- erdőföld,
- élőfakészlet,
- vadállomány,
- egyéb állat és növényfajok,
- az erdei ökoszisztéma mint egységes értékobjektum,
- az erdő rekreációs (üdülési) hatása,
- és védelmi szolgáltatásai, amelyek közül kiemelt jelentőségűvé váltak az erdei ökoszisztémákban megtestesülő természeti értékek..

Az állami erdővagyon hasznosulása szempontjából célszerű különválasztani a gazdasági rendeltetési (önfinanszírozó) erdőket a közérdekből fenntartandóktól. Az erdővagyon egyes elemei elkülöníthetők felhasználásuk szempontjából aszerint, hogy az erdőgazdálkodás teljesítménye a piaci folyamatokban pénzügyi ellenszolgáltatásban részesül-e, vagy nemzetgazdasági szinten jóléti funkcióként bocsátják a társadalom (gazdálkodók, lakosság) rendelkezésére. (Lett B.).

A Nemzeti Földalap vagyonkezelése és hasznosítása

a) A Nemzeti Földalap az állami beavatkozás, szabályozás és befolyásolás intézménye, amely az alábbi szempontok figyelembevételével valósítja meg a földbirtok-politikai irányelvekben foglaltakat:

b) a földtulajdonon és a haszonbérleten alapuló gazdálkodás arányának befolyásolása érdekében az Nemzeti Földalap vagyonkezelésében lévő földek eladása vagy haszonbérbe adása;

c) a termőföld pályáztatással történő haszonbérbe adása, illetőleg díjmentesen vagy a hasznosítás jellege szerint támogatással történő használatba adása;

d) a Nemzeti Földalap földvagyonának kialakulásánál a vásárlás szempontjainak meghatározása (pl. gyenge minőségű földek megvásárlásának előtérbe helyezése; nem művelt vagy méretük és kialakításuk miatt gazdaságos művelésre alkalmatlan földterületek megvételének elsődlegessége; meglévő bérleti viszonyok megszüntetésének, illetve lezárásának meggyorsítása);

e) a földeladás során érvényesítendő szempontok rangsorolása (pl. kisméretű birtokok növelése; nagyméretű birtokok gazdaságilag indokolt felső birtokhatárának elérése; kezdő agrárvállalkozók földhöz juttatása);

f) az átmenetileg eladással vagy haszonbérlettel nem hasznosított, a Nemzeti Földalap kezelésében lévő földterületek művelési, illetőleg kultúr állapotban tartási feltételeinek meghatározása;

g) a termőföld adásvétele esetén a szerződésben vállalt hasznosítási kötelezettség visszavásárlási jog kikötésével történő biztosítása.

A Magyar Állam tulajdonában álló erdőterületek vagyonkezelése

A Magyar Állam tulajdonában álló erdő művelési ágú termőföldek hasznosítását 19 erdőgazdasági társaság, illetve „állami terület I” megjelölésű területeknél további három társaság végzi. Ezen állami tulajdonban lévő erdészeti társaságok az 1996. november 1.-től érvényben lévő "ideiglenes vagyonkezelési szerződések" keretében végzik tevékenységüket. Az MNV Zrt. célja az erdőgazdaságok vagyonkezelési szerződéseinek megkötése, azaz a jelenleg ér-

vényben lévő un. ideiglenes vagyonkezelési szerződések véglegesítése és a jelenleg hasznosíthatatlan, illetve életjáradék ellenében állami tulajdonba került erdőterületek használati jogának rendezése.

Az erdőgazdasági társaságoknál mind a személyi, mind a technikai feltételek adottak a hosszú távú, tartamos erdőgazdálkodás folytatására.

Az erdőtörvény hatálya alá tartozó többi földterületen - a jogelődök által kötött haszonbérleti szerződések alapján - a kezelési feladatokat a haszonbérletiek látják el. Több erdőterület (pl. az életjáradéki szerződéssel állami tulajdonba került erdők egy része) esetében a használati jog rendezése folyamatban van. Ez utóbbi vagyoni kört érintően számos probléma merül fel, elsősorban az osztatlan közös tulajdonban lévő erdőterületek hasznosíthatósága tekintetében.

Az állami erdővagyon hasznosítása élőfa készlet, valamint vadállomány (vadászati jog) szerint hasznosítása

Az állami erdővagyon elemei közül az élőfa készlet hasznosításával kapcsolatosan rendelkezünk pontos számadatokkal. A 19 erdőgazdasági társaság fakitermelési tevékenység eredménye 2007. évben, 953 364 hektár állami terület vonatkozásában 3 435 634 nettó m³ volt, ami összesen 36 717 224.- Ft bevétel eredményezett.

A Magyar Állam önálló vadászati jogát nyilvánosan meghirdetett pályázat útján haszonbérbe adással vagy vagyonkezelői szerződéssel hasznosítja. Ebben az esetben a vadászati jog jogosultjának a haszonbérlet, illetőleg a vagyonkezelőt kell tekinteni.

Társult vadászati jog esetén – törvény vagy kormányrendelet eltérő rendelkezése hiányában – a Magyar Államot megillető vadászati jog hasznosításával kapcsolatos jognyilatkozatokat az állam nevében a tulajdonosi jogokat gyakorló szerv – a miniszterrel, valamint védett természeti területek esetében a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben – teszi meg. A tulajdonosi jogokat gyakorló szerv e jog gyakorlását az állami tulajdonban levő és kincstári vagyon részét képező termőföld, illetve erdő esetében a kincstári vagyon kezelőjére átruházhatja.

Társult vadászati jog esetén a vadászterület mindenkor tulajdonosának döntési jogkörébe tartozik többek között a tulajdonosi képviselő formájának, a képviselő személyének meghatározása, a vadászterület határának megállapítása, megváltoztatása, a vadászati jog gyakorlásának, illetőleg a hasznosítás módjának, feltételének kidolgozása, mely jogosultság a vadászati jog haszonbérbeadása esetén a haszonbérleti szerződés időpontjának lejártáig, egyébként a vadgazdálkodási üzemterv érvényessége idejéig köti.

A vagyonhasznosítási tevékenység alapvető célja a Magyar Államot, mint tulajdonost megillető, a vadászati jog hasznosításából származó bevétel realizálása, azaz a jogszabály által rögzített jogosultság alapján ki kell dolgozni azokat a szempontokat, amelyek alapján a mindenkor tulajdonosi képviselőt ellátó szervezet a vadászati jog hasznosításából származó bevételt realizálhatja.

Engedjék meg, hogy előadásom végén méltassam Prof. Dr. Mészáros Károly Igazgató Úr, a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdővagyon-gazdálkodási Intézetének tavaly elhunyt Igazgatója személyét és munkásságát.

Az Igazgató Úr a „Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram” kidolgozásával maradandót alkotott. A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet részére elkészített erdő-értékelési irányelv elkészítésével, továbbá az elkészített értékelési felülvizsgálatokkal nagyban segítette az MNV Zrt. egyik jogelődje, az NFA munkáját, melyért köszönettel tartozunk.

A Nemzeti Földalapba tartozó földterületek nyilvántartása és kezelése

Benkő Pál

ügyvezető igazgató

MNV Zrt. Nemzeti Földalapért Felelős Ügyvezető Igazgatóság

Az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény (a továbbiakban Vagyontörvény) 71. § (1) bekezdés a)-f) pontjai alapján a Kormány megalkotta az állami vagyonnal való gazdálkodásról szóló 254/2007.(X.4.)Korm. rendeletét. A Kormányrendelet IV. Fejezet 15. §-a tartalmazza a Nemzeti Földalapba tartozó termőföldek nyilvántartására vonatkozó speciális szabályokat:

1. A vagyonyilvántartásnak elkülönítetten, jogi jelleg szerint kell tartalmaznia a Nemzeti Földalapba tartozó ingatlanokat, ezen belül az erdőt, az egyéb termőföldet és a művelés alól kivett területet is. A vagyonyilvántartáson belül elkülönítésre alkalmas módon, e jellegének feltüntetésével kell nyilvántartani a védett természeti területet, a védelemre tervezett területet, illetve a Natura 2000 területet.
2. A vagyonyilvántartás alapja az ingatlan-nyilvántartás és a földhasználati nyilvántartás, erdő esetén az ingatlan-nyilvántartás és az Országos Erdőállomány Adattár adatállománya. A vagyonyilvántartás számítógépes rendszerének az Országos Erdőállomány Adattárral, illetve az ingatlan-nyilvántartással történő összekapcsolhatóságát biztosítani kell.
3. A vagyonyilvántartásnak – összhangban az agrárstatisztikai elemzés céljaival – a vagyon egészéről, ezen belül a földrészekről részletes adatokat kell tartalmaznia:
 - a földrészlet tulajdoni lapján szereplő valamennyi adatot, bejegyzett jogot, feljegyzett tényt, az egyes földrészek adatait, valamint az azokhoz kapcsolódó okiratokat,
 - erdő esetében a fentiek mellett az érvényben lévő üzemtervi adatokat,
 - a haszonbérlet, használat, vagyonkezelő, erdő esetében a nyilvántartásba vett erdőgazdálkodó neve, székhelye (címe),
 - a haszonbérlet, használat, illetve vagyonkezelésbe adás időpontja és időtartama,
 - a haszonbérlet, egyéb használati érték éves összege, fizetésének esedékessége, teljesítés ideje,
 - a hasznosítást elősegítő gazdasági információk (például melioráció, értéknövelő beruházás, annak összege, stb.),
 - a hasznosítás módjára vonatkozó javaslat,
 - az ingatlan könyv szerinti értéke,
 - a tíz évre szóló erdőgazdálkodási ütemterv alapján az erdőrészlet – rész erdőrészlet – azonosítója és területe,
 - a tulajdonhoz kapcsolódó haszonvétel gyakorlásával összefüggő adatok,

- az ingatlan tulajdonjogát, illetve használatát érintő hatósági határozatok, védetség, vagy más körülmény miatti korlátozások.
- 4. A vagyony nyilvántartásban erdőként kell feltüntetni azt a földrészletet is, amely az ingatlan-nyilvántartásban nem erdőként van bejegyezve, de az Országos Erdőállomány Adattárban erdőként szerepel. Ilyen esetben az MNV Zrt.-nek haladéktalanul intézkednie kell – a kivett, állami területként nyilvántartott ingatlanok kivételével – a művelési ág változás ingatlan-nyilvántartási átvezetése iránt.
- 5. A nyilvántartási feladatok teljesítése érdekében az MNV Zrt. megállapodást köthet a közigazgatási hatóságokkal, hogy az eljáró közigazgatási hatóság az ügyfélként kapott határozatokból elektronikus úton is tájékoztassa a következő ügyekben:
 - állami tulajdonú termőföld tulajdonjogát, használatát – ide értve az erdőgazdálkodóként történő nyilvántartásba vételt is – érintő hatósági határozatok meghozatala,
 - földhasználóként történő nyilvántartásba vételről rendelkező határozat meghozatala, amennyiben a földhasználó állami tulajdonú termőföldet is használ,
 - a földhasználó, illetve erdőgazdálkodó által állami tulajdonú termőföldet érintő földhasználati tevékenységével összefüggésben elkövetett jogsértést, illetve e miatt marasztalást megállapító közigazgatási határozat meghozatala.

A Nemzeti Földalapba tartozó termőföldekkel való gazdálkodás során a Nemzeti Földalapért Felelős Ügyvezető Igazgatóság, továbbá az MNV Zrt. Nemzeti Földalappal foglalkozó megyei területi irodái végzik a vagyonkezeléssel és vagyonhasznosítással kapcsolatos feladatokat:

- termőföld haszonbérleti pályáztatás keretében történő hasznosítása,
- termőföld nyilvános pályázat vagy árverés útján történő értékesítése,
- értékarányos birtok összevonási célú termőföld csere,
- az állami tulajdonú termőföldekkel kapcsolatos tulajdonosi joggyakorlás ellátása (tulajdonosi hozzájárulás kiadása, szolgalmi jogi megállapodások megkötése),
- termőföldért életjáradék program lebonyolítása,
- állami tulajdonú termőföld vagyonkezelésbe adással történő hasznosítása, központi költségvetési szervekkel, állami tulajdonú gazdasági társaságokkal, valamint egyéb gazdálkodó szervezetekkel történő együttműködés alapján,
- a haszonbérleti, vagyonkezelési szerződések kezelése (szerződés módosítás, számla reklamáció, elemikár-enyhítés, haszonbérleti-, vagyonkezelői díj megállapítás, nyilvántartás kezelése),
- termőföld felajánlások kezelése,
- részarány-tulajdon kiadás,
- vízgazdálkodási társulatokkal kapcsolatos intézkedések (pl. érdekeltségi hozzájárulás kérdése),
- a Honvédelmi Minisztérium vagyonkezelésébe tartozó termőföldek átadás – átvétele,
- elbirtoklással, kisajátítással kapcsolatos ügyek kezelése.

A Nemzeti Földalapba tartozó termőföldekkel való gazdálkodás kapcsán a Vagyontörvény 32. § (1) bekezdése szerint az MNV Zrt. éves tervet készít. Az erdőkkel kapcsolatosan éves tervben megfogalmazódik, hogy az állami vagyonnal való gazdálkodásról szóló 254/2007. (X.4.) Korm. rendelet 54. § (6), (7) bekezdése szerint a 2008. évben a központi költségvetési szervekkel kötött vagyonkezelői szerződések és az ideiglenes vagyonkezelői szerződések felülvizsgálatát, valamint megszüntetését kezdeményezni kell.

A vagyonkezelési szerződések egységes szerkesztésű, de az egyes sajátosságokat szükség esetén figyelembe vevő sémára épülnek fel. A vagyonkezelői jog lehető legszélesebb körét kívánjuk kialakítani a vagyonkezelő részére, úgy, hogy a Magyar Állam gazdasági érdekei ne sérüljenek, de az Erdészeti Gazdaság az eddiginél is hatékonyabban tudja ellátni feladatait.

Az éves tervben foglalt célkitűzések megvalósításához elengedhetetlenül szükséges az MNV Zrt. egységes vagyon-nyilvántartásának felállítása.

Előadásom végén magam is szeretném megköszönni tavaly elhunyt tanárom, Prof. Dr. Mészáros Károly igazgató Úr oktató-nevelő munkáját, mellyel hallgatók százai között személyemet is elindította az erdészeti pályán és mellyel hozzájárult szakmai sikereimhez, továbbá jelenlegi munkám, az általa kidolgozott erdőértékelési, erdő- és kárértékszámítási módszerek gyakorlati alkalmazásának megteremtésével történő elősegítéséhez.

Szakmaszeretetét és szakértelmét, szakmai kapcsolatunk segítőkész és lelkiismeretes ápolását példamutatónak tartom.

Erdészeti jog és politika oktatása

Prof. Dr. Lett Béla – Dr. Jáger László

NYME, EMK Erdővagyon-gazdálkodási Intézet

1-6 szemeszter		7-10 szemeszter	
KREDITES képzés			
„B” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„B” - „C” típusú tárgyak
	Jogi ismeretek 2+0 Jäger L.	Erdészeti jog 1+1 Jäger L.	
Szakkommunikáció 2+0 Facskó F. + Stark M.		Erdészeti politika 2+2 Mészáros K.	
2	2	6	
BSC képzés		MSC képzés	
„B” - „C” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„B” (C még nem végleges)
	Jogi ismeretek 2+0 Jäger L.	Erdészeti jog 1+1 Jäger L.	EU jogi ismeretek 2+0 Jäger L.
	Európai Unió agrárpolitikája 3+0 Jäger L.	Erdészeti politika 2+2 Lett B.	Projekt és pályázati menedzsment 3+0 Héjj B. + Schiberna E.
		Erdészeti szaktanácsadás 2+0 Héjj B. + Schiberna E.	Információkeresés és szakkommunikáció 2+1 Stark M. + Facskó F.
			Erdészeti kommunikáció 1+1 Stark M.
	5	8	10

A BSC hallgatók számára biztosítani tudjuk az Erdészeti jog és az Erdészeti politika MSC tárgyakból a legfontosabbak ismertetését, szakirodalmon keresztül a tájékoztatást.

Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont (ERFARET) [NKTH; 2005-2008]

1. Program: Erdőgazdálkodás fejlesztése (Programvezető: Prof. Dr. Mészáros Károly, Prof. Dr. Náhlik András)

1.1. Alprogram: Az erdővagyon-gazdálkodás fejlesztése (Alprogram vezető: Prof. Dr. Lett Béla)

Erdészeti jog és politika	Erdészeti ökonómia
1. A magán-erdőgazdálkodás fejlesztése, működési zavarainak elhárítása	
• Az erdőgazdálkodás kezelési viszonyainak változása a nyugat-magyarországi régióban az 1996. évi LIV. törvény hatálya alatt • A hatályos erdőtörvény alkalmazásának egyes problémái • Vélemény a magán erdőterületekkel való gazdálkodás szabályozására • Az erdőterület változása, megoszlása tulajdonformák szerint • Birtok és tulajdonviszonyok feltárása – Koncepció a magánerdő gazdálkodás birtokszerkezetének javítására - Magánerdő-gazdálkodás birtokpolitikai koncepció – Az öröklés hatása az erdőbirtok szerkezetre – Rendezetlen erdő-tulajdonok jellemzése - A rendezetlen erdőterületek birtokviszonyainak vizsgálata a Nyugat-Dunántúlon – A rendezetlen tulajdonnal rendelkező erdőtulajdonosok véleményének és ismereteinek vizsgálata • Társas erdőgazdálkodás viszonyainak felmérése	• A Nyugat-Dunántúl erdeinek jellemzése • Az erdészet gazdasági helyzetének értékelése • A magánerdő gazdálkodás helyzete • Magán-erdőgazdálkodás megyei szintű felmérése • Magánerdő gazdálkodás fejlődési pályára állítása • Öregerdők és hátralékos erdősítések felmérése • A magán erdőgazdálkodás helyzete Európában

Erdészeti jog és politika	Erdészeti ökonómia
2. A Nyugat-dunántúli Regionális Operatív Programban az erdészeti jellegű projektek szerepeltetése, ezzel az erdészeti szakma ad-szorpciós képességének erősítése, fejlesztése	3. Az erdőgazdálkodás jövedelemtermelő képessége
• A Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdővagyon- gazdálkodási In-tézetének helyzetértékelése Magyarország erdőgazdálkodásáról • Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv összefoglaló véleményezése • Az erdészet lehetőségei a Regionális Operatív Programban 2007 – 2013 • NYDROP alakítása, véleményezése • Erdészeti regionális forrástérkép a 2007-2010 közötti időszak fej-lesztéseikhez • Erdőfejlesztési tervek Magyarország környezetvédelmi és turishti-kai szempontból kiemelt térségeire (Soproni- és Kőszegi hegység – Alpokalja) 2006-2008 • Nemzeti és Regionális Erdőprogram javaslat • Erdő- és Faalapú Iparágak Nemzeti Technológiai Platformjának megalakítása • Az innováció és vállalkozás kapcsolata az erdészeti felsőoktatásban	• Az erdőgazdálkodási standard fedezeti hozzájárulás (SFH) meg-határozása • Erdőgazdálkodási, fakitermelési jövedelemmegoszlás • A nem fa erdei termékek és szolgáltatások hasznosításának fo-gyasztói elemzése • Az erdővagyon tulajdonosi és kezelési viszonyai • Az erdőgazdálkodás jövedelmezőségének változása a régióban • Az erdőgazdálkodás számvitel és finanszírozási sajátosságai • Az erdészeti adózás és támogatás jelenlegi és várható rendszere • A termőföld értékelés aktuális gyakorlati problémái különös te-kintettel az erdőértékelés specialitásaira • Erdő és kárérték-számítási tanfolyam • Vadkárérték-számítási tanfolyam és továbbképzés

Erdészeti jog és politika	Erdészeti ökonómia
4. Az erdőtelepítés helyzete és lehetőségei	
• A Nemzeti Erdőprogram (NEP) erdőtelepítési kérdései • Erdőtelepítés a '90-es években • Az erdőtelepítési térségi tervezés tapasztalatai és eredményei az átalakuló szabályozásban a Nyugat-Dunántúlon • Az erdőtelepítések akadályozó tényezőinek és motivációs hátterének vizsgálata Zala megyében a kistérségi fejlesztési tervekhez kapcsolódóan	• Az Európai Unió által társfinanszírozott erdőtelepítések finansziális, műszaki és humán háttere • Az erdőtelepítés finanszírozásának változása • Erdőtelepítés területe • Erdőtelepítések jellemzése
5. Tudástranszfer erdővagyon-gazdálkodási elemeinek kiterjesztése	
• Magán-erdőgazdálkodási Tájékoztató Iroda (MATI) • A PEFC erdőtanúsítás magyarországi rendszerének előkészítése • Nyugat-dunántúli erdészeti turisztikai kiadvány készítése	• Az erdőgazdák gazdasági helyzete és teljesítménye az APEH adatai alapján • Vállalkozói magatartás az erdőgazdálkodásban és a fafeldolgozásban

Az osztatlan közös erdőtulajdon megszüntetésének elvi lehetősége a nyugat-magyarországi régióban

Nagy Imre

c. egyetemi docens

Vas Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti igazgatóság

A privatizáció elindítása, tehát az 1990-es évek eleje óta az osztatlan közös tulajdon(kezelés) megítélése tekintetében markánsan két irányzat rajzolódik ki az erdészeti szakmában.

Az egyik szélsőértéket képviselők a minél nagyobb működési területű egy kézben tartott magán-erdőgazdálkodást szorgalmazzák. Legfontosabb érvük, hogy a tartamosság csak szabályozott folyamatok mellett és azokat kézben tartva biztosítható, aminek legfontosabb peremfeltétele a gazdaságos üzemméret megtartása. Nem mellesleg a nagyobb üzemméret kedvezőbb piaci hatásait és az alacsonyabb fajlagos és összes üzemirányítási költséget is érvül hozzák.

Az erdészeti igazgatásban dolgozók többsége is ezen az állásponton van(volt), ami sajátos helyzetüket és szerepüket tekintve egyáltalán nem meglepő. Egy erdősült megye egy nagy állami erdőgazdasággal és 60-80, néha igen kiterjedt erdőterületű MGTSZ-el, ÁG-val működött egykor. Egy-egy erdőfelügyelőre 5-10 gazdálkodó, és legfeljebb 10.000 ha terület ellenőrzése jutott. Az erdőtervezés minden gazdálkodónál élt a hozamszabályozással, mint a legerősebb eszközzel a tartamosság megőrzése érdekében. Mindehhez feszes elvonási(erdőfenntartási járulék) és támogatási(K-1,K-2,K-3) rendszer is párosult. A privatizáció kezdetekor az állami kárpótlás során már érezhető volt az ellentmondás a földrészlet alapokon nyugvó értékesítés, az abból származó tulajdonosi megközelítés és a természetbeni összefüggő állapotú kezelés erdészeti hatósági követelménye között.

Az 1996. évi LIV. tv., a Vhr. és az Erdőrendezési Szabályzat kissé finomította a szabályozást. Mindenekelőtt a körzeti erdőtervezés új elveivel és a magánszektor hozamszabályozásának eltörlésével növelte a gazdálkodók mozgásterét. A természetbeni összefüggőség erőltetett alkalmazását az idő „erodálta”. A körzeti erdőtervezés egyre inkább elmozdult az önálló erdőgazdálkodási egységek alakulásával a hrsz. határ egyben erdőrészlet határ irányába.

Az elmúlt évi Evt. módosításig lényegében 1 500 m² területig joga volt az erdészeti hatóságnak engedélyezni az erdő természetbeni megosztását, azonban „javasolt” minimális méret híján ez mindkét irányban visszaélésre adott lehetőséget. 2007. óta az Evt. 74. § (3) bekezdése egyértelművé tette, ezáltal az egyedi döntések felelősségét csökkentette, hogy az erdészeti hatóság szakhatóságként „természetszerű” erdőben 3 ha-nál, ültetvényyszerű erdőben 1,5 ha-nál kisebb földrészletek kialakításához az új eljárások során nem járulhat hozzá. Egyéb feltételként a minimálisan átlagos 30 m szélességet(nagyjából egy famagasság) és a közúton,

vagy magánúton való megközelíthetőséget is előírja. Utóbbit kiválthatja a megalapított szolgalmi jog is.

Ezekkel a kitételekkel az igazgatás a múltból hozott státuszú területektől eltekintve a két kategóriában a legkisebb üzemméretet deklarálta. A jogi szabályozás adós még a természetszerű és ültetvényszerű erdők fogalmának meghatározásával, de értő szakemberek az akácosokat és nemes nyárasokat a nyugat-magyarországi régióban egyértelműen ültetvényszerű erdőnek tekintik. Oda sorolható még néhány nem őshonos fafaj elegyetlen állománya (vörös tölgy, fekete dió, zöldjuhar, amerikai kőris, esetleg másodlagos termőhelyre ültetett lucos, vörösfenyves, feketefenyves és erdeifenyves), míg természetszerűnek tekinthető valamennyi bükkös, gyertyános, tölgyes, cseres, égeres, hazai nyáras, magas és magyar kőrises, természetes erdeifenyves és kombinációik.

Az elvek tiszták, ráadásul az egyre izmosodó magánszektor önszerveződése (szakszemélyzet és integrátorok növekvő szerepe, súlya) mindinkább a megosztás mellett érvelők táborát növeli. Jogos felvetés részükről, hogy magán-erdőgazdálkodásban a tulajdonosi érzés nagyobb jelentőségű, mint az állami szektorban. Fontos tény, hogy az erdő kezelése a magánszektorban jellemzően nem megélhetési, legfőképp pedig nem önálló gazdasági tevékenységként történik, tehát a gazdaságos erdészeti üzemméret fogalma értelmetlenné vált.

A becslések szerint az erdőművelési ágú földrészletek 95%-a osztatlan közös tulajdonú, ami már a forgalmazásnak és a birtokkoncentrációnak is gátjává vált. A megosztást szorgalmazók igaz állítása az is, hogy az osztatlan közös tulajdonú erdő kisebbségi tulajdona, mint vagyonelem számottevően leértékelődik (50% felett már jogszerű kezelés lehetséges). Az erdőfenntartási járulék 2008. január 1-től történő eltörlésével, valamint a nemzeti és közösségi támogatási rendszer átalakításával az erdészeti hatóság újraelosztó szerepe megszűnt, a gazdálkodók nagykorúsítása befejeződött.

Ezeknek a folyamatoknak az eredőjeként az erdő forgalmi értéke jelentősen közelít a valós gazdasági értékhez, bár a magántulajdonnál igen számottevően eltérít a kívánsági tényező(+) és a tökehiány(-) is.

Az egész, „összam - ne osszam” kérdéskörnek a beteg embere maga az erdészeti igazgatás, amely mind tervezői, mind felügyeleti oldalról humán- és pénzügyi tartalékaiban kimerült, túlterhelt. A valóban fontos állami (közösségi) regulációnak és ellenőrzési szerepnek egyre kevésbé tud megfelelni. Az igazgatás bajai egy korszerű szemléletű, új Evt.-vel, de akár a jelenlegi mentén is megoldhatók; „Pénz, paripa, fegyver” kell csupán!

A jogi környezet tehát már ma is adott a magánerdők nagyobb mértékű megosztásához, annak következtében pedig a sokak által szorgalmazott színes és főképp sokcélú erdőkép kialakulásához. (Ne felejtsük el, hogy az erdő nem fagyár, a szakma szemléletváltása ebben is elodázhatatlan.) Miért nem aprózódik mégsem nagy tételben a magánerdő? Azért, mert:

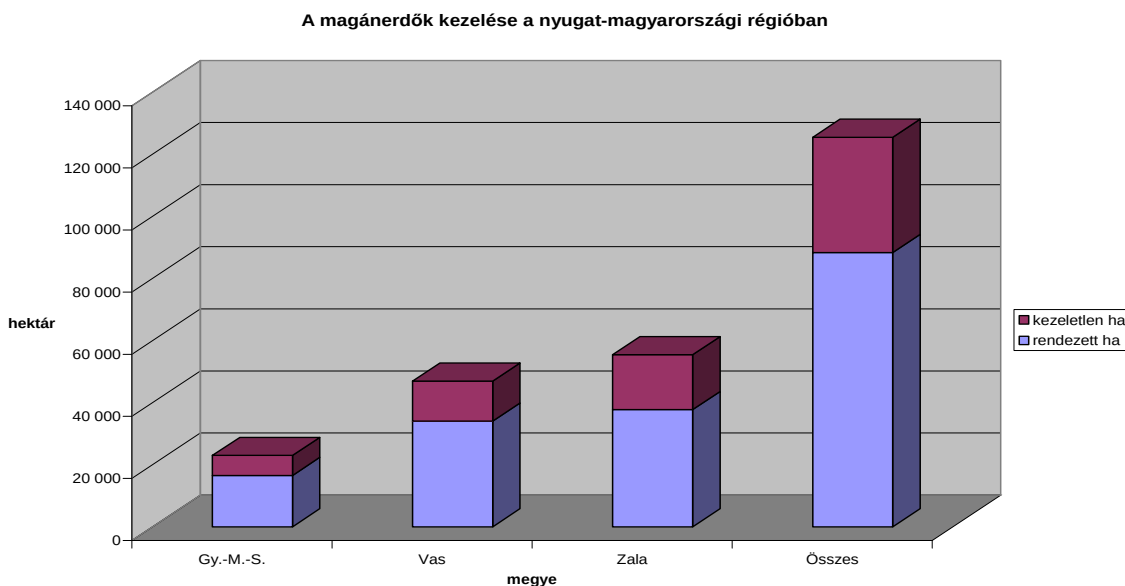
- A megosztáshoz a tulajdonosok 100%-os egyetértése szükséges, ami optimálisnak tekinthető tulajdonosi kör(pl. 2 fő) esetén sincs meg általában.
- Sajnálatos módon a földügyi, de a teljes magyar közigazgatás sincs a helyzet magaslatán. Egy-egy földrészleten sokszor a tulajdonosok 20-30%-a elhunyt, ismeretlen helyen tartózkodik, rossz a lakcíme, külföldön él, stb. Nem működik kifogástalanul a hagyatékolás, a természetes személyek adatváltozásai nincsenek bejegyezve. Az örökösödési illeték nem kedvezményezi az erdőt. Az évtizedekig üldözött magántulajdonú termőföld kapcsán nincs szokványa a végrendeletnek, a természetes öröklés pedig egyenlő módon oszt (folyamatosan nő a tulajdonosok száma). A termőföld használata szorgalmazott módon elválik a tulajdontól. Bátran kimondhatjuk, hogy e témakörben az Állam koncepciótlan és erélytelen. (Ráadásul a földkérdésből politikai kérdés lett.)

- A kárpótlási- és részarány tulajdon nevesítési technikák eleve és jellemzően igen nagy tulajdonosi kört hoztak létre egy-egy erdőművelési ágú földrészleten - többnyire idős jogosult személyekből. Az egy főre jutó kis tulajdoni hányad miatt az osztást egy földrészleten belüli belső koncentrációnak kell megelőznie. Erre ma még kicsi a hajlandóság.
- Számottevő a megosztás tulajdonosokat terhelő költsége. Mindenekelőtt az aktus jogi szereplőkhöz (ügyvéd, vagy közjegyző) kötött, ami földrészletenként minimum 20 000 Ft költségű. Földméréshez is kötött, ami négy sarokponttal jellemezhető földrészletnél is szintén legalább 20 000 Ft díjtételű (5-6 000 Ft/pont). A teljesen egyöntetű állapotú ültetvények kivételével szükséges, bár nem kötelező a vagyonbecslő közreműködése. Az egy hrsz.=egy erdőrészlet alapesetben is ez legalább 20 000 Ft/ügy tételre kalkulálható (átlag NFA tarifa). **A nyugat-magyarországi régió (Vas, Zala, Győr-Moson-Sopron megye) ~ 125 000 ha kiterjedésű magánerdőjében az elméletileg kialakítható mintegy 50 000 önálló parcella szétmérése és nyilvántartásba vétele ~ 3 milliárd Ft tulajdonosi forrást igényelne.** Ez nem tartalmazza földügyi és erdészeti igazgatás igen számottevő nyilvántartási költség-többletét (állami alapfeladat). Természetesen nem számoltam fel a jelenlegi szabályozás szerint kötelezően alkalmazandó erdészeti regisztrációs és üzemtervi kivonati díjat sem. Ez újabb ~ 2 milliárd forinttal terhelné a tulajdonosokat.

Az egymás hatásait erősítő, de sokszor kioltó folyamatok révén a nyugat-magyarországi régióban (MgSzH Zalaegerszegi és Szombathelyi Erdészeti Igazgatósága) az induló állapotokhoz képest folyamatosan és egyenletesen bővülő mértékben nő a rendezett magánerdős terület, ezzel párhuzamosan azonban csökken a birtokméret. A rendezetlen terület éves „kopása” 1 500– 2 500 ha. (Kiszűrve az erdőtelepítés, a körzeti erdőtervezés és az erdőterület termelésből való kivonásának módosító hatását.)

A jelenlegi állapot:

Az erdőtervezett magánerdő kezelési viszonyai a nyugat-magyarországi régióban*							
Megye	Magánerdők területe**					Gazdálkodók	
	kezelt		kezeletlen		összes	száma	birtokmérete
	ha	%	ha	%	ha	db	ha/db
	<i>a</i>	$b=(a/e)*100$	$c=e-a$	$d=(c/e)*100$	<i>e</i>	<i>f</i>	$g=a/f$
Győr-Moson-Sopron	16 578	72	6 442	28	23 020	1 741	9,5
Vas	34 037	72	12 934	28	46 971	3 198	10,6
Zala	37 759	68	17 715	32	55 474	2 175	17,4
Régió	88 374	70	37 091	30	125 465	7 114	12,4
* forrás: MgSzH Erdészeti Igazgatósági mérlegek-2007.							
**Erdő és egyéb részletek összesen							

Az egy terepi erdőfelügyelőre jutó gazdálkodói szám ~ 350 természetes, vagy jogi személy. Jellemző a megbízotti erdőgazdálkodói forma, a gazdasági társaságok, erdőbirtokossági társulatok, erdőszövetkezetek és egyéni kezelések elenyésző egyedi és összes területűek. A rendezetlen adózási viszonyok miatt a szabályozott nagyobb kezelések széthullása általános jelenség.

A jelenlegi trendet elfogadva, hatósági kényszer nélkül és feltételezve az ügy- és jogrend változatlanosságát, a magánerdőkben elvárható 90%-os kezelési szint (a régióban ~ 113 000 ha) **5-10 év alatt spontán módon is kialakul.** Az állami kezeléseket is figyelembe véve a régió 294 000 ha erdejének a rendezett gazdálkodású része ekkor már 95%-nyi lenne, ami mindenképpen elégséges. A pillanatnyi adottságok mellett a kezelés és gazdálkodói szám a következőképp alakulna:

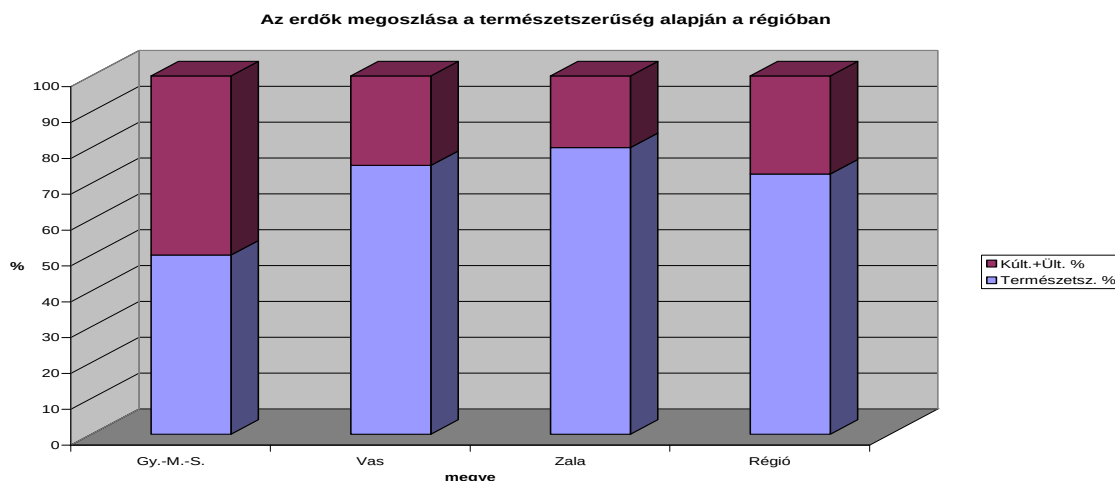
Prognosztizált kezelői változások a magánerdők 90%-os kezelési szintjén változatlan jogi környezetben							
Megye	Magánerdők területe					Gazdálkodók	
	kezelt		kezeletlen		összes	száma	birtokmérete
	ha	%	ha	%	ha	db	ha/db
	<i>a</i>	<i>b=(a/e)*100</i>	<i>c=e-a</i>	<i>d=(c/e)*100</i>	<i>e</i>	<i>f</i>	<i>g=a/f</i>
Győr-Moson-Sopron	20 718	90	2 302	10	23 020	2 176	9,5
Vas	42 274	90	4 697	10	46 971	3 972	10,6
Zala	49 927	90	5 547	10	55 474	2 876	17,4
Összesen:	112 919	90	12 547	10	125 465	9 024	12,5

Az egy terepi erdőfelügyelőre jutó gazdálkodói szám ~ 450 természetes, vagy jogi személyben prognosztizálható. Az informatika fejlesztésével és az ügyrend egyszerűsítésével ez nem kezelhetetlen tétel.

Vizsgáltam egy erőltetett kényszer, vagy állami támogatással elősegített birtokmegosztás várható eredményét. A jogi környezetet a földnyilvántartásról szóló törvény módosítása biztosítaná. A tulajdonos kérelmére induló eljárásban az állam magára vállalná a megosztás költségeit. Mindenekelőtt a törvény erejénél fogva nem kellene 100% tulajdonosi egyetértés.

Az erdészeti hatóság minden erdőművelési ágú földrészletnél határozatban rögzítené, hogy a minimális osztható terület 1,5, vagy 3,0 ha, valamint a megosztás irányát (figyelembe véve a minimális szélességet és a keletkező földrészletek megközelíthetőségét). Nyilatkozna arról, hogy az adott erdőterület talaja és faállománya egységes-e oly mértékben, hogy egyszerűsített módon AK/tulajdonos alapon osztható. (Ennek feltétele a hrsz.-en belüli azonos talajminőségi osztály és az egykorú, egy fafajú, egyforma növekedésű állomány. Mindez kiterjedten egyébként fennáll. Lásd.pl. A, NNY fafajok, de akár a mesterséges erdőfelújítások, illetve bármely fafajú telepítések is). Ekkor nem szükséges vagyonbecslés. Amennyiben ezek a feltételek nem állnak fenn, úgy legalább egyszerűsített vagyonbecslést kell végezni. A minimum területi feltételnek sem megfelelő tulajdoni hányadok továbbra is osztatlan közös tulajdonban maradnának. A szakszerűen előkészített földrendezés nyomán a földhivatalok elvégeznék a megosztásokat és terepi kitűzéseket, az erdészeti hatóság pedig hivatalból módosítaná az adattárat.

A modellezett végeredményhez mindenképpen ismerni kell a kiinduló feltételeket, legfőképp az erdők természetszerűségének jelenlegi állását. Nagyvonalú megközelítéssel az akácosokat és nemes nyárasokat soroltam az ültetvényszerű erdők közé és a megyék átlagos fafajstatisztikáira alapoztam. A fafajok alapján a természetszerűség a régióban:

Győr-Moson-Sopron megyében a természetes és ültetvényszerű erdők megoszlása 50-50%, Vas megyében 75-25%, Zalában 80-20%, területtel súlyozva és összesítve pedig 73-27%. Mindez a magánerdőben 91 117 ha – 34 348 ha. Feltételeztem, hogy a kezelés(és megosztás) szintje nem lépi túl a 90%-os mértéket és a természetszerű magánerdőkben 3 ha-os, míg az ültetvényszerű erdőkben 1,5 ha-os parcellák(kezelési egységek) alakulnak ki.

Prognosztizált kezelői változások a magánerdők 90%-os kezelési szintjén a megosztás után							
Megye	Kezelt magánerdők területe			Önálló birtokszáma			Fajlagos méret
	Ültetvény	Természet-szerű	Összes	Ültetvény	Természet-szerű.	Összes	
	ha	ha	ha	db	db	db	
	a	b	$c=a+b$	$d=a/1,5$	$e=b/3$	$f=d+e$	
Győr-Moson-Sopron	10 359	10 359	20 718	6 906	3 453	10 359	2,0
Vas	10 568	31 705	42 274	7 046	10 568	17 614	2,4
Zala	9 985	39 941	49 927	6 657	13 314	19 971	2,5
Régió	30 488	82 431	112 919	20 325	27 477	47 802	2,4

Ekkor az erdőfelügyelőre jutó gazdálkodói szám $\sim 2\,400$ lenne. **Ez erdőtervezésileg, erdőfelügyeletileg, de akár földügyileg** (nyilvántartás és térképi állapot aktualizálása, kimérés és terepi állandósítás) **kezelhetetlen! Reális a veszélye annak, hogy a Magyar Állam az erdőkkel kapcsolatos stratégiai célkitűzéseinek érvényesítési lehetőségét, illetve regulációs szerepkörét elveszti.** A spontán folyamatok és a szabadosság végeredményét világszerte láthatjuk. Általában és jellemzően a rövid távú és korlátlanul érvényesíthető gazdasági érdek az erdők lerablásához, sőt felszámolásához vezet. Van tehát mit mérlegelni! Az erdészeti igazgatás ellehetetlenülésén túl is kérdéses, hogy mennyit szabad áldozni az Államnak a tisztább tulajdonosi kör kialakítása érdekében.

Áldozunk-e tehát 3-5 milliárd forintot, és ki fizesse a révést? A nagymérvű osztásnak jön-e belátható, és a költségeket fedező hozama?

Amennyiben ezt a magánszektorban kell fedeznie, úgy annak 2-3 évi teljes jövedelmét felemésztheti. Persze gyorsan nőne a kezelés szintje és javulna a forgalmazás, nőne a fajlagos érték.

Az Államnak is igen jelentős költségtétel lenne a magára vállalt „kényszerosztás”. Hozamként a rendezettebb és tisztább 1/1-es tulajdonosi helyzetben az adóbevételek mindenképpen nőnének. Fehérédne a gazdaság és a szabályos üzemek(elsősorban állami Zrt.-ék) versenyhátránya is csökkenne. Valószínűsíthető, hogy az erdő őrzés-védelem színvonala is javulna. Kétes eredmény szemben állítva az egyszeri, majd folyamatosan jelentkező igazgatási többlet-költségekkel. Egyébként „ami ingyen van, az leértékelődik”. Számos példáját láttuk, hogy a kárpótlási földkimérés állandósításra nem került, a terepi munka elveszett.

Mindent összevetve magánvéleményem az, hogy nem szabad kampányszerűen újabb „földosztásba” belemenni.

Mit lehet tenni, hogy a két irányzat ésszerű módon közelítse álláspontját? Csak néhány javaslat:

- **Türelem.** A spontán folyamatok jelenleg is jó irányba haladnak. A földvásárlási moratórium 2011-es lejártával a régióban számos helyen a valódi tulajdonosi kör megjelenése várható.
- **Az Evt. korszerűsítése.** Informatikai fejlesztéssel, az adatok nyilvánossá- és az elektronikus ügyintézés általánossá tételével az erdészeti igazgatás és az erdőgazdálkodók admi-

nisztrációja csökkenthető. A szakszemélyzet és az integráció támogatása is elemi érdek. (A jelenlegi igazgatás is képes lenne a regulációra, a kis birtokméretekhez pedig nem társulna aránytalanul nagy általános és üzemirányítási költség).

- **A hrsz.-en belüli birtokkoncentráció elősegítése.** Anyagilag ösztönözni kellene a belső felvásárlást, valamint az önkéntes földcseréket. A hrsz.-ek összevonásának és a tulajdonosok birtokegyesítésének támogatása is indokolt. Nagy segítség lenne az adó- és illeték kedvezmény(mentesség) is.
- **Az örökösödési jog átalakítása.** Kézzelfogható mértékben kedvezményezni kellene az egyben tartott termőföldet.
- **A fiatal gazdák támogatási rendszerének kialakítása az erdőben,** a kezelői(tulajdonosi) kör fiatalításának támogatása.
- **A megosztási folyamatban a 100% tulajdonosi hozzájárulás kiváltása az Állam részéről, törvényben rögzített módon.**

A kérdéskör átfogó vizsgálata, országos modellezése halaszthatatlan feladat, mert nagyok az eltérések és a tét sem kicsi. Még egyszer kihangsúlyozom, hogy ezek a nyugat-magyarországi régiós viszonyok. Más-más megközelítés lehetséges egy alföldi, vagy középhegységi erdészeti tájban.

Összefoglaló

„Az osztatlan közös erdőtulajdon megszüntetésének elvi lehetősége a nyugat-magyarországi régióban” című tanulmány Vas, Zala és Győr-Moson-Sopron megye magánerdőgazdálkodásában a tulajdonosi és kezelési viszonyok változását veszi górcső alá. Az MgSZH Zalaegerszegi és Szombathelyi Igazgatóságának illetékességi területén az erdőművelési ágú földrészletek ~ 95% tételben osztatlan közös tulajdonban vannak. A 125 465 ha erdőtervezett erdő- és egyéb részletből jelenleg rendezett gazdálkodású 88 374 ha, az összes magánerdő 70%-a. A kezelés az elmúlt időszakban évi 1500-2500 ha tételben bővült, a spontán folyamatok révén pedig várhatóan 5-10 éven belül elérheti az elvárt 90%-os mértéket. Ezzel párhuzamosan a gazdálkodói szám folyamatosan nő, míg a kezelési egységek mérete csökken. A 7 114 jelenleg regisztrált erdőgazdálkodó átlagos üzemmérete 12,4 ha, az egy erdőfelügyelőre jutó számuk ~ 350 természetes, vagy jogi személy. Általános a megbízotti kezelési forma, a gazdasági társaságok, erdőbirtokossági társulatok, erdőszövetkezetek és egyéni kezelések elenyésző egyedi és összes területűek. A rendezetlen adózási viszonyok miatt a szabályozott nagyobb kezelések széthullása általános jelenség. A mostani trendek alapján 90%-os kezelési szinten 12,5 ha-os üzemmérettel 9 024 erdőgazdálkodási egység alakulhat ki. Ez igazgatási oldalról még kezelhető tétel.

Az osztatlan közös tulajdon egyben tartása, vagy megszüntetése tekintetében az erdészeti szakmában két markáns irányzat különíthető el. Számosan képviselik azt az álláspontot, hogy a minél nagyobb üzemméret a tartamosság és gazdaságosság feltétele, egyúttal a leghatékonyabb állami regulációs eszköz is.

A magántulajdonosok, de a szektor szervezésért is felelősséget vállaló szakszemélyzeti és integrátori kör zömben ezzel ellentétes hitvallású. Meggyőzően érvelnek azzal, hogy az osztatlan közös, különösen a kisebbségi tulajdon a piacon leértékelődik. Amellett a magánszektorban a tevékenység nem önálló, csak kiegészítő, vagy eseti jövedelmet ad, a gazdaságos üzemméret szakmailag értelmezhetetlen. Jogos felvetés részükről, hogy magán-erdőgazdálkodásban a tulajdonosi érzés nagyobb jelentőségű, mint az állami szektorban, sőt minden más tényezőnél nagyobb jelentőségű.

Az 1996. évi LIV.tv. 2007. évi módosítása egyéb feltételek teljesülése mellett az új megosztások során az ültetvénytípusú erdőkben 1,5 ha-ban, míg a természetstípusú erdőkben 3,0 ha-ban deklaráta a legkisebb területű gazdálkodási egységet. A régióban ültetvénytípusú erdőnek tekinthető akácosok és nemes nyárasok térfoglalása 34 348 ha, míg a természetstípusú állományoké 91 117 ha. Az elméletileg kialakítható parcellaszám a magánerdők 90%-os kezelési szintjén ~ 47 802 db. Ez földügyi és erdészeti igazgatási oldalról már kezelhetetlen tétel.

Amennyiben a megosztás spontán, vagy állami alapfeladatként végbemenne, úgy annak becsült összes költsége legalább 3 – 5 milliárd forint tételű lenne, miközben gazdasági haszná vitatható mértékű.

Végső következtetésként leszűrhető, hogy újabb és erőltetett földosztás az erdőben nem érdeke senkinek. Hagyni kell a folyamatokat természetes medrükben, ugyanakkor számos, és nem feltétlenül pénzügyi eszköz van az állam kezében a birtokmegosztással párhuzamosan a birtokkoncentráció elősegítésére.

Az erdészeti ökonómia és a természetvédelem

Dr. Papp Tivadar

c. egyetemi tanár

Tisztelt Elnök Úr Tisztelt Emlékezés!

A számomra végtelenül megtisztelő felkérésnek eleget téve 42 évi terepi gyakorlatom tapasztalatai alapján a tő melletti erdőgazdálkodás oldaláról közelítem meg ezt az izgalmas témát. Nevezetesen az erdészeti ökonómia és természetvédelem kapcsolatát.

Előljáróban azonban jelezni kívánom, hogy mondandómat nem a nyugdíjba vonult szakember bátorsága motiválja mivel egész szakmai pályafutásom során következetes voltam a jelentkező problémák felvetésében de hasonlóan következetes a megoldásukra tett javaslatokban is. A jelen téma kapcsán hivatkozási alapot jelentenek a Mecseki Erdészeti Rt. igazgatósági üléseinek jegyzőkönyvei 1996-tól kezdődően.

Amikor a magyar parlament 1996 jun.16-án elfogadta a természet-, vad-, és erdővédelméről szóló törvényeket, a törvényalkotók nem gondolták, hogy a következő években milyen székértáborokra szakad az érintettek köre. Legmarkánsabban a természetvédelem és az erdőgazdálkodók kapcsolata vált mind a mai napig szinte feloldhatatlan ellentétté.

Az állandó vita tárgya a törvény 72§-a amely a természetvédelmi korlátozások kieső hozamának ellentételezését írta elő az erdőgazdálkodók számára. A tudatosan elmulasztott végrehajtási rendelet híján a természetvédelem megtalálta a kiskaput saját törvénye kijátszásának.

Mindmáig elfogadhatatlan volt azon érvelésük ,hogy az ellentételezéssel az állam csak egyik zsebéből a másikba helyezné a pénzt. Már akkor tudott volt ,hogy az államot ebben az esetben a Nemzeti Parkok képviselték az állami erdőket kezelő Erdészeti Részvénytársaságok pedig önálló gazdálkodó egységek amelyek éppen az állam által elvárt pénzügyi terveket kötelesek teljesíteni úgy hogy közben valamennyi adózási kötelezettségének ,továbbá a szakmai felügyeleti elvárásoknak is maradéktalanul elegettesz. Mindeközben tehetetlenül szemlélték, hogy a sok esetben szakmailag teljesen indokolatlan természetvédelmi korlátozások miatt értékes faanyagok százezer köbméter számra porladjanak el .

Tisztel Hölgyeim és Uraim ! Kit érdekelt ez a tény éveken keresztül?

Az ágazat szakmai vezetését megjelenítő Erdészeti Hivatal évtizedes súlytalanságának megfelelően megadóan, lehajtott fejjel sodródott a természetvédelem szeszélyes hullámain. Az APV Rt. mint a társaságok tulajdonosa szorgalmasan kérette be évente a természetvédelmi

korlátozások kieső hozamairól szóló jelentéseket amelyek **éves szinten közel egy milliárd forintnyi veszteséget jeleztek.** (2000-2004) Érdemi lépés nincs!

Elvárás viszont volt a tulajdonos részéről. A pénzügyi terv teljesítése. Az éves szinten belépő váratlan korlátozások 20-30.000 m³-el csökkentették a gazdálkodó üzemtervi lehetőségeit.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Ez azt jelentette, hogy évente egy erdészetet be kellett zárni. Az évtizede ott dolgozó személyi állománytól meg kellett válni. A pénzügyi eredmény érdeke mindent felülírt. Az ágazat meg elkezdte önmaga felszámolását. Az új jelszó a hatékonysági mutató, ugyanis ember pontosabban szakember áldozattal járt.

Ekkor kell szólnunk az erdészeti ökonómia szerepéről és hangoztatni, hogy egy nyereségérdekelte monetáris szemlélet által vezérelt gazdálkodásban hogy történhet meg több száz milliós értékben a nemzeti vagyon felelőtlen kezelése? Miért van az, hogy az elhunyt dr. Mészáros Károly prof. urat és Ökonómiai intézetét jobban érdekelte ez pazarló anomália mint a potenciális döntéshozókat? Igen Tisztelt Hölgyeim és Uraim az említett Intézet munkatársai már akkor kidolgozták a többcélú erdőgazdálkodás finanszírozásának szabályozási lehetőségeit, amikor az ágazat vezetés még az elavult és egyáltalán nem működő fenntartási járulék büvkörében élt.

Külön kiemelném a természetvédelmi korlátozások kezelésére vonatkozó velünk, mint gyakorlati szakemberekkel többször megvitatott javaslataikat.

Ide kell soroljam dr. Marosi György címzetes egyetemi tanár Úrral történt személyes konzultációkat amelyek során a gazdálkodó meg győződhetett arról, hogy valós közgazdasági problémáira az erdészeti ökonómia részéről adottak a megoldást jelentő válaszok.

Az ágazat vezetés hezitálása minden korszerű változtatási igénnyel szemben hihetetlen mértékben degradálta az erdészek tekintélyét a közvélemény szemében. Kiemelkedő példa erre a Mecseki Erdészeti Rt. 1992-ben elindított természetközeli erdőkezelési programja (amelyet követett a Pilisi majd Ipolyvidéki) amely tökéletesen megfelelt a természetvédelem igényeinek is. A program az eddig vágásos üzemmódban kezelt 70-100 éves több száz hektár kiterjedésű erdőtömbök szálalóvágásos kezelését indította volna el ,amely átalakítási munka legalább 60-70 évet igényel.

A terepen elkezdett ,nem erdőrésztletben hanem 6-800 ha-os tömbben zajló az erdő állapotának megfelelő nevelővágási, bontási beavatkozást teljessé tette a Veszprémi Erdőrendezési szolgálat szakmai stábjának a tervezésre ill. erdőfelügyeletre és pénzügyi elszámolás konkrét végrehajtására vonatkozó javaslata. Adódott egy páratlan lehetőség amely során a megújulni kívánó erdőrendezés, erdőfelügyelet az erdőgazdálkodóval közösen közös szakmai nevezőre jut a természetvédelemmel. Egymást segítve megoldotta volna a tő mellett naponta feszítő problémát. Minden személyi feltétel adott volt a társadalom számára is rendkívül kedvező többcélú természetközeli erdőkezelés üzemi szintű bevezetésére az erdészeti ökonómia szabta keretek között. Az elkezdett természetközeli erdőkezelés kiváló referenciát jelentett az 1996-ban, hazánkban először rendezett PRO SILVA nemzetközi konferenciának. A rendezvény kiemelkedő szakmai sikere alapján az ágazat vezetésnek csak egy kedvező döntést kellett volna hoznia. **De nem tudott, és nem is akart dönteni! Az eredménye?**

Tisztelt Emlékezés! Hányan képviseljük ma a hajdan volt több, mint ötvenezres erdésztársadalmat? És ezért már túl kell lépni a szűk témakörön azaz az erdészeti ökonómia és természetvédelem kapcsolatán.

Talán nem vagyok egyedül azon véleményemmel, hogy ágazatunk évek óta súlytalan, nincs erdészeti stratégiánk ezért nem tudunk mit kezdeni a természetvédelmi kihívásokkal sem csak sodródunk. A közgazdaságilag és piaciilag indokolható biomassza programnak több az ellenzője, mint támogatója a társadalom részéről. Ők nem ismerik fafeldolgozásunk gyarmati színvonalát, csak a zöld felületet védik. Érdekes párhuzamként a közvéleményt az ágazat nem szembesítette a természetvédelmi korlátozások több százezer köbmétert kitevő faanyagának fizikai megsemmisüléséről amelyből már soha nem lesz bútor, gyerek játék de még tűzifa sem!

Ilyen környezet ismeretében vajon megrajzolható valamilyen jövőkép?

Az erdő mint ismert a világ legfejlettebb életközössége, nemzeti vagyon amelynek többcélú hasznosítását igényli a társadalom. Ezért fontos a társadalom megítélése szempontjából az erdőgazdálkodás státusza azaz a gazdasági társaságokról szóló törvény alapján a „nonprofit gazdasági társaság” cím kihasználása. Ez biztosítja az összes bevételnek az erdőbe való visszaforgatását, illetve a pénzügyi kivonások csökkentését azaz a vagyonérdekeltséget előtérbe helyező természetközeli erdőkezelés bővítését.

A vagyonértékelés módszere ismert hála az Intézetnek. A természetközeli erdőkezelés elegendő referenciával bír az üzemi szintű bevezetésre ott ahol a faállomány viszonyok ezt lehetővé teszik. Ahol nem ott ismételtén tájékoztatni kel a közvéleményt az ökológiai korlátokról.

Az önfeladás helyett markánsan kell az évszázados erdészeti hagyományokat képviselni és népszerűsíteni. A biológiai alapok adottak. Az ökonómiai elvek és eljárások a fent említett témakörökben kidolgozottak. A zárt körű Rt.-nek, vagy a jövőbeni vagyonérdekelte természetközeli erdőkezelést folytató társaságoknak egy csapatot kell alkotniuk, akik nem egyéni parciális érdekeikkel ejtik bámulatba a politikai döntéshozókat, deklarálva ezzel az ágazat biológiai sokszínűségét, mert az általuk keltett káoszt a politika kihasználja és ahogy tette eddig is ,dönt helyettük.

Az elhunyt dr. Mészáros Károly professzor úr megtisztelt azzal, hogy több éven át tagja lehettem az Erdészeti Ökonómiai záróvizsga bizottságnak. Következésképpen alaposan megismerhettem az itt folyó és valóban az ágazat tekintélyét emelő a napi és távolabbi célokat konkrétan megfogalmazó intézeti munkát. Mint alapjaiban erdőművelő itt szembesültem azzal a ténnyel, hogy a biológiai alapok korszerű kezelése csak egyik fontos eleme az erdész tevékenységének. Ugyanis ekkor mutatta meg Nisslein professzor idézetét, amely szerint „nem az a fontos, hogy az erdész mit tart szakmailag helyesnek, hanem a társadalom ítélete.” Majd hozzáfűzte :” az igazság a kettő között van ,mert amit az erdész helyesnek tart ahhoz igenis ragaszkodjon mert ő ért hozzá. Viszont kiváló biológiai felkészültséggel és támadhatatlan ökonómiai érveléssel győzze meg a társadalmat és szerezzon partnereket az erdészeti ágazat tekintélyének elismertetéséhez.”

E nemes cél megvalósulásához Tisztelt Hölgyeim és Uraim ,az erdésznek nemcsak időnként ,hanem gyakrabban ki is kell jönnie az erdőből !

Ezt az örökséget őrzöm a néhai Professzor Úrtól és köszönöm, hogy ezt önökkel megoszthattam. Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Az erdőpedagógia projekt szerepe az erdészeti politikában

Kovátsné dr. habil Németh Mária

intézetigazgató, főiskolai tanár
NYME Apácai Csere János Kar

A harmadik évezred halaszthatatlan megoldást kívánó problémája a *fenntartható fejlődés*. Globális problémaként a 20. század második felétől vált központi kérdéssé a nemzetközi és világméretű politikai, társadalmi, gazdasági színtereken. Az elmúlt 35 év törvénykezése, egyezményei, programjai, rendezvényei máig nem hoztak kellő eredményt a fenntartható fejlődés, a környezeti problémák megoldása terén. Elsődleges ok, hogy a probléma megoldása szemléletváltást kíván, ugyanis ez nem egy tudományterület, nem egyes nemzetközi vagy nemzeti szervek feladata, hanem a különböző tudományterületek közös, komplex feladatvállalását, nemzeti és nemzetközi egyetértését és cselekvését igényli.

A XIX. században a globális kihívások egyik sarkalatos kérdése a környezettudatos magatartás kialakítása. A környezettudatos szemlélet elérése társadalmi mértékekben feltételezi a szemléletváltást, az oktatás megújítását, a társadalmi részvétel elősegítését.

A NyME Erdőmérnöki Kara az országban elsőként valósított meg egy komplex cselekvési programot a fenntartható fejlődés nemzetközileg elfogadott elveinek megvalósítására. A Környezettudományi Intézet létrehozásával célirányos, átfogó kutatások kezdődtek a környezettudatos szemlélet két évtizeddel ezelőtti állapotának felmérésére, és azzal egyidőben megkezdődött a szakemberképzés. A különböző tudományterületek közös felelősségvállalását reprezentálják a doktori iskolák.

Az erdészeti politika a szervezeti, tartalmi fejlesztéseken túl példaértékű kezdeményezésekkel él és élt a társadalom résztvevői környezettudatos magatartásának formálásában. Jeles példája ennek a társadalmi összefogást megcélzó Nemzeti erdőstratégia, s a környezettudatos nevelést reprezentáló oktatási tevékenység felkarolása.

A környezettudatos szemlélet kialakításának fontos színtere az erdő, mely „a szárazföld legösszetettebb természeti (ökológiai) rendszere, ... az egészséges emberi élet egyik alapvető feltétele.” Ennél fogva kiválóan alkalmas az „Erdőpedagógia projekt” megvalósítási színteréül, mint egy új tanulási környezet. Az Erdőpedagógia egy olyan modell, mely egyszerre elmélet és gyakorlat, kutatás és iskolafejlesztés.

Az 1996-ban Magyarországon elsőként indított Természet-Egészség-Nevelés Erdőpedagógia projekt célja egy olyan komplex szemléletmód kialakítása, melyben a környezeti nevelés, az egészséges életmód és életvitel integrálódik, egyúttal mintát ad a közoktatás környezeti neveléssel kapcsolatos tanórai és tanórán kívüli tevékenységrendszerének megszervezéséhez. A Magyar UNESCO Bizottság az Erdei Iskola Oktatóközpont projektjét a „Tanulás a fenntarthatóságért” évtized modellértékű projektjének választotta 2006-ban.

*„A természettől való általános, egyre fokozódó elidegenedés nagymértékben
okolható a civilizált emberiség esztétikai és etikai eldurvulásáért.” K. Lorenz*

Javaslatok a rendezetlen tulajdon csökkentésére

Jáger László

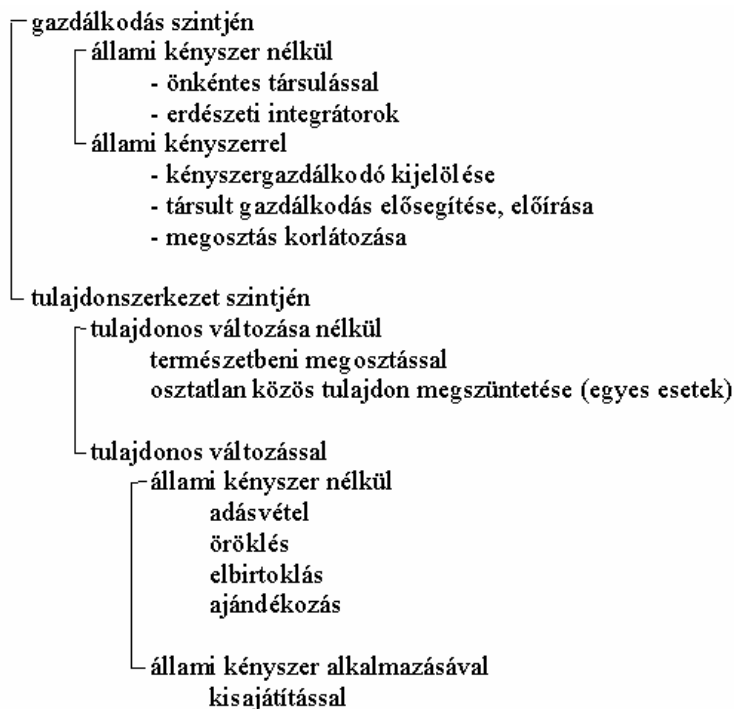
egyetemi docens

NYME EMK Erdővagyon-gazdálkodási Intézet

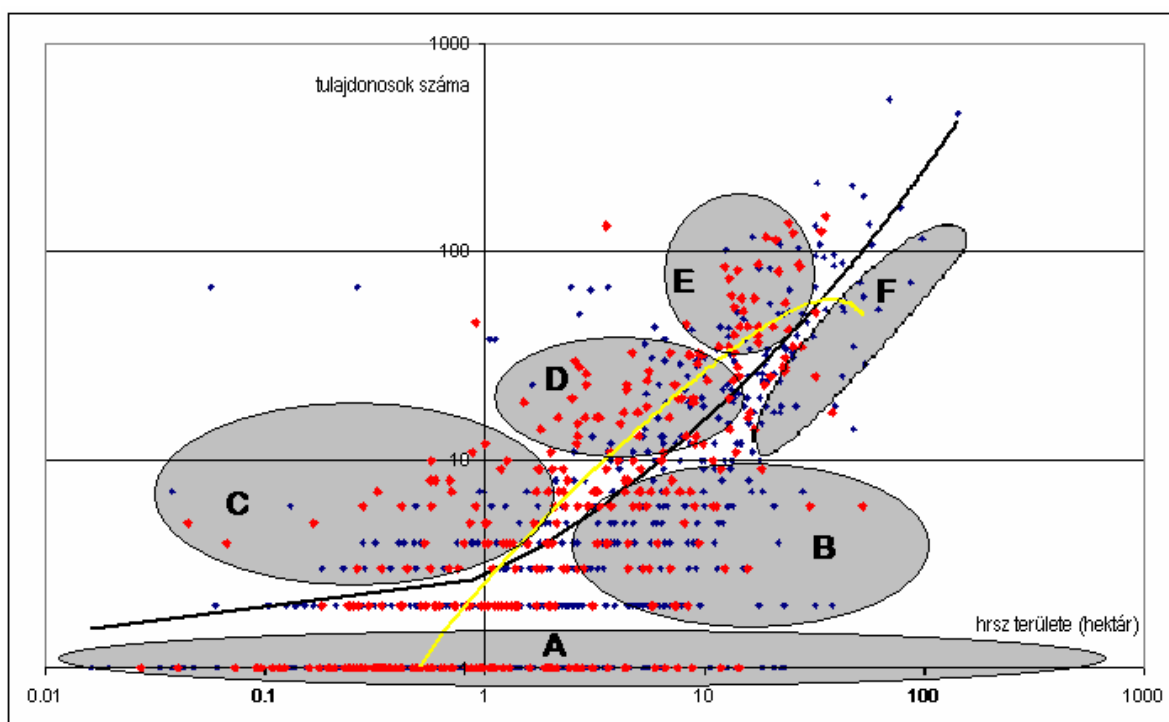
A jogi szabályozás akkor tekinthető megfelelőnek, ha a felmerülő jelentősebb konfliktushelyzetekre egyértelmű és közérthető szabályozást ad. Ebből következőleg az erdőtörvény módosításakor célszerű áttekinteni az erdőgazdálkodás és a társadalom jelentősebb konfliktusait, és azokra egyértelmű állásfoglalást alkotni. Ezt célszerű minél szélesebb társadalmi vita, illetve konszenzusos döntés-előkészítés során megvalósítani. Ennek egyik állomása, hogy minél szélesebb körből véleményeket kell összegyűjteni, amelyeket ütköztetve kialakul a társadalmilag elfogadott konszenzus.

Az erdőtörvény tervezett módosítása az erdőgazdálkodás számos részterületét érinti, jelen dolgozat elsősorban az osztatlan közös tulajdonból fakadó jogi anomáliák felszámolására tesz javaslatot.

Elvi síkon az alábbi felsorolás mutatja be, hogy melyek az állami beavatkozás lehetőségei a rendezetlen területek csökkentése érdekében.

A hatékony megoldások alkalmazásához ismerni kell a tényleges tulajdonszerkezetet. Ez nyilván teljes mértékben elérhető a földhivatali nyilvántartásból, de a javaslat megfogalmazásához elegendő mintavétellel feltárni a tulajdonosi szerkezetet. A mintavételt követően elsőként felvázoljuk az a cselekvési mezőt, amely kijelöli a birtokkoncentráció eltérő eszköztárát. A rendezetlenség felszámolása a gazdálkodás beindítása és a tulajdonviszonyok átalakítása révén ez egyaránt megvalósulhat. A korábbi tapasztalatok alapján diverzifikált megoldásokra van szükség, mivel a társult gazdálkodás nem vezet minden esetben eredményre, mint azt az elmúlt évtized történései jól példázzák. Az ábra arra tesz kísérletet, hogy grafikus formában érzékeltesse az eltérő beavatkozási irányokat, a tulajdonosi létszám és a helyrajzi szám területe függvényében.

*Valószínű birtokkoncentrációs eszközök
a helyrajzi szám mérete és a tulajdonosi létszám függvényében*

A mező: látens rendezetlenség, a helyrajzi szám egy tulajdonos birtokában van, az erdészeti hatóságnak hivatalból nyilvántartásba kell vennie, mint erdőgazdálkodót, a rendezetlen állapot azonnali megszüntetése mellett.

B mező: 5-50 ha terület, 2-10 fő tulajdonában, fajlagos terület 1-5 ha/fő. Rövid távon mindenképpen javasolt a társult gazdálkodás jogi szervezettség nélkül, pl. megbízott erdőgazdálkodó létrehozása.

C mező: extrém módon elaprózódott birtokszerkezet, 0,01 -1 hektár terület, 2-10 fő tulajdonában. Törekedni kell a tulajdonosok számának csökkentésére, rendelkezésre álló magánjogi eszközökkel, elsősorban adásvétellel, elővásárlási jog érvényesítésével. Az alacsonyabb tulajdonosi létszám lehetővé teszi a tulajdonosok személyes ismeretségét, a személyes kapcsolatot, eladók és vevők kommunikációját. Sok esetben a magas tulajdonosi létszám mögött családi, rokoni kapcsolatok húzódnak meg, ebben az esetben törekedni kell a családon belül a tulajdoni koncentrációra. Javasolható az illetékmentes átíratás lehetőségének biztosítása, az adminisztrációs (pl. ügyvédi és bejegyzési) terhek csökkentése, egyszerűsített adásvételi formák kidolgozása.

D mező: 1 -10 hektáros terület 10-50 fő tulajdonában, átlagos tulajdon 0,1-0,5 hektár/fő. A tulajdonosi létszámból következően a tulajdonosok közötti személyes kapcsolat kialakulásának lehetősége korlátozott. Növekszik a távollakók, az idősek, a mindent ellenzők száma, a gazdálkodás beindítása a tulajdonosok számának növekedésével exponenciálisan nehezedik. Javasolt új megoldási módszerek kidolgozása, melynek központjában a helyrajzi szám árverésen történő értékesítése áll, egy tagban vagy változatos fatermési viszonyok esetén erdőrészletenként.

E mező: nagyobb helyrajzi számok, magas tulajdonosi létszámmal (50-200 fő, 10-50 hektár terület). Javasolt az előzőekben leírt árverési értékesítés alkalmazása, bármelyik tulajdonos, illetve az erdészeti hatóság kezdeményezésére. A nagyobb területből adódóan célszerű kidolgozni annak a szabályait, hogy a 10-30% területi hányaddal rendelkezők hogyan mentesülhetnek az árverés alól, a területek megosztása és elkülönítése révén. Változatos fatermési viszonyok esetén elképzelhető, hogy erre nincs igazságos megoldás, ebben az esetben mindenképpen a több helyrajzi számra való megosztás és a több kisebb területként való árverés ajánlható, amely biztosítja, hogy a korábbi nagyobb tulajdonosok többsége fenntarthassa tulajdonosi pozícióját. A területeket mindenképpen egyedi vizsgálat és egyedi kezelés jellemzi, az erdészeti hatóság kiemelt figyelme mellett, mivel ezek azok a területek, ahol a nagy területi kiterjedésből következően lehetőség van viszonylag egyszerűen a rendezetlenségi statisztikák látványos csökkentésére.

F mező: Nagyobb terület alacsonyabb számú tulajdonossal. Mindenképpen indokolt a társult gazdálkodás beindításának megkísérlése. Ezen túlmenően elő kell segíteni a tulajdonosi létszám lassú, spontán csökkentését különböző jogi eszközökkel, korlátozni kell az öröklés következtében történő elaprózódást, figyelemmel kell kísérni a tulajdonosok közötti belső konfliktusokat, melyek a gazdálkodás ellehetetlenülését okozzák. Nagyobb helyrajzi számok esetén az erdőterület megosztásával kell elősegíteni a tiszta tulajdonviszonyok kialakulását. Törekedni kell arra, hogy egy helyrajzi szám egy erdőrészletnek feleljen meg.

Már korábban felmerült a közös tulajdon megszüntetése a bíróság által. Ebben az esetben a leglényegesebb probléma az összes tulajdonos perben állásának biztosítása. Ez az a pont, ahol a jogi szabályozás lényegi módosításra van szükség. Javaslatok:

- meghatározott térmérték (pl. 1 ha vagy 0,15 ha³) alatti tulajdonosokat, amennyiben képviselőükről nem gondoskodnak, kötelezően kirendelt ügygondnok képviseli (pl ügyvédi iroda),
- vagy a jegyző képviseli (ez azért tűnik elfogadhatónak, mert a vadászati törvényben is hasonló szabályt találunk a tulajdonosi képvisellel kapcsolatosan). Ebből kifolyólag valószínűleg nem merül fel alkotmányossági kifogás a tulajdonnal való rendelkezés tulajdonostól való elvonása kapcsán.

Nyilván a képviselő biztosítása a megoldás, mivel azt a perjogi elvet, hogy nem kell minden tulajdonosnak perben állnia, nem lehet áttörni. Ha a perben állás képviselő útján megvalósul, akkor a bíróság dönthet a perben. Nyilván az elvárt döntés az értékesítés lesz, azaz megvalósul a hatósági árverés. Két kiegészítő megjegyzést kell azonban tenni a helyrajzi számok megosztása tekintetében. Talán elsőre nem egyértelmű, hogy törekedni kell a helyrajzi számok megosztására, két okból is:

³ Ez utóbbi a legkisebb hrsz. mértéke, azért lenne illeszkedő a szabályozás koncepciójához. Azonban a nagyobb minimális megosztási méret is elfogadható, hiszen nem terv az erdők végletes kiparcellázása. Vegyük azonban észre, hogy a nagyobb tulajdoni egységekhez a szétmérezen keresztül vezet az út.

- Ha a hrsz. nagy, több tulajdonos maradhat tulajdonon belül, azaz kisebb a tulajdonelvonás. Amennyiben megvalósítható, hogy a hrsz. megfeleljen az erdőrészletnek, ez minden tekintetben kedvező (gazdálkodás, hatóság, nyilvántartás, stb.). Nyilvánvalóan egy hrsz-en belül csak egy tulajdonos lehet az árverés után, az osztatlan közös létrejöttét ki kell zárni. A résztvevők csak a hrsz egészére tehetnek vételi ajánlatot az árverésen.
- A másik ok, hogy a vételár magasabb lesz, ha kisebb részletekben valósul meg az értékesítés. Ez közismert gazdasági tény, amit nem szükséges. Az egész árverési folyamat során elsősorban a tulajdonuktól elesők alkotmányos jogaira kell tekintettel venni, ezt pedig elsősorban a magasabb vételár biztosítja.

A hatályos jog az osztatlan közös megszüntetésénél a tulajdonostársak jogát az elővételi joggal biztosítja, ami gyakorlatban annyit jelent, hogy amennyit a külsősök ajánlanak, azt a korábbi tulajdonosnak is meg kell ajánlania, akkor ő lesz a tulajdonos. Ez az árverésre nézve azt jelenti, hogy a gazdasági társaság üzletrésze árverezésére vonatkozó szabályok⁴ analógiáját⁵ kell alkalmazni. A külsősöknek az árat mindig emelni kell, a tulajdonostársak az árat tartják. Ha külsős a licitben már nem vesz részt, az árverés már csak a tulajdonostársak között a hagyományos szabályokkal folytatódik. Kétkörös árverésnél állandó probléma lenne a vételár, ami a Vht. szabályai szerint a becsérték feléig leszállítható. Nem lenne túl népszerű a javasolt tulajdonrendezési módszer a tulajdonosok között, ha a kétkörös árverési módszer esetén az első körben – a résztvevők korlátozott száma miatt- alacsony áron tulajdont szerző később harmadik személynek kétszer annyit eladná a megszerzett tulajdont.

Ismételten fel kell hívni a figyelmet, hogy itt a tulajdon elvonásáról van szó, amelynek az alkotmányos alapelvek miatt a valós ár megfizetésére kell irányulnia, ennek megsértése az egész koncepció sikertelenségét eredményezi. Ezzel szemben a vásárló alacsonyabb áron való szerzéséhez semmilyen alkotmányjogi érdek nem fűződik. Tehát az első körből a nem tulajdonosok kizárása nem indokolható. Arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a fenti módszer minden más, a tulajdonnal való rendelkezési lehetőséget is magában foglal, hiszen a tulajdonosok kérhetik a kettéosztást, illetve egyezséget is köthetnek a bíróság előtt a tulajdon felosztásáról, ebben az esetben árverésre nem kerül sor.

Külön kell vizsgálni azt a kérdést, hogy az osztatlan közös tulajdon megosztásának kezdeményezésére fel kell e hatalmazni más szervet (pl. MgSzH) is, ez mindenképpen kedvező, de vélelmezhető, hogy minden osztatlan közösben van legalább egy ember, aki önmaga is a kezdeményezést megteszi.

További járulékos kérdés a becsérték megállapítása, ez a bíróság hatásköre. A megosztási tervet az MgSzH és a földhivatal a per kezdetét megelőzően elkészíti. Perköltségmentességet a tulajdonosok számára biztosítani lehet a módszer nagyobb hatékonysága érdekében, továbbá a kimérés költségeiről is rendelkezni kell.

Az erdőtörvény számos más ponton is elősegítheti a magántulajdonú erdőgazdálkodás stabilizálását, ilyen terület lehet az erdőgazdálkodói fogalom részletesebb kifejtése a törvényben, az erdészeti integrátorok törvényi szintű szabályozása és a szankciórendszer módosítása.

⁴ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról

132. § (1) A gazdálkodó szervezet vagyonából az adóst megillető üzletrészt a végrehajtó árverésen értékesíti.

(2) Az árverésen az érintett gazdálkodó szervezet tagját, a gazdálkodó szervezetet, illetőleg az általa kijelölt személyt - ebben a sorrendben - az üzletrésre elővásárlási jog illeti meg.

⁵ Helyesebben azonos módon kell megfogalmazni ebben az esetben is a jogi szabályozást.

Erdészeti támogatás és pályázati rendszer

Ali Tamás Gábor

igazgatóhelyettes

MGSZH Központ Erdészeti Igazgatóság, Pályázatkezelési és Támogatási Osztály

A 2008. év különös jelentőséggel bír az erdészeti támogatási rendszer kapcsán is. A támogatási rendszer átalakul, új EU-s költségvetési időszak kezdődik, Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program intézkedéseinek végrehajtása lassan megkezdődik, ehhez kötődően a nemzeti forrásból nyújtott támogatások is átalakulnak. A kép teljessé tételéhez szükséges a támogatási rendszer közelmúltjának történéseit áttekinteni, a társadalmi és politikai változások függvényében.

A támogatási rendszer, mint a célok megvalósításának egyik eszköze

Az erdészeti politika hosszú távú céljainak megvalósítását különböző eszközök szolgálják, elsősorban a jogszabályok alkotta kereteket, a hatósági eljárásokat lehet itt említeni, de ezek egyike a támogatási rendszer is, melynek segítségével az erdőgazdálkodókat, tulajdonosokat érdekeltté lehet tenni az erdészeti politika céljainak elérésében.

Az aktuális erdészetpolitikai célok a támogatási rendszerben is jelentkeznek, hiszen a célok megvalósítását leghatékonyabban a támogatási rendszeren keresztül lehet elérni.

Támogatási rendszer változása az erdészetpolitikai változások tükrében

Az erdészetpolitika céljai az idők folyamán az erdőkkel szemben támasztott elvárásoknak megfelelően változtak, ezek a változások a támogatási rendszerben is jelentkeztek.

A támogatási rendszer a kilencvenes évek végén a tulajdonviszonyokban lezajlott változások nyomán kiemelt fontosságúvá vált, hiszen az erdők mintegy negyven százaléka magántulajdonú lett, így az állam, mint tulajdonos közvetlen befolyása megszűnt ezeken az erdőterületeken.

Az Európai Unióhoz való 2004. évi csatlakozás a támogatási rendszer teljes átalakulását hozta magával, mely így az európai vidékfejlesztési politikával is összhangba került, összeurópai célok megvalósítását elősegítve. Ezzel együtt megnyíltak az Európai Unió forrásai az erdőgazdálkodás támogatására, kiegészítve, illetve helyettesítve ezzel a nemzeti források támogatását.

Ez azt is jelentette, hogy a támogatási rendszerben új elemek jelentek meg, melyek az európai célok megvalósítását segítik elő.

A nemzeti támogatások története

Az erdők tulajdonviszonyaiban bekövetkezett változásai kapcsán az erdőgazdálkodásban megjelent mintegy 300000 erdőtulajdonos, illetve 25000 erdőgazdálkodó, akik a korábbi

években, a kizárólag állami tulajdonú erdőkben nem szerezhették meg a megfelelő erdőgazdálkodási szakértelmet. Ezeken a területeken a szakszerű erdőgazdálkodás iránti igény jelent meg mint új, a támogatási rendszer átalakítását igénylő cél, és fontossá vált a magánerdőkben folytatott gazdálkodás beindítása, a stabil, életképes tulajdonosi és gazdálkodói kör létrehozása, és ennek eszköze a magánerdő-gazdálkodás támogatása volt. Ebben a támogatási körben fontos elem volt a szakképzett személyzet foglalkoztatásának és az integrátori rendszer kialakításának és működtetésének támogatása, valamint a kárpótlás során leromlott erdőállományok szerkezetátalakításának támogatása. A célok megvalósítását sikeresnek lehet tekinteni, mivel a gazdálkodás alá vont terület évről évre nőtt, míg nem 2008-ra 76 integrátor mintegy 196000 ha gazdálkodását felügyelte, azaz a magán tulajdonú erdők körülbelül 20%-át.

Az utóbbi években az erdők egyre fontosabbá válnak a társadalom számára, köszönhető ez a társadalmi változásoknak, a népesség mind nagyobb arányú urbanizációjának, és emiatt az erdők közjóléti funkciójukkal szemben megnövekedett igényeknek. Ezért a nemzeti támogatások között fontos szerepet játszottak a jóléti és parkerdők fenntartására, fejlesztésére szánt támogatások, melyek segítettek új közjóléti létesítmények, kirándulóhelyek, parkok létrehozásában, illetve meglévők fenntartásában, fejlesztésében. Az erdők közjóléti funkciójához kötődő támogatási elem volt az erdei vasutak üzemeltetésének támogatása.

Az évek során számtalan kirándulóhely, pihenőhely, erdei tornapálya, forrásfoglalás, sétaút és tanösvény létesült állami támogatással, melyek fenntartására is lehetett különböző formában támogatást igénybe venni. Az erdészeti közjóléti létesítmények nyilvántartásában jelenleg mintegy 1700 létesítmény szerepel, melynek döntő többsége részesült létesítési vagy fenntartási támogatásban.

Az erdőterület növelése, az erdőtelepítés már az első világháború vége óta -amikor jelentős erdőterületek kerültek el az országtól- elsődleges fontosságú erdőszetpolitikai cél, ami egyrészt az ország faanyagigényének biztosítására, valaha erdővel borított területek újraerdősítését szolgálta, és komoly szerepet játszik a klímaváltozás elleni küzdelemben is. Ennek megvalósítására a mindenkori kormányzat nagy súlyt fektetett, ezzel az erőfeszítéssel sikerült 1921 óta az ország erdőterületét megkétszerezni. A telepítési kedv az év folyamán többé-kevésbé töretlen volt, nagyobb társadalmi változások esetén megtorpant ilyen volt például a kilencvenes évek elején a rendszerváltás és az azt követő privatizáció. Ennek ellenére az elmúlt évtizedben évente átlagosan 10000 hektár erdő telepítése történt meg, zömében magán-tulajdonú területeken.

A meglévő erdők fenntartásának, megőrzésének biztosítására a költségvetés támogatást biztosított, melyet az erdők felújítására lehetett igénybe venni, lehetővé téve ezzel a kis üzemmérettel rendelkező gazdálkodók számára is a folyamatos működést, a letermelt faállomány újra-telepítését, mérsékelve az erdőfelújítás, mint legnagyobb költségtényező negatív hatását a gazdálkodásra. A támogatási rendszerben rendelkezésre álló összegek legnagyobb része ennek finanszírozására fordítódott, évente 20000 hektár erdő felújítása történt meg.

A nemzeti támogatások egy részének finanszírozását az erdőfenntartási járulék biztosította, mely a kitermelt faanyag után köbméterenként fizetendő összeg volt. Az erdőfenntartási járulék 2007 végén megszűnt.

Az Európai Unió csatlakozás után a nemzeti támogatások egyre inkább veszítettek jelentőségükből, és mind az azokra fordítható éves keret, mind a támogatási jogcímek száma egyre csökkent.

Közösségi támogatások

Az Európai Unió a Közös Agrárpolitika keretében befolyásolja a tagállamok vidékfejlesztésének működését, ehhez kötődően az erdészeti ágazat bizonyos céljait is. 2004-től nyílt lehetőség közösségi támogatások bevezetésére, erre a keretet az erdészeti ágazatban először a 2004-ben elfogadott, 2004-2006 időszakra szóló Nemzeti Vidékfejlesztési Terv adta, melynek erdőgazdálkodást érintő intézkedése a Mezőgazdasági Területek Erdősítése jogcím volt, mely erdők telepítésére nyújtott támogatást. A jogcím lehetőséget adott az erdőtelepítési első kivétel mellett az ápolási támogatásra, illetve a fafajtól, és a betelepített mezőgazdasági terület minőségétől függően maximum húsz éven át adható, a mezőgazdasági kieső jövedelmet pótló támogatásra is. Az intézkedés rendkívül sikeres volt, a három éves időszak alatt több mint negyvenezer hektár erdő telepítése történt meg.

A 2005-ben megszületett az Európai Unió új vidékfejlesztési rendelete, mely az erdőgazdálkodási ágazat számára is új támogatási lehetőséget hozott. A jogcímek az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében 2007-től folyamatosan kerülnek bevezetésre, és döntően meghatározzák majd az erdészeti ágazat képét az elkövetkező hét évben, és szolgálják a közösségi szinten is jelentkező célokat, melyeknek eleme a versenyképesség javítása, és a fenntartható erdőgazdálkodás elősegítése.

Nemzeti támogatások jelene, jövője

Az elfogadott ÚMVP, valamint az Európai Közösség szabályozásainak figyelembevételével a nemzeti támogatási rendszer teljes átalakítására van szükség. Ez a munka jelenleg is zajlik, a felmerülő új igények, és lehetőségek figyelembevételével alakul ki a támogatási rendszer. Az Unió szabályainak megfelelően a nemzeti támogatásokat notifikálni kell, azaz az Európai Közösséggel el kell őket fogadtatni, kivételt képeznek ez alól a de minimis, azaz csekély összegű támogatások, melyek lényege, hogy az egy ügyfél által felvett összeg bármely 3 év alatt nem haladhatja meg a 200000 eurót. Arról, hogy egy támogatás de minimis körbe tartozik, a támogatást nyújtónak kell nyilatkoznia. Meg kell említenünk, hogy két évig lehetőség volt a személyi jövedelemadók kiemelt közcélokra felajánlható 1%-át az erdők közcélú fenntartására és bővítésére felajánlani, aminek várakozáson felüli sikere volt. Az így befolyt összegekre tavaly lehetett először pályázni, de sajnos a keret nagy része megmaradt. A tapasztalatok alapján újabb, egyszerűbb feltételrendszerű rendelet előkészítése zajlik, és ez a forrás kiegészíti majd a notifikált, illetve de minimis körben nyújtott támogatásokat.

Összefoglalva

Az Európai Közösséghez történt csatlakozásunk óta jelentősen megváltoztak az erdészeti támogatások, a korábban megszokott, egy rendeletben összefoglalt támogatási lehetőségek helyett rengeteg támogatási rendelet jelent és jelenik meg, a támogatások valóban rendszerré állnak össze. Nagyon fontos, hogy az ágazat szereplői átlássák ezt a rendszert, és megtalálják a lehetőséget arra, hogy céljaikat támogatások segítségével ériék el.

Eredet- és terméktanúsítás szerepe a fagazdaságban

Dr. h.c. Dr. Molnár Sándor – Prof. Dr. Németh József

NYME FMK

Előszó

Mészáros K. professzorral több fahasznosítási, fagazdaság-politikai témakörben dolgoztunk együtt. Sokoldalú elméleti és gyakorlati ismerete, tapasztalatai lehetővé tették számára az átfogó fagazdaság-politikai kérdésekben a helyes irányok megfogalmazását. Együttműködési témáink közé tartozott a fahasznosítási stratégia, a hántáskár becslése és az erdő- és fatermék certifikáció bevezetése is, így a mai konferencián ez utóbbi témakörben fogalmazunk meg aktuális gondolatokat.

1) Szükséges-e a költséges eredet- és terméktanúsítási rendszerek bevezetése?

A megnövekedett társadalmi érdeklődés, az erdők ökológia szerepének a felértékelődése, a globális környezeti katasztrófák elővetítése egyértelműen abba az irányba hatnak, hogy körünk egyik legjelentősebb kihívásának kell tekinteni **erdeink olyan módon való megőrzését, hogy a megnövekedett faigények is kielégítésre kerülhessenek.**

Tehát a kitermelt faállományok újraterlepítési kötelezettsége mellett számos olyan minőségi kérdés is előtérbe került mint a biológiai sokféleség megőrzése, a természetszerű, őshonos erdőállományok fokozottabb védelme stb.

Hazai sajátosságunk, hogy a Kárpát-medencében ma még szinte egyedülállóan értékes, genetikailag sokszínű erdei életközösségekkel rendelkezünk. Zárójelben jegyezzük meg a hasonló erdőállományokat a fejlett nyugat-európai országok többsége már évszázadokkal korábban tönkre tette, kitermelte.

Sokakban felvetődhet: a legegyszerűbb megoldás, ha abbahagyjuk a fakitermelést, hiszen ez csak 1-2%-ban járul hozzá a nemzeti jövedelemhez. A szükséges fát helyettesítsük egyéb anyagokkal, illetve importáljuk.

E felvetés ökonómiai és szociológia vonzatai mellett még környezetvédelmi szempontból is szerencsétlen mivel a fa egy újratermelhető olyan nyersanyag, amelyből az előállított termékek tárolják a széndioxidot. E termékek pedig esztétika élményt jelentenek és előállításuk kevésbé terheli a környezetet. (pl. egy azonos funkciót ellátó alumínium termék 70-szer, az acél 17-szer, a téglá 31-szer, a beton 3-szor nagyobb környezeti terhelést okoz mint a fatermék előállítása).

E problémakör - a látszólagos ellentmondás - megoldása csak egy jól szabályozott a minőségi tartamos erdőgazdálkodás szempontjait figyelembevevő igazgatási rendszerrel és az ültetvényes fagazdálkodás korszerű fejlesztésével biztosítható.

A megnyugtató megoldás az állami szabályozás mellett – a mai társadalmi viszonyok között – nem nélkülözheti az állami felügyelettől független szakértői kontrollt sem.

Ehhez nyújtanak megoldást az eredet és terméktanúsítási rendszerek (pl. FSC, PEFC).

A ENSZ környezet és Fejlődés világkonferenciája Rió de Janeiróban elsőként fogalmazta meg 1992-ben az erdők védelméről és a tartamos erdőgazdálkodásról szóló "Erdészeti alapelveket". Ismertek azok a kormányzati, intézkedések, amelyek ezt követően Európában és a hazánkban is megtörténtek. Erre most nem térnénk ki. A nem kormányzati szintű kezdeményezések közül kiemelkedő az erdő certifikáció és terméktanúsítás témakörében az FSC és PEFC rendszerek fokozódó hazai elterjedése.

Ismertek e rendszerek főbb elvei, és a hazai bevezetés helyzete, vitái ezekhez kapcsolódva alá kell húznunk, hogy az európai lakosság egyre szélesebb rétege igényli a garanciákat, hogy az általa felhasznált fa- és papíripari termékek tartamos erdőgazdálkodást folytató tanúsított erdőkből származzanak.

Tekintsük át röviden a lehetőségeket figyelemmel a fahasznosítási lánc dokumentálásának igényéhez.

2) A hazai erdőgazdálkodás és fahasznosítás eredet-tanúsítási lehetőségei

A kutatás legfontosabb feladataként az erdő-tanúsítás (erdő-certifikáció) és a fa-eredettanúsítás nemzetközi- európai – rendszerei bevezetőségének vizsgálatát jelöltük meg, de ezen vizsgálatok előtt, az összefüggések megismerése végett elemeztük a meglévő eredettanúsítási rendszereket is. Az elemzések eredményeit röviden az alábbiakban közöljük.

FSC (Forest Stewardship Council) rendszer

Minősítése: az FSC rendszer alkalmas az eredettanúsításra és a jelölésre.

PEFC (Pan-European Forest Certification Initiative) rendszer

Minősítése: alkalmas az eredettanúsításra és a jelölésre

Munkacsoportunk véleménye az volt, hogy a magyar erdőgazdálkodásban a PEFC rendszer bevezetése lenne indokolt. Ezt EU tagságunk is indokolná. Mindemellett bürokratikus okokból nehezen bontakozik ki a folyamat.

Nyomatékkal ki kell azonban hangsúlyozni a következőket:

- az elvi alapok: az FSC 10 pontja és a PEFC 6 pontja azonos célokat és követelményrendszert fogalmaz meg,
- a fa-lánc tanúsítás elvi alapjai és módszertana azonos
- a két rendszer még egy országon belül is működhet párhuzamosan, feltétel a kölcsönös elfogadottság.

A közös működtetés lehetőségének kihangsúlyozása mellett is lényeges feladat lenne a tulajdonos döntése – a kezelők véleményének kikérése mellett- valamely rendszer közeljövőben történő általánosításához. A tanúsítás már ma, de legalábbis rövid időn belül követelmény lesz a faanyagok és fatermékek exportálásához.

3) A faanyag útjának dokumentálása a jelenlegi (ISO 9002 rendszerrel nem rendelkező) vállalat irányítási rendszereken belül

Megállapítható, hogy a jelenlegi erdészet és fafeldolgozó üzemi gyakorlatban a faanyag útjának nyomon követése a fűrészcsarnokig (rönkfeldolgozásig) biztosított, de ma még nagyszámú felesleges anyagszámbavétel és túlbonyolított együttes kézi és számítógépes nyilvántartás figyelhető meg. Sajnos a fafeldolgozó üzemi számítógépes adatfeldolgozások általában nem tartalmazzák a rönkfelvételi lapok tételes adatait (egyedenkénti méret, minőség). Így a minőség-, kihozatali- és kapacitás-elemzésekhez is csak korlátozottan alkalmazhatók.

A fakitermeléssel érintett erdőrészekben történtek alkalmazását számítógépes helyszíni adatrögzítésre, ez esetben a rönköket műanyag azonosító címkével látták el. E rendszer szolgálhatna alapul az eredettanúsításhoz és az egységes számítógépes nyilvántartáshoz, adatelemzéshez.

Az ISO rendszerekkel még nem rendelkező erdészeteknél, fafeldolgozó üzemeknél több olyan házilagos nyomtatvány, nyilvántartás van, amelyek nem felelnek meg az „utánkövetés” (eredetigazolás) követelményeinek. E problémamegoldását elősegíti, hogy az MNV Zrt. felügyelete alá tartozó erdőgazdaságoknál már bevezetésre kerültek az ISO 9002 és az ISO 14001 szabványok.

4) A faanyag útjának dokumentálása az ISO minőségbiztosítási rendszerhez kapcsolódva

A magyar erdőgazdálkodás és faipar két eredeti (nem származtatott) certifikációs-tanúsítási rendszerhez csatlakozhat. Ezek az FSC és a PEFC rendszer. Mindkét rendszerhez való csatlakozás – természetesen a hazai adottságok és feltételek érvényesítésével – szolgálja az alapvető célkitűzést: a tartamos erdőgazdálkodás támogatását. Jelen alfejezetben elsősorban az Európában gyorsan terjedő PEFC rendszer eredetigazolási bevezetését vizsgáltuk.

Az ISO és a PEFC rendszerek (szűkebben ISO 9002 és PEFC) illeszkedésvizsgálatánál le kell szögezni, hogy a két rendszer filozófiája más. Az ISO 9002 folyamatot ellenőriz és minősít, a PEFC terméket (erdőt és fát) ellenőriz és tanúsít.

ISO 9002 megfogalmazása szerint a rendszer arra az esetre határozza meg a követelményeket, amikor a szállítónak egy adott műszaki tervnek megfelelő termék előállítására irányuló képességeit kell bizonyítania.

A PEFC erdő certifikáció és a fahasznosítási lánc tanúsítvány célja a tartamos erdőgazdálkodás előmozdítása. A PEFC csak a tartamos erdőgazdálkodást vizsgálja (meglétét minősíti), valamint a tartamos erdőgazdálkodásból származó faanyag útját ellenőrzi és tanúsítja az erdőtől a végfelhasználóig (a vevőig).

Az eltérő filozófiákból következik, hogy az ISO rendszerek (ISO 9002 és ISO 14001) és a PEFC rendszer egymásnak teljesen nem megfeleltethetők, és egymással nem helyettesíthetők. Másrészt viszont kiépített és működő ISO rendszerekhez illeszthetők a PEFC rendszer illetve annak egyes elemei. Különösen jelentős lehet az illeszkedés megteremtése a magyar erdőgazdálkodás és faipar esetében, ahol az MNV Zrt. felügyelete alá tartozó társaságoknál általános az ISO 9002 működése vagy működésének előkészítése. A fahasznosítási lánc, mint a PEFC rendszer meghatározó folyamata –a jellegzetességeiből kiindulva a következő illeszkedési lehetőségeket látjuk egy kialakított és működő ISO 9002 rendszerhez viszonyítottnak.

Ahol az ISO 9000 és/vagy ISO 14000 rendszerek tartalmazzák a fahasznosítási lánc ellenőrzését –a PEFC szabályokkal összhangban – ott külön PEFC ellenőrzés (certifikáció) nem szükséges.

A ISO minőségbiztosítási rendszer hiánya nem zárja ki a fahasznosítási lánc certifikációját. Ez esetben viszont gondoskodni kell a termék nyomon-követhetőség feltételeinek a PEFC követelményekkel való összehangolásáról.

Megjegyezzük, hogy az ISO és FSC rendszerek illeszkedése is megoldható a fahasznosítási láncban. Az FSC rendszere a faipari vonalon rugalmasabbá vált.

Összefoglalás

A fentiekben röviden bemutattuk 2001-2005 évben végzett kutatásaink néhány eredményét. Az azóta eltelt időszakban összhangban munkánk megállapításaival egyes erdőgazdálkodók bevezették az FSC rendszert, mások pedig előkészítették a PEFC bevezetését.

Mindkét rendszer alkalmas az eredettanúsításra és a fahasznosítási lánc ellenőrzésére egyaránt. A minőségi fatermékek (pl. kerti és egyéb bútorok, parketták) vonatkozásában azonban a piac ma jobban elismeri az FSC tanúsítást.

Irodalom

Mátyás Cs.: Erdészeti ökológia, Budapest Mezőgazda Kiadó

Molnár S (szerk): Erdő- fa hasznosítás Magyarországon, Sopron, NYME kiadványa, 2005.

Erdészeti ökonómia oktatása

1-6 szemeszter		7-10 szemeszter	
KREDITES képzés			
„B” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„B” - „C” típusú tárgyak
	Közgazdaságtan 2+1 Stark M. + Lett B.	Erdészeti üzemgazdaságtan 2+4 Héjj B.	Üzemgazdálkodás elemzése 1+1 Héjj B.
	Számvitel és pénzgazdálkodástan 2+1 Lett B.	Erdészeti számvitel és pénzgazdálkodás 1+1 Lett B.	Erdőművelés ökonómiája 1+1 Héjj B.
		Erdőértékszámítás 2+4 Mészáros K. – Lett B.	Erdővagyon-gazdálkodás 1+1 Mészáros K. – Lett B.
	Vezetés és vállalkozástan 2+2 Lett B. + Stark M.	Erdészeti szervezés, vezetés 2+2 Lett B. + Stark M.	
		Döntéselőkészítés az erdészetben 2+2 Stark M.	
		Erdészeti kereskedelem 1+1 Stark M.	Erdészeti marketing 1+1 Stark M.
	10	24	8
BSC képzés		MSC képzés	
„B” - „C” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„A” típusú tárgyak	„B” (C még nem végleges)
	Közgazdaságtan 2+1 Stark M.+ Lett B.	Erdővagyon-gazdálkodástan 2+3 Lett B.	Környezetgazdaságtan 2+1 Héjj B.
Számvitel és pénzgazdálkodás 2+0 Lett B.	Erdészeti üzemgazdaságtan 2+3 Héjj B.	Erdészeti számvitel és pénzgazdálkodástan 1+1 Lett B.	Erdészeti üzemek elemzése 2+1 Héjj Bo.
Erdészeti munkaügy 2+0 Stark + Horváth	Erdészeti szervezés, vezetés 2+2 Lett+ Stark + Schiberna	Döntéselőkészítés az erdészetben 2+2 Stark M.	Erdőérték-számítás 2+1 Héjj B.
Erdészeti kereskedelem 2+1 Stark M.		Erdészeti marketing 1+1 Stark M.	
7	12	A - 13	B- 3+(6), C+

A BSC hallgatók számára biztosítani tudjuk az Erdészeti jog és az Erdészeti politika MSC tárgyakból a legfontosabbak ismertetését, szakirodalmon keresztül a tájékoztatást.

Erdő- és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont (ERFARET) [NKTH; 2005-2008]

1. Program: Erdőgazdálkodás fejlesztése (Programvezető: Prof. Dr. Mészáros Károly, Prof. Dr. Náhlik András)

1.1. Alprogram: Az erdővagyon-gazdálkodás fejlesztése (Alprogram vezető: Prof. Dr. Lett Béla)

Erdészeti jog és politika	Erdészeti ökonómia
1. A magán-erdőgazdálkodás fejlesztése, működési zavarainak elhárítása	
• Az erdőgazdálkodás kezelési viszonyainak változása a nyugat-magyarországi régióban az 1996. évi LIV. törvény hatálya alatt • A hatályos erdőtörvény alkalmazásának egyes problémái • Vélemény a magán erdőterületekkel való gazdálkodás szabályozására • Az erdőterület változása, megoszlása tulajdonformák szerint • Birtok és tulajdonviszonyok feltárása – Koncepció a magánerdő gazdálkodás birtokszerkezetének javítására - Magánerdő-gazdálkodás birtokpolitikai koncepció – Az öröklés hatása az erdőbirtok szerkezetre – Rendezetlen erdő-tulajdonok jellemzése - A rendezetlen erdőterületek birtokviszonyainak vizsgálata a Nyugat-Dunántúlon – A rendezetlen tulajdonnal rendelkező erdőtulajdonosok véleményének és ismereteinek vizsgálata • Társas erdőgazdálkodás viszonyainak felmérése	• A Nyugat-Dunántúl erdeinek jellemzése • Az erdészet gazdasági helyzetének értékelése • A magánerdő gazdálkodás helyzete • Magán-erdőgazdálkodás megyei szintű felmérése • Magánerdő gazdálkodás fejlődési pályára állítása • Öregerdők és hátralekos erdősítések felmérése • A magán erdőgazdálkodás helyzete Európában

Erdészeti jog és politika	Erdészeti ökonómia
2. A Nyugat-dunántúli Regionális Operatív Programban az erdészeti jellegű projektek szerepeltetése, ezzel az erdészeti szakma ad-szorpciók képességének erősítése, fejlesztése	3. Az erdőgazdálkodás jövedelemtermelő képessége
• A Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdővagyon- gazdálkodási Intézetének helyzetértékelése Magyarország erdőgazdálkodásáról • Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv összefoglaló véleményezése • Az erdészet lehetőségei a Regionális Operatív Programban 2007 – 2013 • NYDROP alakítása, véleményezése • Erdészeti regionális forrástérkép a 2007-2010 közötti időszak fejlesztéseihez • Erdőfejlesztési tervek Magyarország környezetvédelmi és turisztikai szempontból kiemelt térségeire (Soproni- és Kőszegi hegység – Alpokalja) 2006-2008 • Nemzeti és Regionális Erdőprogram javaslat • Erdő- és Faalapú Iparágak Nemzeti Technológiai Platformjának megalkotása • Az innováció és vállalkozás kapcsolata az erdészeti felsőoktatásban	• Az erdőgazdálkodási standard fedezeti hozzájárulás (SFH) meghatározása • Erdőgazdálkodási, fakitermelési jövedelemmegoszlás • A nem fa erdei termékek és szolgáltatások hasznosításának fogyasztói elemzése • Az erdővagyon tulajdonosi és kezelési viszonyai • Az erdőgazdálkodás jövedelmezőségének változása a régióban • Az erdőgazdálkodás számvitel és finanszírozási sajátosságai • Az erdészeti adózás és támogatás jelenlegi és várható rendszere • A termőföld értékelés aktuális gyakorlati problémái különös tekintettel az erdőértékelés specialitására • Erdő és kárérték-számítási tanfolyam • Vadkárérték-számítási tanfolyam és továbbképzés

Erdészeti jog és politika	Erdészeti ökonómia
4. Az erdőtelepítés helyzete és lehetőségei	
• A Nemzeti Erdőprogram (NEP) erdőtelepítési kérdései • Erdőtelepítés a '90-es években • Az erdőtelepítési térségi tervezés tapasztalatai és eredményei az átalakuló szabályozásban a Nyugat-Dunántúlon • Az erdőtelepítések akadályozó tényezőinek és motivációs hátterének vizsgálata Zala megyében a kistérségi fejlesztési tervekhez kapcsolódóan	• Az Európai Unió által társfinanszírozott erdőtelepítések finansciális, műszaki és humán háttere • Az erdőtelepítés finanszírozásának változása • Erdőtelepítés területe • Erdőtelepítések jellemzése
5. Tudástranszfer erdővagyon-gazdálkodási elemeinek kiterjesztése	
• Magán-erdőgazdálkodási Tájékoztató Iroda (MATI) • A PEFC erdőtanúsítás magyarországi rendszerének előkészítése • Nyugat-dunántúli erdészeti turisztikai kiadvány készítése	• Az erdőgazdák gazdasági helyzete és teljesítménye az APEH adatai alapján • Vállalkozói magatartás az erdőgazdálkodásban és a fafeldolgozásban

Ingatlanértékelés –Termőföld értékelés - Erdőértékelés

Németh Sándor

erdőmérnök
Agro-Sylva Kft.

A termőföldek értékelésének legújabb gyakorlati és elméleti kihívása

Erdőértékelési alapkérdések és hiányterületek

A legizgalmasabb kérdések közé tartozik, hogy a termőföldek (és erdőtalajok) ökonómiai értéke és tényleges piaci értéke között milyen összefüggések mellett állapítható meg ekvivalencia. Vannak-e felismerhető törvényszerűségek, avagy nincsenek.

Általános érvényességgel nem tudunk erre jelenleg választ adni. Hogy miért? Mert elsősorban a gazdaság és a társadalom szerkezetének változásai okozzák az ökonómiai és piaci értékek tartós elválását. Erre vonatkozóan pedig nincsenek meg a mérőszámaink. Vagy, amik vannak, azok az agrár-, és erdőgazdaság vonatkozásában nehezen értelmezhetők.

Az általános jogi szabályozás alapján az érték megállapítása az 54/1997 FVM rendelet szerint lehetséges. De ez a rendelet, amellet, hogy alapjaiban az Ak-értékre alapoz, mára szinte minden elemében kétségessé vált, és egyértelműen kiderült, hogy az Ak-ban kifejezett termőképesség az értékelések közel 2/3-a során nem képes a piaci érték megállapítására.

Az agrárközgazdászok két külön módszerrel is megpróbálták helyettesíteni az Ak-rendszert. Az úgynevezett „100 pontos” termőföldértékelési próbálkozásokat véglegesen a kárpótlás helyezte tárgyon kívül, míg jelenleg a „Demeter” rendszerben próbálkoznak az értékmérők átalakításával, egyelőre nehezen becsülhető sikerességgel. Hasonló, ökológiai alapú érték-megközelítési próbálkozásokat jelentenek az erdő vonatkozásában a Bidló-féle klimatikus jellemzőket előtérbe állító, illetve a Bartha professzor nevével fémjelzett ökoszisztéma-alapú értékelések.

Piaci-ökonómiai szemüvegen keresztül nézve, ezen rendszerek legnagyobb hiányosságát az jelenti, hogy a termőföldre alapvetően nem ingatlanként, hanem elsődleges termelőeszközként tekint. Pedig a mai, a globális tőke világának pénzügyi kihívásai, éppen az ingatlan-jellemzők, és nem az agrárjellemzők elsődlegessé tételének igényére irányulnak. Addig, amíg ezen szempontok érvényesülésének marginális jelentőséget tulajdonítunk, a kétségek nem hogy enyhülnének, hanem egyre inkább sokasodnak. Olyannyira, hogy még a felsorolásuk is meghaladja az írásos összefoglaló térbeli lehetőségeit, illetve az előadás időkereteit.

Az is világossá vált mára, hogy az agrártámogatások jelenlegi szerkezete és rendszere nem tartható. A világ energetikai gondjainak enyhítésére igénybevett agrárgazdaságban nem véletlen, hogy mára a művelési hajlandóság tendenciái megfordultak, és a termőképesség határterületei is újra művelésbe állításra kerülnek. E tekintetben lényegtelen az is, hogy erre, milyen művelési ágakban kerül sor, szántó, gyep, erdő, egyre megy, az égethető rostanyagok, a gázo-

sítható cukortartalom az ipari termékek világába emeli az agrártermékek egész sorát. Az éghajlatváltozással módosuló termesztési körülmények gyakorlatilag egyik napról a másikra felszámolták a tartalék-készleteket, árrobbanással fenyegetve az élelmiszereket, és a XXI. századi legújabb kor társadalmi válságtényezőinek legjelentősebbikévé vált.

A földértékelésben nem csak elvi, de lényeges módszertani változások is szükségessé válnak. A jelenlegi „zárt” körülmények ugyanis újra a kettős földpiac kialakulásának veszélyeit hordozzák.

És ezúttal nem csak a spekulatív földvásárlások miatt milliós összegekért az osztatlan közösbe bevásárolt 1-1 Ak-k miatt, hanem az SPS rendszerre átállás következményeképpen is.

Márpedig, ha a közhiteles földhivatali nyilvántartásokban, a tulajdoni lapokon nem jelenik meg, hogy azonos ökonómiai értékű földek között melyek a támogatottak, óriási hibák, és komoly pénzügyi következmények prognosztizálhatók.

A földpiac különböző szegmensei már ma is megpróbálnak elszakadni az érték megállapítását szabályozó, hivatkozott jogszabálytól. Egyfelől, az egyes művelési ágak közötti értékkülönbség is folyamatosan átalakul, részben a társadalmi teherviselő képesség függvényében, másfelől a földhasznosítás jellege szerint is elválík. Az érték mérőjévé egyre inkább a területmérték válik az Ak-val szemben. A terület nagysága szerint kerülnek folyósításra a támogatások, és a vadászati mellékhasznosítás is a térmérték szerint szabályozza a jogokat és kötelezettségeket.

Nem csak a pénzhiány, de az értékmérő szemlélet változásai is okozzák, hogy leállt az osztatlan közös területek felszámolása, a jogi következmények miatt. A földek megosztásával kapcsolatos bírósági perek száma nagyságrendi növekedést mutat. Ennek következményeképpen tapasztalhatunk egyaránt ugyanazon település határában átlagosan fekvő különböző termőföld-ingatlanok adásvételi forgalmában tízezres és milliós fajlagos forgalmi értékeket.

Szinte nincs is olyan vetület a piaci érték megállapításában, amelynek az Ak, mint ökonómiai jellemző megfelel jelen formájában. Akkor hát mi az oka annak, hogy a jogi szabályozás ilyen kikerülhetetlenül köti az ebet a karóhoz?

Az eddigi bőséggel szemben az agrárgazdaság legfőbb jellemzőjévé mára a hiány vált. És ez a hiány nem csak a termékekre vetült, hanem magára a termőföldre, mint ingatlanra is. A hazai földpiacot nem csak a Koppenhágai Megállapodás derogációs határidejének közeledése, de a csökkenő gazdasági hozamok mellett egyre inkább terepéhessé váló szabad tőke is „befektetői” érdeklődési körébe vonta, és globális jellege miatt, láthatóan a legkisebb érdeklődést sem mutatja saját belső gondjaink iránt. Minden, a földpiacot kísérő és befolyásoló esemény a hiány növekedését valószínűsíti.

Márpedig a hiány, mint tudjuk, önmagában is értékképző tényező. Olyan, amely a nem növelhető földterületek esetében speciális hatásokat produkál. A kérdés csak az, hogy az agrárközgazdászok, és az agrárgazdaságért felelős jogalkotók gondolkodása e tekintetben meddig marad „földhözragadt”?

1.2. Erdőértékelési alapkérdések és hiányterületek

Az egyes okok olyan gazdasági változásokat indukál(hat)nak, amelyek egyaránt vonatkozhatnak közvetlenül magára az értékelés tárgyát képező ingatlanra, illetve annak közvetlen környezetére. Az éghajlatváltozás lehetősége annak a kérdésnek a megválaszolására is felveti az igényt, hogy a hosszútávú erdőtelepítési irányelvek milyen változást kénytelenek elviselni. Még a legrövidebb termesztési ciklusok esetén is, szinte beláthatatlan az aktuálisan fennálló agrárrolló-nyitottság, a társadalmi teherviselő-képesség (támogatások kérdése), nem beszélve a

fafajpolitikai aktualitásokról (mint az elmúlt 40 év során a fenyő – nemesnyár – akác megítélési kérdéseinek változása). Ugyancsak felmerülhetnek olyan faállomány-egészségügyi problémák, mint a szilfa-vész, a tölgyszáradás, vagy mint a Nyugat-Magyarországi területeket jelenleg sújtó, a szű-károsítás következtében fellépő fenyő-pusztulás.

Az erdőértékelési eljárások több tekintetben jelentős egyszerűsítéseket tartalmaznak, és a hazai fatermési táblák növedéki adataira épülnek.

A fatermési táblák alkalmazhatóságával kapcsolatban is több (részlet)kérdés merül fel

- Melyiket kellene alkalmazni? ERTI – Sopp – MGSZH-ÁEIG
- Hogyan helyettesíthetők egyes fafajok
- Hogyan interpolálhatók a táblázatok határain kívül eső vágáskorok fatömegviszonyai

A Nemzeti Földalap és az NYME EVGI konszenzusa alapján az értékelési módszereket korfüggően lehet csak alkalmazni, és a kamatlábak alkalmazási körülményei jelentősen redukáltak. Az alkalmazható kamatlábak külsőleg szabályozottak, és az értékelők számára nyilvánosan meghirdetettek.

Lényeges, hogy a költség alapú módszerek alkalmazása csak a befejezést követő egy évig lehetséges a gazdasági erdőkben, illetve ettől eltérően csak speciális örökerdő üzemmódot jelentő faállományok értékelésekor alkalmazható. (pl karszt-bokor erdők, vadrejtő sűrűk.)

Az értékelési módszerek között jogszabályban rögzítetten megjelent az ún. egyszerűsített erdőértékelés. A jogszabály azonban lényeges korlátozást jelent, a módszer használatát csak fél millió Ft-os erdőértékig engedélyezi. A határérték azonban számos vita forrásává válik, és objektívan, főként előzetesen nem állapítható meg.

Az erdő termőföldkénti értékelése

Az erdők értékelésekor nem lehet eltekinteni attól, hogy a földtörvényben felsorolt egyes művelési ágak között is szerepel. Az erdő is termőföldnek minősül. Ezért számos tekintetben a termőföldek értékelési irányelvei is meg kell jelenjenek az erdők értékelésében.

Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az erdő, jellemzően terjedő típusú művelési ágat jelent, jelen értelemben nem csak, és nem elsősorban az agrárterületek alternatív hasznosítási céljai között megjelölt Nemzeti Erdőprogram miatt, de a művelésükben tartósan felhagyott egyéb művelési ágakon (szántókon, gyepeken, réteken, stb.) tapasztalható önerdősülési (szukcessziós) folyamatok miatt. Az üzemtervezetlen erdőterületek kialakulásának fő terepét ez jelenti.

Az egyes művelési ágakra egymástól eltérő, speciális szabályok vonatkoznak. Azonban az erdőhöz képest lényeges közös vonásuk, hogy a földek termőképességét kapcsolatba hozzák az ingatlan-nyilvántartásban megjelölt kataszteri tiszta jövedelemmel.

Földhasználat

Az aktuális földhasználat két tekintetben is jelentős kérdés az értékelésekben. Egyfelől magában foglalja a földhasználat módját, (intenzitás), másfelől jellegét (jogviszonyok). Mindkettő jelentős visszahatást okozhat a földértékben.

AK-értékelés az erdőben

A kataszteri tiszta jövedelem alapján is végezhető erdőtalaj-értékelés. Önmagában ez azonban nagyon félrevezetheti az értékelőt.

Módszertani értelemben azonban, meghatározott esetekben egyaránt értékelhetjük az erdőtalajt a környező gyepek értékéhez hasonlóan, kvázi összehasonlító alapon, mint az ingatlan-nyilvántartásban megjelölt AK-érték alapján, búza-termő képességi egyenértékkel számítva, alkalmazva az 54/1997 FVM rendeletben megjelölt képletet, hozam alapon.

Földjáradék és a potenciális állományok hozama

Az AK-értékelés azonban nem alkalmazható „ész” nélkül. Ehhez kellő értékelői tapasztalat szükséges, mindkét oldalról, az átlagos termőföldekéről és az erdőéről egyaránt. Okai nyilvánvalóak, a célállományokban jelentkező eltérések. Erre vonatkozóan azonban semmiféle kutatás nem áll rendelkezésre

A gazdasági hatásukban jelentősen csökkenő gyepek környezetbeli értékét számos potenciális célállomány felülmúlja. Ilyenkor a talaj értékeként **mindig** a magasabb érték megjelölése szükséges.

Gazdasági küszöb alatti erdők

Azok az erdőterületek, amelyek létesítési és fenntartási költségei magasabbak, mint az üzemhosszuk végéig megtermelhető tiszta jövedelem, gazdasági értelemben küszöb alatti erdőknek minősülnek.

Két lényeges elem következményeképpen állhatnak elő:

- A. Az erdősítés költségei önmagában meghaladják a lábon álló fakészlet véghasználati korban számított készletértékét.

Ezek fenntartása azonban a közvetlen gazdasági érdeket felülíró társadalmi érdek. Jellemzően véderdők, védelmi rendeltetésű területek, amelyeken a talaj fatermőképessége is igen alacsony. A kedvezőtlen körülmények már a létesítést megelőzően is fennállnak. Szikes területek, folyóparti fűzesek, déli lejtők sziklakibúvásos termőhelyei, alföldi lepelhomok borítású területek erdei tartozhatnak ebbe a körbe.

- B. Más területek a fatermesztés folyamata során, a gazdálkodótól független, lényeges természeti - gazdasági - társadalmi körülmények változása, vagy közrehatása miatt válnak küszöb alattivá

A piacoktól távoli fekvés, a kitermelési körülmények nehézségei, költségnövekmények miatt, vagy pl. a falopástól sújtott területeken válhatnak küszöb alattivá.

Értékelési szempontból hasonlatos kérdésként kezelhetjük az egyes előhasználati munkák jövedelmezőségi kérdését, amikor egyes állományokban már a tisztítási fatömeget is érdemes összegyűjteni, máshol még a NFGY során kikerülő fatömeg többsége is felkészítetlen marad. Ennek közvetlen jelentősége is lehet egyes állományok talajértékének megállapítása esetén, az ún. előhasználati szorzó alkalmazásakor!.

Előbbi esetben az értékelés alapját a társadalmilag elismert és szükséges költségek jelentik, ahol a „Co” értékhez viszonyított, a természetes mortalitáson, mint örökjáradékon alapuló korfüggően alkalmazott állományértéket, illetve a Co értéknek megfelelő „ÁKÉ” -készletértékből levezetett talajértéket számíthatunk.

Ezzel szemben a második esetben a gazdaságosság alapját elsősorban az üzemhossz fogja befolyásolni, és az értékecslő személyes intuíciójától is függő prognosztikus lehetőségek alapján, adott esetben szükségessé válhat az eltérés az üzemtervektől.

Közgazdasági értelemben szükségességnek tekinthető körülmények között ezen állományok jövedelmezőképesége átbillen a null-hozamra, és gazdaságilag pozitív érték is megállapítható válik. Az ilyen erdőterületek értékelési kérdése hasonló ahhoz, mint amikor a potenciális célállományok optimális vágáskorának tervezése zajlik. A pénzügyi vágáskor ekkor, és ezért elválik a műszaki-, illetve a biológiai vágáskoroktól.

Ilyenkor gyakran nem maga az erdő, hanem a kapcsolódó kötelezettségek miatt alakul ki küszöb alatti érték. Értékbecslői szempontból küszöb alattinak tekintendők azok az erdőterületek is, amelyek ugyan pozitív értéket adnak, de a tartós, kockázatmentesnek minősíthető alternatív befektetések pénzügyi hozamának biztosítására nem képesek. Néhány speciális értékelési körülmény fennállása esetén, ilyenkor kerülnek alkalmazásra a minimumárak, melyek esetében a föld tényleges piaci ára mindenképpen elválik a gazdaságilag számítható földértéktől.

Az erdőértékelési tudományának nem egzakt volta itt is kiderül, és maga az érték az értékelő szubjektív megítélésének részévé válik. A szubjektivitáson alapuló értékek alkalmazásának indoklása ilyenkor az értékbecslések kötelező tartalmi eleme.

Folyamatos üzemben tartott erdők

Két lényeges kategóriát kell megkülönböztetni egymástól, melyek értékelésekor hasonló elvek jelentkeznek:

Egyfelől a gazdasági értelemben feltáratlan erdők, mint pl. kiemelten a külön védelem alatt nem álló őserdők, másfelől száraló üzemmódban kezelt természetközeli erdőterületek. Ezen erdőterületek közös jellemzője a folyamatos és többszintű erdőállomány borítás, ahol a kitermelés mindig és kizárólag a felső koronaszint meghatározott töredékhányadára korlátozódik.

Az ilyen állományok értékelése csak egyedi hozambecslésekre (kitermelhető törzsek számának és elérhetőségük (költség)feltételeinek prognózisára) alapozódik, és az állományok sűrűségi viszonyai, a növedéki táblák alkalmazása másodlagos. Az erdőértékelés olyan terepértéket jelent, amelyre vonatkozóan szintén nem áll rendelkezésre közvetlen tananyag. Arra vonatkozóan sem állnak rendelkezésre értékek, hogy a száraló üzemmódban megnyitott állományok visszamaradó faegyedeinek minősége és ezen keresztül értéke hogyan változik a megjelenő fattyúhajtások hatására.

Ugyanakkor a folyamatos üzemben tartott erdőterületeken előtérbe kerül(het)nek olyan nem közvetlen gazdasági alaphoz kötött értékek, amelyek adott esetben lényegesen túlhaladják a közvetlen gazdasági értéket is.

Közvetlen gazdasági hasznosításból kivont erdők

Ebbe a kategóriába döntően olyan erdőterületek tartoznak, amelyek esetében a fatermesztési célok döntően az adott erdőkhöz kapcsolható szociális funkciók megvalósítását szolgálják. Fakitermelésük mértéke minimális, jobbára csak a kiszáradó, vagy veszélyessé váló egyedekre szorítkozik, bizonyos területek esetén még a száradék termelés is tiltott.

Az ilyen erdők értéke gazdasági értelemben nulla, miközben valós funkcióik alapján értékük egyaránt megtestesül a fenntartási célban (mint nyújtott szolgáltatásban) és az aktuális faállományi fatömegben. A talaj értéke ilyen területeken sosem vezethető le erdőhozam alapon, az egyéb, a helyettesíthetőség szerint figyelembe vett ingatlanok értékéből kerül levezetésre. Ilyen speciális területnek minősülnek pl. a parkerdők, de ilyennek fogható fel az egyébként erdőterületként megjelölt Kékes-tető is, mert az ország legmagasabb pontjaként egyedülálló helyzeti jellemzőkkel rendelkezik.

A talajérték változását jól érzékelteti a következő példa: nyilvánvalóan nem tekinthető azonosnak fajlagos értékét tekintve a Nemzeti Sportlétesítmények Mátraszentimrei Edzőtáborának parkerdejéből 1 hektárnyi terület a Jeli Aborétum területére eső parkéval, és méginkább eltér az érték, ha a Városligetbeli egy hektárhoz hasonlítom, még akkor is, ha egyébként az azonos korú és fafaj-szerkezetű parkerdőt feltételezünk. A Nemzeti Parkok kiemelt védettséget élvező, mindennemű fatermesztésből kivont erdőterületein az értékelemek kiegészülnek biológiai szempontokkal is, ilyenkor lényeges értékelemmé válik a helyettesíthetlenség (az unicum jelleg, illetve a veszélyeztettség mértéke), valamint a látogatottság (nézőszám), függetlenül attól, hogy a belépés lehetősége térítésre kötelezett, vagy sem.

A védelmi rendeltetés gazdasági következményei

Az ingatlannyilvántartásban feltüntetett természeti védettség, illetve az üzemtervben, fatermesztési célként megjelölt védelmi-, vagy parkerdő gazdasági értelemben vett korlátozó hatását részben az átlagoshoz képest gyengébb választékszerkezet, részben a magasabb vágáskor, és ehhez kötött pénzügyi jellegű gazdasági hozamcsökkenés fejezi ki. A gazdasági hozam csökkenése alapvetően két tényezőn alapszik.

- Az állományok műszaki-pénzügyi optimumot adó vágáskora kitolódásával a faanyag egészségi állapotának romlásából ered, ami magasabb értékű választékok degradációjával jár, hiszen a vágáskor kitolódik a biológiai halál állapota irányába.
- Abból a pénzügyi jellegű következményből fakad, mely a banki kamatlábak és az ettől lényegesen alacsonyabb erdőállományi belső kamatlábak különbözetével fejezhető ki, és a faállomány, mint lekötött tőke időszakos hozzáférhetetlenségét eredményezi.

Számítás szerint a normatív vágáskorban kinyerhető nettó hozam és a kitolt, jövőbeni vágáskorban kinyerhető hozam nettó jelenértékre diszkontált értékének különbözetéből adódó értéket jelent. A különbözeti érték persze lehet pozitív előjelű is, de csak addig, ameddig az erdőállomány növekvő fatömege, és annak értéke a diszkont kamatlábat meghaladó mértékben növekszik, ám a biológiai halál közelében már a fatömeg-növekmény gyakorlatilag elapad, és az egészségi állapot is rohamosan romlik, koronavesztés, csúcs-és gyökérszáradás lép fel, és az erdei kártevők megtelepedése is fokozott koncentráció mellett zajlik.

A normatív jellegű mezőgazdasági és erdészeti támogatások az agrárgazdasági termelés olyan elemét jelentik, melyeket a hozam-alapú értékelésekben nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Megújuló energiaforrás az erdő fája, ökológiai és ökonómiai szempontok

Jung László

c. egyetemi docens,
OEE Megújuló Energia Szakosztály elnök,
Egererdő Erdészeti Zrt. vezérigazgató-helyettes

„Az erdei forrás nem apad ki attól, ha iszunk belőle.” A megújuló energiaforrás közérthetővé tétele az előző idézetből értelmezhető a legegyszerűbben, hiszen olyan rendelkezésre álló és felhasználható energiahalmazt tekinthetünk megújulónak, amelynek a felhasználása során nem csökken a forrás hozama. E halmazba soroljuk a napenergiát, szélenergiát, biomasszát (növényi és állati eredetű szerves anyagokat), vízen energiát és a geotermikus energiát. A geotermikus energia kivételével, amely a Föld mélyében zajló radioaktív folyamatokból származik, a felsoroltak közvetlen vagy közvetett módon a nap energiájából származnak.

A biomassa magába foglalja egy adott lélettérben jelenlévő összes élő és élettelen szerves anyag mennyiséget, vagyis a növényzetet (fitomassza) az állatvilágot (zoomassza) és az elhalt szervezeteket, valamint a szerves hulladékot is.

A növények a fotoszintézis útján a napfény energiáját nagy energiatartalmú szerves vegyületek formájában kötik meg. Ezek a szerves anyagok alkotják a növényi szervezetet, mely - elmentésben a napenergia közvetlen hasznosításával – már fejlettebb élőlények számára is felhasználható, vagyis átnemesíthető és további felhasználásra alkalmassá válik.

A fentiekből látható, hogy a rendszer csúcsán a Nap energiája áll, mint a földi élet alapfeltételeként.

Földünk felszínén lejátszódó e folyamat egyik legdinamikusabb, legsokoldalúbb de ugyanakkor legérzékenyebb megjelenési formája az **ERDŐ**, mely szárazföldi viszonylatban 29.6%-nyi területet borít. (Hazánkban a termőterület 25%-án jelenleg erdő áll.)

Dr. hc. Hans Leibundgut (a szálaló erdőművelés apostola) mondotta „Emberi kultúránk az erdő irtásával kezdődött és csak az erdő megvédésével maradhat fenn”.

Ezen mondás reprezentálja tömören annak, a jelen napjainkban is legszükségesebb igényét az emberiségnek, hogy a természet adományát, használunk kell és egyben nélkülözhetetlen, de a mérsékletesség gyakorlásával.

Hazánkban nemcsak európai, de világ mércével is mérve, biztosan állítható, hogy a tudomány jelen állását tükröző és azt alkalmazó erdőgazdálkodás folyik, minden társadalmi igény kielégítése mellett.

Az erdei haszonvétel, vagy ahogy a köznyelv fogalmaz fakitermelés, jól kiszámítható, prognosztizálható és az élőfakészlethez és annak korosztály-szerkezetéhez viszonyítva egyenletes.

Nagyon fontos kiemelni, hogy az erdővel kapcsolatos (és így a haszonvétellel is) döntések, **kizárólag ökológiai alapon születhetnek**. Ennek garanciája ERDŐTÖRVÉNYÜNK és az azt betartó illetve betartató erdész szakember.

A haszonvétel során kikerülő (elsősorban) faalapanyag sorsát már viszont a **„kőkemény” ökonómia határozza meg**.

A haszonvétel legelső technológiai folyamatcsoportja maga a fakitermelés illetve az erdőből való kihozatal, mely egyben a legkényesebb munkaművelet, hiszen az a természet „templomában” történik, vagyis az erdőterületen. Erre a célra speciális technika és technológia áll rendelkezésre.

A következő az ún. „hossztolás”, ami nem más, mint a piac által diktált legértékesebbtől a kevésbé értékesebbig történő termékek szortírozása. Ezt a munkaműveletet a fa méreti, szöveti, szerkezeti és feldolgozhatósági szempontjai vezérelnek a piac árnyékában.

Az idők során az igény jelentős változásokon ment keresztül. (pl.: közel 100 év alatt eltűnt a hamuzsír bükkből készített alapanyag, ami az üveggyártás nélkülözhetetlen segédanyaga volt, vagy bányáink bezárásával minimalizálódott a bányászati alapanyag, de jött új is a textilipar által használt bükkfából előállított viszkóza, stb.).

A közelmúlt tapasztalata, hogy erdeink használata során, annak ágrészének hányada és morfológiai jegyei alapján, a kitermelt fa közel **50%-a** az ún. sarangolt választék, ami jószerivel nem más mint a tűzifa. (Itt azonban meg kell jegyezni, hogy ezen választék és a farostfa között van egy átjárhatóság, ami külön fejezetet érdemel, viszont ez az iparág nem jelzett hiányt.)

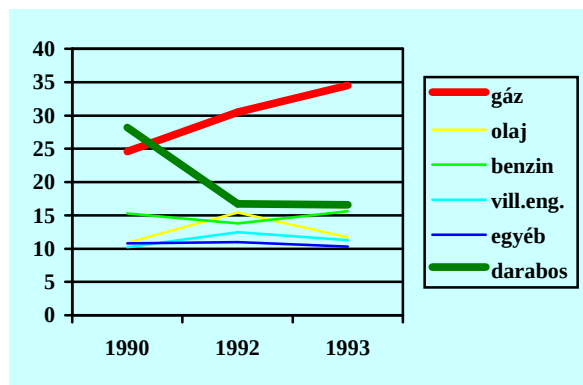
Az erdőgazda a fentieket mindig tudta kezelni, viszont a nem egészen 15-20 év, de kiemelten a 90-es évek elejétől bekövetkezett, energiapolitika változását kevésbé.

Mi történt?!

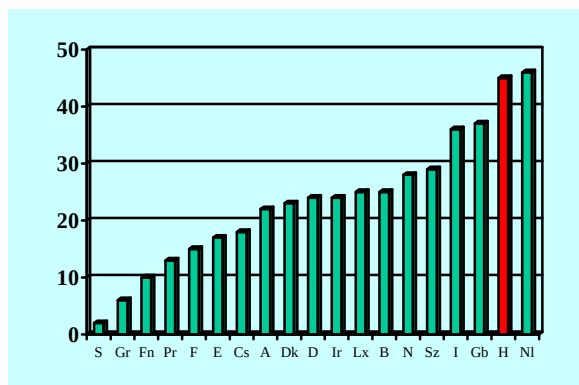
Egy ország, amely átért egy „háztartási olajprogramot”, invitet, vagy levezésnylést kapott (mi erdészek szóhasználatára szerint) elgázosításra. Pontosan fogalmazva az energiapolitikában nélkülözhetetlen lemodellezés nélküli lakossági gázhálózat kiépítésre.

Ennek (ma már az energetikusok által is hibás) döntésnek a direkt eredménye, hogy olyan térségekben ahol a falvakra, városokra „rászakad” az erdő a gázfűtés meghatározó lett, indirekt hatása pedig az, hogy az erdőből képződő mintegy 3-3.5 millió m³-nyi kifejezetten energetikai célra alkalmas tűzifa kínálati pozícióba került és önköltségi ár alatt lehetett, vagy nem lehetett értékesíteni a piacon. Az erdőgazda útja elképesztő: exportáltuk a tűzifát, faszén formájában még Angliába és Spanyolországba is.

A Statisztikai Hivatal adatai szerint Európa arányosan egyik legjelentősebb lakossági gázfogyasztóivá léptünk elő. Az 1. számú grafikon szemlélteti a 90-es évek elejétől az egyes energiafélések felhasználásának trendjeit, a 2. számú grafikon pedig a jelen helyzetet egyes európai országokkal összehasonlítva a lakossági gázfelhasználás arányát az összes fogyasztásból.

1. sz. grafikon

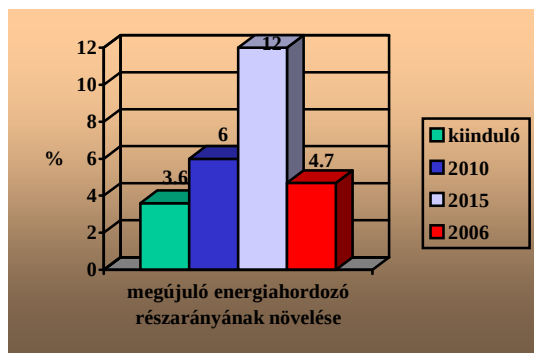
2. sz. grafikon

Ebben a helyzetben szakmatörténelmi eseménynek nevezhető, amikor az energiaszektor, jelesül a széntüzrelésű erőművek felkeresték az ágazatot, hogy az akkorra már milliós nagyságrendben exportált tűzifát irányítsuk át erőművi célra, természetesen „fűtőérték-arányos” ártárgyalási alapokon.

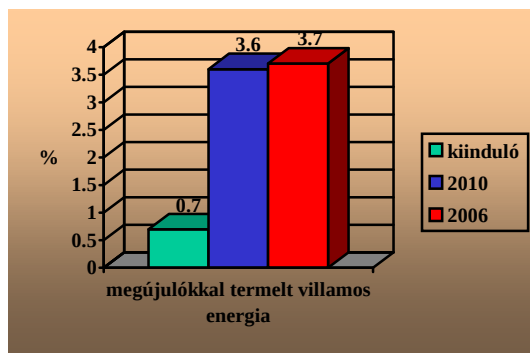
A döntés igen hamar megszületett, viszont az elkerülhetetlen erőművi technológiai változások és alapanyag logisztikájának kiépítése miatt a 2001. őszén megindított tárgyalásokat követően nagyüzemi méretben csak 2003-tól indult be a megújuló energiaforráson alapuló áramtermelés.

Az írott anyag lehetséges terjedelme nem elegendő kifejtetni a hatások elemzéseit, ezért csak a legfontosabbakat emelem ki:

Hazánk EU-s energiapolitikai vállalásai és jelenlegi szintje. A 3. grafikon jól szemlélteti, hogy a holtpontról kimozdult az összes-energia felhasználáson belül a megújuló részarány kívánt irányba való növekedése. A 4. ábra szerint pedig hazánk már teljesítette a 2010-re tervezett vállalását.

3. sz. grafikon

4. sz. grafikon

- A program beindulását követően közel 800 000 m³ tűzifa kerül be az erőművekbe, miközben közel 700 000 m³-rel csökkent az export.
- Az energetikai faválaszték árváltozása közelíti a „fűtőérték-arányos” árrendszeri egyensúlyt. Ma az erőműbe szállított tűzifa ára 850-1000 Ft/GJ, viszonyításként a gáz 2600-3000 Ft/GJ.
- Lendületet kapott a biomassza energetikai célra történő termesztés kutatásának intenzitása. (ültetvénygazdálkodás, stb.)
- Kirajzolódik a decentralizált, adott esetben kogenerációs (áramot és hőenergiát termelő) kis és közepes erőművek telepítésének koncepciója, annak ellenére, hogy jelenleg a nagy szén-erőművek a „zászlóshajók”.

A felsorolás szűk spektrumán keresztül látni kell, hogy az emberiség egyik legnagyobb kihívása az egyre növekvő energiaigény kielégítése (IEA International Energy Agency, 2006. szerint 2030-ra a jelenlegihez képes 71%-kal fog növekedni), mely mellett mindig hangsúlyt kell adni az azzal való takarékoságnak.

A magyar energiapolitikában közel 5 év alatt jelentős holtpontról való kimozdulás történt, melynek determináns szereplője maga az ERDŐ volt és marad is, viszont egy nagyon lényeges elhívatottság értékű szakmapolitikai állásfoglalás mellett:

Az erdő művelését nem determinálhatja az ökonómia változóképesége. Kiemelten hangsúlyozni kell, hogy ma Magyarországon egyetlen egy m³ fa nem termelődik ki erőművi meggondolásból. Erdeinkből kikerülő faanyag ésszerű felhasználásával szerepet lehet osztani az erdőgazdálkodásnak a globális probléma (klímaváltozás) megoldásában, természetesen lokális módon.

Ültetvényerdők szerepe a távlati földhasználatban

Dr. Erdős László

c. egyetemi docens,
OEE Megújuló Energia Szakosztály elnök,
Egererdő Erdészeti Zrt. vezérigazgató-helyettes

Összefoglaló megállapítások, következtetések, javaslatok

Az ültetvényerdők elterjedését az erdők szociális, jóléti szolgáltatásai iránti igények idézték elő. Ma világszerte elterjedt a fenyők, nyárok, Eucalyptus minősített fajtáinak mezőgazdasági földeken agronómiai módszerekkel való termelése. A világ hengeresfa ellátásának egyharmada az összes erdőterület 3-5%-át kitevő ilyen ültetvényekből származik. Hazánk klímája kedvező az akác és a nyárok telepítésére. A tanulmányban közölt kísérleti eredmények meggyőzőek az eljárás hazai bevezetéséhez. Az évi fanövedék ha-onként azonos 4-5 t búza árával, a belső kamatláb 7,4-8,7%. A kitermelt faanyag különböző megmunkálások után versenyképes export árú-alap, komparatív előnyökkel, kedvező RCA indexszel. Nagy szerepet kaphat az akác az energiatermelésben is.

Az agrár-szerkezetváltás igénye már folyamatosan felmerült. Az AKI tesztüzemi vizsgálatai szerint a vetésterület közel harmada az agrártámogatások mellett is veszteséges. Az élelmiszerek világpiaci helyzetét és az agrártámogatások rendszerének változásait figyelembe véve az AKI 450-650 ezer ha szántón művelési-ág változást tart szükségesnek. A kivonásra kerülő földek mintegy fele alkalmas az akác és a nemes-nyár ültetvényszerű telepítésére. A telepítések hozadéka tovább növelhetné a fatermékek exportját. Az állományok fejlődésével lehetőség nyílik a fa kémiai (cellulóz, metanol stb.) feldolgozására. Az ültetvényerdők intenzív kultúrának tekinthetők, ahol magas élömunka igény jelentkezik. Itt az alulképzett munkaerő, fiatal és idős korúak foglalkoztathatók. A távlati földhasználattal kapcsolatos döntések meghozatalához gazdaságossági számítások, különböző hatékonysági vizsgálatok mielőbbi megindítása kívánatos. A rentábilis földhasználat kialakításához a vidékfejlesztési forrásokból évi 20-25 ezer ha erdőtelepítése célszerű.

Kulcsszavak: kedvezőtlen adottságú területek, szántóföldi fatermelés, export árú-alapok, rentábilis földhasználat, munkahely teremtés.

Kedvezőtlen adottságú területek

A rendszerváltást követően az új agrárpolitika irányjaival foglalkozó vizsgálatokban folyamatosan megjelent az agrárszerkezet változtatásának az igénye. A hazai agro-ökológiai potenciálra alapozott tájkörzetek és távlati termelési irányaik című (1.) FM tanulmány behatóan vizsgálja a hazai agrártermelés múltját és jövő lehetőségeit. Az 1970-80-as évek között az átlagtermések folyamatosan emelkedtek, amit egy megújított és támogatott agrárpolitika tett lehetővé. A hozamok többsége azonban akkor is elmaradt a nyugat-európai átlagoktól. A tanulmány ennek okát nem az alkalmazott fajtákban vagy technológiai és műszaki hiányosságokban látta, sokkal inkább az un. határ termőhelyek tarthatatlanul magas arányában. Javasolják 1 millió ha szántónak a művelésből való kivonását, ennek helyére 800 ezer ha erdősítést illetve nyárfa-pillangós váltógazdálkodást és 200 ezer ha-on gyepesítést.

Hasonló megállapításra jutottak már 1985-ben a vetésterület változása, azonos termés mennyiség és növekvő fajlagos hozamok mellett című tanulmány szerzői (2.) A Nemzeti Agrárprogramban (1997) több fejezet is foglalkozik a racionális földhasználattal. A kedvező adottságok mellett az intenzívebb ágazatok és eljárások fejlesztését, másutt pedig az extenzív termelést, mint alternatív hasznosítási megoldásokat (erdősítés, gyepesítés, energia és bioenergia termelés, rekreációs célok) helyezi előtérbe. Az említett javaslatok megvalósítását azonban az anyagi források hiánya erősen fékezte.

Az EU-ba belépést követően az agrárágazatot ért kedvezőtlen hatások - többek közt a gabonakészlet tárolásának és értékesítésének nehézségei - hozták ismét előtérbe a szerkezetváltás kényszerét, amit a legilletékesebb műhely – Agrárgazdasági Kutató Intézet – így fogalmaz meg: „Valamennyi ágazat piaci lehetőségeit, hatékonyság javulási képességét, a vonatkozó szabályozási rendszerek terelő hatásait figyelembe véve arra a fájdalmas következtetésre jutottunk, hogylegalább 450-650 ezer ha szántó és 700-750 ezer ha gyeptől jelenlegitől eltérő hasznosításáról kell gondolkodni.”(3.) Erre a megállapításra az AKI a tesztüzemi ágazati adatgyűjtések alapján jutott. A fontosabb növények önköltségére, a területi megoszlására, ágazati eredményére vonatkozó adatokat az alábbi táblázatok ismertetik.

1. táblázat: A fontosabb növények önköltségének és területi arányának megoszlása 2005.

Megnevezés	Önköltség (Ft/t)			A vetésterület aránya (%)		
	Önkölts. centrumtól jobb	Önkölts. centrum	Önkölts. centrumtól rossz.	Önkölts. centrumtól jobb	Önkölts. centrum	Önkölts. centrumtól rosszabb
Búza	18 782	24 480	32 831	36	33	31
Kukorica	15 678	19 227	25 073	28	45	27
Napraforgó	43 627	55 305	71 588	33	30	37
Cukorrépa	3 841	5 413	7 213	25	34	41
Burgonya	15 757	22 728	29 067	42	27	31
Zöldborsó	39 248	49 759	56 315	16	68	16
Alma	18 415	24 876	41 134	47	4	49
Borszőlő	54 036	94 824	149 016	29	17	54

Forrás: Az AKI tesztüzemi ágazati adatgyűjtése alapján készült számítások

2. táblázat: A fontosabb növények ágazati eredménye önköltség kategóriánként 2005.

Megnevezés	Önköltség (Ft/t)			100 Ft költségre jutó ágazati eredmény (Ft)		
	Önkölts. centrumtól jobb	Önkölts. centrum	Önkölts. centrumtól rossz.	Önkölts. centrumtól jobb	Önkölts. centrum	Önkölts. centrumtól rosszabb
Búza	10 666	5 533	-1 054	57	23	-3
Kukorica	9 360	8 073	2 120	60	42	8
Napraforgó	21 243	11 683	-498	49	21	-1
Cukorrépa	4 707	4 772	2 669	123	88	37
Burgonya	7 730	6 086	8 676	49	27	30
Zöldborsó	16 401	5 852	-673	42	12	-1
Alma	28 792	5 186	-6 285	156	21	-15
Borszőlő	-2 303	-30 020	-76 600	-4	-32	-51

Forrás: Az AKI tesztüzemi ágazati adatgyűjtése alapján készült számítások

Az adatokból kitűnik, hogy a vetésterület 30,5%-án az agrártámogatások mellett is veszteséges termelés folyik.

Az agrárszerkezet váltás kényszere több, az EU-hoz csatlakozó országot is érintett. Spanyolország és Portugália a megállapított termelési kvóták alapján igen jelentős szőlő-, gyümölcs- és oliva-ültetvény felszámolását volt kénytelen végrehajtani. Írországban és Angliában pedig a gyepterületeket kellett csökkenteni. Gazdasági elemzések és hatékonysági vizsgálatok alapján mindenütt az erdőtelepítés került előtérbe, amit az EU Strukturális és Regionális Alapja 100%-kal támogatott. Spanyolországban és Portugáliában együtt 1,2 millió ha fenyő és Eucalyptus telepítést, Angliában és Írországban pedig 600 ezer ha fenyő telepítést végeztek el. Ezeknek a gyorsan növekvő fafajoknak viszonylag rövid (6-25 év termelési ciklus) idő alatt jelentkeztek a hozamai, melyek az erre épülő korszerű faiparral javították a belföldi faellátást, az exportot és a foglalkoztatást. A művelési ág váltással növekedett az egységnyi terület áru kibocsátása, a GDP is.

A hazai telepítések ökológiai adottságai

Hazánk klímája és talajaink termékenysége kedvező a kemény- és lágylombos fafajok termesztésére, az európai átlagnál nagyobb fatermés elérését teszi lehetővé. A napfényes órák magas száma különösen kedvező a gyorsan növekvő akác (*Robinia pseudoacacia* L.) és a nemes nyárok (a fekete nyárok *Populus nigra* L. és *Populus deltoides* M. hibridjei) számára. Hazánkban az ültetvény erdőknél ez a két fafaj bír nagyobb jelentőséggel. Természetesen egyéb fafajok telepítésére is lehetőség nyílik, mint a fűz, bálványfa stb.

A bevezetőben említett művelési ág váltással kapcsolatban szóba jön (4., 5., 6.)

- 370 ezer ha 17% feletti lejtős és erodált szántó
- 150 ezer ha szanált szőlő és gyümölcs ültetvény
- 3-400 ezer ha alacsony termőképességű homoki vagy belvíz-veszélyes szántó .

Ezek azok a területek, ahol a jelenlegi agrár támogatás mellett sem jelentkezik jövedelem, lényegileg kényszerhasznosításban működnek (7.).

Az ültetvényerdők telepítésénél az akác a nagyobb jelentőségű, a hazai klíma és a szerényebb talajigény miatt. Ennél lényegesen igényesebb termőhely tekintetében a nemes nyár. Az említett területek 35-40%-a várhatóan alkalmas az akác és 10-15% pedig a nemes nyárak ültetvényyszerű termesztésére. Természetesen a többi terület erdősítése is kívánatos, a termőhelynek megfelelő fafajokkal. Az állománynevelés azonban itt a hagyományos eljárásokkal történik. Az FM Erdészeti Hivatala közreműködött az Országos Területrendezési Terv Agrár-vidéki Megalapozása című munkában. Itt figyelembe vették az erdőtelepítésre alkalmas területeket helyrajzi szám mélységig az 5-8 minőségi osztályú szántók egy részét, genetikai talajtípusok alapján. A számítások szerint erdőtelepítésre, fásításra és erdősáv telepítésre kapott terület 779 500 ha, melyből 95 ezer ha a gyeperdő. Ez a szám képezte alapját a Nemzeti Erdőtelepítési Tervnek (8.).

Az ültetvényerdők kialakulása, technológiai feltételei, hozamai

Az ültetvényyszerű fatermesztést az erdők szerepének társadalmi megítélésében bekövetkezett változások hozták létre. A természet megőrzésének igénye, az emberi környezet javítása világméretű jelenség, ami az erdők használatának a szabályozásával, a fakitermelések korlátozásával járt. Előtérbe került az ún. természetközeli, természetközeli erdőgazdálkodás (immateriális javak funkciói, őshonos fafajok, biodiverzitás stb.). Az erdőkről és az erdők védelméről szóló 1996. évi LIV. törv. az erdők védelmi rendeltetését helyezi az első helyre. Ugyanakkor a világ fafelhasználása 1990-2010 között várhatóan háromszorosára emelkedik (9.). A fanyersanyag a folyamatosan korszerűsödő feldolgozással egyre szélesebb körű társadalmi igényeket elégít ki. Napjainkban pedig az energia-termelés kap fontos szerepet. Az említett okok folytán alakultak ki Észak- és Dél-Amerikában a fanyersanyag előállításának új eljárásai. A modern biológia felhasználásával a fenyők, nyárak és az Eucalyptus új klónjait állították elő, majd az adott célra legalkalmasabb fajtaikat szántóföldön, optimális víz-, tápanyag ellátás, növényvédelem mellett termesztik. Ez az eljárás rövid idő alatt nagy mennyiségben azonos minőségű faanyag elérését teszi lehetővé. Ma a világ faellátásának egyharmadát – az összes erdőterület 3-5%-át kitevő – ilyen ültetvények fedezik (10.).

Az ültetvény erdőkben a termelési cél a méretes, minőségi hengeres fa vagy a faapríték. Ez utóbbi aránya az energetikai célú felhasználás és a kémiai feldolgozásból eredően rohamosan emelkedik. A faaprítéknak, mint homogenizált áruknak tengeri szállítása rendkívül kedvező. Pl. a rotterdami olajfinomítókhoz a pelletet Kanadából és a Dél-Afrikai Köztársaságból szállítják (11.).

A nemes nyárak és az Eucalyptus termesztése Európában ilyen gyakorlattal honosodott meg. Hazánkban a nyárfatermesztésnek az 1960-as években egy félintenzív formája indult meg a mezőgazdasági cellulóz nyár telepítésekkel. Az idők folyamán a kutatás, a nemesítés és a technológia fejlődése alakította ki a mai nyárfatermesztés gyakorlatát. Az akácot illetően is volt ilyen kezdeményezés korábban néhány nagybirtokon (12.). A szakirodalmi adatok, valamint a szerző saját vizsgálatai egyértelműen igazolják az ültetvényyszerű technológia hatékonyságát (13.), mint

- szelektált szaporító anyag
- tág térállás
- törzsnyesés
- talajápolás
- tápanyag pótlás.

Várható hozamok, növedék:

	Fafaj	Termelési ciklus év	Átlag növedék m ³ /ha/év
Hengeresfa	nemes nyár	12-16	16-30
	akác	25-30	14-20
			absz.sz.anyag t/ha/év
Apríték (minirotáció)	nemes nyár	3-5	9-12
	akác	5-10	6-9

Az ültetvénytípusú technológia azonos talajminőség esetén legalább két fatermési osztállyal magasabb növedéket hozott.

Szükséges megemlíteni a hazai akác termelés nagy tartalékát, a nemesített fajták elterjedését. Az akác visszaszorítására irányuló törekvések miatt az elmúlt évtizedek fajta- nemesítési eredményei még az üzemi kísérletekben sem jelenhettek meg, holott az Erdészeti Tudományos Intézet és a Nyírerdő Zrt fajtái, mikroszaporítási módszerei iránt nemcsak Európából, hanem távoli világrészekből – Kína, Chile – nagy az érdeklődés.

A fatermékek piaci helyzete

Az előzőekben említett növekvő fafogyasztás nem értelmezhető általánosan minden fafajra vagy fatermékre. Adott térségek gazdasági, pénzügyi viszonyaitól függően ez gyakran változik. A nemes nyár minőségi rönknél folyamatos a keresleti piac. Alátámasztják ezt az ország déli megyéiben bérelt szántókon létesített olasz érdekeltségű telepítések. Az alacsony méretű faanyagot pedig a csomagoló anyag, forgácslap és falemez ipar használja fel.

Az akác jelentősége és piaci helyzete – a környezetvédők negatív megítélése ellenére is – fokozatosan emelkedik. A trópusi fa-import visszaesése hozta előtérbe a korábban főként tűzfának, bányafának és mezőgazdasági szerfának használt fafajt. A modern faipar technológiai folyamatai (műszárítás, szélességi és hosszoldás, termikus nemesítés) tette lehetővé az épület-asztalos és a bútortermelésben való felhasználását (14.).

Az ilyen célokra alkalmas minőségű hengeres fát azonban a hagyományos erdőgazdálkodás csak igen kis hányadban tudja biztosítani. Nagyobb tömegben ez a minőség csak az ültetvény erdőkből nyerhető. Az alacsonyabb méretű és minőségű faanyag pedig mint szőlő- gyümölcs ültetvények támrendszere, víz-, lavina-, part-védelem és rekreációs célokra keresett termék. Ezek exportja mintegy 45 ezer m³-re tehető. Néhány exportőr rendkívül aktív marketingjével lettek ismertté és váltak keresetté ezek a termékek, melyek akár hungarikumnak is nevezhetők. A forgalom már nemcsak a mediterrán országokra terjed ki, hanem az igényesebb megmunkálási árú (marás, gyalulás stb.) Európa számos országában megjelentek. Ez utóbbiak ára 600-900 €/m³ (6-8 t búza intervenciók ára). Az ültetvény erdőkből származó termékek valós lakossági igényt elégítenek ki, egyúttal igen jelentős export lehetőségeket is kínálva. Az energiaerdők telepítésénél tág lehetőségeink vannak a tűzifa és a faapríték termelésére. Az EU-s támogatási lehetőségek ehhez - információim szerint – 2007-ben nyílnak meg. Az energiaerdőkből származó faanyag várhatóan oldja majd a feszültséget, ami a hőerőművek és a forgácslap, farostlemez üzemek között élesen fenn áll. A faapríték további lehetőségeket nyújt a fa kémiai feldolgozására, metanol, vegyipari termékek előállítására.

Rentabilitás

Ilyen adatokkal egyelőre nem rendelkezünk, mert hazánkban ültetvényerdőkre vonatkozó vizsgálatok eddig nem folytak. Tájékozódásul szolgálhatnak azonban a szerző vizsgálatait, egy 15 éves akác ültetvényerdő költség-hozam adataira épülő prognózissal.

A kísérleti terület (Mikebuda 40B) talajadottságai: száraz adottságú, gyengén humuszos (0,43%) homoktalaj, 6,5AK/ha, 6. földminőségi osztály.

A várható bevételt 3. sz. táblázat, a ráfordításokat és a rentabilitást a 4. sz. és 5. sz. táblázat ismerteti. Termelési ciklus a termőhelytől függően 25 vagy 30 év. A bevétel egyharmadát a 3-5 évente ismétlődő ápolóvágások adják, a nagyobbik részt a véghasználati kitermelés képezi. A számításokat az Erdészeti Tudományos Intézet Ökonómiai Osztálya végezte. A közvetlen költségeket (anyag, energia, fizikai élőmunka) 15%-os általános költség terheli.

3. táblázat: 1 ha akác ültetvényerdő várható bevétele

Választék	%	m3	Ft/m3*	Bevétel eFt
Véghasználat				
Export fűrészrönk	8	15	25 000,	375
F1 fűrészrönk	5	10	18 000	180
F2 fűrészrönk	10	20	14 000	280
Kivágás	12	23	12 000	276
Oszlop, rúdafa	15	28	16 000	448
Tűzifa	50	96	8 500	816
	100	192	átlagár (12 382)	2 375
Előhasználat				
F2 fűrészrönk	10	13	14 000	182
Kivágás	10	13	12 000	156
Oszlop, rúdafa	20	25	15 000	375
Tűzifa	60	77	8 000	616
	100	128	átlagár (10 383)	1 329
Együtt		320	átlagár(11 575)	3 704

* 2005 évi vágástéri árak

4. táblázat: Kitermelés 25 éves korban Ráfordítások

Év	Művelet	Kitermelt fatérfogat	Költség	Költség	Árbevétel	Jövedelem	Jelenérték
		brm3/ha	Ft/brm3	Ft/ha	Ft/ha	Ft/ha	Ft/ha

Kamat: 6%

1	Telepítés			302 450		-302 450	-285 330
4	Nyesés			23 000		-23 000	-18 218
8	Nyesés			23 000		-23 000	-14 430
13	Talajápolás			379 500		-379 500	-177 924
10	Szerves trágya			69 000		-69 000	-38 529
14	Szerves trágya			69 000		-69 000	-30 519
18	Szerves trágya			69 000		-69 000	-24 174
15	Előhasználat	128	3 220	412 160	1 329 000	916 840	382 565
25	Véghasználat	192	2 300	441 600	2 375 000	1 933 400	450 480
	Összesen	320		1 788 710	3 704 000	1 915 290	243 920

Jövedelem jelenértéken: 9 757 Ft/ha/év

Támogatással: 23 802 Ft/ha/év

Belső kamatláb: 8,17%

5. táblázat: Kitermelés 30 éves korban

Év	Művelet	Kitermelt fatérfogat	Költség	Költség	Árbevétel	Jövedlem	Jelenérék
		brm3/ha	Ft/brm3	Ft/ha	Ft/ha	Ft/ha	Ft/ha

Kamat: 6%

1	Telepítés			302 450		-302 450	-285 330
4	Nyesés			23 000		-23 000	-18 218
8	Nyesés			23 000		-23 000	-14 430
13	Talajápolás			379 500		-379 500	-177 924
10	Szerves trágya			69 000		-69 000	-38 529
14	Szerves trágya			69 000		-69 000	-30 519
18	Szerves trágya			69 000		-69 000	-24 174
15	Előhasználat	128	3 220	412 160	1 329 000	916 840	382 565
30	Véghasználat	192	2 300	441 600	2 375 000	1 933 400	336 625
	Összesen	320		1 788 710	3 704 000	1 915 290	130 065

Jövedelem jelenértéken: 4 335 Ft/ha/év

Támogatással: 16 040 Ft/ha/év

Belső kamatláb: 7,41%

A számítások a 2005. évi költség- és értékesítési árakra épültek. A tápanyag-pótlás költségei is mérsékelhetők, illetve olcsó szerves anyagok komposztálásával (kéreg, vágástéri hulladék, szalma stb.) pótolható. A közölt kalkuláció tájékoztató jellegű, nem azonos az AKI tesztüzemi rendszerével. Erre a szerző nem is vállalkozhatott.

A 71/2007.(IV.14.) Korm. rend. csökkentette az erdőtelepítések támogatásának az összegét, az akác esetében ez 22%, a jövedelem-pótló támogatás pedig 10 év helyett csak 5 évig igényelhető. Időközben az értékesítési árak – főleg a tűzifa esetében 30-40%-kal is emelkedtek, ugyanakkor a termelési költségek változása nem volt jelentős.

Az ERTI az akác erdei biomassza termeléssel foglalkozó korábbi kutatásainak felhasználásával számításokat végzett ennek jövedelmezőségére vonatkozóan. (23) A számítások különböző tőszám esetén jó talajadottság (3-4 földminőségi osztály, és közepes (5-6 földminőségi osztály) esetén ötször tízéves ciklusú, sarjaztatásos hozamokra ill. költségekre vonatkoznak. A költségek 20% általános költséget tartalmaznak, a tápanyag-pótlás viszont nem szerepel. Az értékesítési ár 12 000Ft/atro t, 30-50 km szállítással.

6. táblázat

Tőszám	Termő-hely	Telepítés	Kiterm. Szállítás	Hozam	Átl.jöv.	Belső kamatláb
db		eFt/ha	Ft/m ³	atro t/ha/év	eFt/ha/év	%
8 000	jó	439	6 630	7,7	43,6	8,4
	közepes	439	6 751	5,0	20,6	4,9
4 000	jó	385	6 509	8,7	49,9	10,0
	közepes	385	6 751	7,2	24,1	6,0

A rentabilitási adatok a fás-szárú energetikai ültetvények tervezéséhez, egyben egy kedvező földhasználathoz jó támpontul szolgálhatnak.

Nemzetgazdasági és társadalmi előnyök

Az ültetvényerdők létesítésével elsősorban a hazai favagyron növekszik, ami messzemenően befolyásolni fogja a faellátást és az exportot (15. 16.). Annak ellenére, hogy fenyőfélékből importra szorul az ország, egyre jelentősebb a lombos fatermékek exportja. Ide sorolhatók a hengeres- és tűzifán kívül a fűrész-, lemez- és épület-asztalosipari félkész vagy kész termékek (SITC Rev3).

7. táblázat: Élelmiszer és fatermékek exportja

(SITC Rev.3 24 és 63 termék csoport)

Év	Élelmiszer M USD	Fatermék M USD	Fatermék %
2000	2 256,0	365,9	16,2
2001	2 544,0	363,5	14,3
2002	2 340,0	403,6	17,3
2003	2 664,4	471,7	17,7
2004	3 168,6	530,0	16,7
2005	3 436,6	565,6	16,5

A termékek döntően az EU piacaira kerülnek, az árak a világpiac mozgásait követik, az energia igény és a cserearány mozgás rendkívül kedvező. Az MTA Közgazdaságtudományi Intézete vizsgálata szerint a fatermékek figyelemre méltó komparatív előnyökkel és kedvező RCA index-szel is bírnak (18.) A fafeldolgozás korszerűsítésével (szárító, gyalu, maró kapacitások) magas hozzáadott értékkel javíthatnák a külkereskedelmi mérleget. Távolatilag lényegesen átforgalmazhatnák az agrár-kivitelt, mint kvótától független – komplementer - áruk jelenhetnek meg az EU piacain (19.). A művelési ág-váltással tehát növekszik az egységnyi terület áru-kibocsátása, a lakossági jövedelem, adó, GDP.

Az akáctelepítések hozamaként említeni szükséges a méztermelésben betöltött szerepét. Az akácerdők a legjobb méh-legelők. Az akácméz, mint hungarikum, jelentős export-árú.

Az ültetvényerdők intenzív kultúráknak tekinthetők, ahol magas élőlombmunka-igény jelentkezik (csemetékerti munkák, talajápolás, nyesések stb.). Itt az alulképzett munkaerő, fiatal és idős korúak is alkalmazhatóak. Rendkívüli jelentősége van ezért az elmaradott régiókban, a magas munkanélküliségű térségekben az erdei munka-lehetőségeknek. Az Erdészeti Zrt-ben már több éve folyik ilyen közmunka foglalkoztatás. Kíváncsú ezt a formát a magán-erdőgazdálkodásra – az erdészeti integrátorokra - is kiterjeszteni. A telepítési lehetőségek éppen ott vannak, ahol a munkanélküliség országosan is a legmagasabb.

Az ültetvény erdők a gazdasági célok mellett nagymértékben szolgálnak közcélokat is különböző védelmi funkciókkal: erózió, defláció, CO₂ lekötés, levegő és vizek tisztaságának védelme, rekreációs szolgáltatások. Telepítésük összhangban van az erre vonatkozó nemzetközi egyezményekkel, megállapodásokkal. Hozadéuk csökkenti a gazdasági nyomást, ami a természet-szerű erdőkre nehezedik, lehetővé teszi azok eredeti állapotban való fennmaradását. Ezáltal a környezet és a természet-védelmet szolgálják.

Következtetések, javaslatok

Napjainkban az EU mezőgazdasága élelmiszer túltermeléssel küzd, a kötelező terület-pihentetés és a termelési kvóták ezt kívánják fékezni. A multifunkcionális mezőgazdaság ezért karolja fel a környezetkímélő, „nem-élelmiszer” termelést szolgáló földhasználati formákat. Fokozottan áll ez az irányzat az erdőterületekre, ahol a nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, Natura 2000 területeken korlátozott az erdőgazdálkodás. A „zöld” szervezetek folyamatosan ellenzik és fékezik az akác és a nemes nyárok – mint nem őshonos fafajok telepítését. Ma már vannak megoldások a biodiverzitás megőrzésére, a monokultúrákban erdőszegélyek és öko-folyosók létesítésével. Az EU-s elvekkel szemben a környezet védők a „non-profit” erdőgazdálkodást szorgalmazzák. Az erdőtelepítéseket illetően ezért alakulhattak ki olyan felfogások, ahol az erdők árutermelő (nyersanyag és energia) szerepét figyelmen kívül hagyják. Az Észak-Magyarország agrárfejlesztésének lehetőségei című anyag az erdőgazdálkodás szerepét a védelemi célokon túl a gomba-, gyümölcs-gyűjtésben, vessző- és kosárfonásban stb. látja (20.). Egy még meglepőbb publikáció (Károly Róbert Kutató-Oktató Kht részéről), ahol az erdők szerepe csak a rekreációs célokra korlátozódik (21.).

Ennek egyik oka lehet, hogy az erdészet képviselői az elmúlt időkben illetékes fórumok előtt nem határozták meg a nagyütemű erdőtelepítések – mint nemzeti áldozatvállalásnak – gazdasági céljait, nemzetgazdasági összefüggéseit. Mind ezek együtt idézték elő a közelmúltban az erdőtelepítések ütemének hektikus változásait (6-15 ezer ha). Ez fékezte és bizonytalanná tette a telepítési kedvet, továbbá tetemes károkat okozott a szaporító-anyag termelők körében. Információnk szerint a 2007-2013 évekre előirányzott keretek sem magasabbak.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv prioritásai között első helyen a versenyképesség fokozása áll, ezt követi lényegesen kisebb előirányzattal a környezetgazdálkodás, a vidékfejlesztés, ami az erdőtelepítéseket is tartalmazza (22.). Az kétségtelen, hogy a hazai mezőgazdaság termelés-technológiai ellátottsága fejlesztésre szorul, ez a versenytársakhoz való felzárkózást szolgálja. A vidékfejlesztési előirányzat viszont figyelmen kívül hagyja, hogy az alacsonyhozamú földek művelésből való kivonása – alternatív használata - is javítja a versenyképességet, nőnek a fajlagos hozamok, csökkennek a fajlagos ráfordítások. Ugyanekkor az ültetvényerdőkből hektáronként évi 4-5 tonna búzával azonos értékű nyersanyag, energia képződik. Javasolható ezért az említett előirányzatok felülvizsgálata, különös tekintettel az EU energia-erdő ajánlásait illetően.

A földhasználatot illető döntések azonban gazdaságossági számításokat, különböző területekre kiterjedő hatásvizsgálatokat igényelnek. Ezeknek mielőbbi megkezdése kívánatos, a tanulmányban felvetett gondolatok ennek csak a vázlatát tartalmazzák.

Irodalom

- (1) FM Agrárstruktúra-politikai Főosztály: A tájgazdálkodás alapjai. Kézirat. 1992. – (2) Izinger P.-Madas A.: A vetésterület változása azonos termésmennyiség és növekvő fajlagos hozamok mellett. Kézirat. 1985. – (3) Udovetz G.: Szerkezetátalakítási kényszerben a magyarországi mezőgazdaság. Gazdálkodás. 2006.2. – (4) Izinger P. et al.: Javaslat a szántóföldi fatermesztés kialakítására. Állami Gazdaságok Egyesülése 1991. – (5) Buday-Sántha A.: Agrárpolitika-vidékpolitika. Pécs 2001. – (6) Szűcs I.: Birtokviszonyok és mérrethatékonyság. Gödöllő 2003. – (7) Udovetz G. et al.: Mezőgazdasági ágazatok önköltség és ágazati eredmény differenciáltsága. Gazdálkodás 2006.6. – (8) Ángyán et al.: Agrárgazdasági Tanulmányok. AKI 1998.3. – (9) Mátyás Cs.: Pán-Európai kezdeményezés az erdők védelmére. FM Erdészeti Hivatal 2000. – (10) R. Schulzke – M. Liesbach: Die Holzzucht.

Hann.Münden 2003.4. – (11) Bioenergy . Stockholm 2004.9. – (12) Forgách B.gróf: Az akác tenyésztése a nyírségi futóhomokon. Erdészeti Lapok 1939.10. – (13) Erdős L.: Új irányok és lehetőségek a hazai akáctermesztésben. Erdészeti Lapok 2004.12. – (14) Erdős L.: Akác, a faipar ígéretes alapanyaga. Profifa 2001.3. - (15) Klenczner A. – Erdős L.: A fatermelés szerepe és lehetőségei a távlati földhasználatban. Gazdálkodás 2000.4. - (16) Izinger P.-Erdős L.: A racionális földhasználat alternatív lehetőségei a magyar mezőgazdaságban. Agrárvilág 1989.2. – (17) Mócsényi M.: Elemzés és adatok a magyar faiparról és fatermékek külkereskedelméről. FAGOSZ 2006. – (18) Fertő J.-J-Hubbard: Versenyképesség és komparatív előnyök a magyar mezőgazdaságban. Közgazdasági Szemle 2000.1. – (19) Varga Gy. Et al.: Az agrárgazdaság és az agrárpolitika helyzete, kérdőjelei az EU csatlakozás tükrében. Vitaanyag. AKI 1996. – (20) Magda S.- Marselek S.: Észak-Magyarország agrárfejlesztésének lehetőségei. Gyöngyös 2003. – (21) Magda S. – Gergely S.: A magyarországi termőföldhasznosítás átalakítási lehetőségei. Gazdálkodás 2006.3. – (22) Ficsor Á.: Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és a versenyképesség. Gazdálkodás 2006.6. – (23) Marosi Gy.-Mayer B.: Az energiacélú erdők (faültetvények) gazdaságossága. Erdészeti Lapok 2007.4.

Képek:

**A kísérleti terület
talajszelvénye**
VI. földminőségi osztály, 6,5
aranykorona/hektár
Száras adottságú, gyengén
humuszos (0,43%) homoktalaj

14 éves ültetvényszerűen kezelt akácos
Famagasság = 15,7 m | Mellmagassági átmérő = 17 cm | Törzsszám = 800 db/ha
Folyónövedék átlaga = 21,1 m³/ha/év

A termelési cél a méretes, minőségi hengeresfa, azon belül is különösen a rönk.

Fűrészipari rönk: kb. 35 ezer Ft/m³ feladón, ami kb. 1,5 t búza ára

Hengeres oszlop

Kérgezett, hegyezett oszlop szőlő és gyümölcs ültetvényekhez, illetve vízepít inavédelmi és hasonló célokra

50 db = 1 m³, aminek értéke kb. 36 ezer Ft/m³

Ipari féltermékek

Fűrészáru: műszáritott, gyalult, minőségi akác fűrészáru, melynek ára mintegy 210 ezer Ft/m³, ami azonos közel 8 t búza árával.

Kerítésrendszer és annak elemei akác oszlopokból és fűrészáruból, száritott, gyalult kivitelben, alkatrészkészletben, a felállíthatlan alkatrészkészlet ára mintegy 300 ezer Ft/m³, mi 11 t búza árával azonos érték.

Erdőérték-számítási irányelvek erdőterületek értékének megállapításához

Dr. Héjj Botond

egyetemi docens

NYME EMK Erdővagyon-gazdálkodási Intézet

Ezek az irányelvek alapelveket és szempontokat tartalmaznak olyan erdőterületek forgalmi értékének megállapításához, amelyeket az államnak meg kell szereznie, alapelveket és szempontokat tartalmaznak járulékos kártalanítások megállapításához is olyan hátrányokra, amelyek erdőterületek megszerzésével összefüggésben keletkeznek. Az irányelvek alkalmazhatók az erdőingatlan szabad értékesítésével kapcsolatosan.

Az irányelvek hatálya kiterjed:

- a. az erdőre;
- b. az erdő területére és az időlegesen igénybevett földterületre (a továbbiakban: erdőterület);
- c. a külterületen található fára, a fasorra, a facsoportra, a fás legelőre (a továbbiakban együtt: fásítás)

Az irányelvek hatálya nem terjed ki az:

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény szerinti be nem épített és beépített telkek, valamint nem erdő művelési ágú mezőgazdasági hasznosítású földrészletek forgalmi értékének megállapítására. Ez utóbbi esetekben irányadók a telkek forgalmi értékének megállapításáról szóló, valamint a mezőgazdasági ingatlanok és üzemek igénybevételeinél a kártalanítás mértékére vonatkozó irányelvek.

Az irányelvek csak részlegesen alkalmazhatók, ha az erdőgazdálkodás folytatásának feltételei nem állnak fenn, az adás-vételt követően az erdő művelési ág megváltozása várható.

Az erdőértékelést „Értékelési szakvélemény”-ben kell leírni. A szakvéleményt ennek az "Irányelvek" útmutatásai szerint kell elkészíteni. Amennyiben egyedi esetben az irányelvektől való eltérések szükségesek, ezt meg kell indokolni a szakvéleményben.

Az értékelési irányelvek alkalmazása speciális ismereteket igényel. Azok a szakértők értékelhetnek, akik az előzetesen kiválasztott cégek nevében végzik az értékeléseket. Elvárt az, hogy az adott cég erdő művelésű ágú ingatlant értékelő szakembere rendelkezzen erdészeti felsőfokú végzettséggel.

Irányelvek kialakításának célja az alábbi főbb esetekben az értékelés végrehajtása:

- az erdők adásvétele, cseréje, egyesítése,
- az erdőbirtok (az erdőföld, illetve a lábon álló fakészlet) mint hitel fedezete,
- az erdők kisajátítása,
- az erdőterület időleges igénybevétele,
- a vagyon megosztása,
- az erdők használójának használati jogának korlátozása,
- a különböző káresemények értékelése során.

Minden esetben fel kell tüntetni az értékelési szakvéleményben az értékelés célját. Olyan eljárásokat kell választani, ami az értékelési célt szolgálja. Az erdőértékelési módszer akkor alkalmazható, ha az ingatlan továbbra is erdő művelési ágú terület marad, az erdőgazdálkodási tevékenység folytatódik.

Erdőterületek forgalmi értékének megállapítása

1. Az erdő, erdőterület, erdőgazdálkodást szolgáló terület, erdészeti létesítmény, mint az értékelés tárgya

Ezeknek az irányelveknek értelmében erdőnek kell tekinteni a fás növényekből és a társult élőlényekből kialakult életközösséget, annak talajával és élővilágával együtt, függetlenül attól, hogy a faállomány vagy az életközösség valamelyik más eleme átmenetileg hiányzik, az erdőterületre vonatkozóan az 1996. évi LIV. törvény az erdőről és az erdő védelméről 8. § paragrafusa, míg a 9. § szerint az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület, illetve a 10. § (1) szerinti erdészeti létesítmények minősülnek az értékelés tárgyának.

Az értékelés alapegysége a helyrajzi szám, amely hozam alapú értékelés alapján: az erdészeti nyilvántartási egységekre, alrészletre, erdőrészletre, egyéb részletre épül.

Lehetséges az üzemi szintű értékelés elvégzése is. Ebben az esetben is minden egyes helyrajzi számra elkülönített értéket kell megadni. Ez utóbbi esetben mindenképpen szükséges az üzemi gazdálkodási adatok szolgáltatása és bemutatása is.

Erdő esetében akkor alkalmazható az üzemosztályra vagy birtoktestre vonatkozó értékelés, ha éves járadékot vagy szünetelő üzemmód esetén az adott időintervallumra terjedően hozamot és költséget különíthetünk el.

2. Az értékelés alapelvei

- 2.1. Az erdőterületek forgalmi értékét /erdőértéket/ kell megállapítani. Az erdőérték magában foglalja a talajra (erdőföldre) és a faállományra (élőfakészletre) vonatkozó értékhányadokat.
- 2.2. Az erdőértéket az ár határozza meg, amelyet az értékelés fordulónapján a normál üzleti forgalomban az erdőterület jellemzői alapján, a szubjektív körülmények figyelmen kívül hagyása mellett az elidegenítésnél el lehetne érni.
- 2.3. Az erdőérték megállapításánál feltételezni kell, hogy az erdőterületet a törvényes rendelkezések szerint, a szokásos körülmények mellett szabályszerűen kezelik. Ennek során általában az erdő termelési (gazdasági haszon) funkciója a meghatározó, de jelentős lehet a védelmi és üdülési funkció is. Feltételezni kell az általánosan szokásos gazdálkodási intézkedéseket. Ezen kívül figyelembe kell venni azokat az egyéb körülményeket, melyek ezen túlmenően befolyásolják az erdő értékét. Ezekhez elsősorban a következők tartoznak:
 - 2.3.1. a térségben jellemző ár- és költségviszonyok, bérszínvonal (makro fekvés),

- 2.3.2. az erdőterület elhelyezkedése a fafelhasználó helyekhez, üdülési központokhoz képest (mezo fekvés),
 - 2.3.3. az erdőterület feltártsága, nagysága, tagoltsága (mikro fekvés),
 - 2.3.4. az erdőállomány minőségi állapota,
 - 2.3.5. egyéb sajátos körülmények, melyek befolyásolják az erdő értékét, mint például szolgalmi jogok, üdülő terület, természetvédelmi korlátozás stb.
- 2.4. Az értékelés időpontja, körülményei és érvényessége.

Az értékelés időpontjára vonatkozóan szolgáltatni kell a (hiteles) ingatlan-nyilvántartási adatokat. Ez magában foglalja a tulajdoni lapot és a földhivatali hitelesített térképet.

Erdőingatlan esetében minden esetben mellékelni kell az érvényes üzemterv erdő-részlet-lapjait. Az értékeléshez minden esetben mellékelni kell az Országos Erdőállomány Adattárból lehívott tárgyévi érvényességű erdő-részlet lapokat, amelyekhez képest bekövetkező változásokat az értékbecslésben szövegesen szükséges megjelelni. (Az ingatlanértékelő felelőssége az üzemtervben lévő adatok érvényességének ellenőrzése.)

Minden esetben mellékelni kell az 1:10 000 méretarányú üzemtervi térképet, hiszen a területi hibák csak ezek alapján deríthetők ki. Amennyiben ezen adatok nem állnak rendelkezésre (talált erdő, mezőgazdasági művelésű ágú erdő) az ingatlanértékelő szakértőnek ezt minden esetben jeleznie kell, amelynek következtében a hiányzó adatokat egyszerűsített leírásban az adott szakértőnek rögzítenie kell, amelynek érvényességéért a felelősséget az ingatlant értékelő szakértőnek vállalnia kell. Ebben az esetben a szakértő kötelessége a becslési pontosság megadása, amelyért felelősséget vállal.

Légi fényképek alkalmazása ajánlott az értékelt adatok bemutatására, amennyiben rendelkezésre állnak.

Az ingatlan állapotáról földi fényképet kell készíteni, amelyet mellékelni kell.

Amennyiben az ingatlan a rendezési tervben szerepel, akkor azt az értékelés során az ingatlan sorsát érintő legfontosabb kérdések bemutatásával (szöveges és rajzos kivonat) a szakvéleménybe bele kell foglalni, ennek hiányát minden esetben a szakvéleményben jelezni kell.

A piaci alapú értékelés esetében a megfigyelt ingatlanforgalomnak az értékelést megelőző év adatai vehetők figyelembe, indokolt esetekben a hivatkozott forgalmi adatok időpontjának bemutatása mellett és az adott időpontra való konvertálással ezen időintervallumon kívüli adatok is bevonhatók az értékelésbe. Az értékelés időpontjának megfelelő ár és költségszintet kell alkalmazni, amely alapulhat:

- a felajánlott ingatlanon gazdálkodó tényleges adatain.
- a térségben szokásos statisztikai adatokon
- országos átlagadatokon, amelyek adaptálását (szükség esetén) az értékbecslő végzi az adott szituációban.

A választékszerkezet és az egységárak tekintetében differenciált értékelést kell alkalmazni, amelyek a lehető legjobban leírják az állományviszonyokat, amennyire az adott szituációban ez szükséges.

Az értékelés érvényessége a szakvélemény dátumozásától számított legfeljebb 6 hónap. Amennyiben az értékelő nem jelöl meg határidőt, akkor az érvényességi idő 6 hónap. Ha bármely lényeges esemény közrehat az értékelés időpontjától, az értékelés érvényességét veszti.

3. Értékelési eljárás

- 3.1. Az erdőértéket az értékelés céljától és az értékelendő terület nagyságától függően vagy az erdőrészek értékelésén, vagy a tartamos erdőgazdálkodással elérhető éves jövedelmen keresztül kell megállapítani.
- 3.2. Az erdőértéket alapvetően egy részletérték-megállapítás útján kell levezetni. A részletérték-megállapítás során külön-külön értékelést kell végezni a talajra és a faállományra. A talajra és a faállományra megállapított részletértékek összege alkotja rendszerint az erdőértéket.
- 3.3. Ha az értékelendő erdőrészek egymással gazdálkodási szempontból szoros kapcsolatban állnak és az erdőterület nagysága lehetővé teszi a tartamos hozamok elérését, akkor az erdő forgalmi értékét az erdőrészek szerint levezetett érték mellett az erdőterv/üzemterv alapján elérhető éves jövedelem szerint is értékelni kell. Ez érvényes olyan objektumokra is, melyek területnagyságuk alapján egyben korlátozottan adhatók el. Az erdő értékét szakértői súlyozással megállapított középértékként kell megállapítani az erdőrészeként számított részletértékből (felső határ) és az éves jövedelem szerint megállapított erdőértékből (alsó határ). Minél nagyobb az értékelt erdő területe és minél erősebb faállományainak kölcsönös függősége annál nagyobb az erdőtervi jövedelem súlya.
- 3.4. Ha az erdőterület értékét harmadik személyek jogai (például erdészeti szolgáltatások, egyéb szolgáltatások, haszonbérleti jogok stb.) csökkentik, és azok fennmaradnak vagy külön kártalanítandók, akkor ezt az erdőérték megállapításánál figyelembe kell venni. Értéknövelő jogok esetén is ennek megfelelően kell eljárni.
- 3.5. Erdőértékelés esetében az erdőértékelési irányelvekben meghatározott eljárások ajánlottak szokásos esetben. Az értékelő által külön indokolt esetben egyedi, az értékelő felelősségére kialakított eljárás is elfogadható.

4. Az értékelő szakvélemény

- 4.1. Az értékelést szakvéleményben kell leírni, mely leíró részre (az értékelés szempontjából jelentős körülmények ismertetése és az erdőrészek számszerű leírása) és számítási részre tagolódik és egy összefoglaló zárja le. Az értékelésben figyelembe vett befolyásoló tényezőket mellékletben kell dokumentálni. Formai jegyekben az ingatlanértékelési szabályok és standardok az irányadók.
- 4.2. A leíró rész tartalmazza a bevezetést, leírja az értékelendő objektumot, ismertet minden olyan tényezőt, mely befolyásolja az értéket általában a következő részekből áll:
 - 4.2.1. az értékelés elkészítésének indoka,
 - 4.2.2. az értékelés fordulónapja, amelyre a számítások vonatkoznak,
 - 4.2.3. tulajdoni és területi viszonyok a telekkönyv alapján, az üzemi viszonyok leírása (üzem nagyság, mezőgazdasági és erdőterület aránya),
 - 4.2.4. a (külső és belső) közlekedési viszonyok, értékesítési lehetőségek, az erdőterület fekvése, a helyi és regionális infrastruktúra, termőhelyi viszonyok (fekvés, éghajlat, talaj), az értéket csökkentő veszélyek (vihar, hó, levegő szennyezettség, rovarok, vad, stb.),

- 4.2.5. a termőtalaj és a faállományok számszerű leírása, a régióban alkalmazott vég-használati korok, a faállományok minősége, alkalmazott fatermési táblák stb., amelyet szemle alapján rögzít az értékelő,
- 4.2.6. az erdőterület összehasonlítható árai, szükség esetén az erdőtalaj értékét meghatározó viszonyszámok,
- 4.2.7. szolgalmak és egyéb terhek,
- 4.2.8. a várható birtokváltozások, melyek a megmaradó terület hozamhelyzetét befolyásolják.
- 4.3. Az üerdőtervek/zemtervek adatainak a felhasználásával számszerűen kell megadni a faállományok területét, fafajszerkezetét, korát, fatermési osztályát, minőségi osztályát, sűrűségét, átlagos átmérőjét és fakészletét. Az adatokat szükség szerint a helyszínen kell korrigálni. A vágáskorhoz közeli és a kitermelhető állományok adatait szükség esetén törzsenkénti, a középkorúakét reprezentatív felvétellel kell megállapítani. A sűrűséget a tényleges és a fatermési táblabeli fatérfogat arányszámaként kell megadni.
- 4.4. Az értékelési szakvélemény számítási része tartalmazza az erdő forgalmi értékének, az ennek részértékeként megjelenő erdőtalaj értékének a levezetését. Az erdőtervi éves jövedelem szerinti értékelés esetén meg kell adni azokat a tényezőket, melyek alapján az éves jövedelmet és annak tőkeértékét levezették.
- 4.5. A szakvéleményhez lehetőleg mellékelni kell érvényes földhivatali és erdészeti térképeket, melyek ábrázolják az erdőterület fekvését a tulajdonos egyéb területeihez és a faanyagot felvevő településekhez viszonyítva. E mellett egy áttekintő térképen fel kell tüntetni az erdő és az erdőtalaj forgalmi értékének megállapításánál figyelembe vett összehasonlítható parcellákat.
- 4.6. Csekélyebb jelentőségű esetekben a részletes szakvélemény helyett elegendő egy röviden megfogalmazott szakértői állásfoglalás, mely az értékelendő objektum leírására és a számítás bemutatására szorítkozik.

5. Az erdő-talajérték megállapítása

- 5.1. Az erdőtalaj forgalmi értékét az az ár határozza meg, amelyet az erdőértékelés fordulónapján a szokásos ingatlanforgalomban szokatlan és személyes körülményekre tekintet nélkül az erdőtalajért el lehetne érni. Ezt elvileg azokból az erdőtalaj árakból kell levezetni, amelyeket összehasonlítható erdőterületek eladása során elértek. Összehasonlítható erdőterületek az értéküket befolyásoló körülmények tekintetében amennyire csak lehetséges egyezzenek az értékelendő objektummal. Különösen tegyenek lehetővé összehasonlítást fekvés, funkció, nagyság, területalak, feltárás állapota, talajsajátosság és hozamképesség, valamint a tényleges vagy jogilag megengedett használat fajtája és mértéke szerint.

Azok az erdő-talajárak, melyek nem a szokásos ingatlanforgalomban jöttek létre vagy melyeket szokatlan vagy személyes körülmények befolyásoltak (pl. kárpótlás), az erdőtalaj forgalmi értékének megállapításához csak akkor vonhatók be, ha ezeket a különleges körülményeket az árra gyakorolt hatásukban felmérték és kikapcsolták. Amennyiben a bevont összehasonlítási területek az értéküket befolyásoló körülmények tekintetében az értékelendő területtől eltérnek, vagy amennyiben az ingatlanpiacra a helyzet megváltozott, ezt megfelelő pótlékok vagy levonások révén a vételáraknál figyelembe kell venni.

- 5.2. Ha az 5.1 pont szerinti eljárás nem végezhető el, mert a szóban forgó vidéken összehasonlítható erdőterületek eladásából erdő-talajárak nem vagy nem elegendő mértékben állnak rendelkezésre, az erdőtalaj forgalmi értékét kiegészítő módon, illetve mező-

gazdasági talajárakra támaszkodva lehet levezetni. Ennek során a következőképpen kell eljárni:

5.2.1. Összehasonlítható vidéken mező- és erdőgazdasági vételárak összegyűjtése alapján kell megállapítani. A közepes erdőtalajának a közepes mezőgazdasági talajához viszonyított arányát képezni kell, és ezt százalékosan ki kell fejezni. Összehasonlításra lehetőleg az azonos erdőgazdasági tájak, vagy a térségi erdőtervek hatálya alá tartozó területeket kell felhasználni.

5.2.2. Az értékelendő objektum vidéke mezőgazdasági ingatlanának forgalmi értékét így tehát meg kell szorozni az 5.2.1 pont szerint megállapított százalékkal. Az így kijött érték, melyet szükség esetén még módosítanak pótlékok és levonások révén, számít ezután az erdőtalaj forgalmi értékének.

5.2.3. Példa:

/helyileg irányadó/ forgalmi érték mezőgazdasági ingatlanra 300 000 Ft/ha. Az erdőtalaj árának összehasonlítható vidéken levő mezőgazdasági talajárakhoz viszonyított aránya 45 : 100, így tehát a százalékos tétel 45 %. Értéktétel az erdőtalaj forgalmi értékére így módon= $0,45 \cdot 300\,000 = 135\,000$ Ft/ha

5.3. Ha az erdőterületnek forgalmi értéke nem vezethető le a fenti módon, de hozadéki értéke megállapítható és az pozitív eredményt ad, s akkor, ha más értéktényezőt nem lehet a számításba vonni ez adja a forgalmi értéket a szükséges korrekciók figyelembe vételével.

5.4. Az erdei termőföld hozadéki értékének meghatározása

A vágásforduló tiszta hozamának tőkésített értéke a termőföld hozadéki értéke, amely célállományok, illetve faállomány típusok, ezen belül fatermési osztály szerint differenciálható.

6. A faállományok forgalmi értékének megállapítása

6.1. A faállományok forgalmi értékét (állományértéket) a 6.2 pont szerint kell megállapítani.

6.2. Az erdő olyan faállományaira, melyek a vágásforduló idejét (u) elérték vagy túllépték, állományértékként a kitermelési értéket (6.5 pont) kell megállapítani. Az erdő középkorú faállományaira az állományértéket a korérték-tényezős eljárással (6.6 pont) kell megállapítani. Azokban az esetekben, melyekben a korérték-tényezős eljárás nem végezhető el, az állományértéket költségérték szerinti eljárás szerint kell megállapítani. Ennek során figyelemmel kell lenni arra, hogy az állomány-érték rendszerint nem alacsonyabb, mint azok a költségek, melyeket egy ugyanilyen fafajú, növekedési teljesítményű és minőségű állomány újbóli alapítása érdekében rendes gazdálkodás mellett a vidéken szokásosan felmerülnének.

6.3. Egy faállomány kitermelési értéke megfelel annak a piaci árnak, amit a döntött és felkészített fa eladásánál a fakitermelési költségek levonása után el lehet érni. A kitermelési érték megállapításánál részleteiben a következőképpen kell eljárni:

A faállományokat tényleges állapotuknak megfelelően az adott térségben szokásos választékolás szerint vagy egyedi választolás szerint, esetleg az országos hozamtáblázatokra támaszkodva kell megbecsülni. Az ezekből levezetett értékeknél (az értékelés fordulónapjára hatályosak) figyelemmel kell lenni sajátos helyi és minőségi jellegzetességekre.

A választékarányokat a mindenkori, a térségi tartamosan elérhető nettó faárakkal kell felvenni. A tartamos faárak megállapításánál az erdőgazdálkodók előző évben átlago-

san elért faáraiból kell kiindulni. Az átlagos értékeket az NFA által kiadott statisztikai kiadványok tartalmazzák. A faarak általános alakulásának tendenciáját és a sajátos, a vidéken szokásos körülményeket megfelelően figyelembe kell venni.

A megállapított fakészletet, annak választékolását és a tartamos faarakat alapul véve kell a faállomány ÁFA nélküli árbevételét kiszámítani.

- 6.4. Fakitermelési költségként az értékelés fordulónapján a mindenkori a térségben szokásos fakitermelési költséget kell beállítani. Amennyiben a fakitermelésnél vállalkozó alkalmazása a szokásos, akkor az ennek során felmerülő forgalmi adót is a fakitermelési költségekhez kell számítani.
- 6.5. Az állományértéket a korérték-tényezős eljárás szerint a

$$H_a = [(A_u - C) * f_a + C] * B_g$$

alapján kell megállapítani.

H_a = állományérték 1 hektárra a korban

A_u = egy faállomány hektáronkénti kitermelési értéke u vágásforduló-korban

C = hektáronkénti erdősítési költség

f_a = korérték-tényező az a korra

B_g = állománysűrűség az a korban

a = a kor /lehetőleg a növények gazdasági kora/

- 6.6. Az u korbani kitermelési érték a különbség egy faállománynak az u korban kitermelt és felkészített fájáért az eladási árbevétel és az ennek során felmerülő fakitermelési költségek között.

A vágásforduló idejét az üzemterv vagy üzemi szakvélemény vagy a térségben szokásos vágásfordulói idő szerint kell beállítani.

Az állomány sűrűségének fokát tényezőként úgy kell a képletbe beállítani, hogy megfelelően figyelembe legyen véve az állomány regenerációs képessége, növedéke.

- 6.7. Erdősítési költségek ezeknek az irányelveknek értelmében egy faállomány erdősítésének a térségben szokásos költségei. Ezekhez kell számítani: az esetleges talaj-előkészítés költségeit, a csemetebeszerzés és csemeteültetés költségeit, az erdősítés védelmére / esetlegesen szükséges, egyéb kockázatok elhárítására és az erdősítés ápolására /nyesés, vegyi gyomirtás/ felmerülő költségeket egészen az erdősítés befejezté nyilvánításáig.

Azok a költségek, melyek az erdősítés befejezése után lépnek föl, mint például tisztítási és gyérítési költségek, ezeknek az irányelveknek értelmében nem számítanak az erdősítési költségekhez.

Az erdősítés védelme érdekében végzett egyéb indokolható tevékenység szokásos költsége szintén emeli az állományok költségértékét, ha az a gazdálkodót terhelte. Központi forrásból fedezett védekezési eljárások költségei nem érvényesíthetők.

- 6.8. A korérték-tényezők alapját a kerülő fatermési nomogramok kritikus vágásfordulói képezik (A lassan növvő keménylomb esetében 100 év, fenyőknél 100 év, lágy lomb esetében egyéb a nomogramon szereplő érték)

Ha a valóságos vágásforduló idő /u/ kisebb, mint a fent hivatkozott vágásforduló, akkor a korérték-tényezőt arányosítani kell.

- 6.9. Példa a korérték-tényezős eljárás szerinti állományérték számításra eltérő vágásforduló idő esetén.

Értékelési alapadatok:

lucfenyő 1,0 ha, kor 55 év, II. fatermési és hozamosztály, állománysűrűsége 0,9, vágásforduló 75 év.

$$A_u = 1\,250\,000,- \text{ Ft/ha,}$$

$$C = 110\,000,- \text{ Ft/ha}$$

$$H_a = [(1\,250\,000 - 110\,000) \times 0,377 + 110\,000] \times 0,9 = 485\,802 \text{ Ft}$$

- 6.10. Még nem befejezett erdősítésre a költségérték szerinti eljárás alapján levezetett állományértéket kell meghatározni, figyelemmel az állomány addigi fejlődésének megfelelő, elismerhető költségtényezőkre.

- 6.11. Állományértékek alkalmazásakor figyelembe veendő különleges feltételek.

Az erdőfelújítások esetében alkalmazásra kerül az ERTI által felállított erdőfelújítási modelltábla, amely sarjerdők esetében 0,5 szorzószámmal kerül számításra. A sarjerdő-gazdálkodás erdészeti modelljei is alkalmazhatók. A költségérték állományérték-ként való alkalmazása az adott állomány felújításának normatív befejezését követő 1 évig lehetséges. Ezt követően korérték-faktoros eljárás alkalmazása ajánlott, kitermelési érték-ként való állományértéket vágásérett vagy negatív vágásérettségi mutatójú állományok esetében alkalmazunk.

A vágásérettséget arra az üzemtervi ciklusra értelmezzük, amelyre a véghasználatot tervezték.

Az állomány várható értéke, az adott vágásérettségi korban tervezett kitermelési érték aktuális korra visszaszámolt értéke.

Egyedi értékelések esetén a befejezetlen erdők esetében olyan részletszámításokat kell végezni, amelyek megfelelnek az adott felújítás technológiai fázisának és annak költség-tartalmát ismerik el.

Az árbevételt és a felmerülő költségeket összehasonlítható módon, a paritás figyelembe vételével kell alkalmazni.

Az állomány sűrűségét az országos, az ÁESZ által használt fatermési táblákra kell vonatkoztatni.

7. Az erdőkomplexum erdőtervi gazdálkodással elérhető éves jövedelem szerinti értéke

- 7.1. Az erdőkomplexum éves jövedelmét részben az elmúlt időszak gazdálkodási eredményeinek elemzése, részben a várható jövedelmi viszonyok alapján kell megállapítani, melynél az utóbbinak van nagyobb szerepe. A kalkulációkhoz szükséges alapinformációk az üzemtervekből nyerhetők. Az üzemterv a távlati erdőkép elérése érdekében középtávon szükséges erdészeti intézkedések leírását tartalmazza. Az ezek révén elérhető bevételek és a szükséges költségek különbségének éves átlaga reprezentálja az

erdőkomplexum középtávon elérhető átlagos éves jövedelmét, melyet tőkésítve az erdő hozam szerinti értékéhez jutunk.

7.2. Az objektum azon jellemzői, melyek az értékmeghatározás során nem jutnak kifejezésre, a forgalmi érték meghatározása előtt korrekcióként (százalékértékkel vagy különleges számítások alapján) veendők figyelembe:

- az erdőtömb nagysága,
- a termőhely átlagtól eltérő termékenysége (pl. talajkitermelés, lerakódások, vízelvonás következtében),
- közlekedési utak és vezetékek átvágása,
- elégtelen feltártság; általában a pótlólag szükséges útépítés költségeivel csökken az érték. A talaj forgalmi értéke a régióban szokásos útsűrűséget feltételez. A szükségleten felüli feltártság nem járhat értéknövekedéssel.
- az állományok különösen rossz vagy jó ápoltsága; magas általános termelési kockázat, pl. széldöntés, hótörés, erdőtűz, vadkárak,
- természetvédelmi terület, üdülőterület.

7.3. Különleges létesítmények és berendezések az erdőben

Az erdőben lévő különleges létesítmények és berendezések forgalmi értékét elkülönítve kell megállapítani és hozzáadni az erdőértékhez, ha és amennyiben az nincs már figyelembe véve az erdőtalaj forgalmi értékének vagy a faállományok forgalmi értékének a megállapításánál. azokhoz a különleges létesítményekhez és berendezésekhez, melyek már figyelembe vannak véve az erdőtalaj forgalmi értékében, tartoznak például erdei utak és farakodó helyek. Ha az erdősítés védelme érdekében vadvédelmi kerítés létesül, ez önálló építmény értéke, nem tartozik a faállomány értékébe.

8. Az alkalmazandó kamattétel az erdészeti szakirodalom vonatkozó részeinek felhasználásával származtatható

A kamatlábnál megkülönböztetünk tőkésítési és diszkont kamatlábat. Van tőkésítési, ezen belül a talaj hozadéki értékéből számított, a talajhasználat, a fatermesztés termelési ciklusának megfelelő, azzal fordított arányban csökkenő kamatláb. Ennek értékei jelenleg az alábbi táblázatok szerint alakulnak.

Vágáskor (év)	Kamatláb (%)
25-40	1,058
41-60	1,046
61-80	1,036
81-100	1,028
101-120	1,022
121-	1,018

A tőkésítési kamatláb éves vagy rövid időszakra érvényes szolgáltatások és egyéb hozamok esetén jelenleg 4% értékű, amely módosítása a negyedévenkénti felülvizsgálatnál kerül kiadásra. A diszkont kamatláb mértékét, a mindenkoros jegybanki alapkamat adja, amely a faállomány várható értékének meghatározásánál legfeljebb 10 éves időszakra alkalmazható.

9. Az erdőgazdálkodást érintő adózás és támogatás figyelembe vétele

A jelenleg érvényes rendszer leértékeli a faállomány értékét, mivel az állomány költség-értéke tekintetében a normatív támogatás, mint az állam által adott értékelem a költségértékből levonásra kell, hogy kerüljön. Ezen megállapítás a forgalmi érték meghatározásnál szükséges, kárértékelés esetében nem. Hasonló módon funkcionál, mint az egyéb figyelembe vett köztelezettség, szolgalmak, stb.

10. ÁFA értékének figyelembe vétele

Az erdőértékelés minden előkészítő és módszertani részében történő számítás eredetileg ÁFA nélkül értendő, amelyet követően a különféle értékelemekhez az arra vonatkozó ÁFA- kulcsot érvényesítünk.

A magán-erdőgazdálkodás fejlesztésének egyes koncepcionális kérdései

Dr. Schiberna Endre

tudományos munkatárs
NYME EMK Erdővagyon-gazdálkodási Intézet

1 Bevezetés

Az átfogó, szektor szintű fejlesztések sikerességének kulcsa, hogy azok egy egységes koncepció mentén valósuljanak meg. A koncepció feladata, hogy az egyértelműen azonosított és működési mechanizmusában megértett problématerületeket azonos szemlélet alapján értékelje, és azok javítására célszerű válaszokat adjon. Ilyen koncepció hiányzik

- az erdő alacsony jövedelmezősége és a kapitalista gazdaságba való beillesztése között fennálló feszültség feloldására
- az erdő mint magántulajdon és az erdő mint nemzeti kincs közötti ellentétek, és az ebből fakadó társadalmi feszültségek megszüntetésére
- az állam erdőtulajdonosi, erdőgazdálkodói és szabályozói szerepköreinek harmonizálására stb.

A magánerdők gazdasági, környezeti és társadalmi hatásai összetett rendszert alkotnak, és ennek megfelelően a kapcsolódó szabályozás is összetett, ugyanakkor az összetettség ellenére szükséges, hogy a szabályozások világosan megfogalmazott célokat szolgáljanak, és az általános elvek gyakorlatban is egyértelműen értelmezhetőek legyenek. Különösen utalok itt a tulajdonos tulajdonosi kötelezettségeire, és jogaira, a közérdekek megfogalmazására, az erdészeti és természetvédelmi szakhatóság szerepére és a gazdálkodáshoz kapcsolódó egyéb intézményes kérdésekre. Természetesen lehet koncepció nélkül szabályozni – eddigi is sok példa volt rá, csak sajnos nem vezet eredményre.

Az alábbiakban egy olyan koncepciót mutatok be, amely még nem teljesen egészében, de fontos területeken kísérel meg indokolható és védhető alapelveket megfogalmazni. Ezek az alapelvek segíthetnek abban, hogy a részletes szabályozások ne csak az érdekeltek pillanatnyi erőviszonyai alapján kijárt rendelkezések legyenek, hanem középtávon tartható rendet teremtsenek. Hiú ábránd ugyan olyan koncepció keresése, amely mindenki számára hiánytalanul elfogadható, azonban véleményem szerint van esélye az érintettek közötti konszenzus elérésének, és ezzel egy régóta vágyott viszonylagos szabályozási stabilitás elérésének.

2 A magán-erdőgazdálkodás nevezéktana és az erdőgazdálkodás egyszerű intézményi modellje

A magán-erdőgazdálkodással kapcsolatos fogalmak a szektorral együtt alakultak ki, és ahogyan a szektor, a szakkifejezések is sok esetben összevisszaságot sugallnak. A disszertációban használt fogalmakat az erdőgazdálkodás intézményi berendezkedése modelljének segítségével definiálom.

Az erdőtulajdon használatához több érdekelt félnek kell döntéseket hoznia és együttműködnie annak érdekében, hogy az erdőgazdálkodás jogszerű keretek között végbemehessen. A bemutatásra kerülő modell azt vázolja fel, hogy a gazdálkodás érdekében történő együttműködés milyen lehetséges formákban, és mely feltételek teljesülése mellett jöhet létre. Egyúttal ennek a modellnek mint gondolkodási keretnek a segítségével szeretném egyértelművé tenni az általam használt fogalmak tartalmát is.

A modell felépítésében tükröződik, hogy a leglényegesebb kérdés az erdőgazdálkodási tevékenység definiálása, amit azáltal érünk el, hogy meghatározzuk: kit tekintünk az erdő használójának, ki foglalkozik lényegében az erdővel,⁶ ¹ kinek milyen hatása van rá? Ez a modell célja, eszköze pedig a szerepkörök kialakulásának döntési lehetőségeken alapuló vizsgálata.

2.1 Az erdőgazdálkodási szektor funkcionális intézményi modellje

2.1.1 Az erdőgazdálkodási tevékenység

Az erdőgazdálkodás fogalma három, funkcionálisan elkülönülő részterületet takar: (zárójelben a tevékenységet végző elnevezése):

- döntés az erdővagyon hasznosításával kapcsolatban, gazdálkodás az erdő javaival és hasznaival, gazdálkodási eredmény elérése és a kockázatainak viselése, (erdőgazda)
- az erdővel, mint közérdekeket is szolgáló tulajdonnal szemben támasztott törvényi szabályoknak való megfelelés (bejelentett erdőgazdálkodó)
- az erdőgazdálkodási szakismeretek alkalmazása, szakszerű gazdálkodás (szakirányító)

Amikor erdőgazdálkodásra gondolunk, ezeknek a funkcióknak az ellátását értjük. A fenti sorrend egyben hierarchia is, amiben az első jelenti a legfontosabb elemet. Az erdőgazda tevékenysége fejezi ki az erdővel való „lényegi foglalkozás”-t, mivel ez, az a tevékenység, ami a gazdálkodás céljához kötődik, nem pedig velejárója, mint a másik kettő. E három funkciót együttesen erdőgazdálkodói funkcióknak vagy tevékenységnek nevezzük.

2.1.2 A tulajdonos

Abból a feltételezésből indulok ki, hogy a tulajdonos azért rendelkezik erdőtulajdonnal, mert annak hasznából valamilyen formában részesedni akar, mégpedig minél nagyobb mértékben, ami együtt jár a gazdálkodási funkciók minél nagyobb arányú ellátásával.

Amennyiben a gazdálkodási szándék megvan, azt csak a képességek korlátozhatják, ezért a magán-erdőgazdálkodói szektor szerveződésének kiindulópontja a tulajdonos (vagy tulajdonosi közösség) képessége, beleértve az erdőgazdálkodási tevékenységgel szemben támasztott jogszabályi előírásoknak való megfelelést is. A tulajdonos (vagy tulajdonosi közösség) gazdálkodási képességei az alábbi, az erdőgazdálkodás részfunkcióinak megfeleltethető kérdésekkel írhatók körül:

⁶ Ez a kérdésfeltevés hasonlatos a vállalatelmélet megbízó-ügynök problémájára, aminek lényege, hogy bár a vállalat a tulajdonosoké, a működésre gyakorolt hatás szempontjából a menedzsmentnek jut a lényegi szerep. [Chikán, 1998. 63. oldal]¹

- fel tudja-e vállalni a gazdálkodási kockázatokat?
- eleget tud-e tenni a bejelentett erdőgazdálkodó feladatainak?
- megvan-e az erdőgazdálkodási munkák irányításához szükséges szakismerete és a szakirányításhoz hatóságilag előírt végzettsége?

Ezek a képességek határozzák meg azt, hogy a gazdálkodás mely funkcióit tarthatja meg magánál, és melyeket kell átadnia más szereplőknek. Az egyes tulajdonosok (tulajdonosi közösségek) e három területen eltérő képességekkel rendelkeznek, és az erdőtulajdonos-erdőgazdálkodó kapcsolatok ezek szerint fognak kialakulni.

2.1.3 Az erdőgazdálkodó

Az erdőtulajdonosnak első sorban arról kell döntenie, hogy erdeje hasznainak szedését meg tudja-e, meg kívánja-e tartani, vagy ellenérték fejében lemond róla, például haszonbérleti szerződés keretében. Ekkor dől el, hogy ki lesz az erdő tényleges gazdája, az erdőgazda, de csak akkor, ha ennek a funkciónak a megtartása vagy átadása tartós.⁷

Osztatlan közös tulajdon esetén a tulajdonosi döntéseket nem egyetlen embernek, hanem a tulajdonosi közösségnek kell meghozni a közös tulajdonra vonatkozó mindenkor jogszabályoknak megfelelően.

Az erdőgazdálkodás további funkcióiról valójában nem is a tulajdonosnak, hanem az erdőgazdának kell döntést hoznia, aki természetesen lehet a tulajdonos is, de akkor már a döntését erdőgazdai minőségében hozza meg.

Az erdőgazdálkodás tevékenységi hierarchiájában a törvényi előírásoknak való megfelelés következik, ami azért forr szorosan össze az erdőgazda tevékenységével, mert olyan kötelezettségek teljesítéséről van szó, amelyek egyrészt kihatnak a gazdálkodásra (például fahasználat engedélyezése), meghatározzák annak módját (például tősarjasztatás tiltása), másrészt teljesítésüknek anyagi vonzatai vannak (például erdőfelújítási kötelezettség). Az említett előírások vállalását ezért nem lehet teljesen elszakítani a gazdálkodástól. A kötelezettségeket vállalónak legalább annyi jogkört át kell adni, amennyi a vállalások teljesítéséhez szükséges, vagy más módon garantálni kell, hogy önhibáján kívül ne érhesse hátrány.

Az erdőgazdálkodási tevékenység hierarchia legalsóbb tagja a szakirányítás, azaz az erdőgazdálkodási szakismeretek alkalmazása. Ez egyrészt törvényi kötelezettség annak érdekében, hogy a gazdálkodó ne vétson mások számára is káros hibákat (például tűzvédelmi pászták szakszerűtlen kialakítása), másrészt a gazdálkodó érdeke, hogy tevékenységében felhasználja a gazdálkodás hatékonyságát és biztonságát javító ismereteket.

A gazdálkodás (a javak hasznosítása), az igazgatási követelményeknek való megfelelés (törvényi kötelezettségek teljesítése), és a szakirányítási feladatok ellátása (a szakértelem bevonása) még ha hierarchikus rendbe is állíthatók, együtt jelentik az erdőgazdálkodást, mint tevékenységet. Ez a funkcionális felbontás természetesen nem örökérvényű, hanem a jelenlegi feltételekhez és követelményekhez alkalmazkodik, és sugallja, hogy a részterületek ellátása nem feltétlenül ugyanazon szereplő feladata.

2.1.4 A kivitelező

Az 1990-es évek első feléig erdőgazdálkodási munkákkal kapcsolatos döntési, tervezési és szakmai felügyeleti feladatok ellátása mellett az erdőgazdálkodási tevékenység fogalmába

⁷ Nem egyértelműen értelmezhető fogalom, tartósnak értem a legalább egy vágásfordulóra, vagy a határozatlan időre történő átadást azért, mert az erdővel való mindenféle foglalkozásról (művelés, használat) történő egységes lemondás szándékát jelzi.

tartozott az erdőgazdálkodási munkák elvégzése, a kivitelezés is. Az állami erdészeti részvénytársaságok az 1990-es évek második felében, részvénytársasággá alakulásukat követően leépítették fizikai dolgozói létszámukat. Az elbocsátott dolgozók egy része az erdőgazdálkodási részvénytársaságok segítségével képes volt olyan vállalkozások alapítására, amelyek ugyanazokat a feladatokat látták el nagyjából ugyanazokkal a gépekkel, mint korábban, de már nem munka-, hanem vállalkozói szerződés alapján. Ez az átalakulás egybeesett a magán-erdő-birtokok kialakulásával, ami megkönnyítette a magán-erdőgazdálkodás kialakulását azáltal, hogy a tulajdonosoknak, vagy az erdőgazdálkodóként megjelenő szakembereknek nem feltétlenül kellett rendelkezni saját eszközökkel vagy tőkével az erdőgazdálkodási munkák elvégzéséhez.

2.1.5 Igazgatás

Az erdészeti igazgatás feladata, hogy felügyelje az erdőgazdálkodásra vonatkozó jogszabályok betartását. Ezeknek a szabályoknak egy igen lényeges csoportja, az erdők közcélú funkcióinak fenntartását garantáló rendelkezések.

Ezt a feladatot az ÁESZ látja el: a gazdálkodókat és a szakirányítókat nyilvántartásba veszi, ellenőrzi a gazdálkodási terveket és végrehajtásukat, kiszabja az erdőgazdálkodók befizetési kötelezettségeit, és működteti az ágazat pályázati rendszerét.

2.1.6 Az erdőgazdálkodási ágazat szektorszerkezete

Az erdőgazdálkodási ágazat szereplőit három csoportra oszthatjuk:

- az állam
- a magánszektor
- a közösségi intézmények

Az állam több szerepben is megjelenik az erdőgazdálkodási ágazatban. Elsődleges feladata az erdészeti igazgatás rendszerének fenntartása, de emellett tulajdonos és gazdálkodó is, az erdőgazdálkodási munkák kivitelezésében azonban alig vállal szerepet. Az egyes funkciókat egymástól elkülönült szervezeteken keresztül látja el. Széleskörű szerepvállalásának nagyon sok oka van, amelyek közül a legfontosabb a foglalkoztatáspolitikai célok elérése és az erdővel kapcsolatos közérdekű célok érvényre juttatása.

A magánszektor az igazgatást kivéve minden funkció ellátásában megtalálható, az erdőgazdálkodási munkák kivitelezésében pedig csaknem kizárólagos szerepe van.

A közösségi szektor (egyházak, önkormányzatok, közalapítványok) előfordulása a tulajdonosi és a gazdálkodói szerepkörben jellemző, de az ágazat egészét tekintve jelentősége csekély (tulajdonarányát tekintve kevesebb, mint 1%).

1. ábra: Az erdőgazdálkodás intézményi modelljének szemléltetése

2.2 Az erdőgazdálkodási funkciók kifejtése és eloszlásuk formái

A következőkben a már felvázolt intézményi modell erdőgazdálkodói funkcióit fejtem ki bővebben.

A magán-erdőgazdálkodói szektort egy olyan hálónak lehet felfogni, amiben az egyes szereplőket szerződések kötik össze, és ezeken, a jellemzőikben nagy változatosságot mutató kapcsolatokon keresztül valósulnak meg a gazdálkodás funkcionális elemei. A szereplők a kivitelezés és az erdőgazdálkodói feladatok különböző részét látják el, és a hiányzó funkciók ellátását külső szereplők bevonásával oldják meg. A szektor működésének szempontjából előnyös, hogy ez a változatos felépülés rugalmasságot eredményez.

2.2.1 Az erdőgazda

Az erdőgazda mint a gazdálkodás hasznainak szedője, és kockázatainak viselője, az erdőterület használója, ami kétféleképpen lehetséges: ha önmaga a tulajdonos (önálló gazdálkodás), ami magánszemély, vagy erdőbirtokossági társulat esetében fordul elő a leggyakrabban, vagy pedig haszonbérleti szerződés alapján.

A haszonbérleti szerződés feljogosítja a bérlőt, hogy a bérelt erdő hasznait szedje, aminek ellenében a vis major eseteket kivéve a gazdálkodás eredményétől független haszonbérleti díjat fizet. Közös tulajdonú erdő esetén a saját használat körülményeiről szótöbbséges, míg a haszonbérbeadáshoz egyhangú határozat szükséges. (Ptk 140. § (2) és 144. §)

2.2.2 A bejelentett erdőgazdálkodó

Az Evt. 13. § (1) kimondja, hogy az Evt. értelmezésében erdőgazdálkodó az erdő tulajdonosa, vagy jogszerű használója. Jogszerű használat alatt a hasznok szedését kell érteni, ami tulajdonosi jogon, vagy haszonbérleti jogviszony esetében lehetséges. Bejelentett erdőgazdálkodó, ugyancsak az Evt. értelmében és a fentiekkel ellentétben nem csak a tulajdonos vagy a haszonélvező lehet, hanem az Evt. Vhr. 14. § (4) értelmében az erdőgazdálkodási tevékenység ellátásával megbízott szervezet, vagy személy is.

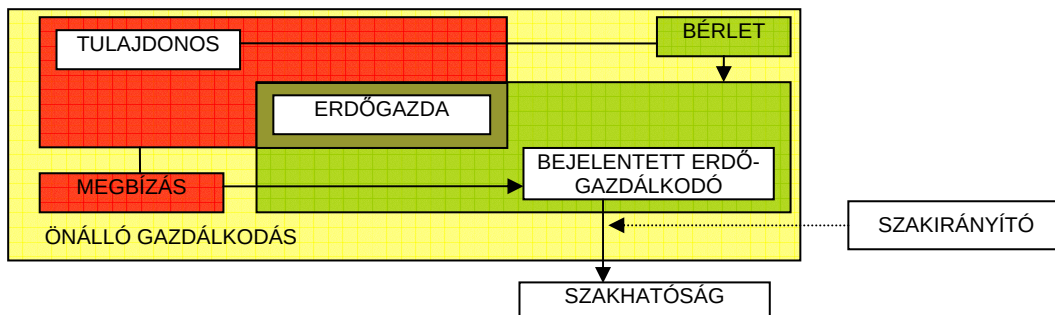
A megbízás fogalmát a Ptk XL. fejezete tárgyalja, amelyből kiderül, hogy a megbízó megbízási díjat fizet a megbízottnak, illetve költségeit téríti, a megbízott pedig elszámol a megbízás folyamán felmerült bevételekkel és ráfordításokkal.

A megbízás tartalma a szerződő felek megállapodásától függ, nincs megkötés arra vonatkozóan, hogy a gazdasági döntési jogköröket milyen mértékben kell átengedni, de mivel a bejelentett erdőgazdálkodó anyagi vonzatú kötelezettségeket vállal, a legtöbb esetben a megbízás tartalmazza a gazdálkodás lebonyolítását is. A megbízott a tevékenységét azonban mindvégig a megbízó nevében és számlájára végzi, elszámolási kötelezettsége van, és nem rendelkezhet a gazdálkodás eredményével. A megbízási jogviszony lényeges jellemzője, hogy a megbízott csak a megbízás szerinti közreműködést vállalja, nem valamilyen eredmény létrehozását vagy elérését.

Mivel az erdőgazdálkodási felelősség mindig a bejelentett erdőgazdálkodót terheli, (Evt. Vhr. 15. §) a megbízási jogviszonyban pedig - a Ptk szelleme szerint - a megbízott csak eljár a megbízó nevében valamely tevékenység ellátásában, és nem helyette vállal felelősséget, megbízási jogviszonyban nem lehetne valaki bejelentett erdőgazdálkodó.

Ennek ellenére ez széleskörű gyakorlat, ezért ebbe a leírásba is belekerül, bár a jogi bizonytalanságok miatt ez a konstrukció a jövőben várhatóan átalakításra kerül. A továbbiakban a Ptk szellemében vett megbízási jogviszonyt „klasszikus megbízásnak”, a gyakorlatban elterjedt megbízást pedig egyszerűen csak „megbízásnak” fogom nevezni.

Annak ellenére, hogy a valóságban egyelőre ez a tisztázatlan jogi helyzet nem okozta a megbízásos erdőgazdálkodás ellehetetlenülését, ezt a jogi megalapozatlanságot mielőbb fel kell számolni. Arra kell megoldást találni, hogy az erdőgazdálkodás felelősségét minden esetben az erdőgazda vállalja, de ne feltétlenül az erdőgazdának kelljen az ÁESZ-tal kapcsolatot tartania, és ne a képviselő, hanem a tényleges gazdálkodó, az erdőgazda személyére történjen az üzemtervezés is.

2. ábra: A tulajdonos, az erdőgazda és a bejelentett erdőgazdálkodó jogi kapcsolatai önálló gazdálkodás, bérlet és megbízás esetén

2.2.2.1 Egyéni és társult gazdálkodás

A magán-erdőgazdálkodási szektor elemzésekor gyakorta találkozhatunk az egyéni és a társult gazdálkodás kifejezésekkel mint a bejelentett erdőgazdálkodó formáival, amiket az Evt. is definiál. Ezek az igazgatási fogalmak azonban, véleményem szerint, nem használhatók a magán-erdőgazdálkodási szektor gazdálkodási folyamatainak és kapcsolatainak bemutatására. Egy gazdálkodó ugyanis nem kizárólag csak egyéni vagy csak társult gazdálkodást folytat, hanem ezek a fogalmak az egyes tulajdonos-gazdálkodó kapcsolatokra alkalmazhatók.

Közös megbízottként folytathat valaki társult gazdálkodást, miközben bérelt területein egyéni gazdálkodónak számít. (Evt. Vhr. 14. § (4) és Evt. Vhr 16. §). Ezek a fogalmak tehát egyrészt nem fedik le a tulajdonos-erdőgazdálkodó kapcsolat minden lehetőségét, másrészt nem zárják ki egymást. Definíciójukban pedig zavart kelt, hogy míg a társult gazdálkodás a tulajdonosok, és nem a bejelentett erdőgazdálkodó jellemzője, addig az egyéni gazdálkodó kifejezetten a bejelentett erdőgazdálkodóra vonatkozik.

Ezt a véleményemet támasztja alá az a tény is, hogy az ÁESZ a korábban az Evt. logikája szerinti nyilvántartását ha nem is e modell felhasználásával, de ezzel egyező felfogásban alakította át.

A társult-egyéni elkülönítésnél lényegesebbnek tartom kiemelni azt, hogy a magán-erdőgazdálkodás szerveződésében a tulajdonosi képességek és szándékok a meghatározóak, ahogyan azt az erdőgazdálkodás egyszerű intézményi modelljében kifejtettem.

2.2.3 A szakirányító

Az Evt. X. fejezete alapján az erdőgazdálkodó köteles az erdőgazdálkodási munkák szakszerűségének biztosítása érdekében a jogszabályban előírt végzettséggel rendelkező szakirányító közreműködését igénybe venni. Ez történhet úgy, hogy az erdőgazdálkodó rendelkezik szakképesítéssel, vagy szakképesítéssel rendelkező személyt foglalkoztat, vagy ilyen személyt foglalkoztató szervezettel szakirányítási szerződést köt. A szakirányítást végző ún. szakszemélyzetet eskütétel után az ÁESZ nyilvántartásba veszi, és felruházza az Evt.-ben meghatározott jogokkal és kötelezettségekkel.

A szakirányító testesíti meg egyrészt az Evt. által előírt formai követelményt, másrészt a szakismeretek felhasználást a gazdálkodás folyamán. Sajnos a formálisan létező szakirányító ön-

magában nem garantálja e funkció második, tartalmi jelentésének megvalósulását, és az is igaz, hogy az erdőgazdálkodók rendelkeznek bizonyos mértékű szakismerettel személyes tapasztalataik és gyakorlatuk révén mindenképpen.

2.3 Az „erdőgazdálkodó” fogalom használata

A fentiek alapján látható, hogy az erdőgazda és a bejelentett erdőgazdálkodó fogalma csak a megbízásos jogviszonyban válik el egymástól, és ezért ennek köszönhető e fogalmak léte is, egyébként elegendő lenne erdőgazdálkodóról beszélni.

Mivel a megbízásos jogviszonyban is az erdőgazda feladatainak egy része átkerül a megbízotthoz - mintegy az átvállalt felelősség teljesíthetőségének biztosítékaként - még ha elszámolási kötelezettsége is van, és a gazdálkodás eredményével sem rendelkezhet, nem tekinthető nagy hibának, ha az erdőgazdát és a bejelentett erdőgazdálkodót az egyszerűség kedvéért összefoglalóan erdőgazdálkodónak hívjuk.

A szakmai köznyelvben még akkor sem tekinthető ez elfogadhatatlan pontatlanságnak, ha tudjuk, hogy ez alatt a fogalom alatt a szakismeretek alkalmazását is értjük, márpedig ezt az erdőgazdák alig kimutatható része képes önmaga biztosítani. Éppen amiatt, hogy ebből a szempontból az erdőgazdálkodók nagyon egységes gyakorlatot folytatnak, nincs szükség arra, hogy ez alapján megkülönböztessük őket.

Összefoglalóan tehát a bejelentett erdőgazdálkodót egyben hívhatjuk erdőgazdálkodónak is, tudva, hogy a fenti modell tükrében a használat jogviszonya alapján az erdőgazdálkodás teljes fogalmának milyen ellátására van lehetőség.

2.4 A modell érvényessége

Az erdőgazdálkodási szektor felosztása funkcionális területekre, és különösen az erdőgazdálkodói feladatok szétozása bejelentett erdőgazdálkodói, erdőgazdai és szakirányítói területekre logikai alapon történik, főként elméleti síkon. A modellnek kifejezett célja, hogy a funkciókat elkülönítse, nem elfelejtve azt, hogy az egyes funkciók nem feltétlenül különböző szereplőknél jelennek meg.

A modell az 1990-es évek közepe és az ezredforduló között kialakult helyzetből indul ki, érvényessége is csak erre a környezetre korlátozódik. Gondoljunk csak az 2.3 pontban már kifejtett példára, hogy az erdőgazda és a bejelentett erdőgazdálkodó elkülönítésére is csak a hatályos Evt. miatt van szükség.

További szembetűnő példa, hogy a kivitelezés, ami az erdőgazdálkodási folyamatnak ugyanúgy része, mint a jogszabályi kötelezettségeknek való megfelelés, vagy más erdőgazdálkodói funkciók, a modellben elkülönül az erdőgazdálkodói funkcióktól, éppen azért, mert az erdőgazdálkodó szervezetek, az állami és a magán szektorban egyaránt nélkülözik ezt a funkciót.

Ugyanilyen megfontolásból említhetném a szakirányítást is, ami a magán erdőgazdálkodók túlnyomó esetében külső szereplő közreműködésével valósul meg, így elkülönült funkcióként való szerepeltetése indokolható lett volna. Mégis az erdőgazdálkodói funkciók között szerepel, ezzel némileg ellentmondva a modell aktuális helyzetéhez való alkalmazkodásáról elmondottaknak. Magyarázatul szolgál viszont, hogy az állami szektorban, ami a nyilvánvaló összehasonlítási alapot jelenti, ez a funkció az erdészetekben integráltan található meg. További érv emellett az elrendezés mellett, hogy ha a hatósági szempontból elfogadható végzettséggel az erdőgazdálkodók nem is rendelkeznek, és ezért formailag a szakirányítás külső forrásból, szervezeten kívülről származik is, a gazdálkodással kapcsolatos szakismeretek bizonyos fokig mindenképpen megjelennek az erdőgazdálkodónál is, és nem mellékesen az erdőgazda képességein alapuló tipizálásban a szakértelem mértéke egy lényeges rendező elv. Ilyen módon

tehát a szervezeti képességek szerinti csoportosítás, ami az 2.5 fejezetben kerül bemutatásra, egyben az erdőgazdálkodói funkciók koncentrációja szerinti csoportosítást is jelent.

2.5 Az erdőgazdálkodók tipizálása

2.5.1 Az erdőgazdálkodói és a kivitelezői funkciók integrálódása szerinti típusok

Az erdőgazda fogalma lényegét tekintve gazdálkodási fogalom, meghatározása az erdővagyonnal kapcsolatos döntések meghozatalán, az erdőgazdálkodási tevékenység hasznainak szedésén, és az ezzel járó kockázatok viselésén keresztül történt.

Ezek alapján tehát az erdőgazda rendelkezik az erdővel való gazdálkodás lényegi elemeivel, így magával a gazdálkodás lehetőségével is. A gazdálkodási lehetőség kihasználása azonban függ az erdőgazda érdekeltségétől (motivációitól) és a képességeitől.

Ezek közül nyilvánvalóan a képességek jelentik a szigorúbb feltételt, amelyek alapvetően meghatározzák a gazdálkodás jellegét. A képesség alatt azt kell érteni, hogy a korábban csak összefoglalóan erdőgazdai feladatoknak nevezett tevékenység további elemekre bontható, és ezen résztevékenységek teljes körű ellátására az erdőgazda nem feltétlenül képes.

A képességet behatárolja:

- az erdővagyon jellemzője, mert például annyira kicsi, vagy olyan termelési szakaszban van, hogy a funkciók jó része meg sem jelenik,
- az erdőgazda gazdasági jellemzői, mindenek előtt az eszköz és tőkeellátottság,
- az erdőgazda információellátottsága és szakismerete.

E három tényező nem független, a kedvezőbb erdőállományi feltételek kedvezőbb gazdasági feltételekkel és a szakismeretek nagyobb mértékű rendelkezésre állásával is kell, hogy járjanak, amennyiben a gazdasági racionalitás érvényre jut. Ennek alapja ugyanaz a logika, ami szerint a tulajdonos a képességei szerinti lehető legtöbb gazdálkodó funkciót tartja magánál. (2.1.2 fejezet)

A fentiek alapján - figyelembe véve az 2.3 pontban leírtakat - az erdőgazdákat, illetve az erdőgazdálkodókat az alábbi csoportokba sorolhatjuk.

- Alvó vagy szünetelő erdőgazdálkodó, illetve lényegében nincs gazdálkodás azokban az esetekben, illetve hosszabb-rövidebb időszakokban, amikor az erdővagyon nem szolgáltat hozamot, és/vagy nincs elvégzendő erdőnevelési munka. A hozam megléte azért különösen fontos, mert annak hiányában az esetleges erdőnevelési munka csak többletforrás bevonásával végezhető el, amire az erdőgazdának nem feltétlenül van lehetősége, illetve gazdaságilag ez gyakran nem rationális.
- Technikai erdőgazdálkodó az, aki bár megfelel az erdőgazdálkodó kritériumainak, gazdálkodásának egészét megbízással átadja. Ez a megbízásos átadás a klasszikus megbízásnak felel meg, amikor a megbízott a megbízó nevében jár el, tevékenységével a megbízót helyettesíti, de beszámolási és elszámolási kötelezettsége van, és mindeközben saját maga számára nem szerez sem jogokat, sem kötelezettségeket.
- Gondozó típusúnak tekintjük azokat az erdőgazdákat, amelyek a gazdálkodás egyes funkcióit úgy adják át, hogy mindeközben a gazdálkodás eredményességét önmaguk határozzák meg. Ennek tipikus esete a hozami lehetőségek un. lábbon történő értékesítése, amelyben az erdőgazdálkodó továbbra sem foglalkozik az erdővagyon hasznosításának részleteivel, azt továbbadja a vevőnek, csupán a tulajdonosi járadék, a számára fennálló pénzügyi kötelezettségek fedezetének és az erdőgazdálkodói nyereség beszédésével foglalkozik. Ugyanez erdősítések esetén a rövid távú, az erdősítések befejezéséig érvényes bérbeadással történik.

- Gazdálkodó típusú erdőgazdának nevezzük azt az erdőgazdát, aki képes az erdőgazdálkodás minden tevékenységének elvégzésére, így amennyiben a piacra termel, ott ténylegesen meg is jelenik mind az értékesítési, mind a beszerzési oldalon; az előbbi kategóriákkal el-
lentétben tehát igazi piaci szereplő.
- Kivitelező erdőgazdálkodó az, amely nem csak teljesen képes ellátni az erdőgazdálkodó feladatait, hanem az erdőgazdálkodói munkák kivitelezését is magára tudja vállalni. Ez a kategória szigorúan véve már nem tartozik az erdőgazdálkodó típusok közé, mivel megkülönböztető ismérvei az erdőgazdálkodó feladatain túlmutató funkciók, a képességek szerinti csoportosítás azonban ezek nélkül nem lenne teljes. Különösen azért érdekes ez a csoport, mert a más szempontok miatt kiemelten kezelt családi erdőgazdálkodás, vagy más megközelítésben tanyagazdálkodás ebbe a kategóriába sorolható.
- Szolgáltató erdőgazdálkodónak nevezzük azokat az erdőgazdálkodókat, amelyek vagy a kivitelezési kapacitásuk révén végeznek kivitelezési szolgáltatásokat, vagy szakértelmük és végzettségük felhasználásával szakirányítást végeznek. Ez utóbbiak csoportjába sorolhatók azok a szakemberek, akik erdőgazdálkodók bizonyos nagyságú erdőterületen, és klasszikus megbízás keretében vállalják erdőgazdálkodási munkák lebonyolítását (tehát nem lesznek bejelentett erdőgazdálkodók), a kivitelezéshez pedig alvállalkozókat fogadnak. Ezeket a szolgáltatásokat definíció szerint a technikai erdőgazdálkodók veszik igénybe. Ilyen típus található tipikusan az integrátorok és más, szakember(ek)re épülő vállalkozások körében.
- Magánerdészet az állami erdészethez hasonlóan integrálja magába az erdőgazdálkodói funkciókat, és még ezen túl kivitelezői kapacitással is rendelkezik. Ezek a vállalkozások ilyen módon teljes körű szolgáltatás nyújtására képesek.

Erdőgazda típusai		Funkciók ellátásának foka		Tevékenység jellemzői	
		Szakismeret	Erdőgazdai	Fahasználat	Erdősítés, Erdőnevelés
Alvó vállalkozás				Lényegében nincs erdőgazdálkodás	
Technikai				Gazdálkodás átadása, csak pénzügyi elszámolás	
Gondozó				Lábon értékesítés	Bérbeadás befejezésig
Gazdálkodó				Saját választéktermelés	Saját szervezésű erdősítés
Kivitelező				Saját eszközök használata	
Szolgáltató	Kivitelező			Kivitelezési szolgáltatás	
	Szakirányító			Szakirányítási szolgáltatás nyújtása	
Magánerdészet				Teljes körű tevékenység és szolgáltatások	

3. ábra: Az erdőgazdálkodók típusai
az erdőgazdálkodói és kivitelezői funkciók integrálása szerint

A fenti típusok ilyen határozott elkülönítése többnyire csak elméletben lehetséges, mivel az erdőgazdák időben is változtatják működési módjaikat, alkalmazkodnak a lehetőségekhez, és így más és más működési típus lehet a kedvezőbb (például fakitermeléseik egy részét lábon, másik részét választékban értékesítik). Tovább nehezíti az egyértelmű elkülönítést az is, hogy az erdőgazdálkodási munkák jellege is nagyban eltér, mert amíg az erdővagyon hasznosítását jelentő fakitermelések

- speciális gépeket és eszközöket,
- speciális ismereteket és gyakorlatot igényelnek, valamint
- speciális biztonsági előírások betartását követeli meg,

addig az erdősítési feladatok esetében

- nagyobb aránya van a kézi munkaműveleteknek, és
- sokkal inkább hasonlít a mezőgazdasági vagy kertészeti növénytermesztéshez, amelyekben az embereknek nagyobb tapasztalataik vannak,

és ezért ezen a téren kevésbé korlátozott az erdőgazdák képessége is.

2.5.2 Az erdőgazdálkodás helye a gazdálkodás egészében

Az erdőgazdálkodás helye az erdőgazdálkodó teljes gazdálkodási tevékenységén belül többféle lehet. Túl azon az eseten, amikor alvó erdőgazdálkodásról van szó, az erdőgazdálkodási tevékenység az erdőgazdálkodó fő tevékenysége lehet, ami tipikus az erdőbirtokossági társulatok esetében, amelyeknél nem csak fő, de a legtöbb esetben egyben kizárólagos tevékenységként jelenik meg.

Az erdőgazdálkodás a legfontosabb kiegészítő tevékenység lehet jellemzően a mezőgazdasági-erdőgazdálkodási vegyes gazdaságokban, amelyek mind a gazdasági társasági vagy szövetkezeti formában működő nagyüzemekben, mind a kisparaszti birtokokon folytatott gazdálkodásban előfordul.

Az erdőgazdálkodás túlságosan is sok esetben jelent mellékes, vagy éppen kényszerű tevékenységet, aminek elsődleges oka a nagyon kis erdővagyon, aminek hozamai csak töredékét jelentik az egyéb jövedelemforrásoknak. A kényszerű erdőgazdálkodás gyakori esete, hogy az erdőterület más művelési ághoz, például szántóhoz vagy gyümölcsöshöz kapcsolódik, és a jogszabályi előírások szerint ezek az egyébként nem erdőgazdálkodási feladatot ellátó területek az erdőgazdálkodásra vonatkozó szabályok hatálya alá tartoznak, és így gazdálkodói kötelezettségek vonatkoznak rájuk.

2.5.3 Az erdőgazdálkodási tevékenység célja és az erdőgazdálkodó érdekeltsége

Az erdőgazdálkodási tevékenység célját mindenek előtt az erdővagyon hozamlehetőségei határozzák meg. Egyrészt meghatározza a lehetőségeket, másrészt mivel az erdőgazdálkodók érdekeltek a hozamok realizálásában, azokat ki is használják.

A kis hozamú erdőbirtokok jellemző gazdálkodási célja az önellátás. Ez megnyilvánulhat a tulajdonos, illetve a gazdálkodó személyes/családi szükségletének, vagy a gazdaságon belüli egyéb faanyagszükséglet kielégítésében. Ebben az esetben az erdőgazdálkodó célja az, hogy az erdőállományok hozamát az időben kiegyenlítse még akkor is, ha ez csak kis területen folytatott, és emiatt esetleg hatékonyságát tekintve rosszabb gazdálkodáshoz vezet is.

Azok az erdőgazdálkodók, amelyek nem rendelkeznek sem egyenletes hozammal, sem az előbb említett gazdálkodók rugalmasságával, a hozamoknak megfelelő szakaszos termelést folytatnak. Mivel a felhalmozott hozamok a kihasználáskor jellemzően meghaladják az erdőgazdálkodó, illetve a tulajdonos folyó és tartalékolással lefedhető szükségleteit, a felesleg piaci értékesítésre kerül. Ez a szakaszos piaci termelés bár előnyösen használhatja ki a fapiaci konjunktúrákat, nagyban megnehezíti az okszerű gazdálkodást, mivel a hozamok és a szükséges ráfordítások eltolódása miatt állandó tartalékolásra van szükség, a kiugró jövedelmek és veszteségek ingadozása miatt pedig fennáll a túladóztatás veszélye.

Amennyiben a használt erdőterület folyamatos hozamot képes szolgáltatni, az erdőgazdálkodó be tud rendezkedni ezek realizálására. Ez a berendezkedés jelenti a szervezeti képességek fejlesztését, az eszközök biztosításán, a szakértelem megteremtésén, az értékesítési és beszerzési kapcsolatok kialakításán keresztül. A folyamatos hozamok pedig képesek fedezni a felmerülő ráfordításokat is.

Az erdőtulajdonosok nem feltétlenül érdekeltek az erdő hozamainak mihamarabbi realizálásában. Ennek oka lehet például az, hogy az erdővagyonukat tartalékként és nem jövedelemforrásként fogják fel. Az erdőállományok, különösen a hosszú vágásfordulójú állományok képesek is ilyen tartalékoló feladatra, hiszen a hozam realizálására az emberi döntések időtávjához képest viszonylag tág lehetőség adódik. De hasonlóan alkalmasak a vagyonképzésre a rövid vágásfordulóval kezelt akác és nemesnyár ültetvények is, amelyek a 2-3 évtizedes vágásforduló miatt képesek a generációk közötti vagyonképzést, illetve vagyonátadást szolgáltatni.

3 Az erdők és a társadalom kapcsolata

Az erdőgazdálkodással kapcsolatos szabályozások megalapozásához azokat a normákat szükséges mindenek előtt megállapítani, amelyek rendezik a magántulajdonú erdő és a társadalom kapcsolatát, nevezetesen azt, hogy a magántulajdon milyen felelősséggel tartozik a közösséggel szemben.

Az erdő fogalmának általános használata helyett külön kell választani az ültetvényes erdőket és a természetközeli erdőket, és bár e különválasztás szempontjai is vitathatók, a leglényegesebb az őshonosság és a művelés intenzitása. Ez alapján beszélünk itt most ültetvényekről az akác, nemesnyár és az alföldi fenyő célállományokról átfogóan⁸, és az egyszerű elnevezés érdekében erdőkről az őshonos fafajokból álló, legalább 50 éves vágásfordulóval kezelt célállományok megnevezésekor. Ez az elkülönítés egyszerre választja szét

- az eltérő erdőművelési és erdőhasználati eljárás-csoportokat
- az eltérő gazdasági kondíciókkal rendelkező állományokat
- az eltérő természeti hatást gyakorló állományokat
- az eltérő egyéb közcélokat szolgáló csoportokat

A szabályozások mindig valamilyen korlátozással járnak, ezért az újabb szabályozások bevezetése konfliktusokat eredményez, amelynek forrása a korábban létező jogok elvesztése. A konfliktushelyzet feloldása lehetséges azáltal, hogy az a fél, amelynek az érdekében a szabályozás történik - és ez általában az államszervek által képviselt társadalom - kompenzálja a szabályozás által korlátozottakat. A konfliktus azonban nem biztos, hogy ilyen jellegű feloldást igényel, a szabályozást ki is lehet erőszakolni, ami gazdasági és/vagy politikai erőfölényt (többségi támogatást) igényel, gondoljunk csak a dohányzás középületekben történő megtiltására. Van olyan nagy léptékű változás is, amelynek keresztülvitele csak a politikai és gazdasági rend teljes átalakításával lehetséges, sokszor olyan forrongó/forradalmi környezetben, ahol a jogfolytonosság megszakad, és az új szabályok életbeléptetését nyers erő alkalmazásával érik el.

Az erdőprivatizáció éppen ilyen nagyléptékű változás eredménye, amelynek során azonban a jogfolytonosság megmaradt, illetve az átalakulás fokozatosan zajlott. Az erdők magánosításakor létező, a magán erdőtulajdont érintő korlátozások akkori állapotát tehát adottságként kell kezelni. Az akkori állapot és azok a szabályozások a tulajdonosok számára azelőtt is ismertek voltak, mielőtt a tulajdonukat megszerezték. Minden ezt követő változás esetében azonban meg kell vizsgálni, hogy a bevezetendő korlátozás a szerzés kori állapothoz képest további szigorítást jelent-e, és ezért méltányos-e anyagi, vagy más természetű ellentételezés. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ne lehetne bármilyen korlátozást bevezetni a korlátozásból származó hátrányok ellentételezése nélkül, hanem azt jelenti, hogy a továbbiakban a méltányolhatóságot tekintem megvizsgálandó alapkérdésnek.

3.1 Fafaj-választás

A közérdekek részletes áttekintése előtt azt kell tisztázni, hogy az erdő és ültetvény közötti kategóriaváltással, tehát lényegében a fafaj-cserével kapcsolatban milyen alapelvnek kell érvényesülnie. Az itt felmerülő konfliktus forrása az, hogy egyes ültetvények esetében előírt fafaj-csere és erdővé alakítása nem egyeztetéses, hanem kívülről történő elrendeléssel, földrajzi egységekre egységesen történik, és ezzel a magántulajdonos tulajdonának gazdasági s

⁸ A részletes szabályozás esetén világos határvonalat kell megállapítani, de itt most nem foglalkozunk az egyéb idegenhonos fa-fajokkal és az olyan határesetekkel, mint pl. az elegendően egykorú őshonos fafajú állományok.

használati értéke megváltozik. Ezekben az esetekben abból kell kiindulni, hogy amikor a tulajdonos a tulajdonjogot megszerezte, abban a hiszenben tette, hogy az ottani faállomány fennmaradhat, és az ott folyó gazdálkodás folytatható. Ezért a szerzett jogaiban a faj-korlátozás sérti, amit a társadalomnak meg kell váltania, méghozzá nem csak a keletkezett gazdasági veszteség hanem a tulajdon korlátozásának erkölcsi következményei tekintetében is.

Más megítélés alá esik az erdőtelepítések esete, amelyek során csak a létesíthető faállományokra vonatkozóan történik előírás. Természetesen az alternatív földhasználat korlátozása is befolyásolja a tulajdon értékét, ez azonban csak közvetett korlátozás, amely csak akkor érdekel kártérítést, amennyiben a korlátozással megtiltott használati mód gazdasági értéke meghaladja az aktuális használati módét, ami nem életszerű.

Ez utóbbi megfontolás természetesen nem érinti azt a kérdést, hogy a korlátozásoknak, akár okoznak gazdasági veszteséget, akár nem, ésszerűnek és célirányosnak kell lenniük, tehát csak akkor van értelme tájképi, természetvédelmi, vagy más megfontolásokból korlátozásokat bevezetni, ha azok egy átfogó koncepcióba csatlakoznak, így például értelmetlen az erdészeti ültetvények korlátozása úgy, hogy közben nincs korlátozás a szántóföldi növénytermesztésre, vagy éppen az ültetvényes gyümölcsstermesztésre.

A szerzési állapotról való hivatkozást a későbbiekben is alapelvnek tekintem. Pontosításként annyit jegyzek még meg, hogy ezen elv alatt nem az egyes tulajdonosok szerzését veszem figyelembe, hanem általában a magánosítási folyamatkor (1991-1998) állapotokat veszem alapul.

3.2 Közérdekek megfogalmazása

A magánerdővel szemben megfogalmazott, a közcélok teljesülése érdekében előírt követelmények vizsgálatakor két kérdéskört kell áttekinteni, nevezetesen az ésszerűen megfogalmazható közérdekeket, és ezekből azon közérdekek körét, amelyek teljesítése nem várható el a tulajdonostól, ezért a szükséges áldozatokból a társadalomnak részt kell vállalnia. Ezt az áttekintést az erdőkre és az ültetvényekre vonatkozóan elkülönítve tesszük meg, mivel e csoportok kellenek, hogy legyenek a differenciált szabályozás alapjai.

Közérdekek		Indikátorok	Ültetvények	Erdők
létezési érték			x	x
gazdasági	potenciál	gazdálkodási kötelezettség	x	0
		fafaj-választás	0	x
		záródás	x	x
		eredet	x	x
	biztonság	növényegészségügy	x	0
		tűzvédelem	x	0
környezetvédelmi		vágáskor - magasság	x	x
		ártéri előírások	x	x
természetvédelmi		elegység		x
		erdőszegély		x
		vágáskor - szén megkötés	x	x
		vágáskor - ökoszisztéma körforgásai		x
tájképi, esztétikai		változatosság	x	x
pihenési		biztonságos közlekedés	x	x
		berendezések	0	x

1. táblázat: A faállományokkal szemben megfogalmazott közérdekek
(x – lényeges, 0 – kevésbé lényeges)

A létezési érték magában foglalja a faállományok sokszínű értékeit, amelyeket mind a tulajdonos, mind pedig a társadalom élvez. Ezek között az értékek között vannak olyanok, amelyeket a társadalom élvez, de nem térít meg, így például, hogy csak néhány tipikus „szólamot” említsek, a tiszta levegőt, tiszta vízforrásokat, a szép tájképet stb.. Ezek valóban lényeges értékek, amelyek a faállományok létéből származnak, de a tulajdonos ezen „szolgáltatásokért” nem kell, hogy olyan többletköltségeket vállaljon, amelyek egyébként nem állnának a saját érdekében, ezért nincs is szükség arra, hogy a társadalom e tekintetben valamit kompenzáljon. Természetesen, a faállomány létezésének megkövetelése (a faállományok megszüntetésének tiltása) mellett tanácsos támogatni azt, hogy a létezésből származó – a következőkben részletesen kifejtendő - közérdekű funkciók, minél nagyobb mértékben teljesüljenek. Továbbá a faállományok létezési értékét figyelembe kell venni akkor is, amikor a faállományok állami támogatottságát hasonlítjuk össze más földhasznosítás formák, így pl. a legelők és a szántóföldek támogatottságával.

Az erdők gazdasági potenciáljának fenntartása azért fogalmazódik meg közérdeknek, mert mint minden természeti erőforrás, bár lehet magántulajdonban, az ország stratégiai érdeke, hogy ezek fennmaradjanak, és az esetleges degradálásukkal a tulajdonos nem csak a saját jólétét, hanem az ország termelőképességét, vagy biztonságát veszélyeztetné. A korlátozások szükségességének megítélése az alapján történik, hogy a korlátozandó tevékenységgel a tulajdonos gazdasági előnye, vagy a társadalom ebből származó kára-e a nagyobb. Tekintettel arra, hogy a faállományok gazdasági termelőképességének és/vagy természeti állapotának helyreállításához hosszú időre, évtizedekre van szükség, olyan minimum követelmények meghatározása szükséges, amelyek mellett a társadalom kára kizárható, de a tulajdonos szabad akarata feleslegesen nem korlátozódik.

A gazdálkodási kötelezettség a gazdasági potenciál fenntartásának tekintetében lényeges, mivel a művelt erdők, illetve az ültetvények esetében a faállomány stabilitásának fenntartásához célirányos beavatkozásokra van szükség. Az ültetvények esetében ezt nem kell különösebben indokolni, a közérdek alapján akkor van szükség beavatkozásra, ha a gazdálkodás hiánya az állomány stabilitását veszélyezteti, és/vagy a faállomány minőségét lényegesen rontja. A minőség lényeges romlásának kritériumai természetesen konkrétan kidolgozandók. Az erdők esetében a gazdálkodási kötelezettség már kevésbé jelentős, tekintettel arra, hogy a természeteshez közeli erdőállományok stabilitását a gazdálkodás hiánya nem befolyásolja akkora mér-

tékben, mint az ültetvények esetében, de itt is teljesíteni kell azt a feltételt, hogy a gazdálkodás hiánya miatt az állomány stabilitása nem csökkenhet, és a korábban a fafaj-összetételre vonatkozó feltételeket is teljesíteni kell.

A gazdálkodási kötelezettségre vonatkozó álláspontom összefoglalóan tehát az, hogy önmagában a gazdálkodás nem közcél, és a gazdálkodási potenciálnak nem is indikátora, ezért elő nem írható, de kifejezett közcélok veszélyeztetése esetén a tulajdonos beavatkozásra kötelezhető.

A fafaj-választást a 3.1 bekezdésben foglaltak figyelembe vétele mellett az ültetvények és az erdők esetére elkülönülten tárgyalom. Az ültetvények esetében a fafaj-választást a termőhely kell, hogy meghatározza, értelemszerűen a társadalom gazdasági érdekeivel ellentétben a különböző fafaj-temetők létrehozása. Mivel a gazdálkodó és a társadalom érdekei e tekintetben nem térnek el, ennek szabályozása kevésbé lényeges kérdés. Erdők esetében azonban a fafaj-megválasztása a termőhelynek megfelelő főfafaj kell, hogy legyen, és nem engedhető meg, hogy az egyébként második szintben élő, vagy pionír fafajok képezzék az állományok gerincét, mert ez is a gazdasági potenciál kihasználatlanságát eredményezi, valamint a természetvédelmi érdekeknek sem felel meg. Hasonlóképpen tulajdonosi felelősség, hogy az inváziós fa-fajokat visszaszorítsa, és az erdő természetességének állapotát fenntartsa.

A fafaj-választással kapcsolatban már kifejtettem, hogy kártérítés illeti meg a tulajdonost, ha az ültetvény erdővé alakítására kötelezik, mégpedig a szerzés kori állapot megváltozására hivatkozva. Ugyanígy felmerül, hogy a jelenleg rontott erők átalakítási kötelezettsége is hasonló megítélés alá esik-e? Álláspontunk szerint nem, ugyanis az erdők esetében a rontott állapot már akkor sem volt elfogadható, a hatályos előírásoknak nem felelt meg, amikor a tulajdonos azt birtokba vette. Éppen ezért, bár ezeket az átalakításokat segíteni tanácsos, de a kártalanítás nem indokolható.

A gazdasági potenciál mennyiségi értelemben vett kihasználása érdekében minimális záródás írható elő. A minimum szint természetesen vita tárgyát képezheti, de a normális gazdálkodás körében előforduló záródás ingadozás biztosan e minimum érték felett van, ezért a gazdálkodó érdekeit nem sérti. Álláspontunk szerint az a záródási szint, amely a termelési potenciált nem csökkenti lényegesen, de minimálisan megkövetelhető, valahol a 60-70% körül van.

A faállományok eredete például az az indikátor, amely korábban a gazdálkodási kötelezettség esetén felmerült minőségcsökkenési veszélyre ad példát. A tősarjak visszaszorítása azért írható elő közérdek alapján, mert elterjedésével az állományok a termőhely gazdasági potenciálját nem használják ki, ezért ezen indikátorra vonatkozó előírások mind az ültetvények, mind pedig az erdő esetében szükségesek. A tősarjak megítélésének alapelve az kell legyen, hogy a lényegi gazdasági hozamot hozó időszakra, a növedékfokozó gyérítés időszakára a tősarjak erdőművelési beavatkozásokkal eltüntethetők legyenek. A tősarjasztatásra vonatkozó feltételeket ültetvényekre és erdőkre, illetve az egyes fafajokra vonatkozóan, a faállományban betöltött szerepükre figyelemmel (pl. jellemző koronaszint stb.) részletesen meg kell határozni.

A gazdálkodás és a faállományok létének biztonsága érdekében lényeges előírások fogalmazhatók meg a növényegészségügy és a tűzvédelem területén. Ennek jelentősége főként az ültetvények esetén nagy, ahol mind a növényegészségügy, mind a tűzvédelem esetén nagyobb problémákat okoz. E két tématerületből a tűzvédelmet emeljük ki, amelynek esetében meg kell jegyezni, hogy az erdőgazdálkodás gondosságát érintő kérdésekben - mint például a tisztítási és gyérítési anyag eltávolítása - előírásokat kell megfogalmazni, amely előírások a gazdálkodással összefüggő előírásként a tulajdonos/gazdálkodó költségét kell képezzék, azonban például a tűzparasztták kialakítása és fenntartása nem.

A környezetvédelmi szempontok között azokra a környezeti hatásokra gondolok, amelyeket a faállományok gyakorolnak a környezetükre, így például a szélsébség csökkentése, a zaj elleni védelem, a levegő és a vizek tisztítása, és egyéb hatások. Ezen funkciókat az állományok különböző életkorban változó mértékben látják el, ami a normál gazdálkodás velejárója. Nyilvánvaló társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy ezek a funkciók ne sérüljenek, amelyekre ezért minimumkövetelményeket kell megállapítani. Mivel maguk a funkciók közvetlenül nehezen mérhetők, és a gazdálkodási módszerek sem e célok teljesülése érdekében kerültek kialakításra, közvetett indikátorokra van szükség. A megszabandó feltétel a vágáskor lehet, amelynek egy minimális szinten tartása biztosítja, hogy az állományok elérjék azokat a fizikai paramétereket, például magasságot, amelyek szükségesek a környezeti hatások fenntartásához. Igaz, az itt előírandó minimális vágáskor feltehetően kisebb, mint a jelenleg előírt vágáskorok.

A környezeti hatások speciális esete az ártéri gazdálkodás, amelynek során mind a gazdálkodásra, mind az állományszerkezetre előírások vonatkoznak, amelyek a tulajdonszerzés időszakában is érvényben voltak, ezért a velük járó esetleges költségeket a tulajdonosoknak viselniük kell.

A természetvédelmi előírásokkal kapcsolatban merül fel a közérdek és a tulajdonosi érdek legtöbb konfliktusa. Különösen ebben az esetben kell külön kezelni az ültetvények és az erdők szerepét, mivel ezek alapvetően eltérő mértékben képesek a természetvédelemben való részvételre.

Az ültetvények esetén a már korábban említett vágáskort ebben az esetben is szempontként kell figyelembe venni, csak itt most nem az állományszerkezet miatt, hanem a megkötött széntartalom fenntartása érdekében. Ha a vágáskor lecsökken, és ezzel lecsökken az átlagos hektáronkénti fatérfogat, az a megkötött szénmennyiség csökkenésével is jár, ezért a minimális vágáskornak a faültetvények esetében is van létjogosultsága.

Erdők esetében a vágáskor más szempontból kerül előtérbe, ez pedig az erdő életciklusának valamilyen ésszerű mértékig történő kitöltése. Ha ez az életciklus lerövidül, akkor azok az élőlények, amelyek az idős erdőállományokhoz kapcsolódnak, nem találják meg az életfeltételeiket. Az erdőállományoktól egyéb feltételek teljesítése is elvárható, így például a biológiai változatosság fenntartása érdekében az elegy-fafajok előírása azokban az állományokban, ahol ez biztosan lehetséges (minimum szemlélet alapján), és hasonlóképpen lehet eljárni az erőszegélyek kialakítására vonatkozó kötelezettségek esetében is.

A faállományok tájlesztettkai szerepe abban áll, hogy mint karakteres tájelemek a velük való gazdálkodás nyomai jól érzékelhetők, és így különösen a tarvágások és végvágások igényelnek szabályozást. Az erre vonatkozó meglévő szabályok, amelyek a vágásterületek nagyságát maximalizálják, továbbra is megtartandók, de felül kell vizsgálni, hogy a soktulajdonosú erdő-tömbökben milyen módon lehet elérni ezen irányelvek betartását.

Az ültetvények és az erdők pihenési és sportolási funkciói közkincsnek számítanak, csakúgy mint például az esztétikai érték, amiből a tulajdonos másokat nem zárhat ki. Az ilyen irányú igénybevitelhez azonban legalább a biztonságos használat feltételeinek teljesülni kell, amely járulékos költségekkel jár - mint például a száraz ágak folyamatos eltávolítása az utak mentén. Ez azonban nem terhelheti sem az ültetvények, sem az erdők tulajdonosait, hiszen ilyen költségek a rendes gazdálkodás körének nem részei. Az erdei pihenést teljesebbé tevő berendezések telepítése hasonlóképpen nem lehet az erdőtulajdonos feladata, ebben a munkájában az államnak szerepet kell vállalnia.

Felmerül a kérdés, hogy azon erdők és ültetvények esetében, amelyek nem a magánosítás során kerültek magánkézbe, és nem is állami támogatás mellett jöttek létre, a fenti feltételek

azonos módon kerülhetnek-e érvényesítésre? Igaz, hogy ezek az esetek nem jelentenek nagy területet a teljes erdőterülethez képest, azonban a teljesség érdekében ezekre az erdőkre is meg kell határozni azokat a feltételeket, amelyek az erőforrásokkal való gondos gazdálkodás, és mások gazdálkodása veszélyeztetésének kizárása érdekében a fentiek közül meg kell követelni.

4 A szakértelem alkalmazása az erdőgazdálkodási folyamatban

Az erdőgazdálkodási szaktudás biztosítása a különböző képzettségű szakembereken keresztül történik. Az általuk ellátott funkciók között tiszta elkülönítést tanácsos tenni annak érdekében, hogy a szabályozás és a támogatás is célszerűen történhessen.

A szakemberek által betöltött funkciók között az erdőgazdálkodóval kapcsolatba kerülő szaktanácsadót, szakirányítót és a szakértőt tárgyaljuk, valamint az értelemszerűen kapcsolódó integrátori szakirányításra is itt térünk ki.

A szaktanácsadó olyan szakember, aki a szakterületén kívül egyéb szakterületek ismereteit ötvözve képes a gazdálkodók számára olyan segítséget nyújtani, amire pusztán az erdészeti ismeretek birtokában nem lenne képes. Ilyen például az erdőérték-becslés, amihez ingatlan-becslési ismeretek szükségesek, vagy a vadkár-becslés, amihez szintén külön minősítés kell.

Szakirányítónak azt a személyt nevezzük, aki az erdészeti munkák felügyeletét és a felügyelethez kapcsolódó adminisztrációs munkát, így például az éves gazdálkodási tervek összeállítását, és a műszaki átvételeken való részvételt látja el.

A szakkezelő olyan szakirányító, aki az erdészeti munkák szervezésében is részt vesz, és közreműködik a beszerzések és értékesítések lebonyolításában. Emiatt a szakkezelő a szakirányítóhoz képest egy funkcióbővülést jelent, ami erdőrészesletenként értelmezhető.

A fenti rendszerben a legnagyobb tisztázatlanságot a tervezői jogosultságok okozzák. Egyes tevékenységek az erdészeti végzettségen kívül egyéb végzettséget is feltételeznek mint például az erdészeti utak esetében, más tervezési feladatok csak erdészeti felsőfokú végzettséghez kötöttek. A tervezői jogosultságok rendezése történhetne a szaktanácsadói rendszeren belül, ahol a jogosultságokat a szaktanácsadói névjegyzéken belül nyilván lehet tartani, de ehhez az kellene, hogy az erdőtörvény egyértelműen hivatkozzon a szaktanácsadói névjegyzékre, és építse be az erdészeti szabályozásba.

Másik megoldás lehet, ha a szakirányítói nyilvántartás kerül differenciálásra a tervezői, és egyéb feladatok ellátására való jogosultságok alapján, magába foglalva mindazokat a tervezési folyamatokat, amelyekben az erdészeti hatóságnak ellenőrzési szerepe van, és ezért a tervező jogosultságának ellenőrzését el kell végeznie. Ebben az esetben a szaktanácsadói névjegyzék nem válna szükségtelenné, csak a tervezői jogosultságok nem ott kerülnének meghatározásra. Igaz, ha a tervezői feladatok támogatása a szaktanácsadói rendszerben történik, akkor a két névjegyzék nem lehet független egymástól.

Funkciók	Végzettség		Szakember megnevezése			
	Szki.	Egy.	Szakértő	Szaktan- ácsadó	Szak- irányító	Szak- kezelő
igazságügyi eljárásokban részvétel		x	x			nem releváns
erdőérték-bebecslés		x	x	x		
vadkár-felmérés		x	x	x		
termőhely-feltárás		x	x	x		
erdészeti útépités		x	?	?		
pályázati tanácsadás	n.jkot.	n.jkot.		x	0	
pályázatírás	n.jkot.	n.jkot.		x	0	
erdőtelepítési terv		x		?	?	
energia faültetvény tervezése		x		?	?	
erdészeti létesítmények tervezése		x		?	?	
vadkár elleni létesítmények tervezése		x		?	?	
üzemterv készítése		x		?	?	
éves terv készítés és elszámolás	x	x			x	x
erdészeti munkák ellenőrzése	x	x			x	x
képviselői műszaki átvételeken	x	x			x	x
erdőőrzés irányítása	x	x			x	x
gyérítésjelölések	x	x			?	x
faanyagkezelés	x	x				x
beszerzés és értékesítés szervezése	x	x				x
munkaszervezés	x	x				x
kivitelezés	n. ért.	n. ért.				0

1. ábra: Az erdészeti szakértelem alkalmazásának funkciói

(x – funkció, 0 - lehetséges, de nem alapfunkció, ? – tisztázatlan, n.jkot. – nem jogosultsághoz kötött)

Az 1. ábra által összefoglalt rendszerben első lépésként meg kell határozni, hogy az egyes tevékenységek milyen képzettséghez, és egyéb feltételekhez kötöttek, és ezek alapján a jogosultságok nyilvántartása, illetve ellenőrzése milyen formában történik.

4.1 A szakismeretek alkalmazásának támogatandósága

A szakismeretek rendelkezésre bocsátása - akár szaktanácsadás, akár szakirányítási formában történik is – támogatásra érdemes. Ennek hármass alapja van. Egyrészt a szakértelem nem nélkülözhető az erdőkkel kapcsolatos, 3.2 pontban megfogalmazott közérdekek teljesítéséhez, ezért ezt jogszabályok elő is írják. Történelmi tapasztalat (lásd: Schiberna doktori értekezés, 2006.) azonban, hogy a szakirányítás jogszabályi előírása nem elegendő, a szakemberek szükséges jelenléte a gazdálkodásban ettől nem oldódik meg, és különösen a teljesíthetetlen, vagy nehezen teljesíthető szabályok nem fognak hozzájárulni ennek a célnak a teljesüléséhez.

A szakismeretek jelenlétének támogatása kettős célt szolgál, függetlenül attól, hogy a támogatásnak a gazdálkodó, vagy a szakember-e a kedvezményezettje. Egyrészt a gazdálkodót hozzásegíti ahhoz, hogy a szakismeretekhez hozzájusson, és ez a kis erdőgazdálkodók esetében kiemelten fontos, akik saját tapasztalatokat az alkalomszerű működésükön keresztül nem tudnak felhalmozni. Ugyanez nem mondható el a nagy gazdálkodókról, hiszen azok folyamatos működését a gazdasági érdekük biztosítja, és számukra a szakismeretek alkalmazása nem lehet megoldhatatlan probléma, sőt, a szakszerű és hatékony gazdálkodás saját érdekük is egyben. Ugyanakkor a szakértelem alkalmazásának támogatása másik oldalról a szakemberek jövedelemszerzését is segíteni hivatott, és mindegy, hogy ez kis gazdálkodók, vagy nagy gazdálkodók területén valósul-e meg. A szakemberek jövedelemszerzésének segítése azért fontos cél, mert az erdőgazdálkodás szakember kapacitásának bizonyos szinten tartása nélkül sem stabil erdőgazdálkodási szektor nem képzelhető el, sem az ilyen vonatkozású előírások teljesítése nem várható el.

Felvetődik, hogy az élet számos más területén is szükséges szakemberek alkalmazása, lásd, pl. a különböző tervezői feladatokat, műszaki ellenőri feladatokat, vagy pl. az állatorvosi, vagy egyéb szolgáltatások, ahol a kis gazdálkodók, vagy éppen a gazdálkodónak nem is nevezhető magánszemélyek kötelezően igénybe kell, hogy vegyék a szakemberek szolgáltatása-

it, a hatóságok pedig ellenőrzik ezen előírások teljesítését. Miért szükséges tehát, hogy az erdőgazdálkodásra vonatkozó ezen előírások teljesítését az állam támogassa, és miért nem lehet ebben az esetben a történelmi példára való hivatkozás helyett a szabályok betartását kényszerrel elérni? Ezzel az okfejtéssel eljutunk ahhoz a fundamentális kérdéshez, hogy miért szükséges egyáltalán a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek támogatása? Ha valami, akkor a vidéki népesség megtartása nemzeti érdek, és közérdek, ami Magyarország mint nemzetállam egyik nemzetstratégiai feladata. A vidéki népességet ugyanis, és ezzel együtt a magyar nép szállásterületét kettős veszély fenyegeti. Az Európai Unióban a tőkeerős nyugat-európai és a magyarországinál alacsonyabb életszínvonallal is megelégedő kelet-európai állampolgárok szabad áramlása, és az ezzel előbb-utóbb együtt járó szabad földvásárlása a vidéki területeken a termőföldek hasznosításából származó jövedelemszerzésben kettős versenyhelyzetet fog eredményezni. Ha ennek a versenyhelyzetnek a nyomán etnikai átrendeződés következik be, pontosabban a magyarok szállásterülete csökken, ahogyan az a Kárpát-medencében folyamatosan lezajlott az elmúlt 2-300 évben, annak messze ható következményi lesznek, amiknek a komolyságának értékeléséhez nincs is szükség további pontosításra.

A vidéki jövedelemszerzés támogatása terén Magyarország kényszerhelyzetben van, ugyanis szabad piaci verseny esetén a magyarországi mezőgazdaság komparatív előnyökkel rendelkezik az európai országokhoz képest, de az Európai Unió támogatási rendszere ezt a versenyhelyzetet erősen torzítja Nyugat-Európa javára. Ilyen értelemben egy támogatási verseny alakult ki az országok között, amit az EU határok közé szorít, és csak fokozatosan engedi lecsökkenteni a támogatási különbségeket. A magyar mezőgazdaságnak tehát nem a nemzetközi piacon való versenyképesség érdekében van szüksége támogatásra, hanem a nyugat-európai mezőgazdaság támogatottságának kompenzálása érdekében. Ugyanez a kényszerhelyzet tapasztalható a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás kapcsolatában is, ami arra kényszeríti az ágazatot, hogy a szakemberek, gazdálkodók és más érintetteket különböző formában támogassa, hiszen e két szektor a jövedelmeken és a földhasznosításon keresztül szintén versenyhelyzetben van.

4.2 Szakirányítás és szakkezelés

A szakirányítással kapcsolatos szabályozásnak mindenek előtt felül kell vizsgálni a jelenlegi dilettáns megközelítést, ami az erdőtörvény X. fejezetének felületes és lényegében értelmetlen megfogalmazásaiban ölt testet, és ki kell egészíteni (akár a Vhr. keretén belül) a szakirányítói jogosultságokkal és kötelezettségekkel.

A szakirányítás, a fenti definícióval összhangban az erdészeti munkák felügyeletét foglalja magába. Ennek keretében a szakirányító közreműködik a

- tervezésben,
- ami jelenti egyrészt az üzemtervezésben való részvételt, aminek során a gazdálkodónak tanácsot ad, és segíti a tervező és a gazdálkodó közötti kommunikációt,
- másrészt jelenti az éves tervek elkészítését
- valamint felelősen ellátja a gazdálkodás felügyeletét
- beleértve a gazdálkodó tájékoztatását a betartandó lényeges követelményekről a munkák megkezdése előtt, valamint
- ellenőrzi a felhasznált szaporító- és egyéb anyagok minőségét, továbbá
- ellátja a munkák elvégzése alatti és utáni felügyeletet, amely során meggyőződik, hogy az elvégzett munka megfelelő szakmai színvonalon történt,
- továbbá a szakirányító feladata az elvégzett munkákkal kapcsolatos nyilvántartások kezelése, érteve ezalatt
- az üzemtervi bejegyzéseket, és a
- pénzügyi lezárolásokat, valamint a hatósági bejelentéseket

A szakirányító felelőssége abban rejlik, hogy az ellátandó tevékenységekről nyilvántartást kell vezetnie (elvileg ma is), amely nyilvántartásnak hitelesen igazolnia kell, hogy a megfelelő minőségű munka elvégzéséhez szükséges információkat a gazdálkodó megkapta, és azok betartását a szakirányító ellenőrizte, és a feltárt hiányosságokat a nyilvántartásában rögzítette. A kivitelezési munkák hiányosságainak súlyosabb eseteire célszerű lenne a szakirányítók számára jelentési kötelezettséget előírni annak érdekében, hogy a hatósági ellenőrzések csökkentése mellett a szakmai követelmények betartására egy újabb lépcső jöjjön létre.

A szakirányító felelőssége a saját munkájának elvégzéséig terjed, és azt a saját nyilvántartásával igazolja. Szabálysértések esetében a súlyosságtól függő szakirányítási jogosultság korlátozást lehet alkalmazni. A szakirányítói nyilvántartás bejegyzéseit nem kell minden esetben a gazdálkodóval aláíratni, csak azokat, amelyek a kezdeti tájékoztatás megadását, és a későbbiekben a rendellenességre való figyelmeztetéseket tartalmazzák.

Ezzel a szakirányító feladata nem korlátozódik az éves terv aláírására, igaz, elvileg ma sem, bár gyakorlatilag mégis. Ellenkezőleg, a szakirányító a kivitelezési munkák elvégzésekor a gazdálkodót tájékoztatással segíti, és egyben ellenőrzi.

A szakkezelés esetén a szakirányítást ellátó szakember egyben felelős is a kivitelezésért, azaz nem csak tanácsot ad és felügyel, de vállalkozói szerződés keretében a gazdálkodó felé felelősséget is vállal a megfelelő eredményért, azaz az adott munka megfelelő színvonalú kivitelezéséért. A szakkezelő a megállapodástól függően részt vesz a munkához kapcsolódó beszerzésekben és értékesítésben is, ami jelentheti az üzleti partnerek szerzését, és azt is, hogy ő maga a beszállító, vagy felvásárló. A szakkezelő feladata az is, hogy szükséges nyilvántartásokat vezesse, így például készletezze a faanyagot stb.

A szakkezelő funkciójának különlegessége az, hogy a szakirányítási funkciók és a kivitelezési funkciók egy személyben egyesülnek, azaz a szakirányító a saját munkáját ellenőrzi. Ez szerencsés abban a tekintetben, hogy a szakismeretek alkalmazása közvetlenül történik, nincs szükség egyeztetésekre a kivitelező és a szakirányító között. Az önellenőrzés abban a tekintetben nem okoz problémát, hogy a szakirányító egyébként sem rendelkezik hatósági feladatokkal, ezért az ellenőrzésnek nem a szakirányító az egyetlen lépcsője. A bejelentési és egyéb nyilvántartási kötelezettségeknek ebben is meg kell felelni, és ebben az esetben is ugyanazt a felelősséget kell vállalni. A szakkezelő pozíciója akkor lenne összeférhetetlen, ha a munkája nem állna ellenőrzés alatt, azonban ebben az esetben maga a gazdálkodó, és az erdészeti hatóság is kontrollszerpet tölt be, és a szakkezelő továbbra is szakirányítói jogosultságával felel a tevékenységéért. Hasonlóképpen a szakirányító a saját erdőgazdálkodói tevékenységének is szakirányítója lehet, és így egy személyben vállalja e két funkcióval járó felelősségeket.

A tisztánlátás érdekében ki kell dolgozni azoknak az eseményeknek a listáját, amelyeket a szakirányítónak jelentenie kell. Ezek körét olyan eseményekben célszerű meghatározni, amelyek valamely elvárható eredmény lényeges elmaradását jelentik (pl. az első kivitel sikeressége nem éri el az 50%-ot), valamilyen durva szakmai hiba merül fel (megengedett nagyobb erélyű gyérítés), vagy a szakirányító utasításait a gazdálkodó nem tartja be (pl. nem végezi/végezteti el az ápolást).

4.3 Az integráció

Az erdőgazdálkodási integrátori hálózat létrehozása - ha csak a támogatási rendszerből levonható következtetéseket vesszük figyelembe - elsősorban a szakirányítási kapacitás fenntartását szolgálta. A mögöttes cél azonban egy hosszabb távon kialakítandó szolgáltató hálózat megalapozása volt, amely a szakirányítást, a tervezési és az erdészeti nyilvántartási feladatokat magában foglaló szellemi szolgáltatások mellett kivitelezői szolgáltatások nyújtására is képes, illetve piaci verseny mellett az integrátorok üzleti partnerként is részt vesznek a beszerzések-

ben és az értékesítésekben. Ezek a bővített célok azonban a támogatási rendszerben nem szerepeltek, és érthető módon a kialakítás időszakában nem is szerepelhettek. A támogatási rendszer átalakításakor azonban - különösen a már meglévő hálózat fejlettségére építve - lehetséges, és szükséges is ezeknek a távlati céloknak az elérése érdekében célirányos szabályozásokat bevezetni, és ezzel együtt a támogatási rendszert is ennek megfelelően átalakítani.

A jelenlegi támogatási feltételekhez képest egyrészt koncepcionális változást jelentene az, ha a támogatási egységek differenciálása az integrátor saját gazdálkodói területére és az általa integrált területre vonatkozóan egységes lenne. A differenciálással szembeni legfontosabb ellenérv, hogy nagyon könnyen kijátszható, de részben szükségtelen is, mert a szakirányítás támogatásának azon funkciója, hogy segítse az erdészeti szakemberek jövedelemhez jutását, ebben az esetben is érvényesül.

Az integrátori hálózat jelenlegi egyik legnagyobb hibája, hogy nem tartalmaz ösztönzést arra, hogy az erdészeti integrációba érdemes legyen kifejezetten a kis gazdálkodókat is bevonni. Ennek az egyszerű és kézenfekvő oka van, hogy jelenleg egyetlen 50-100 ha-os gazdálkodó „beszervezésével” egy csapásra 5-10-szer akkora területet és a vele járó támogatást lehet megszerezni, mint egy 10 ha-os kis gazdálkodóval. Ezen kívül a nagy gazdálkodó azért is szerencsésebb, mert az adott évben felmerülő szakirányítási munkákat a nagy területre jutó támogatás feltehetően fedezi, hiszen nem valószínű, hogy egy éven belül feltorlódnának a munkák, ez azonban könnyen előfordulhat a kis gazdálkodók esetében, ahol a szakirányítási munkával érintett területek mellett kevés olyan terület van, amelyre jutó támogatás az előbbieket finanszírozhatná. A kis gazdálkodók esetében ez időben oszlik meg, azaz ha elég ideig vannak az integrációban, akkor az „üresjáratos” évek támogatása finanszírozza azokat az éveket, amikor szakirányítási munka merül fel.

Az ez irányú egyszerű és célirányos szabályozás/ösztönzés megteremtésének nagy akadálya, hogy a gazdálkodói méret az erdészeti hatósági nyilvántartásban az erdőgazdálkodói kódhoz rendelhető fogalom, az erdőgazdálkodói kódból pedig a gazdálkodó annyit kér, amennyit szeretne, különösen a különböző jogviszonyok alapján, különböző tulajdonosi összetételű területeken folytatott gazdálkodás esetén.

A fenti helyzeten segít, és egyben egyértelműbbé is teszi a rendszert, ha a támogatás alapjául nem a szakirányítási szerződéssel érintett terület, hanem a tényleges erdőgazdálkodási munkát nyújtó erdőterület szolgál, ami közelebb vinné a támogatást a tényleges munkákhoz. Ezzel természetesen az érintett erdőrészekre vonatkozó szakirányítással kapcsolatos támogatást is meg kellene emelni, kb. 3-4-szeres mértékben. Az erdőrészlet alapú támogatási rend elszámolás nem jelent a jelenlegi rendszerhez képest többlet adminisztrációs terheket, mivel az egyrészt az éves tervek alapján elszámolható, másrészt mivel már létező hatósági dokumentumon alapul, a szakirányítónak további adminisztrációs feladata nem is kellene, hogy legyen.

I. Erdész-közgazdász Találkozó – Mészáros Károly Emlékkülés

Zárszó

Kedves Kollégák!

Még egyszer megköszönjük, hogy elfogadták meghívásunkat!

Különleges konferencia volt ez a mostani.

A konferencia a négyéves ERFARET Erdővagyon-gazdálkodás kutatás záró eseménye volt.

De nem ezért volt különleges.

Megköszönjük, hogy részt vettek Prof. Dr. Mészáros Károly intézetigazgató halálának egy éves évfordulóján rendezett megemlékezésen, az emléktáblánál, a temetőben, az emlékkülésen.

Prof. Dr. Mészáros Károly tevékenysége összeforrt az intézet munkájával.

Elévülhetetlen érdemei vannak az intézet „E” épületbe (Pavilonba) való összevonásában, ahol mindenki le tudja kegyeletét róni.

Elévülhetetlen érdemei vannak az ERFARET kutatás szervezésében, amely az erdővagyon-gazdálkodás sok területét vizsgálta, az intézetnek új szövetségesekeket szerzett.

Elévülhetetlen érdemei vannak a jelen épület elkészültében, amely megfelelő színhelyet adott a konferenciának, a Mészáros Károly Emlékkülésnek.

A mai nappal nem csak a konferencia fejeződött be, hanem egy korszak zárult le.

„Alma mater Selmechánya 1808 – Sopron 2008”, adjon mindenkinek tudást, szellemiséget, megújulást.

Jó szerencsét! Üdv az erdésznek!

Sopron, 2008. június 27.

Prof. Dr. Lett Béla
mb. intézetigazgató

